APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

ASOCIAȚIA REVISTELOR, PUBLICAȚIILOR ȘI EDITURILOR

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 4 (106)/ iarnă 2023

106

Tema numărului
POEZIE ŞI REVOLUȚIE
iarnă 2023

Editor: FUNDAŢIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobriţa BÎLEA (Constanţa)
Teo CHIRIAC (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Ion HADÂRCĂ (Chişinău)
Ioan HOLBAN (Iaşi)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Luan TOPCIU (Albania, România)

Pe coperta: *România revoluționară* (1850), de C.A. Rosenthal,
[Muzeul Național de Artă al României]

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI
CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 15 lei.
Costul unui abonament anual este 60 lei + 12 lei taxe postale.
Tipărit la **ALL BLUE SRL Iaşi**

SUMAR 106

Cassian Maria SPIRIDON: *Revoluția cuvintelor, paradigme și bariere/* **5**

„Vindecă aceste poeme omenirea?"
– **Marius CHELARU** în dialog cu scriitorul **Tamer ÖNCÜL** / **19**

POEME de: Gellu DORIAN (28) Ioan POTOLEA (29), Dionisie VITCU (30), Caliopia TOCALĂ (31), Emil LUNGEANU (33), Cezar ȚUCU (35), Constanța POPESCU (42), Andrei PATRAȘ (38), Nicoleta BOLOCA (39), Vali NIȚU (42), Ovidiu PETCU (43)
TINERI AUTORI: Maria IVANOV (45), Victor FALĂ (47), Nadejda IVANOV (49) Roxana LUPOAE RĂCOREANU (51)

INEDIT: Liviu GEORGESCU/ **54**

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Dimitrie CANTEMIR / **56**

ARTE POETICE LA ROMÂNI – Mihai EMINESCU – *Bălcescu și urmașii lui* / **60**

POEME ROMÂNEȘTI de: Dimitrie ANGHEL (63), Ana BLANDIANA (65), Marius CHELARU (68), Octavian DOCLIN (70), Bianca MARCOVICI (72), Radu FLORESCU (73), Clelia IFRIM (74), Marcel MIRON (75), Vlad NEAGOE (77)
Traduse de: Ana NEAGU, Dagmar Maria ANOCA, Daniel ONACA, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Gabrielle DANOUX, Liviu NEAGOE

Marius CHELARU – *Biblioteca haiku* / 80

POEZIE STRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ: LI BAI (90), Caroline CARVER (95), Macdara O'LOONEY (98), Guy de MAUPASSANT (101), Guillaume APOLLINAIRE (102), Louis ARAGON (102), Jacques PRÉVERT (105), Francis BLANCHE (105), Maurice CARÈME (106), Arthur RIMBAUD (107), Claire LAJUS (108), Jean PAUL (110), Gerhard HAUPTMANN (110), Christian MORGENSTERN (111), Yvan GOLL (111), Sebastiano GRASSO (112), Alessio BRANDOLINI (116), Mario MACARIO (118), Giorgio MOBILI (121), Maria Tereza LIUZZO (123), Claudia PICCINO (126), Yehuda AMIHAI (127), Adrian GRAUENFELS (128), Marcel LUPU (130), Beatrice BERNATH (131), Menachem M. FALEK (135), Mordehay HARTAL (138), Slavomir GVOZDENOVICI (140), THAC THUY (148), Mamta SAGAR (151)
În românește de: Constantin LUPEANU, Ana NEAGU, Olimpia IACOB, Constanța NIȚĂ, Nicolae MUȘA, Niculina OPREA, Mircea M. POP, Cătălina FRÂNCU, Eliza MACADAN, Alexandru MACADAN, Iris DAN,

Menachem M. FALEK, Lucian ALEXIU, Pham VIET DAO, Marius CHELARU

POEZIE ŞI REVOLUŢIE
Maria TRANDAFIR – *O revoluție în literatură: Avangarda* / **155**
Diana Dobriţa BÎLEA – *Poeții sunt buni „în vreme de secetă"* / **161**

ESEU:
Petru SOLONARU – *Ascultarea dez-gândurării... „La Steaua"*/ **165**
Mihai CABA – *Zborul frânt al Poeziei: Nicolae Labiş* / **168**

CRONICI ŞI RECENZII
Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie*/ **171**
Diana Dobriţa BÎLEA – *Diotima* / **176**
Raluca FARAON – *Poezia sau dragostea imposibilă dintre un derviş şi o gheişă*/ **179**
Marius MANTA – *Val Mănescu – „totul e bine şi nimic nu m-a durut"*/ **181**
Vasile DIACON – *George Popa – 100 de ani de la naştere* / **184**
Livia CIUPERCĂ – *Taina unei nopți de visare* / **189**
Ana DOBRE – *În căutarea timbrului propriu. Poezia – aventură la capătul lumii* (I) / **196**
Clelia IFRIM – *Regatul focului albastru* / **207**
Elisabeta BOGĂŢAN – *Simbol, vis, poezie la Lidia Vianu* / **210**
Mircea M. POP – *O antologie lirică bilingvă de Nichita Danilov* / **216**
Vasile FLUTUREL – *Vasile Larco la braţ cu... poezia* / 218
Constantin MIU – *Thanatosul de sorginte bacoviană în cazul lui Cezar Ivănescu* / **223**
Constanţa NIŢĂ – *Sub semnul săgetătorului* / **225**
Lina CODREANU – *Păşind peste hotare estetice*/ **230**
Lucian ALEXIU – *Poezie şi experiment* / **233**
Daniel LUCA – *Templul sunt eu* / **235**
Simion BOGDĂNESCU – *Dor de poezia Ioanei Dor* / **237**

ÎNSEMNĂRI:
Florentina NIŢĂ – *POEZIA DIASPOREI* – Italia (XXIX) / **241**
Un nou succes al culturii române / **244**
Nicolae MAREŞ – *Aron Cotruş* / **246**

Mihai EMINESCU – *Când amintirile...* / **250**

Cassian Maria SPIRIDON

REVOLUȚIA CUVINTELOR, PARADIGME ȘI BARIERE

Demersul asupra conexiunii existente între revoluție și poezie ar putea porni de la definirea primului termen, prin care am avea șansa să descoperim care le sunt universurile în care se potențează reciproc.

În *Dicționarul enciclopedic de filozofie* (Elisabeth Clément și colectivul, traducători Magdalena Mărculescu-Cojocea și Aurelian Cojocea, Editura All, 2000), revoluția este definită prin raportare la fizică, politică, economie, etc; în sensul comun, marchează o schimbare bruscă și decisivă a ordinii sociale, intelectuale, estetice, morale, etc. Și, de exemple nu ducem lipsă de astfel de revoluții, avem revoluția industrială, revoluția verde, managerială, socială, științifică, etc. Ultima fiind argumentată de Kant în prefața la a doua ediție a *Criticii rațiunii pure* (1787) cu trimitere la *revoluția copernicană*: „Pînă acum se admitea că toată cunoașterea noastră trebuie să se orienteze după obiecte; dar, în această ipoteză, toate încercările de a stabili ceva despre ele a priori cu ajutorul conceptelor, prin intermediul cărora cunoașterea noastră ar fi lărgită, au fost zadarnice. Să încercăm deci o dată, dacă n-am reuși mai bine în problemele metafizice, presupunînd că lucrurile trebuie să se orienteze după cunoașterea noastră, ceea ce concordă și mai bine cu posibilitatea dorită a unei cunoașteri a lor a priori, menită să stabilească ceva asupra lucrurilor înainte de a ne fi date. Aici se petrece același lucru ca și cu prima idee a lui Copernic, care, văzînd că explicarea mișcărilor cerești nu dădea rezultate dacă admitea că toată armata stelelor se învîrte în jurul spectatorului, încercă să vadă dacă n-ar reuși mai bine lăsînd spectatorul să se învîrtă, iar stelele dimpotrivă să stea pe loc” (traducere Nicolae Bagdasar, Elena Moisuc, Editura Științifică, 1969).

Și în știință, la fel ca în literatură, cu deosebire în poezie, schimbările au loc prin ruptură, prin schimbare de paradigmă, paradigmă definită pe larg în *Structura revoluțiilor științifice*, publicată de Thomas S. Kuhn în 1962 și într-o primă ediție românească în 1976 la Editura științifică, fără numele traducătorului; reluată și publicată de către Editura Humanitas în 1999, cu numele traducătorului, Radu J. Bogdan (care într-o scurtă notă evocă avatarurile apariției cărții) și un

studiu introductiv al lui Mircea Flonta. Thomas S. Kuhn în *Prefață* definește paradigma, concept la care apelează în încercarea de a lămuri schimbările, salturile, diferențierile dintr-un domeniu social, științific, cultural, etc.: „Încercarea de a descoperi sursa acestei diferențe m-a condus la recunoașterea rolului pe care îl joacă în cercetarea științifică «paradigmele», cum le-am numit de atunci. Paradigmele sunt acele realizări științifice universal recunoscute care, pentru o perioadă, oferă probleme și soluții model unei comunități de practicieni".

Există o cunoaștere tacită, recunoscută și acceptată de toți într-un anumit domeniu, cunoaștere cuprinsă în cărți și însușită de către aceștia. Așa cum subliniază Mircea Flonta: „Tocmai cunoașterea tacită cuprinsă în paradigme asigură acea comunicare remarcabil de bună și de întinsă între membrii unui grup disciplinar care explică evaluările lor pronunțat convergente cu privire la însemnătatea relativă a problemelor și cu privire la valoarea soluțiilor propuse pentru aceste probleme".

Folosind ca element definitoriu, în schimbările rezultate ca urmare a unei mișcări revoluționare, paradigma prin prisma propusă de Thomas Kuhn, suntem îndreptățiți să-l translăm și în cultură. Savantul, în capitolul *Calea spre știința normală*, echivalează „știința normală" cu *cercetarea bazată ferm pe una sau mai multe realizări științifice trecute*, *realizări pe care o anumită comunitate științifică le recunoaște*, *pentru o vreme*, *drept bază a practicii ei. Asemenea realizări sunt repovestite astăzi* (*deși rareori în forma lor inițială*) *în manualele științifice*, *elementare sau avansate. Manualele expun conținutul teoriei acceptate*, *ilustrează numeroase sau toate aplicațiile ei reușite*, *și le compară cu observații și experimente exemplare*.

Este o abordare coincidentă cu a cercetării în dezvoltarea culturală, implicit a literaturii, unde, la fel ca în știință, realizările în domeniu *erau suficient de deschise*, *de neîncheiate*, *pentru a lăsa soluționarea multor tipuri de probleme în sarcina noului grup de practicieni*.

Sunt caracteristici care îndreptățesc pentru savant, dar, extrapolînd, și pentru criticii și istoricii literari, să fie catalogate drept *paradigme* – în care sunt cuprinse *anumite tradiții coerente de cercetare științifică* sau, adăugăm noi, de cercetare culturală; *tradiții pe care istoricul le descrie sub rubrici ca „astronomie ptolemaică*" (*sau „copernicană*"), „*dinamică aristotelică*" (*sau „newtoniană*"), „*optică corpusculară*" (*sau „ondulatorie*") *ș.a.m.d*.

Așa procedează critica literară în cazul curentelor literare în definirea lor în lungul timpului.

De remarcat constatrea lui Thomas Kuhn, care consideră că *o paradigmă este rareori supusă repetării*, o constatare firesc aplicabilă și aplicată în cultură, cu osebire în viața literară.

Existența paradigmei asigură definirea problemelor de rezolvat în cadrul de ea instituționalizat, o existență care dă contur și încadrează teoretic un anume curent literar.Abordarea unei paradigme deschide porțile spre evoluția și impunerea unei noi paradigme sub care evoluează revoluția noului curent literar.

În *Dicționarul de termeni literari* (coordonator Al. Săndulescu, Ed. Academiei, 1976) curentul literar este definit drept: „Mișcare literară de o anumită amploare și durată; convergență a unor principii generale de natură complexă (artistică, ideologică, filozofică), exprimate în literatură, care se pot subsuma unei viziuni comune într-o anumită perioadă istorică. C.l. nu reprezintă o grupare literară foarte strictă, cum sînt *cenaclul* sau societățile literare de tipul „Junimii", ci mai mult o rezultantă generală a tendințelor unei epoci. Dacă au existat curente al căror act de naștere este precis datat, prin publicarea unui *manifest* (v.), ca *dadaismul* sau *futurismul*, alteori C.l. se constituie în conștiința publicului și a înșișiși scriitorilor abia după ce o parte importantă a operelor sale au fost publicate și și-au manifestat tendințele estetice în chip implicit, ca *romantismul* sau mai ales *realismul*, care a apărut ca o tendință unitară, coerentă, abia în ochii posterității, după dispariția primei generații de scriitori (Balzac etc.). Formele de manifestare ale principiilor comune unui C.l. sînt diverse și nu se limitează la opera literară propriu-zisă; ele includ manifestele literare și diferite alte modalități de expresie teoretică, o anumită poziție a criticii literare, o atitudine comună în fața fenomenului artistic în general, ca și în fața problemelor sociale etc".

Există o evidentă paralelă între modul de manifestare a paradigmelor în știință și în literatură. Paradigmele unei anume construcții, fie științifice, fie literare, adăugăm noi, sunt relativ ușor de determinat.

În capitolul *Prioritatea paradigmelor*, capitol din *Structura revoluțiilor științifice*, citim: „Pentru fiecare, înțelesul mecanicii cuantice depinde de cursurile pe care le-a urmat, de manualele pe care le-a citit și de revistele pe care le studiază. De aici rezultă că, deși o schimbare în legile mecanicii cuantice va fi revoluționară pentru toate

aceste grupuri, o schimbare care vizează numai una sau alta din aplicaţiile paradigmei mecanicii cuantice va fi revoluţionară numai pentru membrii unei anumite subspecialităţi. Pentru restul profesiunii şi pentru cei care practică alte ştiinţe fizice, această schimbare poate să nu fie deloc revoluţionară. Pe scurt, deşi mecanica cuantică (sau dinamica newtoniană, sau teoria electromagnetică) este o paradigmă pentru multe grupuri ştiinţifice, ea nu este aceeaşi paradigmă pentru toate. Ea poate deci determina simultan mai multe tradiţii de ştiinţă normală care coincid în parte, fără a fi coextensive. O revoluţie produsă într-una din aceste tradiţii nu se va extinde neapărat şi asupra celorlalte".

Fraze care, în context literar, cu schimbările necesare, ar fi cît se poate de conforme curentelor literare, de la clasicism la romantism, baroc, suprarealism, etc, etc.

Respingerea paradigmei clasicismului a fost însoţită simultan cu acceptarea unei alte paradigme, a romantismului. „Tranziţia de la o paradigmă (apelăm la viziunea lui Kuhn – aplicabilă întocmai la literatură, cu schimbările, se înţelege, de termeni ce se impun) aflată în criză la o nouă paradigmă, care va genera o nouă tradiţie de ştiinţă normală, este departe de a fi un proces cumulativ, realizat prin articularea sau extinderea vechii paradigme. Este vorba, mai degrabă, de o reconstrucţie a domeniului pe noi baze, o reconstrucţie care modifică unele din generalizările teoretice cele mai fundamentale ale domeniului, ca şi multe din metodele şi aplicaţiile lor paradigmatice. În cursul perioadei de tranziţie, va exista o suprapunere mare, dar niciodată completă, între problemele care pot fi rezolvate de vechea şi, respectiv, de noua paradigmă. Dar va exista de asemenea o diferenţă decisivă în modurile de rezolvare. La sfârşitul perioadei de tranziţie, specialiştii îşi vor fi schimbat concepţia asupra domeniului, metodele şi scopurile lor. Un istoric perspicace, referindu-se la un caz clasic de reorientare a unei ştiinţe prin schimbarea paradigmei, îl descria recent ca «apucare a băţului de celălalt capăt», ca pe un proces care implică «operarea cu acelaşi mănunchi de date ca şi mai înainte, dar situarea lor într-un nou sistem de relaţii, dându-le un cadru diferit»".

Tranziţia spre o nouă paradigmă ia forma unei revoluţii, a unei schimbări care translează pe alt nivel de realitate, ca să apelăm la transdisciplinaritate, tot eşafodajul care astfel îşi pierde valabilitatea şi coerenţa existente în vechea structură.

Curentele literare, cu apel la definiţiile impuse de Kuhn, îşi sunt

sieşi suficiente, dar nu într-atît încît să le satisfacă pe cele ale noului curent/ noua paradigmă culturală ce-şi afirmă dreptul la propria reprezentare/ existenţă.

Este o evidenţă că lumea nu se schimbă în concomitenţă cu schimbarea de paradigmă, deşi lumea este aceeaşi, poetul intră, accede la o altă formă de exprimare a emoţiilor, adecvată noii paradigme impuse de curentul literar predominant la care a contribuit la rîndul său prin opera sa.

Canoanele literare îşi urmează succesiv, fiecare generaţie apelînd la propriile instrumente şi practici în compunerea propriilor creaţii. Apariţia manualelor şcolare, dar şi a cursurilor universitare îşi are rădăcinile în cele anterioare, nu există noutate absolută, nici eliminare totală a vechilor paradigme, astfel termeni, concepte, maniere de exprimare intră în noi relaţii unele cu altele, ca urmare a schimbării de paradigmă.

Un nou curent literar, asemănător cu soarta unui nou adevăr ştiinţific, cum remarca, destul de amar, Max Plank în a sa *Autobiografie ştiinţifică*, care *nu triumfă convingându-şi adversarii şi luminându-i, ci mai degrabă pentru că adversarii săi până la urmă mor şi se ridică o nouă generaţie căreia acel adevăr îi apare firesc*. (apud Thomas S. Kuhn)

Este de interes apelul la aspectul estetic folosit în argumentarea sa de către savant, argument la fel de valabil pentru viaţa literară: „Primele versiuni ale majorităţii noilor paradigme sunt rudimentare. Până ce atracţia lor estetică poate fi pe deplin evidenţiată, majoritatea comunităţii a fost convinsă prin alte mijloace. Cu toate acestea, importanţa consideraţiilor estetice poate fi uneori decisivă. Deşi ele atrag adesea numai câţiva oameni de ştiinţă de partea unei noi teorii, de aceşti câţiva poate depinde triumful ei final. Dacă ei nu l-ar adopta în grabă din motive în mare măsură individuale, noul candidat la paradigmă ar putea să nu fie niciodată suficient de dezvoltat pentru a atrage întreaga comunitate ştiinţifică".

Dacă în loc de comunitate ştiinţifică, scriem comunitate literară şi la fel oriunde este cazul, constatăm încă o dată aplicabilitatea viziunii lui Kuhn în literatură.

Schimbările de paradigmă nu incumbă obligatoriu realizarea unui progres, unul cel mult relativ. Este remarcabilă argumentaţia în acest sens a savantului: „Nici o şcoală creatoare nu recunoaşte o operă care este, pe de o parte, un succes de creaţie dar care, pe de altă parte,

nu este un adaos la înfăptuirile colective ale grupului. Dacă ne îndoim, asemeni multora, că disciplinele nonştiinţifice fac progrese, cauza poate fi aceea că şcolile individuale nu fac nici un progres. Mai curând, cauza trebuie să fie aceea că există întotdeauna şcoli rivale, fiecare chestionând permanent înseşi fundamentele celorlalte. Cel care argumentează că filozofia, de pildă, nu a făcut nici un progres, subliniază faptul că mai există încă aristotelicieni şi nicidecum că aristotelismul nu a reuşit să progreseze".

Pentru o mai bună iluminare a acestei realităţi Thomas Kuhn, pentru contrabalansare cu lumea ştiinţei, află argumente de întemeiere în lumea literară: „Nu există nici o altă comunitate profesională în care munca creatoare a individului să fie într-o asemenea măsură adresată celorlalţi membri ai comunităţii şi evaluată de către ei. Cel mai ezoteric dintre poeţi sau cel mai abstract dintre teologi este mult mai preocupat decât omul de ştiinţă de aprobarea de către profani a muncii sale creatoare, deşi poate fi chiar mai puţin preocupat de aprobare în general".

Şi la fel ca în literatură Kuhn constată: „Noutatea de dragul noutăţii nu este un deziderat în ştiinţă, la fel cum nu este nici în multe alte domenii de creaţie. În consecinţă, deşi noile paradigme nu dispun decât rareori sau niciodată de toate capacităţile predecesoarelor lor, ele păstrează de obicei o bună parte din componentele cele mai concrete ale realizărilor trecute şi întotdeauna permit şi alte soluţii concrete ale problemelor".

La finalul lucrării *Structura revoluţiilor ştiinţifice*, apărută în 1962, Thomas S. Kuhn adaugă un *Post-scriptum-1969*, din care vom apela la punctul *6. Revoluţie şi relativism*, unde savantul american răspunde acuzaţiilor unor critici care considerau punctul său de vedere relativist, cu argumente în care apelează la fenomenele cuturale: „Adepţii unor teorii diferite seamănă cu membrii unor comunităţi lingvistice şi culturale diferite. Recunoaşterea acestui paralelism sugerează că, într-un sens, ambele grupuri ar putea să aibă dreptate. Aplicată la cultură şi la dezvoltarea ei, această poziţie este relativistă".

Revoluţiile, schimbările de paradigmă în cultură, implicit în literatură au un evident caracter relativist, asupra căruia vom reveni.

Încîntătoare, întru apărarea tezelor sale din *Post-scriptumul 1969*, este afirmarea comuniunii dintre ştiinţă şi cultura umanistă: „În măsura în care cartea zugrăveşte dezvoltarea ştiinţei ca o succesiune de perioade dominate, fiecare, de o tradiţie şi punctate de întreruperi

necumulative, tezele ei sunt fără îndoială larg aplicabile. Dar aşa şi trebuie să fie, căci sunt împrumutate din alte domenii. Istoricii literaturii, muzicii, artelor, dezvoltării politice şi ai multor altor activităţi umane descriu de multă vreme aceste subiecte în acelaşi fel. Periodizarea în termeni de breşe revoluţionare în stil, gust şi structură instituţională fusese unul dintre instrumentele lor tipice. Dacă am fost original în privinţa acestor idei, aceasta s-a datorat mai ales aplicării lor la ştiinţă, despre care se credea că evoluează altfel. Probabil, noţiunea de paradigmă ca o realizare concretă, o exemplaritate, este a doua contribuţie originală. Bănuiesc, de pildă, că unele din dificultăţile notorii care înconjoară noţiunea de stil în artă ar putea să dispară dacă tablourile pot fi înţelese ca modelate unele după altele, mai degrabă decât produse în conformitate cu unele canoane abstracte de stil".

Ca în final să citim: „O mai deplină înţelegere a ştiinţei va depinde de răspunsuri şi la alte genuri de întrebări, dar nu există domeniu în care să fie atât de mult de făcut. Cunoaşterea ştiinţifică, la fel ca şi limbajul, este prin natura sa proprietatea comună a unui grup; altfel nu este nimic. Pentru a o înţelege, va trebui să cunoaştem caracteristicile speciale ale grupurilor care o creează şi o utilizează".

Trebuie să recunoaştem că abordarea nu diferă de problematica a ceea ce numim succesiunea curentelor literare.

În *Teoria literaturii*, a lui René Wellek şi Austin Warren (traducere Rodica Tiniş, studiu introductiv şi note Sorin Alexandrescu, Editura pentru literatură universală, 1967) se afirmă despre genul literar, în concordanţă cu viziunea lui Croce din *Estetica* sa, că este o „*instituţie*" – *în sensul în care şi Biserica, Universitatea şi Statul sînt instituţii. El există, nu aşa cum există un animal, o clădire, o capelă, o bibliotecă sau un palat, ci aşa cum există o instituţie*.

Încă din antichitate, urmînd pe Platon şi Aristotel dar şi pe Horaţiu, genurile fundamentale fiind separate în funcţie de *modul de imitaţie*: „În poezia lirică vorbeşte propria *persona* a poetului; în epică (sau în roman) poetul vorbeşte, pe de o parte, în numele său personal, ca narator, şi, pe de altă parte, îşi face personajele să se exprime în vorbire directă (naraţiune mixtă); în dramă, poetul dispare în umbra personajelor sale".

Genurile, cum remarcă şi cei doi teoreticieni, nu rămîn neschimbate, se interferează, se îmbogăţesc, se înmulţesc fără a se disipa cu totul. „Credem că genul trebuie conceput ca o grupare de opere literare bazată, teoretic, atît pe forma externă (metrul sau

structura specifică) cît şi pe forma internă (atitudinea, tonul, scopul în general, subiectul şi publicul cărora ele se adresează)".

Genurile, conform teoriei clasice, care este una normativă, consideră *că un gen diferă de altul, ca natură şi ca valoare, dar şi ideea că genurile nu se cade să fie lăsate să se amestece*. (René Wellek, Austin Warren). Teorie care promovează puritatea genurilor. În timp ce teoria modernă a genurilor este una descriptivă: „Ea nu limitează numărul genurilor posibile şi nu cere scriitorilor respectarea anumitor reguli. Ea consideră că genurile clasice pot fi «amestecate», dînd naştere unor noi genuri (cum ar fi tragicomedia). Ea sesizează faptul că genurile pot fi construite atît pe baza complexităţii sau «bogăţiei», cît şi pe baza «purităţii» (gen prin adăugare şi gen prin reducere). După ce romanticii au pus accentul pe unicitatea fie- cărui «geniu original» şi a fiecărei opere literare, teoria modernă, în loc să scoată în evidenţă deosebirile dintre un gen şi altul, încearcă să găsească numitorul comun al operelor apar- ţinînd unui gen, procedeele şi intenţiile literare care le sînt comune".

Remarci însoţite de cîteva aserţiuni prezente şi în gîndirea majorităţii esteticienilor şi filosofilor: „Plăcerea ce ne-o produce opera literară se compune din senzaţia de noutate şi din senzaţia de recunoaştere.

O formă foarte cunoscută şi des repetată, este plictisitoare: iar o formă complet nouă ar fi neinteligibilă – şi este, de fapt, de neconceput. Genul literar reprezintă, ca să spunem aşa, o sumă de procedee estetice aflate la dispoziţia autorului şi care sînt inteligibile pentru cititor. Scriitorul bun se conformează în parte genului aşa cum există, şi în parte îl lărgeşte. În general, marii scriitori sînt rareori inventatori de genuri: Shakespeare şi Racine, Molière şi Ben Jonson, Dickens şi Dostoievski folosesc genurile create de alţi scriitori".

Studierea genurilor pune în lumină dezvoltarea lăuntrică a literaturii.

Cei doi remarcă totodată un adevăr de necontestat şi asumat de toţi scriitorii: „Oricare ar fi raporturile literaturii cu alte categorii de valori, cărţile sînt influenţate de alte cărţi, cărţile imită, parodiază, transformă alte cărţi – şi nu numai pe cele care le urmează în ordine strict cronologică. Pentru definirea genurilor moderne, probabil că metoda cea mai bună ar fi să se pornească de la o anumită carte sau de la un anumit autor foarte influent şi să se caute apoi ecoul produs: de

pildă, repercusiunile literare ale operelor lui Eliot şi Auden, ale lui Proust şi Kafka".

Repercusiuni care au ca efect apariţia unor noi paradigme, cu evident efect revoluţionar, unul de schimbare semnificativă. „Literatura în sens modern s-a desprins treptat şi foarte încet din trinitatea culturală a cântecului, a dansului şi a ritualului religios în care pare-se că-şi are originea. Şi dacă vrem să analizăm interesul omenirii pentru literatură, trebuie să-l analizăm în părţile lui componente. În fond, de ce au preţuit oamenii literatura? Ce valori sau ce interese au găsit în ea? Trebuie să spunem că foarte numeroase: concisul *dulce et utile* al lui Horaţiu l-am putea tălmăci ca „distracţie" şi „învăţătură", sau ca „joc" şi „muncă", sau ca „valoare finală" şi „valoare instrumentală", sau ca „artă" şi „propagandă" – sau ca artă ca scop în sine şi artă ca ritual obştesc şi liant al culturii". Ni se propune o firească punere în pagină a ce înseamnă literatura şi de ce suntem, ar trebui să fim interesaţi de ea.

Artele, literatura, poezia în special au o semnificaţie, un caracter, o valoare unice; Kant precizează în *Critica puterii de judecată*, *intenţia fără scop* a artelor, una care nu este îndreptată spre acţiune, ci îşi este suficientă prin bucuria estetică oferită celui care o cercetează. Theodore Greene, citat în *Teoria literaturii*, spune despre *caracterul unic al calităţii artistice a unei opere nu poate fi intuit decît în momentul contactului cu opera şi deşi poate fi pus în evidenţă şi subliniat, el nu poate fi definit şi nici măcar descris*.

În esenţă, *opera literară este un obiect estetic capabil să genereze experienţa estetică*.

În *Tradiţia şi talentul personal*, T.S. Eliot (*Eseuri alese*, traducere Petru Creţia şi Virgil Stanciu, Humanitas, 2013) remarcă: „Ceea ce se întâmplă când e creată o operă nouă (creaţie pe care o putem echivala cu o schimbare de paradigmă n.n.) e ceva ce se întâmplă simultan tuturor operelor de artă care au precedat-o. Monumentele existente alcătuiesc împreună o ordine ideală care este modificată prin apariţia unei opere noi (într-adevăr noi). Înainte de apariţia noii opere ordinea existentă este completă; iar, pentru ca ordinea să subziste şi după apariţia a ceva nou, este necesar ca *întreaga* ordine existentă să sufere o schimbare, fie ea cât de mică; şi astfel relaţiile, proporţiile, valorile fiecărei opere de artă faţă de întregul unei literaturi sunt revizuite; tocmai în aceasta constă concordanţa dintre vechi şi nou".

Iar poetul este conştient de interferenţa tradiţiei cu apariţia noului şi îşi însuşeşte această răspundere.

Urmează cîteva formulări, nu departe de cele spuse de Thomas S. Kuhn, în excelentul său op, *Structura revoluţiilor ştiinţifice*: „Într-un sens anume, el va fi conştient şi de faptul că trebuie negreşit să fie judecat după normele trecutului. Am spus judecat, nu amputat; nu judecat ca fiind tot atât de bun, sau mai bun sau mai puţin bun decât cei dinaintea lui; şi, desigur, nu judecat după canoanele criticilor din trecut. E vorba despre o judecată, o comparaţie în care două elemente sunt măsurate unul prin celălalt. A se conforma pur şi simplu trecutului ar însemna de fapt, pentru noua operă, a nu se conforma nicidecum; ea nu ar mai fi nouă, deci nu ar fi o operă de artă. Şi noi nu afirmăm categoric că noul este mai valoros atunci când îşi găseşte un loc; dar faptul că îşi găseşte un loc este o probă a valorii lui – o probă, e drept, care nu poate fi folosită decât încet şi cu precauţie, fiindcă nici unul dintre noi nu suntem judecători infailibili ai conformităţii. Spuneam: pare a fi conform, şi este poate personal, sau pare a fi personal, şi s-ar putea să fie conform; dar cu greu putem afirma că e aşa, şi nu altminteri”.

Laureatul Nobel face, în continuare, cîteva observaţii privind asumarea tradiţiei de către poet pentru a accede la o posibilă nouă paradigmă, fenomen pe care îl aşază sub semnul ştiinţei: „Un lucru asupra căruia trebuie insistat este că poetul are datoria să-şi dezvolte sau să dobândească conştiinţa trecutului şi că el trebuie să continue a-şi dezvolta această conştiinţă de-a lungul întregii lui cariere poetice. Are loc astfel o permanentă renunţare la ceea ce este poetul într-un anumit moment, în favoarea a ceva mai de preţ. Progresul unui artist este un perpetuu sacrificiu de sine, o continuă renunţare la propria lui personalitate.

Rămâne să definim acest proces de depersonalizare şi legătura lui cu simţul tradiţiei. Tocmai prin această depersonalizare se poate spune că arta se apropie de condiţia ştiinţei. Vă propun aşadar să luaţi în considerare, ca analogie sugestivă, reacţia care are loc atunci când un filament de platină e introdus într-un recipient care conţine oxigen şi bioxid de sulf”.

Şi explică de ce a apelat la analogia cu catalizatorul: „Când cele două gaze menţionate sunt amestecate în prezenţa unui filament de platină, ele formează acid sulfuric. Această combinaţie se realizează numai în prezenţa platinei; totuşi, acidul nou format nu conţine nici

urmă de platină, iar platina se vădeşte şi ea neafectată; a rămas inertă, neutră, neschimbată. Spiritul poetului e firul de platină".

Şi elementele care lucrează şi se transformă în prezenţa catalizatorului, a experienţei poetului *sunt de două feluri: emoţii şi sentimente*: „Spiritul poetului e de fapt un receptacul care captează şi înmagazinează nenumărate sentimente, formulări, imagini, păstrate acolo până ce toate particulele susceptibile de a se uni într-o combinaţie nouă se află laolaltă".

Fenomen întîlnit şi la oamenii de ştiinţă cînd tind să afirme o nouă paradigmă.

T.S. Eliot, în acelaşi eseu, are şi cîteva sfaturi pentru cei vizitaţi de Muze: „Treaba poetului nu e de a căuta emoţii noi, ci de a le folosi pe cele obişnuite şi, făcând din ele poezie, de a exprima sentimente inexistente în sfera emoţiilor reale. Şi emoţiile pe care nu le-a cunoscut niciodată îi vor sluji tot atât de bine ca şi cele familiare lui. În consecinţă, trebuie să fim convinşi că «amintirea senină a emoţiei» nu este o formulă exactă. Căci nu e vorba nici de emoţie, nici de amintire, nici, dacă dăm cuvântului sensul lui normal, de seninătate. E fuziunea şi ceva nou rezultând din fuziunea unui mare număr de experienţe care omului practic şi activ nu i se par nicidecum experienţe; e o fuziune care nu se petrece în mod conştient sau deliberat. Aceste experienţe nu sunt «reamintite», şi în cele din urmă ele se unesc într-o atmosferă care e «senină» numai prin aceea că e asociată pasiv cu evenimentul real. Bineînţeles, nu e asta totul. În scrierea poeziei intră şi o mare doză de conştienţă şi deliberare. De fapt, poetul fără valoare nu e de obicei conştient acolo unde ar trebui să fie şi e conştient acolo unde n-ar trebui. Ambele erori tind să-l facă «personal». Poezia nu înseamnă o eliberare a emoţiei, ci o eliberare de emoţie: nu e exprimarea personalităţii, ci o eliberare de personalitate. Dar, desigur, numai un om cu personalitate şi emoţii ştie ce înseamnă să vrei să te eliberezi de ele".

Asistăm prin aceste îndemnuri la paşii necesari în a accede la *revoluţia cuvintelor*. Şi încă mai accentuat evidenţiată în eseul *Muzica poeziei*: „Deşi poezia încearcă să comunice ceva dincolo de ceea ce poate fi exprimat în ritmurile prozei, ea rămâne totuşi un lucru pe care o persoană îl spune alteia; şi asta e tot atât de adevărat şi dacă o cânţi, pentru că a cânta e tot un fel de a vorbi. Gradul de adecvare a poeziei la vorbirea curentă nu poate fi exprimat în legi exacte. Orice revoluţie în

domeniul poeziei poate fi, şi uneori poate anunţa, o revenire la limba vorbită".

Idee pe care poetul englez o dezvoltă, cu accent pe schimbările revoluţionare în spaţiul anglofon, dar cu variaţii asemănătoare în toate literaturile naţionale: „Aceasta e revoluţia pe care a propovăduit-o Wordsworth în prefeţele lui, şi avea dreptate: dar aceeaşi revoluţie a fost realizată, cu un secol înainte, de către Oldham, Waller, Denham şi Dryden; şi aceeaşi revoluţie a urmat cu un secol mai târziu. Cei care vin după revoluţie dezvoltă noul idiom într-o direcţie sau alta; îi dau lustru sau îl perfecţionează; între timp, limba vorbită continuă să se schimbe şi limbajul poetic se demodează. Poate nu ne dăm seama cît de firesc trebuie să fi sunat limbajul lui Dryden în urechile celor mai sensibili dintre contemporanii lui. Nici o poezie nu are, desigur, un limbaj identic cu acela pe care poetul îl vorbeşte şi îl aude; dar trebuie să fie într-o astfel de legătură cu limba vorbită a timpului, încât cel care o ascultă sau o citeşte să poată spune: «aşa ar trebui să vorbesc dacă aş şti să vorbesc poetic». Iată de ce poezia contemporană bună ne poate da o emoţie şi o satisfacţie cum nu ne dă nici o poezie, fie ea mult mai bună, din altă vreme".

Pentru T.S. Eliot, vorbind despre versul liber, în fapt o nouă paradigmă, raportat la versul clasic, *el a reprezentat o răzvrătire împotriva formelor moarte şi pregătirea unei forme noi sau înnoite; o subliniere a acelei unităţi lăuntrice care este proprie fiecărei poezii în parte, în timp ce unitatea exterioară este generică. Poemul precedă forma, în sensul că forma izvorăşte din încercarea cuiva de a spune ceva, exact aşa cum un sistem prozodic este doar formularea identităţii de ritmuri a unui şir de poeţi care s-au influenţat reciproc.*

Tiparele trebuie sparte şi refăcute; dar cred că orice limbă, atâta vreme cât rămâne aceeaşi, îşi impune legile şi restricţiile şi îşi îngăduie propriile ei licenţe, îşi dictează propriul ritm de vorbire şi propriile ei tipare sonore. Şi o limbă e în permanentă schimbare; dezvoltarea vocabularului ei, a sintaxei, a pronunţiei şi intonaţiei – chiar, în decursul timpului, deteriorarea ei – trebuie să fie acceptate de poet şi folosite cum se poate mai bine. La rându-i, el are privilegiul de a contribui la dezvoltarea şi menţinerea capacităţii limbii de a exprima o gamă întinsă şi subtil gradată de sentimente şi emoţii; datoria lui este atât să răspundă schimbărilor şi să le facă să fie percepute conştient, cât şi să lupte împotriva căderii sub nivelul tiparelor pe care le-a învăţat de la trecut. Libertăţile pe care şi le poate permite sunt în vederea ordinii.

Poezia şi muzica au în comun simţul ritmului şi simţul structurii, realităţi care permit poetului autentic să apeleze la versul liber.

René Wellek, în *Conceptele criticii* (traducere Rodica Tiniș, Univers, 1970) ţine să sublinieze: „Criteriul care schimbă direcţia dezvoltării este noutatea, originalitatea. Istoria literară este metoda care defineşte punctele în care a avut loc o schimbare". Altfel spus, istoria literară delimitează şi fixează momentele cînd asistăm la o schimbare de paradigmă, la apariţia şi afirmarea unui nou curent literar. Şi tot aici este pusă în lumină simultaneitatea temporară în care poetul creează: „Analogia dintre literatură şi spaţiul uman este inevitabilă. Eu nu trăiesc numai în prezent, reacţionând la trecutul imediat (aşa cum susţin evoluţioniştii), ci trăiesc simultan în trei timpuri: în trecut, prin memorie, în prezent şi, prin anticipaţie, planuri şi speranţe, în viitor. Eu pot ajunge, în orice moment, în trecutul meu îndepărtat sau în cel mai îndepărtat trecut al omenirii. În dezvoltarea spirituală a unui om există o simultaneitate constant potenţială: ea constituie o structură care este virtuală în orice moment dat. Nu este de loc adevărat că un artist se dezvoltă în mod necesar către un singur ţel viitor: el se poate adresa trecutului, preluînd un lucru conceput şi cu douăzeci, treizeci sau cincizeci de ani în urmă. El poate porni pe o cale complet diferită de cea iniţială. Actul prin care el se adresează trecutului pentru a găsi modele sau stimulente, în străinătate şi în ţara lui, în artă sau în viaţă, într-o altă artă, sau în gîndire – reprezintă o hotărîre deliberată, o selecţie de valori prin care el îşi constituie propria lui ierarhie a valorilor care va fi reflectată în ierarhia valorilor inclusă în operele lui artistice. În cele din urmă, aceasta va influenţa ierarhia valorilor unei perioade date, iar criticul va trebui s-o discearnă şi s-o interpreteze".

Pentru Hegel este evident rolul conflictului şi al revoluţiei în artă, relaţia dintre artă şi societate fiind una de schimbări dialectice, în care evenimentele se desfăşoară pe o spirală mereu ascendentă.

„Într-o operă literară izbutită, se precizează în *Teoria literaturii*, materialul este complet asimilat de formă: ceea ce era «lume» a devenit «limbă». «Materialele» operei literare sînt: la un nivel, cuvintele; la alt nivel, experienţa comportării umane; în sfârşit, la alt nivel, ideile şi atitudinile umane. Toate aceste materiale, inclusiv limba, există şi în afara operei literare, dar în alt mod; însă într-un poem sau într-un roman izbutit ele sînt antrenate în relaţii polifonice de dinamica scopului estetic".

Prezenţa limbajului banal, a celui cotidian din vorbirea curentă într-o operă literară are ca efect dezinteresul şi plictiseala asupra celui care lecturează. Şi cum spun şi cei doi teoreticieni: „Noi nu «sesizăm» cuvintele şi ceea ce simbolizează ele decât atunci cînd sînt asociate într-o formă inedită şi surprinzătoare. Limba trebuie «deformată», adică stilizată, fie în direcţia arhaicului sau, în general, a distanţării, fie în direcţia «barbarizării», înainte ca atenţia cititorilor să fie reţinută de ea".

Numai astfel îi este cu putinţă ca poezia să facă, să îmbrace limba într-o haină *nouă*, *neobişnuită*, diferită de limbajul curent.

Vorbind despre polivalenţa dramaturgiei shakespeariene, T.S. Eliot, citat în *Teoria literaturii*, afirma: „Pentru spectatorii cei mai simpli există intriga, pentru cei mai analitici, personajele şi conflictul dintre ele, pentru cei cu preocupări literare, cuvintele şi frazele, pentru cei mai sensibili din punct de vedere muzical, ritmul, iar pentru spectatorii cu o putere de înţelegere şi o sensibilitate superioară, o semnificaţie care se dezvăluie treptat".

Marile opere oferă de-a lungul timpului mereu noi şi noi înţelesuri, adecvîndu-se la noile paradigme ale literaturii. „Fiecare nouă *mişcare* literară a avut acelaşi scop: să elimine orice reacţie automată, să promoveze o reînnoire a limbii (o *Revoluţie a cuvîntului*) şi o ascuţire a receptivităţii". (R. W. şi A. W.)

Poezia, cea mai înaltă formă de manifestare a spiritului, cum o definea Kant, are permanent în faţă o *nesfîrşită aventură* prin care, graţie *revoluţiei cuvîntului*, creează noi paradigme, escaladînd alte şi alte baricade ale limbii.

Viitoarele numere vor avea ca temă:
2024 – *Poezie şi pîine; Poezie şi realism, Poezie şi miracol, Poezie şi natură*
2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

VINDECĂ ACESTE POEME OMENIREA?
– convorbire cu poetul turc cipriot **TAMER ÖNCÜL** –

Tamer Öncül este un scriitor din Ciprul de Nord, născut în Nicosia, în 1960, absolvit facultatea în Istanbul, este de profesie dentist. Numele lui nu este necunoscut publicului român, ne-a şi vizitat ţara în trecut. Însă probabil mai puţin cunoscute sunt poezia, în general literatura zonei din care provine. În ce priveşte poezia, este cea mai publicată specie literară în această regiune a Ciprului.

Tamer Öncül este un personaj activ în regiunea sa, membru fondator al Uniunii Scriitorilor şi Artiştilor Ciprioţi Turci, fondator de reviste, organizator de festivaluri ş.a., autor al mai multor volume, cum se va vedea şi din convorbirea noastră. Vine dintr-o regiune îndeobşte mai puţin cunoscută, din mai multe puncte de vedere şi din diverse motive publicului larg, cum la fel este şi literatura acesteia, în general vorbind, şi acesta este unul din motivele pentru care am avut această convorbire. Celălalt ţine, desigur, de ce reprezintă autorul, de activitatea sa.

Marius Chelaru: *Tamer Öncül, pentru început, spune-ne câte ceva despre tine, despre începuturile în ale literaturii, cum ai ajuns să scrii, despre Nicosia, unde te-ai născut, meleagurile copilăriei, din regiunea dintre Kermia şi Gönely ş.a.*

Tamer Öncül: M-am născut în 1960, câteva luni după înfăptuirea Republicii Cipru[1] (în august). Copilăria mea s-a petrecut în, la trei kilometri vest de Lefkoşa, în vecinătatea Ortaköy, chiar pe lângă graniţă. În 1963, din cauza conflictului dintre cele două comunităţi, jumătate din casa noastră a devenit o „poziţie militară". Zilele mele au trecut ascultând poveştile bunicului meu şi citind cărţile unchiului meu[2] până în 1967, când am început şcoala primară. De asemenea, aceste poveşti – care s-au schimbat puţin în imaginaţia mea – le-am povestit copiilor mai mici decât mine. Iar aventura mea în ale scrisului a început prin a lua notiţe despre

[1] Aici nu este vorba de amintita regiune, numită Ciprul de Nord (turcă: Kuzey Kıbrıs sau Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti). Turcii, şi cei din Cipru şi cei din Turcia, o numesc „Republica Turcă a Ciprului de Nord", care s-a format ca entitate de acest fel în 1974, şi este recunoscută internaţional numai de Turcia. Este vorba despre o Republica Cipru, care, în august 1960, şi-a dobândit independenţa după ce atât grecii şi turcii care locuiau acolo au căzut de acord asupra unor aspecte.)

[2] Discutând cu Tamer, am înţeles că unchiul său dincolo de faptul că citise enorm în timpul facultăţii şi după, a scris poezie şi a publicat şi două cărţi de versuri.

aceste povestiri/ poveşti pe care le spuneam copiilor. Apoi, în şcoala secundară, am scris poeme, eseuri. Am scris cum am şi citit, am citit cum am şi scris.

Primele mele subiecte s-au conturat în jurul scenelor de război – chiar mi-au întunecat copilăria –, migraţia şi lacrimile. Apoi a fost frumosul meu oraş, Lefkoşa. Lefkoşa a avut mereu o semnificaţie aparte pentru mine. Pentru mine nu e doar un oraş, în care locuiesc, pe străzile ori prin grădinile, parcurile căruia merg, ascuns în spatele zidurilor groase, dar l-am văzut totuşi ca un fel de poală a mamei. Împărţirea în două a acestui oraş vechi de trei mii de ani a aproape de vârsta mea şi încă poartă povara singurului oraş împărţit, divizat din lume. Acest oraş care e un mozaic cultural suferă de zeci de ani din cauza acelei urâte centuri din jurul taliei sale – „The Greenline".

M.C.: *Dat fiind faptul ca literatura, şi, implicit, poezia din regiunea ta este cel mai probabil mai puţin cunoscută, poţi, te rog, să faci un scurt excurs în istoria poeziei Ciprului de Nord?*

T.Ö.: Aventura poeziei cipriote turce moderne – în cea mai optimistă apreciere – a început în anii 1940. În 1878, ciprioţii turci, care au fost promovaţi (!) de la „supuşi musulmani ai Imperiului otoman" la cetăţeni ai coloniei britanice, crescând apoi interesul pentru ideile şi principiile kemaliste[1] – în primul rând naţionalitatea, ca o consecinţă naturală a psihologiei minorităţii – după al doilea război mondial datorită reducerii presiunii britanicilor şi eforturilor oficialilor turci care au venit în Cipru.

Deşi sunt excepţii, vedem că tot ce s-a scris până în anii 1960 nu poartă o „identitate mediteraneeană" şi este departe de a fi definit „timpul trăit în" dar chiar şi locul[2]. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că aceia care au scris poezie până în acei ani au stat departe de Cipru (mii de ani de acumulări cultural-istorice) şi identitatea culturală a fost dezvoltată de turcii ciprioţi într-un proces de circa 400 de ani... Pe la mijlocul anilor 1960, Kaya Çanca[3] şi Zeki Ali[4] l-au salvat de singurătate pe Fikret

[1] Este vorba despre ideile şi principiile lui Mustafa Kemal „Ataturk".

[2] Am discutat cu Tamer ca să înţeleg mai bine ce anume înseamnă asta, şi mi-a spus că aceşti poeţi care au scris înainte preferau mai degrabă să se considere cetăţeni otomani, apoi ai Imperiului Britanic, decât ciprioţi. Despre identitatea cipriotă s-a scris mai ales după 1960.

[3] Kaya Çanca (1945 –1973), născut în, pe atunci, satul Abohor. A publicat două volume, *Eski Beste*, 1965, şi *Y Sokağı'dır* (Strada Y), 1968.

[4] Născut în 1951, în Larnaca, a locuit în Canada între 1973-1992 După întoarcere a

Demirağ[1]. Dar a fost ceva pe termen scurt. Kaya Çanca, care ne-a lăsat o moştenire culturală serioasă pentru poezia noastră prin cartea lui *Strada Y*, 1968, s-a sinucis în 1973. Iar Zeki Ali a plecat în Canada... Pe fondul mişcărilor sociale după 1974 în scurt timp a început un nou proces în societate. Un grup de tineri (Mehmet Yaşın, Neşe Yaşın, Hakkı Yücel şi Tamer Öncül), cei mai mulţi cu studii superioare în Turcia, care au pornit de la ce se înţelegea prin poezie „socialistă", au început să scrie poezie în felul lor, prin adăugarea de elemente simbolice ca „cipriotism", „anti-război", „umanism", „anti-imperialism", şi teme ca „drama anilor '74"...

Odată cu anii 80, efectele marilor schimbări (atât bune cât şi rele) din Turcia şi din lume s-au manifestat imediat şi în comunitatea turcă cipriotă (şi în literatură)... În literatură (mai ales în poezie) şi artă, şi s-a făcut simţită o producţie originală mai critică, inovativă, cercetătoare, personalizată, Fikret Demirağ, Mehmet Yaşın, Neşe Yaşın şi Hakkı Yücel (cu singurul lui volum, publicat în 1986), a participat la acest proces novator cu opere noi.

Lui Zeki Ali, care se întorsese la ţara şi la poezia din ţara sa, din Canada, unde a trăit mulţi ani; Neriman Cahit şi Mehmet Kansu (care a revenit, din nou, la poezie) li s-au alăturat alţi poeţi – Feriha Altıok, Filiz Naldöven, Tamer Öncül, Raşit Pertev, Ümit İnatçı şi Hasan Kavram, care au adus respiraţia noii vieţi în poezia noastră cu volumele pe care le-au publicat în a doua jumătate a anilor 1980. Au fost ani bogaţi calitativ şi cantitativ prin cărţi, reviste care au fost publicate una după alta... Şi toate astea au hrănit sângele tânăr...

---

format un grup muzical, a fost editor la diverse publicaţii ş.a. Primul său volum, *Bayan Mavi*, a apărut cât el era în ultimul an de liceu, în 1970.

[1] Fikret Demirağ (1940 - 2010) poet, scriitor şi profesor turc cipriot născut în Lefke, cu studii la universitatea din Ankara. Revenit în Cipru a lucrat ca profesor (1961-1989), colaborând la diverse publicaţii/ reviste. După pensionare a condus departamentul de artă şi cultură la *Kıbrıs Gazetesi* (Ziarul *Cipru*). A murit la Istanbul, fiind considerat un nume important al poeziei turce cipriote. A început să scrie poezie de la 11 ani, sub influenţa unui curent manifest în Turcia din anii 1950, cu influenţe din dadaism, letrism ş.a., ş.a., İkinci Yeni – pe care unii l-au considerat poate ultima şi cea mai originală descoperire a poeziei turce, de alţii un adevărat scandal), fiind caracterizat, larg, între altele, de o rupere de tradiţii, de formalism limbajul colocvial, abstractizare, depărtarea de cititor (de pildă adepţii spuneau că nu e necesar un dicţionar să înţelegi poezia, trebuie evitată politica, metrica poetică şi armonia trebuie înlocuită cu bogăţia de expresie şi muzicalitatea, e necesar un limbaj original ş.a.) etc.... F.D. e considerat un reprezentant al poeziei mediteraneene din poezia turcă.

Faize Özdemirciler, Gür-Genç (Gürgenç Korkmazel), Jenan Selçuk, Emel Kaya şi-au înscris numele în „Noua poezie" cu operele lor profesioniste. Au fost urmaţi de către Aliye Ummanel, Senem Gökel, Nafia Akdeniz şi Hüseyin Bahca. Din tânăra generaţie Halil Karapaşoğlu, Tuğçe Tekhanlı, Burçin Pehlivan, Ruhsan İskifoğlu, Salamis Ayşegül Şentuğ sunt nume care şi-au creat propria voce în poezie.

Acum există o poezie contemporană şi universală cipriotă turcă, originală, care este izvorâtă din această geografie... Un „atlas poetic" ţesut de poeţi provenind din diverse trenduri poetice care, în timp ce-şi construiau propria poezie, înfăptuiau în acelaşi timp o literatură tânără. O poezie care foloseşte limba turcă, o poezie care este mediteraneeană, nu reprezenta ţinutul drept al lumii turce neapărat[1]... O poezie care preferă să spună poveşti lirice în loc să strige tare; o poezie pe care o putem numi versiunea contemporană a povestirilor/ poveştilor mitologice...

M.C.: *Vorbeşte-ne şi despre peisajul revuistic şi editorial din Ciprul de Nord, ce reviste sunt, edituri, cum este accesul scriitorilor la ele ş.a.*

T.Ö.: Este destul de dificil să publici reviste şi cărţi aici. Situaţia dificilă generală a economiei pun o mare greutate pe casele de editură – care nu sunt mai mult de cinci. De asemenea, viaţa revistelor este scurtă. Dacă scriitorii, organizaţiile lor şi editurile nu vor manifesta solidaritate, aceste reviste nu vor avea o posibilitate de a rezista. În acest timp noi avem doar o singură revistă literară cu apariţie permanentă. Scriitorii noştri încearcă să depăşească aceste piedici trimiţându-şi creaţiile la jurnalele, revistele publicate în Turcia. În pofida acestor dificultăţi, apariţia cărţilor înregistrează un proces mai bun. Iar faptul că numărul cititorilor este destul de ridicat ca să acopere costurile cărţilor este un lucru bun. Având în vedere şi numărul redus al populaţiei turce cipriote pot spune că numărul cărţilor publicate este destul de bun.

M.C.: *Să ne întoarcem la debutul tău literar în reviste şi în volum – Jurnalul unei copilării pierdute, apărut după absolvirea facultăţii de stomatologie din Istanbul. Aşadar, povesteşte-ne despre asta, dar si despre ce a urmat, cărţile tale, cum/ ce ai publicat în revistele de la tine si de peste hotare ş.a.*

---

[1] Tamer mi-a explicat cum că tânăra generaţie, spre deosebire de turcii care locuiau pe Insulă, cei în vârstă ori dinaintea lor, au văzut Ciprul drept Ţinutul Natal. De aceea, în poemele lor, nu vorbesc despre ţinuturile turceşti, şi au ales cultura „mediteraneeană".

T.Ö.: După întoarcerea în Cipru am fost printre fondatorii Uniunii Scriitorilor şi Artiştilor Ciprioţi Turci, fiind secretar general şi preşedintele ei. A fost unul dintre editorii revistei „Pygmalion" (1993-2000) şi ai „Insan Zaman Mekan" (apare odată pe an, publicat de Uniunea Artiştilor şi Scriitorilor Ciprioţi Turci, ori „Şiirden" (din Istanbul). Am fost în board-urile editoriale a multor publicaţii din Cipru şi Turcia.

Aventura mea poetică a început la mijlocul anilor 70, îmbinând poezia realist socialistă cu senzitivitatea „cipriotismului". Poemele si articolele mele au fost publicate în următoarele reviste: **„**Genç Kıbrıslı", „Milliyet Sanat", „T.B Kültür Sanat Dergisi", „Islık", „Sombahar", „The New Colonial" (engleză şi turcă), „Pygmalion", „Alaz", „Yasak Meyve", „Şiirden", „Ötekisiz) „Nea Epohi" (greacă)", „Şehir", „Akatalpa", „Kerpiç", „Şiir Oku", „Düşlük", „Kıbrıs Türk Dili Dergisi", „Edebiyat Gündemi", „Aykırı Sanat", „Yeni Biçem", „Cypriot Identities" (engleză), „Hade" (turcă, greacă)", „Kuşlama", „Kıyı", „Morca", „Şiir-Lik", „Poetik-Us", „Virgül", „Aynı Gökyüzü Altında" (turcă, greacă), Cumhuriyet Kitap", „Varlık"," E Dergisi", „Serbesti", „Yaşasın Edebiyat", „İmlasız", Şiirden, „Exangelos", „Eneken", „Fractal", „Kokkini" (greacă), „Neuma", „Helis" (România), Espaco do Ser (Portugalia), „Arkabahçe", „Cadences" (în engleză, turcă şi greacă), „İnsan Zaman Mekan şi „Kurşunkalem"...

Sunt unul dintre organizatorii Festivalului Internaţional de Poezie Fikret Demirağ" şi ai „International Nicosia Poetry Days".

Poemele mele au fost traduse în engleză, germană, italiană, arabă, greacă, rusă, română, azeră, portugheză, persană, franceză, spaniolă şi albaneză şi au apărut în reviste şi antologii precum cea pregătită de activistul pentru pace, jurnalistul şi poetul Kamran Mir Hazar pentru a face cunoscută opiniei publice problema copiilor hazari, care include creaţii a 125 de poeţi din 66 de ţări: Aşadar, antologii ca: „Poems For The Hazara", „Stories of Dawn in Madness", „An Anthology of World Poet", MA Anthology in Nepal.

Am avut un rol activ în organizarea de activităţi comune cu uniunile scriitorilor greci şi turci din Cipru, Mare Nostrum (Poeţii celor Trei Mări). Am participat la mai multe festivaluri în Ciprul de Sud, Rodos, România şi Turcia. Am primit mai multe premii, între care „Cyprus Turkish Peace Association Poetry and Peace Prize", în 1982. Cărţile mele de poezie: *Jurnalul unui copil care şi-a pierdut zilele*, 1987, *Lumea e un poem*, 1992, *I Hora – Oraşul*, 1996; *Strada iubirilor pierdute*, 1996, *Visele din timpul zilei*, 1998, *Inscripţiile Pârâului secat*, 2003, *Vise,* 2008; *Pământ*, 2015; *I Hora/ Seher*, 2018 (în greacă); *Două râuri*, antologie, 2018, *Gufi/ Hayukus*, 2020, *Ofensă cheii* (2021, cu Maria Siakalli, în greacă şi turcă), *Unpolished Crown Age, 2023, turcă şi engleză.*

Există melancolie, disperare, sânge, moarte şi jale în primele mele poezii... dar pe de altă parte e şi strădania de a rezista întunecimii cu un „poem negru".

E normal ca războiul, migraţia, sângele şi captivitatea care au cuprins copilăria noastră şi primii ani ai tinereţii noastre să se întrevadă atât de limpede în primele mele poeme. Deşi situaţia s-a schimbat cu timpul în Cipru, din păcate nu s-a schimbat în regiunea noastră şi nici în lume... Durerea, sângele, lacrimile, migraţia, sărăcia şi exploatarea pricinuite de războaie şi interese continuă mai degrabă să crească decât să scadă.

E posibil să ignori migraţiile, moartea, captivitatea, durerea, lacrimile şi inechitatea în această epocă întunecată a barbarismului?

M.C.: *Ai copilărit într-o perioadă complicată, după cum spui într-o mărturisire, şi cum ai spus şi mai sus, în zgomotul împuşcăturilor şi într-o atmosferă de neîncredere şi spaimă (despre unele din aceste lucruri vorbeşti în volumul* Jurnalul unei copilări pierdute*, 1987). Te-ai format într-o perioada în care se deschideau porţile unui liberalism şi social/ politic, dar şi conceptual şi literar în regiunea ta. Am citit din opiniile despre poezia ta că este marcată de ceea ce se numeşte în regiune „Cipriotism". Ai vorbit despre asta. Spuneai la un moment dat că nu îţi place cum se schimbă lumea astăzi. Dar cum se răsfrânge asta în poezia ta?*

T.Ö.: Din nefericire, fiinţele umane sunt specia care tratează natura, din care fac parte, cel mai rău, şi din ce în ce mai agresiv. Am uitat că, ca toate celelalte fiinţe, suntem „oaspeţi" pe această lume. Din nefericire, dorinţa noastră fără hotar de profit şi consum ne duce la barbarie. Consumăm tot, şi ce e viu şi ce nu e viu; facem lumea de nelocuit...

Trebuie să atragem atenţia la această situaţie; să fim vocea celor ce nu pot vorbi, trebuie să luptăm şi în numele lor. Dacă spunem „o lume mai bună (alta) e posibilă", trebuie să ştim să ştim că aceasta nu este posibil dacă ne gândim numai pentru fiinţele umane. Nu putem declanşa incendii, inundaţii etc, dezastre naturale ca să ne acoperim vina. Asfaltul, casele noastre fără grădini, folosirea drumurilor de asfalt negru ca pe nişte CETĂŢI, atacarea habitatului animalelor, atacarea naturii cu tot ce înseamnă ea ne va distruge în final şi pe noi.

Aşadar, începând cu primele, am avut în vedere dezvăluireaacestei situaţii. Am avur grijă să exprim realităţile oamenilor care mă citeau, şi să le trezesc atenţia. Dar mi-a plăcut şi să dezvolt poezia mea cu experimente epic şi suprarealiste din timp în timp.

M.C.: *Ai un poem în volumul* Unpolished Crown Age*, intitulat* Our Wall*. Cred ca e un subiect despre care ne poţi povesti mai multe, există şi un film cu acest titlu... De asemenea, ai dedicat acest poem celor doi prieteni, Niyazi şi Panikos*[1]*...*

T.Ö.: Poemul *Zidul nostru*, din a doua parte a cărţii, secţiunea „antologie", este unul scris în aşa-numita „Buffer Zone", după ce am vizionat filmul documentar turnat de Niyazi şi Panikos, la care faci referire, în acei ani. Am să spun mai multe despre carte. Cred că aceste versuri pe care le-am scris la începutul cărţii mele ar putea fi răspunsul la întrebarea ta:

Vindecă aceste poeme omenirea?

De peste doi ani, un mic virus (Covid 19) ne-a făcut sclavi pe toţi
în timp ce aliniau sicriele cu buldozerele, erau traumele celor
care nu au putut să arunce o mână de pe pământ pe cei dragi. Chiar cum
pandemia s-a terminat, pe când încercam să ne „normalizăm",
am primit o palmă peste faţă de la un cutremur de 7.8.
De data asta buldozerele s-au ocupat cu scoaterea
oamenilor de sub dărâmături. A început să ne fie ruşine să mâncăm,
să ne încălzim şi chiar să trăim. Am trăit în zile
în care oamenii s-au ascuns de omenire.
Trei ani de încoronare, dar cum acest mic virus şi-a securizat
tronul, şi-a extins teritoriul pentru dezastre naturale. Noi
am creat acel tron exact cum am creat zeii. Şi ei erau
„de nevăzut" dar mereu în toate... Ne-am pierdut
Simţul gustului; gurile noastre şi nasurile s-au simţit pline cu murdărie...
De aceea am perceput că „trăiam într-o lume lipsită de gust"...
În acest nou mileniu, ''încărcat şi ucigaş'' ÎNGERII
descind din pământ în locul lui MESSIAH. Din nou o semnificativă
împărtăşire a morţii a venit peste săraci. Săracii au devenit şi mai
împovăraţi, şi viaţa a devenit mai virtuală. O 'Nouă Lume'
generic pregătită pentru noi, strălucitoare pentru stăpâni şi întunecată pentru
cei obişnuiţi.
Cei ce venerează puterea continuă să fie victimele
războaielor pentru putere.

[1] Este povestea prieteniei adevărate dintre un etnic turc şi unul grec, într-o vreme când Ciprul era măcinat de tulburări interetnice.

De cum am intrat în 2023, omenirea a fost mai lipsită de speranţă, mai pesimistă
şi săracă. Împreună cu sufletele noastre, limbajele noastre
au devenit mai întunecate, mai murdare şi mai viciate.
Vindecă aceste poeme omenirea? Asta e o întrebare grea...
Doar o ocheadă ar putea fi de ajuns...

M.C.: *Vorbind despre traduceri, ştiu că poezia ta este tradusă şi în română (ştiu de Niculina Oprea, ca traducătoare a unor poeme ale tale), şi în alte limbi, că ai fost in Romania. Dar autori români au apărut în revistele din Ciprul de Nord? În general, cam ce se ştie despre literatura şi poezia română în regiune?*

T.Ö.: Din păcate se ştiu foarte puţine despre poezia română, în ambele părţi ale Ciprului. Am luat cunoştinţă de poezia ta destul de târziu, când am citit traducerile din revista *Şiirden*, apoi cu a altor poeţi români când am fost la un festival în România.

Sper că vom avea posibilitatea să ne cunoaştem poezia unii altora mai bine prin relaţiile noastre viitoare.

M.C.: *După cum ai şi spus, eşti unul dintre fondatorii/ iniţiatorii Uniunii Artiştilor şi Scriitorilor turci din Cipru. Vorbeşte-ne despre ea.*

T.Ö.: Din ziua în care a fost fondată, Uniunea Artiştilor şi Scriitorilor Ciprioţi Turci şi-a propus să prezinte literatura şi arta noastră, a ciprioţilor turci, lumii. În acelaşi timp, şi-a propus ca şi noi să cunoaştem literatura lumii. Pentru aceasta, au fost publicate diverse antologii multilingve, s-au făcut mari eforturi să participăm la târguri internaţionale şi festivaluri. Aşadar, munca de traducere, realizarea unor antologii de poezie turcă cipriotă publicată în diferite limbi şi organizarea de festivaluri internaţionale a fost o parte importantă a activităţii noastre.

M.C.: *Ai fondat şi revista „Pygmalion", despre care am vorbit deja, în 1993. Vorbeşte-ne şi despre asta.*

T.Ö.: În 1993, împreună cu prietenii mei, poeţii Fikret Demirağ şi Zeki Ali, şi cu participarea prietenului pictor Aşık Mene, am fondat revista „Pygmalion". Am dorit să fondăm revista exact din motivele şi pentru scopurile pe care ţi le-am spus mai sus. A apărut doi ani în format de revistă, apoi şapte ani ca supliment de cultură şi artă al ziarului YENİDÜZEN. Am tradus şi publicat poeţi din diverse ţări, am pregătit cu prioritate „Dossiers" despre literatura unor ţări. Ca multe alte reviste de la noi a trebuit, din motive economice, să-şi înceteze apariţia.

M.C.: *Să încheiem, mulţumindu-ţi pentru acest dialog care va apărea in revista „POEZIA" din Iaşi (ţi-am oferit un exemplar când ne-am întâlnit la Izmir), cu proiectele tale.*

T.Ö.: Acum mă ocup cu pregătirea „Festivalului internaţional de poezie Fikret Demirağ". Pregătesc antologia festivalului, care e la a şasea ediţie acest an, şi va fi între 25-27 noiembrie. Mă mai ocup acum şi de pregătirea viitorului număr al revistei „İnsan Zaman Mekan" pentru publicare etc.

Mulţumesc pentru această convorbire cu întrebări de interes pentru mine.

Consemnare, prezentare şi note: **Marius Chelaru**

Gellu DORIAN

Bibliotecarul

Toată viaţa ai şters praful de pe cărţi
ca pudra de pe pielea unor femei
venite dintr-un lan de floarea soarelui
într-o amiază fierbinte de vară,

ai fost atent la fiecare copertă, să nu se irite pielea femeilor
întinse pe plajă,
la fiecare pagină, să nu mişti vreun cuvînt tatuat
ca într-un palimpsest toate vorbele de dragoste spuse
de la Adam pînă la tine,

udai cîrpa de bumbac cu spirt pulverizat
ca din flaconul cu apă de colonie
şi apoi scoteai cartea din raft
aşa cum scoteai de pe trupul femeii rochia
sub care se ascundea tot polenul din tabloul lui Van Gogh,
ştergeai uşor, aşa cum a şters Maria Magdalena
sîngele lui Isus de pe fiecare cui,
să nu laşi urme pe piele
ca rujul de pe buzele femeii pe paharul cu şampanie,

toată viaţa ai făcut asta
şi acum te uiţi la cărţi cum se acoperă cu praf
ca femeile cu rochii transparente de mătase
al căror foşnet îţi aduce aminte
de vara cînd căutai cu degetele-n nisip
trupul atît de bine scris al femeii
pe care doar tu o răsfoiai,

dar viaţa ta e doar un scurt episod
dintr-o lungă istorie în care s-au pierdut
cei mai puternici bărbaţi
sub pielea femeilor plină de polenul lanurilor de floarea soarelui
prin care acum rătăceşti
într-un rai din care au fost izgoniţi Adam şi Eva,
ca acum cărţile din mîinile celor care

s-au făcut gropari pentru ele,
şi praful de pe cărţi uşor-uşor se pietrifică.

Ioan POTOLEA

O ŞANSĂ

arunci zarurile pe masa verde:
sunt cifrele tale îţi aparţin –
ai un sentiment de posesie
de certitudine în camera cealaltă
eşti tot tu – cel cu altă soartă şi
acela aruncă zarurile pe o masă verde
poate alta poate aceeaşi nu ştii
are acelaşi reflex de om de acţiune
de astă dată cu un plus de joc
de neverosimil: nu pot trăi două fiinţe
în tine nu poţi trăi două vieţi
deodată şi uite în cealaltă cameră
de lângă a doua un al treilea
(tot tu) aruncă zarurile aproape
simultan cu ceilalţi doi
(doar fracţiunea de secundă
necesară descoperirii)
pe aceeaşi masă verde sau poate
alta – nu ştim. uite aşa mergi pe un
coridor nesfârşit din oglindă în
oglindă supravieţuind amurgului
care năruie ziduri

CATATONIA HAZARDULUI

1
înfloreşte hazardul
noaptea stivuieşte
lingouri – luna hiperbola sare ping pong
printre mitocanii flegmatici
pianele sudează
ţevi de oţel flamele
orbesc fluturi şi păsări
răsare foxy lady face
pârtie prin palate şi ziduri

umbra rochiei creşte
la poale se aude cum
înfloreşte hazardul
aleargă un atlet în zori
pe cheiul vânăt către far

2
sună solitar tocuri
pe trotuare şi poduri
ea unduie din şolduri
umflând prohaburile
sfâşie prin ganguri
pânze de păianjen
îngenunchează ploi
cade uşor se ridică
din braţe tatuate
hamali de putori tăietori
de metale ea sare în jerbe
din flexuri de pe schele
sunete de tocuri toc toc
cheul de unde pleacă pachebotul
fără tine spre palma de majorca

Dionisie VITCU

Tâlcul operaţiunii
24 F.002

malhusieni – longini – dismasi
orientali întârziaţi

Se zbat zmuncesc să strâmbe calea sorţii
şi zbuciumaţi lăţesc amarul groazei
cântând în răsuflarea nopţii

ne tulbură cu rostu-n deslușirea vremii
umbrind albastrul cerului – Preînaltul
căzut în veşnică tăcere-n altul

cu-obsesii luciferice scârnáve
să nu pricepem tâlcul întâmplării grave

ne țin sub ploi de plumb
și-încremeniri de ger
cât lungu-i zilei ce ni-i dat
în libertate sub călcâi de fier!

Caliopia TOCALĂ

SUNT CEEA CE NU MAI ERAM

Sunt ca și cum n-aș fi fost.
Adevărurile mele mă strivesc și mor de ele,
cui folosesc și pentru ce, rezolvă ele dilemele lumii
adevărurile vin, ca să-mi asum marea tăcere.
Cine are nevoie de adevărul meu pătrat,
marea spălare pe mâini cu adevărul meu, al tău, al tuturor
a început de ieri.

Mă pierd în nimicuri credibile,
uitând de datul meu universal.

Sunt ceea ce nu mai eram
și stau deoparte,
da, deoparte
ca să-mi fie marea lină și cerul, cer cu stele, deasupra.

RAZE CURG

Curg indecent raze în albastru, roș, verde și galben,
sugrumând privirea cu atâta lumină
și ochiul de atâta întuneric alb.

Frunza pleacă dintr-o viață în alta,
cu ea sensul și rostul meu, inexplicabil pasager aici…

Fluturi de lumină fosforescentă trezesc
în ungherele esenței mele
ultimul strop de voință
și ultima suflare
înainte de marele gol,
vântul îmi șfichiuiește tâmpa, amintindu-mi
că încă sunt materie, deși am plecat de mult,
rătăcind printre stânci, peste ierburi și cruci,
și de ultima respirație cosmică, aici, acolo, niciunde.

Verdele înghiţit de albastru şi albastrul de roş, şi roşul
de galben, galbenul tot de galben
şi de tot mai puţin galben, până se face pământ,
parcă mormânt era, parcă aşa mi-a şoptit timpul…

Lumina de sus şi de jos, între pletele verii
şi frunzele toamnei,
picură în auz ritmat, rimat, famat, blamat…

Şi ziua cea mare, agasantă, şi soarele devorator,
din timpul mic, în timpul mare, din ceasul mic, în ceasul mare
mă scot uşor, până nu mai observă nimeni
că locul meu a şi fost locuit de altcineva.

Mi-am învelit cu cerul gândurile toate.

Raze curg, tot mai rapid,
codrul tot mai des îmi înfrunzeşte,
cucul tot mai des îmi pleacă
şi valul mai intens se zbate…

Iarba îşi mănâncă tulpinile uscate,
apa, zăpada ei, iar ploaia, ţepii viscolului hoinar.

TOATE NUMERELE S-AU STRICAT
Un număr plin, nu mai este plin, s-a golit,
ziua de naştere e de înmormântare,
ziua succesului alunecă în spaimă,
conform proverbului, *fereşte-te a doua zi după succes!*
999, codul traseului ascendent,
a picat din graţiile cerului şi
la retuşare a ieşit 666,
anunţând o… *revoluţie spirituală*…
trasând un drum al limitelor, îngustat,
nu *The Sacred Line of St. Michael.*

Nimic nou nu se mai întâmplă sub soare!
Vecinul meu de la etajul 7 îşi cântă aria,
în fiecare noapte, de la 1 la 3,
vecinul de la etajul 9, de la 4 la 6, dimineaţa,
kilogramul de carne a sărit acrobatic preţul

de câțiva euro de pe Champs-Élysées,
la Moscova, în fiecare noapte un miliardar
își încheie socotelile cu viața,
iar Putin renaște.
În Ucraina, Zelenski își joacă ultimul rol,
avioanele cad din cer ca obielele iarna,
dronele nu-și mai încap în spațiu
și-și pierd direcția,
făcând praf și pulbere relațiile bilaterale…
Din laboratoarele americano-chineze
un alt Covid trage clopotul vestind omenirea de moarte,
la Moscova, în Krasnaia Ploșcead,
Kiril oferă gratuit ședințe de exorcizare,
i-au crescut aripi negre peste penele albe.
În Ucraina, printre bombe,
a explodat pib-ul pe cap de ucrainean,
la Bruxelles se împart femeile și bani,
la noi, tot ședințând despre politicile infatuate
ale lumii în amplul proces de expansiune economică,
despre strategiile neortodoxe și tehnica militară aruncată pe front,
pib-ul pe cap de locuitor a crescut prin implozie.

Totul e anormal și monoton.
Nici surpriza nu mai este surpriză,
trupul uman încătușat în rigorile tehnicii
își strigă cu disperare foamea de suflet
în timp ce omul lasă să-i plece în fiecare secundă
câte o fărâmă din el.
În final, mă aflu într-un acord perfect cu neființa
și într-o disensiune totală cu toate formele ființialității banalizate…

Emil LUNGEANU

De poezie vă arde

iar vouă de poezie vă arde

acum când stelele scârțâie a sfârșit de lume
acum v-ați găsit să pășiți pe sârmă
ca arcușul pe-o strună

și vreți ca viii și morții să vă știe pe nume
din fundul prăpastiei să caște gura la voi
ca la cei doisprezece apostoli
care au pășit pe Lună

iar vouă de poezie vă arde

acum v-ați găsit să pășiți
imponderabili precum o ninsoare
pe un fir de ghermesut
când nu e înger să vă prindă-n brațe
și n-aveți altă plasă salvatoare
în hăul căscat dedesubt
decât poemul vostru pus pe moaște
de vreun păianjen țesut

iar vouă de poezie vă arde

acum când ochii spectatorilor se sting
ca niște tăciuni de licurici
acum v-ați găsit să pășiți acrobatic pe ață
precum trupa acelor șapte voinici
ce-și țin încă-n viață
legenda
patru frați ducând pe umeri alți doi
iar ei pe-a lor soră urcată măreață
pe tronul Cleopatrei
din vârful piramidei lui Wallenda

iar vouă de poezie vă arde

acum când nimic nu întrece
măreția morții
v-ați găsit voi să plutiți ca vulturii-n ceață
supremă sfidare
paradă-ndrăzneață
acum
v-ați găsit să pășiți pe ultimul drum
ca un mort ajuns dirijorul propriei fanfare
de parcă n-ați avea de ce vă mai teme
de parcă ați murit deja în altă viață

de poezie vă arde
acum
când se-nnoptează de dimineață
de poemul vostru
postum
ca un soare pentru mai tîrziu
pus la gheață

Cezar ȚUCU

Literatura lumii

Literatura lumii am citit-o
Din zori în zori, până uitam de mine,
Dar nicăieri nu am găsit, iubito,
Vreuna mai frumoasă decât tine!

Pe fiecare pagină de carte
Se vede-amprenta degetelor mele,
Ca mărturii cătărilor deșarte
A uneia mai trasă prin inele!

Și am luat-o din Antichitate
Făcând zeiței Afrodita voia,
Continuând cu luptele purtate
Din cauza Elenei, cea din Troia!

Nici Penelopa n-a fost prea de rasă
De-ndată ce Homer chiar, pare-mi-se,
Ne spune că douăjdeani, pe-acasă,
Nu a mai tras bărbatul ei, Ulisse!

Pe vino-ncoace-avuse Cleopatra,
Că doar Cezarii nu la Piramide
Veneau să vadă cum e pusă piatra
De sunt atât de-nalte și solide!
Isolda lui Tristan fu următoarea
Femeie ce s-apropia de tine,
Dar nu avea nici sfertul din chemarea
Și farmecele tale! Pentru mine

Deasupra tuturora! Julieta,
Karenina şi toate celelalte
Le-am pus pe taler, de la A la Zeta,
Să fiu cu sufletu-împăcat, încalte,

Că n-am sărit vreuna care-n cale
Să-ţi stea, punând sub semnul întrebării
Supremaţia frumuseţii tale
Ce le-a adus pe culmea disperării!

Voi lectura şi ultimele scrise
Ivite-n timp ce eu puneam accentul
Pe chipul tău, coborâtor din vise,
Dar tot n-am să-ţi găsesc echivalentul!

Răsar în ape
Răsar în ape iarăşi stele
Şi iarăşi te aştept să vii
La şipotul din vădurele
Înconjurat cu flori târzii.

Ţi-am ridicat şi o colibă,
De-or trece nori rătăcitori
Sau de-om găsi nopţii vreo hibă
S-avem lăcaş până în zori.

Dar tu iar ai uitat, pesemne,
Sau eşti pe malul celălalt?
De-ar fi aşa, ţi-aş face semne
Şi-aş fi la tine dintr-un salt!
Cu trupul tău, fără să-mi scape,
Ţinut în braţe cât mai sus,
Mă voi întoarce peste ape
Păşind pe ele ca Iisus.

Şi în colibă te voi duce
Să ne iubim mai abitir
Decât (mă jur pe sfânta cruce!)
Îndrăgostiţii lui Shakespeare!

Constanța POPESCU

Aplauze intacte
Dimineţile au coperta intactă,
mai tîrziu obosim bucuria,
tocind paşii aşteptărilor.
Paginile se scriu şi apoi se şterg,
renunţăm să ne mai privim ochii,
lecţiile sunt pe cont propriu,
nimic nu seamănă cu plânsul
emoţiilor îmbătrânite.
Femeile cărunte nu mai trec strada,
păstrază în buzunare
poveşti sau doar scrisori despre ele.
Privirea aburită şterge mirările la ochi,
prea multe amintiri tocesc adevăruri,
zilele lasă dâre lungi pe chipul din oglindă,
nici un semn că am fost
un capăt de drum irosit.
Oricum nimicul înfloreşte peste tot,
sărim peste anotimpuri,
e o cursă cu aplauzele intacte
nedeschise, eu tot acolo cuibărită
între doruri...

Liniştea bucuriei
Pe partea mea de fericire,
norii nu se închieiau la nasturi
şi vântul le făcea corturi mari
peste dimineţile plânse înaintea marii sărbători.
Era o mamă acolo care suferea ca toate mamele ce spala lespedea cu lacrimi, între drumuri, duşmănii, nu sunt poeme, doar dureri doborâtoare...
Cum să fac linişte, când tăcerile inundă distanţele dintre gânduri?
Drumul e durere, acceptarea că preţul este existenţa la limita suportabilă,
între azi şi ieri, respiraţia miroase a oboseală,
somn şi neputinţă,
când suntem mici şi nu ne lecuim de singurătăţi... dar, dimineţile aşează paşii la uşă
cămaşa e albă, se poartă peste vise,
peste tristeţe, în sărbători,
dar mai ales când visele resuscitează viaţă,

un moment în somnul proaspăt de la ziuă.
Se naşte liniştea bucuriei că vom fii mereu... început etern.

Răspunsuri şi întrebări
Timpul se adună la uşi,
măturasem săptămâna trecută
după ploi şi rămăseseră urme.
Amintirile mi se lipesc de sandale
şi uite cum se rupe cântarul cu mine,
trebuie să curăţ hainele astea
cu care îmbrac dimineţile dintre anotimpuri.
Prea multe mirări şi cuvinte
care încep cu litere indecise,
dacă s-ar face foc sau înghţ...
Doamne , sfinţii tăi s-au uscat
de când aşteaptă răspunsuri
la întrebările uitate,
doar mama le ţinea evidenţa
când se închina,
noi am uitat şi asta...

Andrei PATRAŞ

Sonet (VII)

Zac unii în iubire cârtitori,
întruna huzurind pe tron regesc,
când alţii după mângâieri tânjesc
sub ziduri de cetate cerşetori.

Cum trântorii ce nu se ostenesc
şi iau de-a gata mierea cea din flori,
asemenea şi noi, adeseori,
stăm leneşi în iubire, nefiresc...

pe când, în zori fărâmituri s-aştepte,
în noapte unii flămânzesc pe trepte.
Risipitori, spre roadele promise,

se scutur merii în grădini adânci,
dar florile crescute printre stânci
se sting încet, de arșiță ucise...

Sonet (VIII)

Nu-i șarpele mai crud ca porumbelul,
nici buruiana nu-i mai rea ca crinul.
La fel își duc nectarul și veninul
flori și viețuitoare de tot felul.

Sub legea firii, binecuvântate,
deopotrivă-și împlinesc orândul
fără împotrivire, mut răbdându-l,
fără virtuți, dar și fără păcate.

Doar omul, din înalt, pe-a urii scară
în iadul cel mai din adânc coboară.
Și dacă fără veste, într-o zi,

diavolul însuși chiar ar fi smerit
și din fărădelegi el s-ar opri,
omul i-ar face lucrarea. Înmiit!

Nicoleta BOLOCA

ancestrala călătorie
e iarnă!
nu vreau să te iubesc, deși te iubesc...
și pictez banchetul târziu al sorții.
este doar vina ta.
totul este incolor și totul îmi lipsește
și tu vrei să anulezi totul...
în melancolii, în albastrul strugurilor,
în mine și-n timpul amintirilor.

am recreat anotimpul iubirii.
tu, plictisit, îmi șoptești că nu mai e timp...
pentru un vis, un foc, o pasiune,

o magie ori pentru dragoste!
şi totuşi, într-o dimineaţă, am renăscut –
o viţă de vie sălbatică!
am răsărit dintr-o realitate
ori dintr-o stea şi-am răsturnat
pe drumul şerpuit al feminităţii, lumea.

în această călătorie ancestrală
am învăţat, timid,
că răstimpul tuturor oamenilor
a fost creat doar pentru iubire
sau pentru moarte!

şi-atunci iubim neviaţa
ori poate nemoartea orologiului
şi jelim
după o ultimă dragoste infernală...

şi-ntr-un târziu, strig cerului –
dă-mi, te rog, de la tine şi dintr-o iluzie –
iubirea ultimului arhistratig!

e noapte!
râul meu curge spre nord,
iar lebăda construieşte
doua morminte din aripi albe...

femeia indigo
legenda povesteşte că femeia locuia
la subsolul cavernei...
şi, înfrigurată, se căuta de o mie de ani,
într-o mie de inimi,
într-o mie de primăveri
ori într-o mie de lumi;
toate ale lui...

era puternică,
alcătuită dintr-o mie de metafore
şi, nonşalantă, se îmbrăca, zi de zi,
cu o doză de nebunie
de culoare violet.

plec, a spus...
e timpul când bat clopotele
a despărțire de atomi!

s-a regăsit într-o dimineață de iarnă
și a decis să strălucească
precum o aurora boreală;
nu avea nevoie de eleganța albastrului
pentru a privi răsăritul
ori pentru a bea amurgul lumii...

și, noapte de noapte,
fotografia sentimente și pierderi,
iar pelicula regiza, în alb și în negru,
doar umbre caline...

ea credea că sunt ființe –
un bărbat și o femeie
sau poate un nord și un sud,
călcând pe iubiri și morminte
în ritm de the end!

întoarcerea ploii

copila buimacă alerga prin cerul cu stele.
avea ochii roșii
de la limbile focului ce pârjoliseră o lume –
lumea ei albastră.

pasările își uitaseră zborul
și râul curgea cu perle și cu lacrimi;
copacii respirau din greu cenușă,
iar oamenii tăiau oxigenul
în felii infinit de subțiri
și pentru următoarea existență.

la capătul iluziei dinspre miazănoapte,
copila sfâșiată
de lupii cețurilor din nord
a găsit drumul ploii
și s-a întors acasă!

asculta melancolică legendele oglinzii,
care-i povesteau cu vorbe cărunte
despre liniștea absolutului
născut din moarte
și despre noi,
umbrele ființelor ce-am fost odinioară…

Vali NIȚU

Elegie cu chip de scorpion
pe strada cu nume de turn
istoria și poezia
Chindia
complicată regia unei piese de teatru
în două acte
s-a rătăcit în propria-i teamă
însăși armonia

în gala de excelență e umbră/lumină
ca mod de viață
într-un bestseller cu enigme
printre cuvinte sosesc
sădesc o elegie și mulțumesc
prin rugă spre Înalt

alunec spre final
mă ridic
păşesc
mă odihnesc în banca cuvintelor
îmi sprijin tâmpla timpului într-o fotografie
cu chip de scorpion
simplă filosofie de weekend
o elegie

Suspină dimineața netrăită lângă tine
jucăm din ce în ce mai des metamorfoze
așezate-n genunchi pe nisipul clepsidrei
la țărmul unui timp sosit
cu jurnalul ce a fost scris să spună
tu unde ești?

de ce ai plecat?
de ce nu vii?
în dimineața netrăită...

mă zorește clipa
și întreb din câți îmbătrânesc
câți rămân tineri
și eu
și eu pe unde mă găsesc
și eu
și eu cum sunt
depărtare
prizonier sau fără timp?

curând îmi răspunde dimineața
sfârșindu-mi treaba încap într-un vis
speranță de demult
eu suspin într-o creangă – tu ești copacul
un tot într-un cuvânt
literele iubirii trăite – nu șoptite
într-o nouă carte
„Elegie cu chip de scorpion"

Ovidiu PETCU

Necunoscuta
nisipul pustiului are amintiri verzi
de iarbă
de pomi înfrunziți
de izvoare născând ochi limpezi de apă
reflectând răsturnat cerul
acum pustiu
întins peste febra pustiului
prăbușit la marginea mării
seara
în grădina de vară
un film din acele vremuri
în aer de ploaie
de nicăieri
o mână îi atinge mâna

e o fată alături
scuze
zâmbește fata
filmul
desigur, filmul
secundele
filmul
mâna ei îi atinge iar mâna
el nu și-o mai retrage
și fiori înverziți îi străbat întinderile aride
picături mari cad pe mâinile îmbrățișate de-un fulger
și cerul s-a răsturnat în ochii ei limpezi de dor
în ritmul șoaptei
sărutului
ploii
al pașilor grăbiți
al încăperii
al trupurilor golite de atâta răzbunătoare dăruire
de-o oră
de-o clipă
de-o noapte
o noapte reînverzind pustiul pentru o viață
și dispărând fără nume
în zori

TINERI AUTORI

Maria IVANOV

Maria Ivanov – n. 21 septembrie 1993, Republica Moldova; poetă, director executiv la Revista „TIMPUL" din România, ediția din Republica Moldova. A debutat în 2022 cu volumul de versuri *Totul va fi bine*, editura Prut Internațional.

Dentroterapie
am aruncat la gunoi
cămașa de forță
a brațelor tale.
în sfârșit pot respira
liber,
mi-am zis.
Matthew Silverstone recomandă
terapia îmbrățișărilor de copaci
și-aș fi făcut dentroterapie
dacă n-aș fi devenit
brusc
preocupată de poziția păpușii din porțelan
pe care o am de la tine.
am plimbat-o prin toate camerele
nici la baie nu i-am găsit
un loc potrivit
am revenit în dormitor
am pus-o pe orizontală
apoi pe verticală.
bibeloul a devenit enervant,
am dat cu el de pământ.

Oglinda
stau în fața oglinzii și
nu te văd
stau în fața oglinzii și
nu mă văd
tot ce mai deslușesc sunt
două puncte albastre, paralele,
în cădere liberă.

Burta mamei
îmi doream
să amân cât mai mult
ziua în care mă vei părăsi
te rugam
să nu te rupi din mine
acolo erai în siguranță
mi-era frică de momentul în care
voi împinge până la capăt
linia de demarcație
simțeam cum
neliniștea mă strânge de gât
mă dureau
genunchii zgâriați
dezamăgirile iubirii
trădările prieteniei
poverile, provocările
pierderile
și grijile vieții tale de adult
dar te-ai grăbit să vii mai devreme
priveam chipul tău
un cubuleț de zahăr
și nu puteam să-nțeleg
ce vom face
într-o
lume
plină de incertitudini.
brațele mele
își pierd constant
din capacitățile protectoare
și-mi doresc
să fii din nou în burta mea
și amândouă în burta
mamei mele.

Metamorfoze
azi am remarcat că Alexandra îmi este până la sâni
săptămâna trecută a împlinit 5 ani
și deja își pune primele probleme existențiale
zicându-mi că ea nu dorește ca eu să devin bunică
atunci când ea va fi mamă.

o privesc și mă-ntreb cu groază când a crescut
tot ea îmi dă alternative –
când eu voi fi mamă, tu vei fi copil
și eu voi avea grijă de tine
așa cum tu ai de mine
acum nu mai știu dacă…
trebuie să-ncerc să opresc timpul
sau să îl grăbesc...

Victor FALĂ

Librar, poet, pictor. Născut în 1998 la Carahasani, Republica Moldova. Absolventul facultății de Filologie și Istorie a UPSC Chișinău. A debutat cu volumul de poezie ZVÂC, Editura Cartego 2023.

Poem I

Corbii îți șoptesc să adormi
Porcii îți îngână să nu nu poți să ai somn

Ferma animalelor e-o stână de sori
Galaxia noastră e o strungă-ntre plopi

Fără soț ne plimbăm
Fără saț ne-mbuibăm
Fără masă și casă
Uităm că uităm

Și ce bine că
Și ce bine că

nu

Bătrâna de fată

„Până în ceasul de față, flămânzim și însetoșăm, goi umblăm și primim bătăi”
Maxim Mărturisitorul

În gări asfaltate, sub mațele cerului
Stau atârnate
Drapele-absorbante, șpalturi,

Rucsacuri cu lapte.

Bătrâna de fată se vrea asediată.
Cuprinsă de gânduri infecte,
Deşerturi d-insecte,
Deserturi şi fructe perfect pe
Măsură.

Bătrâna de fată se vrea inhalată.
Se vrea! inhalată.

Bătrâna de fată.

Foamea
(cu gândul la Knut Hamsun)

Foamea îmi creşte barba.
Foamea îmi spurcă sperma.
Foamea ridică sudalma
La rangul de titlu-onorific.

Sardonic, umorul prezentului meu
E înţeles numai de clienţii clinicii
Din aripa de vest a clădirii librăriei.
Carahasaniul a rămas un sat
După satul fraţilor Vakulovski,
Jănică din microbuz a rămas doar
Jănea din poemele lui Moni Stănilă.

Când va fi să apară
Omul care ţine cuvântări stricate
Îi voi recunoaşte *femeii* că zaţul de cafea
Îmi provoacă erecţii.

Pe scările late ale holurilor cu tavane înalte
Nu am răsuflat greu niciodată.
N… niciodată.

Nadejda IVANOV

Nadejda Ivanov este critic literar, cercetător științific la Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, membrul Uniunii Scriitorilor din Moldova ș.a. A publicat volumele: *Vladimir Beșleagă sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine,* 2021, *Mircea Eliade. Oglinzile arhetipale ale erosului*, 2022.

sunteţi prieteni
Inima
e punctul verde
din fotografia
cu partea feţii luminoase
în care eşti
aşa cum ai vrea să fii vreodată
în oglinda de acasă
când
sângele
ca apa
aduce la mal toate gunoaiele
plastic
cadavre
rădăcini
gume de mestecat scuipate în fântana din care ai băut
copii din coşurile negăsite
cioburi de sticlă din ultima sticlă a tatălui tău
în care nu-i mai încăpea amarul
dar i-a explodat în faţă ca un spumant
plimbat de la o ocazie la alta
mai exact i-a explodat ficatul
ce n-a mai apucat să metabolizeze şi ultima dorinţă nerealizată
scuzaţi, neimportantă.
Punga lui cu medicamente s-a oprit din foşnet
în casa ta
Sângele de pe faţă a ţipat
să fii
să fii în sângele tău

Dar cărţile de fericire pas cu pas
ţi-au cusut venele unui vârcolac

inima ta

s-a scurs într-un punct verde
identic ca a celui de mai sus
din lista de prieteni

regresie
Cum e să nu auzi
dar să mimezi cele mai cool răspunsuri
pentru cele mai stupide întrebări
cum e să te bucuri că ești un actor bun
ce recită fantastic viața din cărțile de dezvoltare personală
cum e vorbele să te vorbească
iar zgomotul să te audă și să lovească în peretele de sticlă atunci când dau năvală visele alea urâte peste tine de care nu te salvează nici zâmbetul american nici sloganurile fericirii nici aia care știe totul de pe tik-tok nici like-urile iubirii nici cel cu barba de salon nici cea cu sprâncenele țepene.
Atâta gălăgie bună în drum, încât psalmii leagănă copiii ce-și așteaptă părinții fermecați.

Ma(ma)gneziu
Mama
îmi introducea în vene magneziu
pentru că era surplus în farmacii
Mă certa să nu mai fiu mofturoasă
și nerecunoscătoare
că-i scump
dar noi îl avem pe gratis

În căldura lui mi-am scăldat
chipul meu cu păr castaniu
agresiv retezat

Primeam atâtea laude
mângâieri și aprecieri
cât în ziua când stăteam cu fratele meu

Cu fiecare priză introdusă
devenea asistenta medicală cea bună
din cărțile de la medicină

Prin minimul meu aport
descoperea dozele și efectele lui negative
mai ales când substanța de magneziu se strecura pe sub piele

Conștiincios
mi se injecta doza de atenție
de dragoste
de afecțiune
de îmbrățișări
de regret

Cursul ei de studiu
s-a întrerupt inopinat
după ce am fost apreciată
și de mai multă lume
din spital
care se minuna de buturuga mea de mână
și înțepau cu multe alte ace
de iubire
față de profesia lor

Secretul
s-a cuibărit în pielea făcută piramidă
și iese câteodată
în liniște
se strecoară
pe sub piele
ca un magneziu
și povestește cărnii
cum a ars
în corpul
meu de 5 ani

Roxana LUPOAE RĂCOREANU

Mi-eşti, toamnă, curcubeu în gând
De-ai fi tu, toamnă, curcubeu în viaţa mea,
Mi-aş face rochie din frunze nuanţate
Şi mi-ar plăcea să defilez cu tot ceea ce sunt
prin amintiri ce nu au moarte.

Amintire
Tabloul acesta pictat cu sufletul,
care nu a apucat să vadă lumina,
jumătate de gând, de zâmbet, de petală de trandafir,
ca și dragostea noastră,
un început fără sfârșit,
o emoție pierdută pe drum,
o tresărire din când în când,
mă fac să retrăiesc ,
rând pe rând,
secvențe din trecut,
prin care alerg și mă ascund
ca un personaj într-o poveste.

Impuls
Rostogoli-te-aș în suflet cât ai clipi,
Să te înhaț hulpav ca nimeni altul.
Să uit ca liberă să te las
Din egoism sau dintr-o iubire adevărată.

Iubi-te-aș mereu cum nici nu ai visat,
Să te imprim pe-a mea retină,
Să îmi alergi de zăpăcită prin vene fără să m-anunți
Precum o herghelie prin sălbăticie.

Nu știi ce dor mi-a fost să te învii,
Tu, inimă, ce te simțeai pierdută!
Ai acceptat în joc iar să te prinzi
Și zâmbetul ți-a apărut pe față.

Între timp
Între timp, te iubeam și liniștea era cu mine.
Viața ne fredona duios dragostea în șoaptă.
Ascultam cuminți și îndrăgostiți melodia fiecarei clipe
și le împleteam cu zâmbetele noastre.

Ți-am surprins neliniștea. Te citeam ca pe o carte.
Mă priveai flămând și mă doreai mai mult ca niciodată.
Între timp, eu țineam visul tău în palmă
iar povestea avea un farmec aparte.

Femeia
Nu e o statuie pe care s-o priveşti.
Nu e o icoană la care să te rogi,
Nici sfânta pe care s-o ridici în slăvi.
Doar o femeie,
zburdând la braţ cu un buchet de sentimente.

Dor
Dorul meu a luat-o razna
Ca un orb fără o direcţie precisă,
Plin de dorinţă,
Izbindu-se de imposibil.
Doar pe tine te ştie,
Despre tine-mi vorbeşte.
Nu am leac.
Nu am ce sa îi fac.
Mila nu îl ajută.
A prins rădăcini în mine.
Îl port zilnic ca pe o geantă cu lucruri necesare.
Ţipă atât de tare...atât de tare
şi totuşi nimeni nu îl aude.
Se hrăneşte lacom până la ultima picătură de viaţă din dorul meu.

Premiul revistei *POEZIA* la Festivalul „Grigore Hagiu" – Tg. Bujor

INEDIT

Liviu GEORGESCU

o ruptură se cască

ceața se-așază pe lucruri încet
puf îmbibat cu neon lumină sleită
nori peste platouri deșarte praf și uitare

urme de suflet printre curcubee
și pulbere fină pe fețe uimite
orbiți printre litografii

agregate înaintează printre colțuri și sfere
închiși în celule sălbăticite de iarba fiarelor
și de irealitatea trăirii
înconjurați de imagini obosite și pline de nebunie
agresivitate din ură

pentru că acest trup minte și fură și se desfată
în durerea străină
cere continuu sânge și timp
și hibernează în stele

străbătut de fulgere și mesaje din cosmos
nu simte decât furnicături prin membre și sex
sclav al părerii și stăpân al înjosirii
și mistificării –
figurații de-o clipă pe un celuloid decolorat

ar trebui ca spiritul de care s-a rupt
să treacă prin el cu puterea flăcării
și să-l însorească cum floarea soarelui arde în lan
cum numai mângâierea mătăsii
însorește atingerea și electrizează împrejurul
cum numai iubirea

Izolat

Printre agregate, penduluri și motoare
creierul scânteiază în apa bătută de vânt
într-o împrejmuire de calcar
încărcat de neuroni cu învelișuri fluide
de vise umbroase și gânduri de glorii
într-un câmp poleit de lună
și în cerul bătut de soare
încearcă să te-atingă ființă de neatins
arzi fără flacără și doar arsura ta se simte
ca o mângâiere pe fața plânsă
și în adâncuri unde nu sunt cuvinte și măști
unde ființa adoarme liniștită.

Ceea ce pipăi

Totul pare trucat
neîncrezători în mersul printre obiecte
și fără să simțim realitatea învelișului de carne
trupurile care se iubesc în poduri de case
necunoscând balansulîn arcade de ape
unde existența e pură
și ceea ce pipăi e ceea ce pipăi –
iarba dintre degete în papilele dilatate de lauri
piperul sfârâind în gropi de potențial
imaginând infernul
nelinişti care trec dincolo de ziduri
și ne apropie de îngeri.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Dimitrie CANTEMIR

ISTORIA IEROGLIFICĂ
(Fragmente)

I
lară unde apa Nilului de pre şesul, ce despre apus veniia
şi din vîrfurile munţilor în gîrla cea de gios să vărsa, cetatea sta,
a cărui nume, cei de loc îmi spuseră, precum Epthimiia o cheamă
Iară făptura, şi îngrăditura cetăţii era aşé:
Din marginea malului, unde Nilul ca pre şipot în bălţi să vărsa,
spre apus, şi pre o parte şi pre altă parte
de apă ca la dzéce mile, zid gros şi vîrtos
de piatră în patru colţuri cioplită era,
carile, după ce de la pămînt ca la dzéce stînjeni se rîdica,
deciia stălpi mari şi groşi de marmure porfiră în sus să înălţa.
Fiecare stîlp de cinci stînjeni de înalt, şi de 30 de palme
în giur împrejur de gros,
însă la rădăcină mai groşi era, iară în sus, de ce mergea,
mai supţiri şi mai sălegeţi era.
Iară fietecare stîlp supt rădăcină patru lei de aramă
preafrumoasă şi ca aurul de luminoasă avea,
şi tuspatru cu dosurile la un loc împreunîndu-să,
cu capetele doi spre cîmp, iară doi spre apă căuta,
deasupra a căror stîlpul să răzima.
Aşijderea în vîrful fietecărui stîlp, de la un loc
şi mai în sus, patru zmei începea
a să împletici, şi, după ce ca la trii coţi în sus să rîdica,
Capetele îşi despărţiia şi puţintel can în gios le pleca,
şi doi spre un stîlp, iară doi spre alt stîlp, ce le era dimpotrivă căuta.

II
Iară în mijlocul oraşului era o capişte a Boazii Pleonexiii,
carea cum era făcută
şi în ce meşteşug era zidită
de pre atîta vei putea cunoaşte, că toată alaltă
a cetăţii şi a oraşului făptură,
ca zgura lîngă aur şi ca stecla lîngă diamant să asămăna.
Din faţa pămîntului urdzitura temeliii, ca la doi coţi de înaltă,
Dintr-o materie de metal, vărsată a fi se videa,

care metal decît custoriul mai scumpă şi mai grea,
iară de cît argintul mai ieftină şi mai iuşoară a fi să părea.
Lumina capiştii în lung de 30 de coţi, iară în lat de 24 coţi era,
iară de înalt pănă supt poalele céle mai de gios, 55 de arşini să măsura...
Iară deasupra temeliii, pănă supt stréşinele céle
mai de gios, patru păreţi din patru marmuri de porfiră încheiaţi era,
adecă fietecare păréte dintr-un marmura sta,
şi încheietura în colţuri pe unde, sau cum s-au împreunat, nu ochiul
muritoriu, ce aşéşi mai şi cel nemuritoriu, precum
n-ar fi putut alége, îndrăznesc a dzice.
Tot părétele de sus pănă gios neted şi decît diamantul
mai luciu era,
atîta cît dzua lumina soarelui, ca printr-un precurat
cristal, înăuntru pătrundea
şi lumina dinluntru cu cea din afară una să făcea
atîta cît numai puţină lumină în capiste decît în aer era.
Iară noaptea pe dinluntru candile la număr
decît numărul mai multe, şi de sus pînă gios
pre lingă părete frumos
orînduite, avea,
şi fietecare candilă, cinci ocă de aur arăpesc trăgea,
iară înluntru 1 ocă de nard lua...

III
Eu m-am vechit,
m-am veştedzit
şi ca florile de brumă m-am ovilit,
soarele m-au lovit,
căldura m-au pălit,
vânturile m-au negrit,
drumurile m-au ostenit,
dzilele m-au vechit,
aii m-au îmbătrânit,
nopţile m-au schimonosit
şi, de cît toate mai cumplit,
norocul m-au urgisit
şi clin dragostele tale m-au izgonit;
iară acesta nou, vios,
vlăgos
ghizdav şi frumos,
ca soarele de luminos,

ca luna de arătos şi ca omătul de-albinos
ieste; ochii şoimului,
pieptul leului,
faţa trandafirului,
fruntea iasiminului,
gura bujorului,
dinţii lăcrimioarelor,
grumazii păunului,
sprânceana corbului,
părul sobolului,
mînule ca aripìle,
degetele de radzele,
mijlocul pardosului,
statul chiparosului,
peliţa cacumului,
unghele inorogului,
glasul bubocului
şi virtutea colunului are.

IV
Munţi crăpaţi!
copaci, vă despicaţi!
pietri, vă fărâmaţi!
asupra lucrului ce s-au făcut plîngă piatra cu izvoară
munţii puhoaie pogoară.
Lăcaşele Inorogului, păşunele, grădinile cernească-se,
pălească-se,
veştezească-să,
nu înflorească, nu înverdzească,
nici să odrălească,
şi pre domnul lor cu jele,
pre stăpânul lor negreale
suspinând,
tînguind
neîncetat să pomenească.
Ochiuri de cucoară
voi limpedzi izvoară,
a izvorî vă părăsiţi
şi-n amar vă primeniţi!
Gliganul sălbatec viieriu,
şi-n livedzile lui ursul uşeriu

să să facă.
În grădini tîrvealeşte,
în pomăt băteleşte
să să prefacă.
Clătească-să ceriul,
tremure pământul,
aerul trăsnet,
nuîrii plesnet;
potop de holbură,
întunerec de negură,
vîntul să aducă.
Soarele zimţii să-şi rătedze,
luna, siindu-se, să să ruşinedze;
stelele nu scîntăiadze,
nici Galatea să lumineze.
Tot dobitocul ceresc glasul să-şi sloboadză
fapta nevădzută, plecîndu-să, vadză.
Cloşca puii răsipească.
Lebăda lira să-şi zdrobească.
Leul răcnească,
Taurul mugească.
Aretele fruntea să-şi slăbască,
Racul în coajă neagră să să primenească,
Capricornul coarnele să-şi plece,
Peştii fără apă să să înece,
Gemenii să se desfrăţască,
Fecioara frumseţe să-şi grozăvască,
cosiţa galbănă în negru văpsască.
Scorpiia ascuţit acul să-şi tîmpască,
Steleţul, arcul frîngînd, ţinta nu lovască,
Cumpănă dreptatea nu mai arete,
Apariul topască-să-n sete…

Poezia română clasică, Minerva 1970, vol. 1, p. 19-24

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Mihai EMINESCU

Bălcescu şi urmaşii lui (*1877*)

Peste două-trei zile va ieşi de sub tipar Istoria lui Mihai Vodă Viteazul de Nicolae Bălcescu.

Se ştie neobositul zel cu care acest bărbat plin de inimă şi înzestrat de natură c-o minte pătrunzătoare şi c-o fantezie energică, au lucrat la istoria lui Mihai-Vodă. Din sute de cărţi şi documente el au cules, c-o adevărată avariţie pentru gloria naţiei româneşti, toate colorile din relaţii şi notiţe, cu cari apoi au zugrăvit acea icoană măreaţă, din care figura voievodului românesc iese în prosceniu, vitejească şi mîndră şi vrednică de a se coborî din strălucita viţă a Basarabilor.

Limba lui Bălcescu este totodată culmea la care au ajuns românimea îndeobşte de la 1560 începînd şi pînă astăzi, o limbă precum au scris-o Alecsandri, Const. Negruzzi, Donici, şi care astăzi e aproape uitată şi înlocuită prin „păsărească" gazetarilor. Deşi Bălcescu se întemeiază pretutindenea pe izvoare şi scrierea lui e rezultatul unei îndelungate şi amănunţite munci, totuşi munca nu se bagă nicăieri de samă, precum în icoanele maeştrilor mari nu se vede amestecul amănunţit de văpsele şi desemnul îngrijit linie cu linie. O neobicinuită căldura sufletească, răspîndită asupra scrierii întregi, topeşte nenumăratele nuanţe într-un singur întreg şi asemenea scriitorilor din vechime, el îi vede pe eroii săi aievea şi-i aude vorbind după cum le dictează caracterul şi-i ajunge mintea, încît toată descrierea persoanelor şi întîmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-şi fi îngăduit a întrebuinţa undeva izvodiri proprie ca poeţii. Nicolae Bălcescu e de altmintrelea o dovadă că limba românească pe vremea lui şi-nainte de dînsul era pe deplin formată şi în stare să reproducă gîndiri cît de înalte şi simţiri cît de adînci, încît tot ce s-a făcut de atunci încoace în direcţia latinizării, franţuzii şi a civilizaţiei „pomadate" au fost curat în dauna limbei noastre.

Deşi nu mai împărtăşim entusiasmul cărţii lui Bălcescu pentru ideile, profesate azi de colegii lui de la 1848, deşi ne-am încredinţat cu durere că chiar aceia, ce azi le reprezintă, nu mai sunt pătrunşi şi se slujesc numai de dînsele ca de o pîrghie pentru ajungerea unor interese mici, deşi ştim că daca inima lui era vie în vremea noastră prin cartea lui ar fi trecut o suflare rece de ironie asupra piticilor, care îngînau a împărtăşi simţirile unei inimi, pe care n-au ştiut-o preţui niciodată, totuşi entusiasmul lui ca

atare ne încălzeşte, căci este sincer, adevărat, energic, s-arată cu acea neşovăire de care ne minunăm în caracterele anticităţii.

Dumnezeu a fost îndurător şi l-au luat la sine înainte de a-şi vedea visul cu ochii, înainte de a vedea cum contimporanii, care au copilărit împreună cu dînsul şi în cercul lui de idei, le-au exploatat pe acestea, ca pe o marfă, cum a introdus formele goale ale occidentului liberal, îmbrăcînd cu dînsele pe nişte oameni de nimic.

El s-ar spăimînta văzînd cum a fost să se realizeze pe pămîntul nostru libertate şi lumină. El ar vedea parlamente de păpuşi neroade, universităţi la cari unii profesori nu ştiu nici a scrie o frază corect, gazetari cu patru clase primare, c-un cuvînt oameni cari, văzînd că n-au încotro de lipsa lor de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii româneşti, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n-o au ş-o pricepere pe care natura n-au voit să le-o deie.

Murind în Italia, sărac şi părăsit, rămăşiţele lui dorm în pămîntul din care au pornit începătura neamului nostru, cenuşa sa n-au sfinţit pămîntul patriei, ci pe veci amestecată cu aceea a sărăcimii din Palermo. Cu limbă de moarte însă şi-au lăsat manuscriptele sale d-lui Ioan Ghica şi astăzi, după un pătrar de veac din ziua morţii lui, societatea academică a însărcinat pe d. A. Odobescu cu reviziunea şi editarea scrierii, care va vedea lumina la vreme, astăzi cînd vitejia şi virtutea ţăranului nostru ne face să uităm făţărnicia şi micimea de suflet a oamenilor de la 1848 şi nemernicia unora dintre comandanţii improvizaţi de fraţii roşii, cari pentru a-şi dura glorie pe acţii, duc ca d. colonel Angelescu la o moarte sigură şi fără de nici un folos pe acest popor viteaz şi vrednic de a fi altfel guvernat.

Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adevărată idealul nostru, libertatea ce se cîştigă prin muncă. Cînd panglicarii politici, care joacă pe funii împreună cu confraţii lor din Vavilonul de la Seina, se vor stinge pe rudă pe sămînţă de pe faţa pămîntului nostru, cînd pătura de cenuşeri, leneşă, fără ştiinţă şi fără avere va fi împinsă de acest popor în întunerecul, ce cu drept i se cuvine, atunci abia poporul românesc îşi va veni în fire şi vă răsufla de greutatea ce apasă asupra lui, atunci va suna ceasul adevăratei libertăţi.

Dar suna-va acel ceas? Oare tinerimea care astăzi îşi uită limba şi datinele prin cafenelele Parisului şi care se va întoarce de acolo republicană şi îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri, va mai fi în stare să înţeleagă pe acest popor, a cărui limbă şi istorie n-o mai ştie, ale cărui trebuinţe nu le înţelege, ale cărui simţiri o lasă rece? Fi-vor în stare acei tineri să înţeleagă că nimic pe acest pămînt, pentru a fi priincios, nu se cîştigă fără muncă îndelungată, că toate cocoţările lor de-a gata prin intrigi de partidă şi prin linguşirea deşerţilor şi făţarnicilor roşii,

nu sunt de nici un folos pentru ţară? Fi-vor destul de înţelepţi ca să nu linguşească patimile mulţimei cu fraze sunătoare, ci s-o facă a vedea lămurit, că munca şi numai munca este izvorul libertăţii şi a fericirei şi cum că cei ce pretestează că bunurile morale şi materiale se cîştigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafenea şi prin articole de gazetă, sunt nişte şarlatani, cari amăgesc poporul în interesul lor şi spre risipa bunei-stări?

La întrebările acestea răspunsul e greu; ne temem chiar de a face concluzia finală. Oare un stejar care-l rupi de la rădăcină şi-l sădeşti în mod meşteşugit într-o grădină de lux are viitor? Oare neamul românesc, cu toată trăinicia rădăcinilor, are viitor, cînd trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru şi răsădit în mod meşteşugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franţuzească?

Iată întrebări la cari nu îndrăznim a răspunde. Dumnezeul părinţilor noştri să aibă îndurare de noi.

24 nov. 1877
Arte poetice. Romantismul, Univers, 1982, p. 660-662

POEME ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE

Dimitrie ANGHEL

Ex-Voto
Walk carefully, so you don't awake the silence
Come down silently like in a deserted tomb
And cover your joy or sorrow,
So I can merely feel you, so I won't know you're here,
Merely feel you like the perfume
Of a flower which lost its petals too soon…
For anyhow your prideful soul
I mastered for a flash… Walk carefully…
Don't disturb so much as the dust on the lane…
A bell is a poet's soul…
Let not even your rustling dress touch it,
So it won't rouse a regret…
Now when it has succeeded in restraint
And its old thoughts to gather in one place,
Oh, let it go out in silence:
Walk carefully… don't say one word,
For if you'd speak, as from deep-buried vaults,
To avenge me from all around,
Accusive echoes would reply.

The power of memory
We'll remember everything at long last,
Oh, my dear…and if life doesn't run out,
But lingers still, trapped in the crypts,
Then we'll recall everything even there.
If your hand is down for eternity and your mouth mute,
Like two black caverns that seldom and by chance
Lend their echo and sing like a storm,
Your heart and mine will be attuned.
If all that's virtue and all that's light in us
Will still refuse to remember, what was earth
Will tremble, for molded clay
Retains forever the trace of the shaper's hand.
Come what may, we'll remember sooner or later
And no matter how far our destinies drive us
Always, far and wide, anytime and anyplace,

When I rattle my chain, yours would reply.

Autumn
Summer is gone…
Pale and weak
Dies at dusk
The chagrined sun…

All is wasteland
When autumn brings her white veil of frost,
The crops are dead,
The woods are empty, the spring lamely echoes on the banks…

The night's charm is slain…
No more does the moon rise in secret…
The whole nature is wearing…
The black cloth of death…

In the harbour
It's warm and the wind is now blowing from the South,
Hurried voices come from all around,
Climbing and calling each other, on the white sun-beamed pier,
In flashes of windows and shiny brass,
The trains haul our nation's excess…
To the horizon, the sky and the blue seas are one
And the harbour is all yellow with the light's gold;
The same lines won't station on the sky for long
A ship is now departing, flashing its tricolor,
And scarcely is the scene complete,
When a handkerchief starts waving, a sign of bon voyage.
A Turkish flag draws a crescent on the sky
And everywhere you look the workers move on scaffolds,
Laboured hands with hard jobs rise up to the sky,
Then hurry on decks and, in the trail of those pale faces,
A prolonged odour of pitch, flowers and oranges,
Countries visited long ago, like an old dream,
Spreads in all the harbour and lingers 'til the evening,
When the light flinches under the phare's eyelid
And the darkness makes it seem a Christ walking on water…

The song of the sea
Every night for a while bewildered I would be
Listening to the strange song of the roaring sea.
With heed I lend my ear and hear its heavy notes
I hear them and one by one seek to grasp their codes.
To find out where it hurts her when she boils with hate
What she wants to say through her daunting gate.
But the waters keep her secret, changing her lay,
Now it looks like she's playing hurling pearls away.
And in a trice she abandons her game
At a secret command and to a loud fanfare
She trumpets her wrath and her thousands of crests
Are bloating in billows, sending word at the seas' address,
That someone is listening and recording with wonder
From her great lay what he can capture.

Traduceri de **Ana NEAGU**

Ana BLANDIANA

O KRAJI, Z KTORÉHO POCHÁDZAME

Porozprávajme sa
O kraji, z ktorého pochádzame.
Ja prichádzam z leta,
Je to krehká vlasť,
Ktorú každý list,
Môže v páde vyhasiť,
Ale nebo je tak zaťažkané hviezdami,
Že občas ovísa až po zem,
A keby si sa priblížil, počul by si, ako
Tráva šteklí rozosmiate hviezdy,
A kvetín je tak veľa,
Až ťa to rozbolí
Sťa slnkom vysušené očné jamky,
A okrúhle slnká visia
Na každom strome;
Tam, odkiaľ prichádzam,
Chýba iba smrť,
Je tam toľko šťastia
Že sa ti takmer chce spať.

ZIMOVANIE
Nedaj na mojich bratov, spia,
Nerozumejú slovám, ktoré vykrikujú,
Keď revú ako pritakávajúce zvery
Ich dušiam sa sníva o včelích úľoch
A plávaní v semenách.

Necíť nenávisť k mojim bratom, spia,
Zahalili sa do spánku ako do medvedej kožušiny,
Ktorá ich kruto a ťaživo udržiava nažive,
Uprostred nezmyselného a nekonečného
Chladu.

Nesúď mojich bratov, spia,
Zriedka niektorého vyšľú do striezlivosti,
A ak sa nevráti, značí to, že sa pominul,
Že je ešte noc a chladno
A spánok pokračuje.

Nezabudni na mojich bratov, spia
A v spánku sa množia a vychovávajú deti,
Ktoré si predstavujú, že život je sen a netrpezlivo
Sotva čakajú sa prebudiť
Rovno do smrti.

ZASPÁVAM, ZASPÁVAŠ
Zaspávam, zaspávaš,
Po ležiačky so zavretými očami
Vyzeráme ako dvaja rovnakí
Mladí mŕtvi.
Počuješ, ako v suchých travinách
ospalo šuchoce slnko,
Nebo je hebké a na prsty nám osieva
Akýsi peľ.
Po tvárach nám prelietajú
Tiene vtáčích kŕdľov,
Preniká nás vôňa hrozna.
Zaspi,
Neplaš sa,
Naše vlasy rozprestreté

Popri sebe na tráve
Začali zapúšťať korene,
Čoskoro nás listy zahalia
Do zlatistého snehu.
Nikdy sme sa na seba viacej nepodobali,
Krídla sa ti zaborili do prsti
A už ich ani nevidieť.

ODEV
Občas sa ráno
Zobúdzam celá premrznutá
A ešte napolo rozospatá,
Taká ospalá a schúlená si navlečiem
Svoje mladé telo,
Teplé, hodvábne,
Do ktorého sa odievam
A detsky pritom drgľujem zubami,
Šťastná, že ešte jeden deň,
Jeden celý deň
Budem
Mať útočište pred večnosťou.

LET
Od choroby, na ktorú trpím,
Sa neumiera,
Ale sa žije –
Jej substanciou je priam večnosť,
Akási rakovina času,
Bez prestania sa rozmnožujúca zo seba.
Je to bezchybná choroba,
Permanentné utrpenie ako sklená samohláska
Laminovaná v ohlušujúcom vzduchu,
Pád,
Ktorému sa, iba preto, že je bez konca,
Hovorí let.

Traducere în limba slovacă de **Dagmar MÁRIA ANOCA**

Marius CHELARU

Previčovanie samoty
žeby počasie bolo na vine že ma bolia kĺby nešťastí
že ma tlačia kroky žien ako rozkvitajúci dych

občas
si pripomeniem svoj tieň spolu s tôňou jednej z nich
svetlo mi zaspalo
možno si nechám narásť v srdci inú ženu

po všetky ročné obdobia
dni naplnené popolom
noci môžu byť ako púšť čo vsáva sny
i láme im krídla a venuje ich dialke
čoraz viac zbavenej listov

žeby bolo počasie na vine že prší na moju dušu
nehybnosťou a mlčaním
prítomnosť sa snaží do mňa vstúpiť
teraz
keď som prídavkom svojej minulosti

nemódnymi krokmi a čelom prahnúcim po východe
zatiahnem oponu z chvíľok a písmen obtočených okolo stebiel slov
necítim že som len kópiou svojho tieňa

pozerám sa na zore zrkadlom
vidím ako sa rodí svetlo čo ma obleje

žeby na vine bolo počasie?

dnes si nahovárame
dnes si nahovárame
že si všetky slová uchováme na *inakedy*
deň sa ani nestihne zavŕšiť
počúvame ako sa chvíľočka medzi nami otvára
- dvierka iba na odchod
viečka nám trieštia pohľady na záplavu čriepkov

dnes si nahovárame
že si všetok dych necháme na *inakedy*

nevieme stavať kaštiele zo spomienok
rozsypaných na piesok

darovala si mi slová – krídla
aby som nimi preletel cez ruiny ktorými sa stanem
po tebe

moje myšlienky
zmeriavajú nebo deň bolesť odchod
tvoje myšlienky
zamurujú našu lásku
do múrov zbytočného kostola kde sa zachovajú
sviece- naše noci lásky
ale
iste
si to dnes nahovárame

Záhrada mojich myšlienok
drahá moja
toho večera si pocestným medzi mojimi myšlienkami
mojou dušou ktorú ti podarúvam ako ružu
nadýchni sa jej vône alebo radšej
podrž ju v dlani ako kus hliny
ktorá by rada bola kanvicou
v ktorej ti uvidím obličaj v jedinej slze

drahá moja
dnes večer si mojím väzením bez stien
alebo možno záhradou v ktorej sa v každom kútiku môjho srdca
skvie tvoja tvár

drahá moja
si halucináciou s ktorou si líham do postele každý večer
a viem že ty si život a svetlo do ktorého sa zahaľujem
mohol by som byť slzou z tvojej slzy

Ľudia ako holé okná
ľuďom bez vlasti
ktorých som videl
boli ako domčeky slimákov
z ktorých telá odišli

a teraz vysedávajú na brehu času

pozrel som sa očami srdca
šuškajúc im za chrbtom
o kvete nádeje

vstúpil do prázdnych ulít
ktoré sa znova pousádzali
na svoje miesta v živote

čakajúc na plotíku dňa
a videl som otvárajúc sa dokorán
okná ich duše
ako úsmevy anjelov detstva

Traducere în limba slovacă de **Dagmar MÁRIA ANOCA**

Octavian DOCLIN

Ren och obesegrad

Jag skulle inte bli rädd att betala
(oh ve, med förfädernas vana)
i dyra daggmynt
det gröna valnötsyltet med skum,
som du skall bjuda på vid mitt sista besök,
som vanligt,
i ett devalverat kristallglas, himmelskt och kargt.
Så länge dina ögons murgröna
i tystnaden binder ihop mina axlar,
skulle jag avnjuta valnötsyltet
med skum färdigt,
sedan, ren och obesegrad som en duva
som badar i sommarens damm
mitt på gatan,
drar jag mig tillbaka inför en planerad resa
i en skog med varma ångor och brinnande dofter
och fåglar med vaxartade röster,
inte innan jag säger till dig med en tydlig
böjning av pannan:
"Farväl," min skugga!

Kvicksilver
Sakta listigt smyger gräset ut ur ögonen
du kunde ha förblivit min flickvän
du kunde blivit kvar
vi ska räkna alla kvarblivna ord
som pärlor på tråden
ditt hår sträcker sig över mitt hår
som vågens kvicksilver i snickarens hand
mätande stenen i slutet av livet
likt/ slutet på alla saker.

Vattenuret
Jag gick ut i trädgården.
Körsbärsträdet hade precis blommat.
Trädgården luktade som en nyplöjd måne.
Jag ska stiga ned till marken på en katedral.
Lyssna noga då: ett vattenur
ska låta varsamt.

Liksom, en versavslutning
... och när, habila, gestens fröjder
fyller din lunga med hågkomstens syre,
tänk då bara på
örnens lata tår
glidande av det den vilda duvans
lilla söta ben utan luft,
på örnens sömn med öppna ögon,
på kylan i salamanderns blod
skyddad av ormbunkens grönska,
på sprickorna i bröstsköldens silvriga metall,
på brynjans plötsliga mjuknande.
Och att kunna rycka, att ännu kunna rycka
när inget annat rycker till längre,
inte ens poppellövet
i det långa tidens lopp,
endast tecknet,
tecknet,
när du inte kommer ihåg dess plats,
när min axel höjer sig
prasslande.

Traducere în limba suedeză de **Daniel ONACA**

Bianca MARCOVICI

In jedem Augenblick
in jeder Minute
in jeder Sekunde
verlangt dich mein Verstand
in jeder Minute, in jeder Sekunde
wollen meine Finger
das Wort berühren
Ich verlange keinen Vorteil
Und ich hoffe überhaupt nichts
Nur töte mich nicht mit dem Wort!

Klang des Gedichts
Monolog auf einer Saite
Ich fliehe in das Träumen des Gedichts der Violine
Ich weiß, dass sie zu mir gehören
Beide
Wie die Violine von Chagall
Der Klang des Nichtverzagens aus der Welt
Der Nichtdilettanten.

Die zerbrechliche Violine
Der Kanarienvogel des Juden
Als das ewige Opfer.

XXX
Das Geschenk ungeöffnet
Wie eine Blume liegt es auf dem Tisch
Dein Parfum
Und wenn ich es in den Korb werfe
Haben die kleinen Zähne das Band noch nicht zerrissen...

Einschüchterung
Von einer Fruchtschale
Nahm ich eine Kiwischeibe
Das Grün mit Tüpfeln
Das grüne Auge
Saugt mich ganz auf.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP** und **Joachim SCHWIETZKE**

Radu FLORESCU

XXX

Nichts ist neu. Vielleicht nur die Strahlen der untergehenden Sonne
die durch dein Fenster brechen
oder der seltsame Tod
der Bote
der noch nicht erklärt werden kann.

Es bleibt zwischen uns
die selben unmöglichen Erinnerungen
die selben verworrenen Augenblicke
die damals geschahen
ohne Mitleid
als wir einer in den anderen bissen.

XXX

Um einen vollkommenen Tag zu erleben, musst du vergessen
an einem solchen Tag ziehst du die alte Kleidung deines Vaters an
der niemals die Welt so sah
wie du sie siehst.

Um einen vollkommenen Tag zu erleben
willst du alles mit seinen Augen sehen
so dass du hinweg schaust über die Stadt
die Brücken
das Haus
die Freunde
du vermauerst die Eingangstür
und brichst auf in die Berge.

Gegen Abend bemerkst du, dass dem Tod
des Berges
vergessen hast ihm einen Namen zu geben.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP** und **Joachim SCHWIETZKE**

Clelia IFRIM

La fenêtre aux mille corps
Chaque matin, j'ouvre une fenêtre.
Les plus petites ont la taille d'un rossignol.
Que peut-on dire à un rossignol ?
Des riens bleus, tel un adagio en ré mineur.
Par exemple – Si tu fermes la fenêtre, je resterai dehors –.
Détails à venir.
Ou – Si tu veux me parler
Je t'attends au salon numéro 6 –.
Et puis, plus rien.
Chaque matin, j'ouvre une fenêtre.
La petite fille du veilleur de nuit traverse le salon
sur la pointe des pieds, pour ne pas réveiller les patients.
Elle fait signe au violoniste et tous les deux viennent auprès de moi.
Nous rentrons tous les trois dans une fenêtre de la taille d'un rossignol.

Chaque matin, j'ouvre une fenêtre.

Le moine est le plus jeune d'entre nous.
Aujourd'hui, il est parti en ville pour trouver de l'argent,
acheter une nouvelle bassine, du savon, des serviettes,
de la nouvelle paille pour changer les matelas,
et de la chaux, pour blanchir les murs.
Dans le salon numéro 6 nous sommes mille patients.
Nous sommes tous assis près de la fenêtre de la taille d'un rossignol
et nous l'attendons qu'il revienne de la ville.

Nuit d'hiver
Les gens se sont cachés dans la forêt d'hiver.
Ceux qui se sont échappés.
Le gel les a vêtus de blanc
avec de lourds pompons de pierre.
S'il n'y avait pas le gel, je pourrais appeler
ces lourds pompons de pierre,
des cloches d'hiver
sur un pâturage au bout du monde.

Mais les paroles vivent dans un bloc de pierre
et mes lèvres ont oublié de parler.
Même l'eau que je bois ne se souvient plus de rien,
mais seulement du visage de celle qui la boit.
Je l'ai interrogée sur tout cela
et le baiser n'a laissé aucune trace.
Les gens s'offraient les uns aux autres
les plans de l'endroit où ils se cachaient.

La nuit, toutes les cartes brillent
et d'une étoile à l'autre, d'un pâturage à l'autre,
on peut voir les chemins à travers la neige
et les cloches de pierre d'hiver, perdues en chemin.

Traduit du roumain par **Gabrielle DANOUX**

Marcel MIRON

Sie und ich
Sie
verschämt
scheu wie eine Jungfrau
liebte mich
nur wenn der Mond
in meinen Augen einschlief.
Ich
traurig
alleine und fremd
im Sternenhimmel
angeschirrt an den Großen Wagen
wie ein Sklave zog
alle meine Liebe.

Zum Tag des Wortes
Am Anfang
war das Wort
es hat sich selbst geschrieben

alleine
sich
mit Feuertinte.

Als die Menschen das Schreiben lernten
haben sie die Worte
in alle Farben gekleidet.

Am Lebensende
entdecken wir sie wieder
die mit Feuertinte geschriebenen Worte
und finden uns wieder
beim heiligen Lesen
des Buches des Lebens.

Wanderung im Wald der Psalmen
Der Psalter
ein unendlicher Wald
die Psalmen
blühende Bäume
mit Früchten
mit Geschenken
lebend und vergehend.

Ich
auf den Pfaden belauert von wilden Tieren
klopfe an das Tor eines jeden Baumes.

Die Psalmen
antworten auf mein Klopfen
wie ein Xylophon
in den Tönen einer Sternensymphonie.

Begegnung
Ein geträumtes Mädchen
und eine goldene Frau
begegnen sich
am Wegekreuz
hinten das Mädchen
vorne ein sanftes Licht.
Gegen Morgen

am Ende des Weges
eine Blume
geschmückt mit Perlen.

Und vielen Tropfen des Taus!

Zeitschriften
Literaturzeitschriften
kluge Dame
und schöne
ausgefallen gekleidet
oder klassisch
wandeln bescheiden
durch die Welt.

Von Kopf
bis zu den Füßen
von vorne oder hinten
laden dich hunderte Augen ein
sie einzusammeln
die Perlen
die Blumen des Verstandes
des Herzens
des Gesangs
der Sehnsucht.

Aus dem Rumänischen von **Mircea M. POP** und **Joachim SCHWIETZKE**

Vlad NEAGOE

***
The food has the taste of yesterday's hour,
when all life's desires separate in all death's
greatness it will be too late: the food will be
other and the taste pungent: the hour will
melt in a single mouth wherefrom a single
equally blind digit watches.

***
They will pass you, Love, from one

to the other one from hand to hand
within the sound of lachrymatory
brass bands, they will betroth you,
then they will oblige you to long savour
the victory of the vegetables of rubber
but no one will take the fish bone out
of your throat: about him they wrote
at random, „Whoever wills to save
his life will lose it...” without your
knowing it you ate belladonna roots.

***

The whole world is consumed by rush
this unquenchable thirst for evil borrowed
from gods dries up the mouth, the blood
the gods wait for her at the turning point
they cast devastating lights before her –,
nothing predicted an existence so slippery:
suddenly life is equal to terror.

***

To the one who abides in the eternally
open wound through which the winds
of death are blowing day and night
and where the tree of life can fall
no matter whither, today or tomorrow
on the road or on the summit of light
whereon you'd like to lie he can fall, too
his sealed fate undoes innocuous
metallic encasings so that he should
know you, Love and the only true
Spirit akin to us and all that gathered
together in the heart in a scintillation
walking into death and perdition
as to an unprecedented celebration,
body illuminated by a flash of lightning
in the night wherein they are aflame
the abysses engendered in the wounds
within the penumbra of the celestial
bodies, life and all the others
will be given to you at this lonely

time: the vanities of the escape like
the bead of foam, as remorse
in the thrilled waters of joy dispersed
around covering the nothingness
that pours forth impetuously
he is agape to swallow the houses
that emerged from His mouth,
that of the one who survives.

Traducere de **Liviu NEAGOE**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

Mirela Brăilean, *luna de vară/ summer moon*, ediție trilingvă română – engleză (traducere: autoarea) – japoneză (Chiaki Nakano), cuvânt de însoțire: Marius Chelaru, Mine Mukose, ilustrații: Florin Marin Dibluș, Editura Pim, Iași, 2023,

Despre ce înseamnă haiku, „regulile", felul în care s-a scris înainte și cum se scrie azi, cititorii rubricii noastre au primit aici, în timp, informații diverse și variate. La Mirela Brăilean, privitor la numărul de silabe, alegerile sunt diverse, de la un poem ca: „licurici –/ luminile orașului" (11 silabe), la „câmp de violete –/ ochii tăi mai albaștri decât oricând" (așezare diferită de „clasicul" 5-7-5, dar 17 silabe), „Ziua Îndrăgostiților –/ două inimi se încălzesc pe o ceașcă de ceai (22) ș.a. În același timp, notăm că în română autoarea a ales formula de scriere pe două „linii" a poemelor, și aici se poate analiza conform celor spuse mai sus. Putem extinde discuția despre haiku și la alte aspecte de la tematică la altele (simplitate, eleganță ș.a.), la diverse experimente de ieri și de azi. Și unii autori români sunt atenți la aceste trenduri, fapt vizibil și în felul în care scriu haiku.

Unele din aceste lucruri se întrevăd și în aceste poeme ale Mirelei Brăilean, publicate în Japonia, în „Haiku column". Am în vedere atât aspectele de „așezare" dar și modul în care folosește (sau nu) kigo, kireji. Sau tematica, de la aspectele care țin de natură – „fluturi –/ umbre subțiri trecând" sau/ și de altele, personale: „muguri de magnolie –/ primele mișcări ale gemenilor în pântecele meu", la, de exemplu, cele despre mediul marin – „marea liniștită seara –/ câțiva pescărușI plutind", reverberațiile urbanului (nu prezența elementului urban concret/ „apăsat", ci un „ecou") – „ciripituri –/ zgomotul orașului atât de departe"; sau ale mediului virtual: „stea căzătoare –/ în căsuța poștală prima scrisoare de la tine" în viața noastră. Ori chiar privitor la a scrie haiku: „zori de primăvară –/ niște haiku-uri proaspete pe caietul meu", sau „călătorie" pe aripi de poem spre Arhipelag: „haiku-ul meu pe un zmeu de hârtie –/ vântul suflând spre Japonia" ș.a. etc. Opțiunile autoarei, dar și publicația în care au apărut pot releva și alte aspecte ținând și de cele amintite deja.

Sunt câteva gânduri la o primă lectură a acestei cărți interesante, cu alegeri diverse, nemonotone, asumate ale autoarei, relevând și cunoașterea modului în care este înțeles/ scris haiku azi pe plan internațional. Dincolo de aspectele amintite (am mai putea adăuga, între altele, „apăsarea" în unele poeme pe elementele personale, care, pentru unii adepți ai „clasicului" duc cu gândul la specificul tanka), de alegerile

formale, remarcăm nuanţele din tematica abordată, modalităţile în care gestionează tehnicile de expresivitate şi de sugestie în aceste poeme.

Mirela Brăilean este o autoare care publică şi în ţară şi peste hotare, fiind apreciată pentru creaţiile sale, drept pentru care semnalăm şi acest nou volum al său.

Mine Mukose, *A piece of poetry, International collection of Kigos*, ediţie trilingvă: engleză, franceză, japoneză, cuvânt de deschidere (*Importance of „International Kigo collection"*) de Mitsunori Nagata, prefaţă: Masako Yamanishi, postfaţă: Mine Mukose, prima ediţie: martie 2019, Japonia, 256 p.; *International saijiki. Spring*, prefaţă (*The power of Kigos*) de Michiko Kai, postfaţă de Mine Mukose, prima ediţie: martie 2020, Japonia, 186 p.

Unii consideră că mereu haiku a evoluat, alţii că prin „abaterile" care se fac azi de la ce înseamnă haiku „clasic" autorii se depărtează de acest tip de poem nemairespectând ce îl defineşte. Cei de la Universitatea de Haiku din Japonia (preşedinte: Mitsunori Nagata), sub egida căreia a fost creată o pagină de facebook, „Haiku column" (cu membri din diverse ţări, inclusiv România) au un slogan: scrie M. Nagata, „haiku în două linii". Asta ar „scoate în evidenţă cele două aspecte estetice: tăierea (Kire) şi combinarea (Toriawase)". Ideea ar proveni din „îngrijorarea că unele poeme în trei „linii" ar fi considerate în afară haiku". În context, Mine Mukose a publicat două cărţi de saijiki, pe care le prezentăm, succint (pe larg în „Convorbiri literare") cititorilor noştri.

În prima, *A piece of poetry*, a selectat din cele „10.000 de cuvinte sezonale japoneze" (M. Nagata) 400, într-o primă colecţie de kigo a sa, şi 168 de poeme. Este anunţată apariţia celei de-a doua cărţi, în ideea unui „almanah internaţional (SAIJIKI)".

Kigo nu sunt eterne, unele dispar nemaiavând suport, scrie Masako Yamanishi, reamintind că de sute de ani, „simţul japonez al frumosului poate fi rezumat într-un singur cuvânt folosit din secolul VII: setsugetsuka", care „include trei elemente: zăpada/ setsu, pentru iarnă, luna/ getsu pentru toamnă, ka/ floare pentru primăvară", la care, „dacă adăugăm două alte cuvinte, micul cucu/ hototogisu pentru vară şi arţarul/ mamiji pentru toamnă", rezultă cele cinci cuvinte esenţiale al „simţului japonez al frumosului". Iar „aceste kigo vor fi mereu incluse în saijiki". Dacă unele kigo dispar trebuie găsite altele noi, „să se potrivească cu lumea contemporană", iar un saijiki internaţional „trebuie să includă kigo variabile şi vii cu o tradiţie literară conform ţării de proveniență", fapt la care ar contribui şi aceste demersuri semnate de Mine Mukose, născută în 1960, absolventă a Universităţii Sophia din Tokyo, actualmente

responsabilă pentru „Haiku Column”, dar îndeplinește și alte funcții, este membră a diverse asociații de profil.

A piece of poetry conține kigo pentru cele patru anotimpuri (fiecare cu termeni ținând de sezon, astronomie, geografie, viață, evenimente, animale, plante), plus Anul nou. La fel, și în *International saijiki. Spring*, sunt kigo ținând de sezonul de primăvară, astronomie, geografie, viață, evenimente, animale, plante. Câteva exemple: sezon – cald, senin, tristețea că primăvara e pe sfârșite (harufukashi), geografie – mare de primăvară (harunoumi), avalanșă, gheață subțire; viață – excursie, picnic, bule de săpun, melancolie de primăvară, plante – sakura ș.a.

În saijiki internațional de primăvară, între poemele selectate (700, care cuprind 65 de kigo „comune tuturor țărilor”) sunt unele ale unor autori români (în ordinea apariției/ cum au semnat: Mirela Brăilean, Seby Sebi, Marin Rada, Corina Margareta Cristian, Lucia Cezara Plătică, Eugenia Paraschiv, Mirela Duma, Florin C. Florian, Ana Irina – majoritatea cu mai multe texte). Asta subliniază, iar, că și la noi nu toți agreează toate ideile legate de „evoluția” haiku.

Am dorit să prezint aceste cărți din mai multe motive, de la a vedea cum e gândit azi un saijiki, până la a arăta că nici acei haijini care spun că nu trebuie să „forțăm” „regulile” care definesc un haiku nu cred că totul trebuie să fie neschimbat, dar că trebuie păstrate anumite limite între care se poate discuta, și că unele concepte, între care kigo, sunt determinante.

Ca de obicei, exemple, câteva poeme ale unor autori care nu au mai fost prezentați aici: din *A piece of poetry,* Mine Mukose (1960, Japonia): „haiku fără granițe/ pasăre migratoare”. Din *International saijiki. Spring*, secțiunea pentru anotimp (jikō), shungyō/ zori de primăvară, Michael Sukadi Sonokaryo (Indonezia): „zori de primăvară/ bunică calcă încet pe iarba rourată”; atatka/ cald – Mafizuddin Chowdhury (India): „Cald/ copil adormit la pieptul mamei”; uraraka/ senin – Jeanine Chalmeton (Franța): „cer senin/ una lângă alta cele două bicle ale lor”; harufukashi/ primăvară profundă – Fabiola Marlah (Maroc): „primăvară profundă/ strigătul corbilor în vânt”; „Keng Pim (Singapore): „dor de primăvară/ singur așteptând pe bancă”.

Constantin Stroe, *Zâmbete amare,* senryu, ediție bilingvă, română – engleză, traducere și prefață: Vasile Moldovan, traducere prefață: Ana Drobot, *Scurt cv* și *De același autor* – traducere: Mihai Popescu, coperta 4: caricatură de Criv Vecerdea, Editura U.Z.P., București, 2023, 96 p.

Despre Constantin Stroe (a colaborat o perioadă cu profesioniștii, regizori, cameramani ș.a., ai Studioului Cinematografic al Armatei pentru realizarea unor filme de scurtmetraj) am scris de mai multe ori la

„Biblioteca haiku", atât legat de volumele sale (de lirică de sorginte niponă, ori de alte tipuri), fie privitor la activitatea sa în cadrul SRH.

De data asta semnalăm o carte a sa de senryu (prin care devine, ne spune Vasile Moldovan, cel de-al şaptelea dintre puţinii care scriu şi acest gen de la noi care are şi volum cu poeme numai de acest tip), care cuprinde secţiunile: Umor la modul serios, Zâmbete de primăvară, Zâmbete de toamnă, Zâmbete de iarnă, şi, în final, Scurt curriculum vitae şi De acelaşi autor.

Cititorii rubricii noastre ştiu deja ce este acest tip de poezie, cum a apărut, „regulile" sale ş.a. De asemenea, nefiind prima dată când scriem despre Constantin Stroe, autor prezent constant cu lirică de sorginte niponă de la noi (în speţă „Haiku" şi „Albatros"), mai adăugăm că, dincolo de tematicile cu care a obişnuit în senryu (bunica, familia dar, evident, şi natura) în acest volum este şi o apropiere de cotidian, de subiectele din viaţa sa de zi cu zi: de la criticii care îi numără silabele, discuţii cu iubita despre politică, facebook şi traficul aglomerat, maşini şi căruţe pe şosea, pana de curent, „şansa promovării", beţia la volan, manechinele din vitrine, dar şi, de pildă, termeni specifici („neaua mieilor"), ori evenimente numai ale noastre, ale românilor – „Ziua Unirii", în care, „două vecine din sat/ s-au luat la ceartă".

Încheiem cu două exemple din cartea aceasta a lui Constantin Stroe: „Când vreau să mă culc/ lângă soţie-i pisoiul.../ bine că nu-i amantul!"; „Altă siestă.../ trecând la ora de vară/ cocoşul doarme".

Alte cărţi ale autorilor de haiku

Arşaluis Sarchisian Gurău, *Amintiri din „Epoca de aur"*, Editura Ararat, Bucureşti, 2022, 192 p.

Arşaluis Sarchisian Gurău, de ceva vreme şi autoare de haiku, colaboratoare a Societăţii de Haiku din Constanţa, în care autoarea locuieşte, a publicat această carte, cu sprijinul Uniunii Armenilor din România, în care adună o serie de texte cu tentă memorialistică. „mă gândesc uneori că generaţiilor următoare le va fi greu să creadă toate câte le-am trăit noi", scrie autoarea, vorbind despre cum a trăit în acea epocă în care se făcea „binele cu sila" de către „marea noastră vecină şi *eliberatoare* de la Răsărit", în care „noi – cei mai tineri – care nu mai cunoscuserăm şi alte vremuri – credeam că aşa e normal". Şi citim despre tot felul de aspecte ale acelei epoci, despre care, într-adevăr, tinerii de azi nu ştiu, şi e bine aşa, de la cantonarea ofiţerilor ruşi „eliberatori" în casa madamei Bârzan la practica agricolă, cum era la şcoală, „vizitele la nivel înalt",

„acţiunile" UTC, „poveşti" ale lucrurilor, a caselor ş.a.. Dar, mai ales, despre felul în care educaţia din familie şi bunul simţ reuşeau să răzbată dincolo de toate acestea. Şi, desigur, şi despre viaţa comunităţii armenilor de la noi, etnie din care face parte şi autoarea. Arşaluis Sarchisian Gurău a scris, aşadar, o carte despre un regim care nu mai există, din fericire, dar mai ales despre oameni, despre ticăloşie dar şi omenie, despre vieţile copiilor, ale celor care ştiau să trăiască şi în acele condiţii de „lagăr socialist", ale celor care, când sfârşitul le era aproape, spuneau „nu se poate să mor, că nici n-am apucat să trăiesc".

* * *

Sectele religioase din Japonia, responsabil de ediţie Vlad Cubreacov, coperta: Iurie Babii, Editura Episcopiei de Bălţi, Chişinău, 2019, 64 p.

Cu ceva timp în urmă am semnalat o altă carte, *Primul jurnal misionar al cuviosului Anatolie Tihai, un apostol român pe ogorul ortodoxiei Japoniei*. Acum semnalăm o a doua, însoţită de un cuvânt de binecuvântare al Preasfinţitului Antonie, Episcop de Bălţi, *Părintele nostru Anatolie Tihai – un misionar desăvârşit* şi prefaţa traducătorului şi responsabilului de ediţie, *Cuviosul Anatolie Tihai – primul niponist român*. *Sectele religioase din Japonia* a fost scrisă în limba rusă, în ianuarie 1879 (încheiată, de fapt, la 18/30 ianuarie a acestui an) , la Hakodate. A fost publicat tot în 1879 în revista „Missioner"/ „Misionarul", din Moscova (ca şi *Jurnalul*), apoi, în anul 1882, în Analele Academiei Teologice din Kiev. Aici se opreşte, după câteva pagini de „consideraţii generale", asupra a trei „secte", cum le numeşte, respectiv confucianismul, shintoismul şi budismul.

Am citit cu interes cum descrie peisajul credinţelor din Japonia, apoi confucianismul care, „atât în China, cât şi în Japonia", „nu poate fi considerat un sistem religios", „shintoismul, care „în forma sa iniţială pură (...) aproape că nu există, întrucât într-un timp îndepărtat acesta reprezenta un sistem apărut de lupta dintre budism şi filosofia chineză", şi apoi budismul, care, „într-o lume a numeroaselor credinţe păgâne (...) se distinge categoric atât prin conţinutul său intrinsec, cât şi prin mulţimea adepţilor săi", „având, în esenţa sa, trei caracteristici: ateismul, metempsihoza (...) şi absenţa castelor".

Semnalăm pe scurt (mai detaliat în „Convorbiri literare") această a doua carte a lui Anatolie Tihai, preot, un misionar care şi-a format o opinie documentată, în felul său, despre felul de a fi al japonezilor, cu detalii interesante despre Arhipelag din acele vremuri.

Pe scurt din reviste

Reamintim, ne oprim asupra unora dintre revistele primite (tipărite sau din spațiul virtual), cu articole despre lirica de sorginte niponă, poeme de acest tip sau/ și semnate autori are scriu și haiku.

„Vatra Veche" („Vatra", Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc, VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț), Lunar de cultură, Serie veche nouă, Anul XIV, 1 (169) ianuarie, nr. 2 (170) februarie, nr. 3 (171) martie și suplimentul „Nichita", nr. 4 (172) aprilie 2023, nr. 5 (173) mai 2023, nr. 6 (174) iunie 2023, nr. 7 (175) iulie, 8 (176), august, nr. 9 (177) septembrie 2023

În numărul 1 din acest an Radu Șerban semnează un text intitulat *Anul tigrului știrb* (titlul după cartea *Japonia – tigrul știrb* a lui Declan Hayes), cu o serie de considerații despre „anul tigrului" din Țara Soarelui Răsare (autorul amintește că în ciclul zodiacal numit în japoneză „eto", 2022 este anul tigrului (tora-doshi), dar și despre România care e nedreptățită de aceeași Austria care...; în același număr citim un text intitulat *Memoriile unei capre*, de Dumitru Ichim („Ideea de a scrie niște prolegomene la memoriile unei capre m-a mâncat de mulți ani de zile", scrie autorul).

De asemenea" Maria și Valeriu Stancu publică un grupaj de versuri ale lui Dante Maffia, autor a 21 de „volume de haiku traduse în japoneză". În nr. 2/ 2023 din nou îi regăsim pe Radu Șerban, care scrie despre „unul din cei mai cunoscuți autori români de haiku" în articolul *În căutarea esențelor (Vasile Moldovan)*, și pe Dumitru Ichim, din nou *cu Memoriile unei capre*, și cu un grupaj de poeme.

În nr 3 Radu Șerban scrie despre un volum, *Ochiul elefantului*, al lui Dorin Tismănariu (despre care notează: „aș răspunde că Tismănariu scrie după dictarea sufletului, nu după șabloane, chiar dacă pare clandestin în trenul haikuului."), Dumitru Ichim continuă cu *Memoriile unei capre*, iar din suplimentul „Nichita", cititorii sunt informați că în 2023, la Festivalul Internațional „Nichita Stănescu, din martie 2023, luni, 27 martie, a fost un „Atelier haiku".

În nr. 4 Radu Șerban publică un articol, *Furtuna curăță calea spre un nou sistem energetic*, cu interesante paralele între Europa/ România și Japonia, despre criza energetică, folosirea energiei ca armă, erori de negociere ș.a. („Românul înțelept își face vara sanie și iarna căruță. Din păcate, iarna crizei energetice a surprins Europa fără sanie."), și Dumitru Ichim continuă cu *Memoriile unei capre*.

În nr. 5: un text intitulat *Memoriile unei capre*, de Dumitru Ichim, și *Comentarii la filozoful Lao Zi*, de Constantin Lupeanu, în care, cu gândul la ziua de azi, citim: „Disputa a sute de școli de gândire e epoca de aur a gândirii chineze. În acea epocă, în afară de Lao Zi, au mai existat Confucius, Mo Zi, Zhuang Zi și alți filozofi. Toți țineau în brațe o comoară, acea comoară conținea o lumină incomensurabilă, iar când lumina aceea strălucea în inima oamenilor, întunericul din inimă se risipea; când acea lumină lucea asupra lumii, lumea se umplea cu o forță fierbinte și puternică, inima oamenilor devenea mai blândă, dorințele materiale slăbeau din ce în ce mai mult. Încet – încet, furia și conflictele din lume dispăreau. Cum se numește acea comoară, cine ghicește? Da, este iubirea."

În numărul 6 sunt, în rubrica intitulată "Curier – de la Vatra veche la noua Vatra veche", o serie de mesaje adresate redacției, redactorului șef, între care și cel semnat de Valentin Nicolițov, președintele Societății Române de Haiku, iar Laura Văceanu (președinte al Societății de haiku din Constanța) publică articolul *Veniră și trecură vremuri (Corneliu Caraivan)*. În numărul 7 Dumitru Ichim continuă cu *Memoriile unei capre*, pe care le vom regăsi și în numărul următor, 8.

În nr. 8 Radu Șerban scrie despre un *Drum aristotelic prin Transilvania*, despre volumul *Drum de vis în Ardeal. Oameni și locuri de poveste*", Ed. „Cronica mureșeană" – 2023, semnat de Aristotel Bunescu și Ilarie Gh. Opriș.

În nr 9 Dumitru Ichim continuă cu *Memoriile unei capre*, iar Radu Șerban semnează un articol intitulat *Candela din suflet.*

„Climate literare", revistă fondată în 2007, director fondator: Ion Iancu Vale, director editor: prof.dr. Gheorghe-Valerică Cimpoca, director imagine: Anton Gagiu; nr. 6 (156), anul 17, februarie 2023

George Roca semnează un text intitulat *Haiku & Co* în care își expune considerațiile privitor la haiku („Haiku are menirea ca să transcedenteze limitele impuse de limbajul uzual și gândirea linear științifică care tratează natura și ființa umană ca pe o mașină. Este aproape obligatoriu ca să indice un moment, o senzație, o impresie sau o situație dramatică luată din natură."), tanka și haibun.

„Constelații diamantine", redactor-șef: Doina Drăguț, consilier editorial: Nicolae Mareș, anul XIV, nr. 3 (151), martie, nr. 4 (152) aprilie, nr. 5 (153), mai 2023, nr. 6 (154), iunie 2023, nr. 7 (155), iulie, nr. 8(156), august, nr. 10 (158), octombrie 2023

În nr. 151 Vavila Popovici publică două texte, *Filozofia, Religia, Știința, Politica – Alfred Fouillée,* și *Un pic de filosofie,* Dumitru Ichim,

Prezența Omului Valeriu Anania, Florentin Smarandache, *Poeme* – de altfel, în fiecare număr semnalat acum este prezent cu poeme.

În 152, din nou Vavila Popovici, *Filozofia, Religia, Știința, Politica – Herbert Marcuse*, iar Constantin Lupeanu, *Poezia ca „urcuș spre sine"* – despre poezia Doinei Drăguț, așa cum o vede autorul citind volumul acesteia *Jocul* minții, Editura UZP, 2022.

În 153 Florentin Smarandache, *Teatru liric „florentin" prezintă – Aventurile dragostei*, în 154 Dumitru Ichim, *Psalm în duh de koh-i-noor,* în 155 într-un articol amplu, *Nicolae Titulescu la New York*, semnat de Ioan Voicu, citim diverse lucruri despre diplomația japoneză, despre prezența și rolul Japoniei la Liga Națiunilor („De-a lungul întregii istorii a Ligii, Japonia a fost singurul stat neeuropean care a avut un loc permanent în Consiliul Ligii") ș.a. În 156, într-un alt articol, *Revizitarea diplomației în Asia de Sud-Est*, Ioan Voicu scrie și despre Japonia și rolul ei în regiune. În 158 – Radu Șerban (reamintim, a fost ambasadorul României în Japonia în perioada 2012-2016; a fost decorat de Împăratul Japoniei cu „Ordinul Soarelui Răsare" în anul 2021, pentru promovarea relațiilor româno-nipone, este membru al Societății Române de Haiku, al Asociației Mondiale de Haiku și al Societății Britanice de Haiku), publică un text, *Inteligența artificială și credința*, pe care îl încheie astfel: „Între etică și cibernetică, între Dumnezeu și inteligența artificială, răspunsul nerostibil se află în fiecare din noi, acolo unde, fără cuvinte, am intuit, din copilărie, răspunsul propriu la întrebarea: de unde vin, unde merg, ce rost are viața?"

„Littera Nova", director fondator și coordonator: Eugen Barz, nr. 1, ianuarie – martie, 2, aprilie – iunie, 2023

În numărul 1 al revistei fondate de părintele Eugen Barz, pe care sperăm că o vom mai aminti și în alte rubrici, citim un grupaj de versuri (versiunea română: E. Barz și Mihaela Vechiu) al lui Carlos d'Ors (născut la San Sebastian, 1951), poet, pictor, critic de poezie și artă, eseist și narator care a scris și publicat și haiku, senryu ș.a.

Și în numărul 2 Viorel Mureșan într-un text intitulat *Gheorghe Grigurcu: o poetică a fragmentului*, referindu-se la volumul *Contemplații*, apărut la editura *Cartea Românească*, în 1984, scrie, între altele, că „În poemele lui Grigurcu se ating și se scurtcircuitează genurile, de la sofism la haiku", oferind și exemple prin care argumentează, în viziunea sa, afirmația aceasta.

Apoi, în traducerea Paulei Covalschi, sunt poeme ale lui Pedro Sanchez Sanz care a publicat în 2014 și un volum intitulat *Un fulger prins într-un pumn. Haikus*. De asemenea, Dumitru Ichim semnează un articol intitulat Markham, Ontario, sau despre „prin-spre".

„Litere euxine", care apare la Constanța, fondator/ coordonator: Aurel Lăzăroiu, redactori fiind și Dan Norea și Laura Văceanu, anul VII, nr.25 (1), ianuarie – martie, și 26 (2), aprilie – iunie 2023

În numărul 1 Elena Stănescu semnează un „Univers literar japonez, cu haiga și haiku, Laura Văceanu apare cu proza scurtă *Chemarea rădăcinilor*. Sunt și diverse alte referiri la activitatea autorilor de haiku, premii pe care le-au primit (între care premiile Cenaclului „Mihail Sadoveanu", Constanța: Premiul „Petru Vălureanu" pentru monografii/lucrări de sinteză : Laura Văceanu, pt. volumul *Radu Patrichi – patriarhul haiku-ului românesc*, și premiul „Sorin Beiu" pentru creație umoristică: Dan Norea, volumul *Stadionul tuturor sfinților*) ș.a.

În numărul 2 avem un grupaj al unui autor despre care am scris și cu alte ocazii, legat de literatura tătară, Taner Murat

„Surâsul Bucovinei", nr. 2 (33) Iulie 2023

În acest număr al revistei *„de istorie, literatura si umor", editata de Cenaclul „Nectare" din Vama* – Suceava, Vasile Diacon publică un text amplu, *Alegorie și istorie în Europa în era animalelor*, despre un volum (pe care semnatarul articolului îl consideră „unic în literatura română contemporană") aparte (*Europa în era animalelor*), semnat de Vasile Bumacov, fost ambasador al Republicii Moldova în Japonia, profesor univeritar, ministru ș.a., despre care am scris și în „Convorbiri literare".

„Bogdania", anul XI, nr. 111-112, septembrie octombrie 2023

În acest număr al „revistei de creație și cultură", fondată și editată de Asociația cultural-umanitară „Bogdania" din Focșani, care „apare o dată la două luni" este un grupaj intitulat „Haiku", semnat de George Adrian Itoafă.

„Liter-Club", anul VIII, nr. 4 (31), oct.-dec. 2023

Semnalăm pentru prima dată și revista „Liter-Club", care apare la Huși; redactor-șef: Livia Andrei, colegiul redacțional: Theodor Codreanu, Petruș Andrei, Daniela Oatu, Teodor Pracsiu). În acest număr al revistei gălățeanul Ghiță Nazare scrie, în *Fascinația amintirilor*, despre vasluianca Vasilica Grigoraș, care a publicat și haiku, senryu. De altfel, mai apoi, în paginile revistei, este și un grupaj al acesteia, intitulat *Renaștere: secvență haiku*. Ana Opran, din Pădureni, Huși, scrie (în *O călătorie spre Înalt*) despre „cunoscuta autoare de haiku, hușeanca Eugenia Faraon".

*

Încheiem cu un grupaj de poeme ale unor autori din Antologia WHA, 19, care nu au mai fost traduși/ publicați în rubrica noastră:

Lê Thị Vân (n. 1947, Vietnam): „Șterge versul/ adaugă ceva nou/ cum să ștergi zilele trecute”;

Lê Văn Truến (n. 1941, Vietnam) – poem scris în amintirea maestrului zen Thich Nhat Hanh: „Sărmanul bodhisattva/ meditează cu mintea golită/ semănând compasiune pentru lume”; Lưỡng Thị Đậm (n. 1949, Vietnam): „Tăcere/ lemn pietrificat/ discurs vechi de o mie de ani”;

Lưu Minh Hài (n. 1986, Vietnam): „Lucruri excepțional de simple/ niciodată plictisitoare/ voi, florile și luna”.

Lưu Đu'c Hài (n. 1960, Vietnam): „După amiază de iarnă/ un băiat lustragiu/ cu picioarele goale”; marjan (n. 1978, Iran): „flori de păpădie/ unde sunt visele mele?/ sus în vânt”;

Mân Thị Thùy Trang (n. 1947, Vietnam): „Oameni/ egotism/ greșeală”;

Nguyễn Đức Thiêm (n. 1953, Vietnam): „Tu și bucătăria/ doi dar/ de asemenea una”;

Nguyễn Lưỡng So'n (n. 1940, Vietnam): „o mie de ani/ strălucesc florile-soarelui/ în fața soarelui”;

Nguyễn Thị Kim (n. 1941, Vietnam): „Copil abia născut/ părinți plecați la ceruri/ cordon ombilical netăiat”;

Nguyễn Thị Lâm (n. 1954, Vietnam): „bebeluș strigând/ zâmbind fericit/ din inima pandemiei”;

Nguyễn Thị Ngoc Vân (n. 1958, Vietnam): „orhidee de primăvară/ miere dulce/ fermecători fluturi și albine”;

Nguyễn Thị Phu'o'ng Anh (n. 1963, Vietnam): „Obiceiuri de viață/ foc și sabie/ să rănești sentimentele celorlalți”;

Nguyễn Thu Sang (n. 1954, Vietnam): „Flacăra/ se stinge singură/ când a ars cu totul”.

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

Li BAI

Noua carte Tang, Xin Tang Shu 新唐书, istoria Dinastiei Tang, 618 – 907, compilată de un grup de cărturari, la ordinul Împăratului Ren Zong 宋仁宗, o lucrare de mari dimensiuni, în zece volume, încheiată în anul 1060, după şaptesprezece ani de muncă, denumeşte „trei supreme san jue三絕" sau trei creaţii absolute ale culturii chineze: poeziile lui Li Bai, arta sabiei lui Pei Min şi caligrafia lui Zhang Xu.

Pei Min裴旻 a fost un general din secolul 8, neîntrecut în folosirea sabiei şi ca arcaş. Supranumit Sfântul Sabiei. La succesele militare, adăugase şi doborârea cu arcul, într-o singură zi, a 32 de tigri.

Zhang Xu張旭 a trăit în secolul 8 şi a fost oficial, poet şi caligraf, unul dintre Cei Opt Nemuritori al Paharului, yǐnzhōng bāxiān飲中八仙, printre care se număra şi Li Bai.

Poetul Li Bai李白, 701-762, a fost geniul netăgăduit al Chinei şi poetul cel mai citit din timpul vieţii şi până astăzi, timp de 1300 de ani. Dacă pentru a fi numit poet este obligatoriu să fii citit, atunci putem afirma că Li Bai este fără îndoială poetul lumii cu cel mai mare număr de cititori. Li Bai fost dintotdeauna citit şi iubit, pentru poeziile sale, pentru stilul neconvenţional al vieţii, pentru că a iubit ţara şi oamenii timpului său, el nedeosebind marii mandarini de oamenii simpli. Totodată, a fost caligraf admirat şi spadasin temut.

Li Bai a preluat şi a îmbogăţit tradiţia poeziei chineze, a scris poeme pentru anumite persoane, şi-a manifestat simpatia pentru oamenii de rând, s-a opus războaielor, a cântat alcoolul, femeia şi luna, a preamărit natura, în special locurile natale, a creat imagini fantastice, nemaiîntâlnite, vigoarea versurilor sale fiind adesea aureolată de nostalgie şi întru totul a uimit şi este preamărit şi azi pentru virtuozitatea sa tehnică.

PHOENIXUL NU CIUGULEŞTE MEI

Phoenixul nu ciugulește mei când îi e foame,
Se hrănește cu mărgele langgan.
Cum să se-nghesuie cu stoluri de găini,
Să se zbată, pentru-o fărâmă de hrană, în van?
În zori, cântă-n copaci, pe Muntele Kunlun,

Seara, bea apă din apele repezi ale Fluviului Galben.
Pe nesfârşitul drum spre casă, phoenixul doarme singur,
În noaptea de toamnă înfruntă frigul peren.
Din fericire, l-a întâlnit pe Prinţul Jin
Şi-n norii albaştri au zburat împreună.
Bunătatea nu e răsplătită,
Suspinele în zadar răsună.

Note: Cea de-a patruzecea poezie din cele cincizeci şi nouă scrise în stilul classic gufeng. Un poem al furiei de a nu fi fost acceptat să primească stipendiu de la împărat, într-o vreme când recompensele imperiale se manifestau prin posturi mandarinale şi felurite danii, deoarece, ca pretutindeni, la fel ca în zilele noastre, valoarea nu era câtuşi de puţin respectată. Pasărea phoenix este metafora pentru înţelepţii nobili care refuză să intre în rândurile supuşilor vulgari.

Langan琅玕 este arborele mitologic al Nemuritorilor.

Poetul Sun Zhiwei孙枝蔚 (1620-1687） din Dinastia Qing, a scris:

„Copacul creşte în mijlocul cerului,
Iar Phoenix este cuibărit pe el.
Singurul lucru de mâncat este Langgan,
Un vuiet strălucit se-aude-n depărtare".

La Dizhu, azi Defileul Celor trei porţi, apa Fluviului Galben, unde pasărea phoenix îşi astâmpără setea, este curată şi repede, turbulentă.

Wang Zijin – prinţ de Zhou, un nemuritor, renumit pentru faptul că îşi ştia cu exactitate data morţii.

Muntele Kunlun, la Li Bai Kunqiu, în mitologia chineză este socotit axa lumii şi tărâmul Nemuritorilor 仙人xianren. Xi Wang Mu, Regina Mamă a Vestului 西王母, îşi avea palatul pe acest munte, sus în nouri. Legenda phoenixului nemuritor este prezentă în textele filozofului Zhuang Zi, 369 – 286 î.Hr., pilda filozofului inspirându-l pe poetul Li Bai:

„Când Maestrul Hui (reprezentant al Şcolii Logicienilor, prieten al lui Zhuang Zi) era prim-ministru în Principatul Liang, Maestrul Zhuang s-a dus să-l vadă. Cineva l-a înştiinţat pe primul ministru:

– Vine Maestrul Zhuang. Are de gând să-ţi ia locul.

Speriat, Hui Zi a trimis după el şi l-a căutat trei zile şi trei nopţi.

Până la urmă, Zhuang Zi a ajuns la el şi i-a spus:

– Ştiai că în sud este o pasăre, pe nume yuanchu 鵷鶵 (un alt nume

al păsării phoenix, 凤凰, fenghuang)? Ea se ridică din Marea Sudului şi zboară până în Marea Nordului. Nu se odihneşte decât pe platani, nu mănâncă decât muguri de bambus şi nu bea decât apă dulce de izvor. În timpul acesta, o bufniţă, care găsise un şobolan putred, s-a uitat în sus şi, zărind-o, a exclamat, ca s-o înspăimânte:

– Ah! Acum, tu vrei să mă sperii cu principatul Liang?"

RĂMAS BUN LA BALING

Ne luăm rămas bun la Pavilionul Baling,
Apele râului curg ne-ntrerupt.
Sus, se văd copacii bătrâni, fără flori,
Jos, iarba primăverii e nespus de tristă.
Întreb unde duce drumul acesta,
E drumul vechi, pe care Wang Can a plecat în sud.
Drumul antic trece prin Xijing,
La apus, cerul violet este plin de nori.
Se înserează, pe noi, cu inima zdrobită,
Cum să ne-ncânte viersul de grangur?

Note:

În poezia *Rămas bun la Baling*, Li Bai îşi expune sentimentele din momentul despărţirii de prietenul său şi descrie natura din jur. Copacii bătrâni, iarba tristă, apa râului şi drumul rămas din vechime crează o atmosferă viguroasă, care îl exprimă pe poet şi compun o succintă prezentare a simţirii sale, a lumii vremii sale. Este vorba de un pavilion numit Baling. Baling înseamnă Mormântul de lângă râul Ba巴陵. Aici a fost înmormântat în vechime împăratul Wen din Dinastia Han. Se află la 30 de *li* de capitala de atunci, Changan, pe drumul spre sud-est. Cu timpul, s-a instituit obiceiul de a conduce prietenii care plecau în sud până la poarta estică a capitalei sau chiar până la acest pavilion. În acest fel, Baling a devenit asociat cu despărţirile.

Wang Can: Un scriitor celebru la sfârşitul dinastiei Han de Est. Pe timpul unei rebeliuni, a fugit în sud şi a scris „Poemul celor şapte dureri", condamnând războiul.

Cântecul grangurului în semn de rămas bun există încă în culegerea de poezii poulare editată de Confucius, „Cartea Poemelor".

FILOZOFUL ZHUANG ZHOU S-A VISAT FLUTURE

Zhuang Zhou a visat că s-a transformat într-un fluture jucăuş.
Când s-a trezit, nu ştia dacă în visul său era un fluture
Sau un fluture visase că este el, Zhuang Zhou.

Lucrurile se schimbă mereu
Şi nimic din tot universul nu face excepţie.
Ştim că apa mare din jurul insulei Penglai s-a preschimbat
Într-un torent de apă dulce, limpede.
Bătrânul care planta pepeni lângă poarta de sud a capitalei,
Pe timpul Dinastiei Qin, fusese marchizul Dongling.
La fel sunt şi faima şi bogăţia,
Fără rost este orice zbatere disperată.

Note:

Această poezie este a noua din ciclul lui Li Bai „Cincizeci şi nouă de poezii în stilul antic". Poemul exprimă impermanenţa vieţii, prin visul lui Zhuang Zhou şi viaţa lui Shao Ping.

Există o poveste pe care filozoful Zhuang Zi o prezintă în eseurile sale. Într-o noapte a visat că se transformase într-un fluture. Viaţa este vis, visul este viaţă trăită. Nu există vreo distincţie între lucruri şi nici deosebie între bine şi rău, între succes şi eşec, între a avea şi a nu avea, a fi şi a nu fi. Iată, Zhuang Zi, în capitolul „Despe egalitatea lucrurilor":

„Penumbra a întrebat Umbra:

– Abia te mişcai şi acum te-ai oprit; mai înainte stăteai jos şi acum te-ai ridicat în picioare. Cum de eşti lipsită de voinţă?

– Eu sunt aşa fiindcă depind de altceva, a zis Umbra. Eu sunt aşa fiindcă depind de ceva care depinde de ceva. Oare eu depind de altceva, la fel cum şarpele depinde de solzii de pe trup şi cum cicada depinde de aripi? De unde să ştiu eu de ce sunt aşa? De unde să ştiu eu de ce nu sunt aşa?

Odată, Zhuang Zhou s-a visat fluture, un fluture făcând volute prin aer, zburând pretutindeni, în voie, fără să ştie că el era de fapt Zhou. Brusc, s-a trezit şi şi-a dat seama că, într-adevăr, el era Zhou.

Nu se ştie dacă Zhou a visat că se transformase în fluture sau fluturele a visat că devenise Zhou?!

Între Zhou şi fluture trebuie să existe o distincţie.

Aceasta se numeşte preschimbarea lucrurilor".

Un alt exemplu de care se foloseşte Li Bai este viaţa unui om de rând, care fusese mare demnitar şi avusese bogăţii cu nemiluita. În timpul dinastiei Qin, Shao Ping a primit titlul de marchiz de Dongling. Era un aristocrat slujit de mii de oameni. Odată cu căderea imperiului Qin, el şi-a pierdut rangul şi a ajuns plebeu. Neînfrânt de soartă, a trăit dincolo de Poarta Dongqing a capitalei Chang'an, devenind crescător de pepeni. El şi-a acceptat această schimbare nemotivată, ducându-şi zilele liniştit.

Abordând cele două legende, poetul exprimă o astfel de concepție: viața este rapid schimbătoare; bogăția și sărăcia nu dăinuie în veci; străduința de a le menține este zadarnică.

Prezentare, comentarii și versiunea română: **Constantin LUPEANU**

POEZIE ANGLOFONĂ

Caroline CARVER

Caroline Carver s-a născut pe 22 iunie 1936 în Cobham, Surrey, Anglia. Copilăria şi-a petrecut-o în Insulele Bermude şi Jamaica. A studiat în Anglia, Elveţia şi Franţa emigrând în Canada. În 1989 s-a mutat în Cornwall, a devenit membră a Falmouth Poetry Group. A început să scrie poezie în anii 90, în 1998 a câştigat National Poetry Competition, UK. A publicat şase volume de poezie şi două pamflete. Poemele i-au fost traduse în română, italiană şi franceză.

Yukon

departe de alte meleaguri până la genunchi
în florile purpurii ale ierbii de foc
se află un cimitir fără pietre de mormânt dar

în locul lor colibe dărăpănate ca nişte chilii de demult
cu lemnul vopsit în alb
şi-acoperişuri colorate

nici una mai sus de şold
nici una mai lungă de un braţ

privind ca alice prin geam
s-ar putea să vezi

o farfurie în bucătărie
un radio stricat
o ceşcuţă crăpată
poate o păpuşă ca să-ţi ţină de urât

oare strămoşii lor vin
să se joace de-a căsuţa de păpuşi?

vom sta la această masă în seara asta!
pe când umblam pe pământ
ne ghemuiam lângă foc
ne-nveleam în piei de animale
în teepeeurile noastre liniştite

dar iată ce-au făcut pentru noi

aceste binecuvântări trebuie împărtășite!

în seara aceea am stat lângă cortul meu din munți
ascultând scrâșnetul gheţarului
pe drumul său spre mare

ascultând urletele lupilor strigătele bufnițelor
și ale gâștelor sălbatice
ce se-ndreaptă spre sud pentru iarnă

când întunericul s-a lăsat
și-au făcut apariția luminile nordului
și cerul a săltat și-a dansat

Cu urechile lipite de pământ

Când am să trec prin acel lung tunel
și lumina negru albăstruie mă va întâmpina
călăuzindu-mă spre casa de zăpadă

când copacii și stâlpii de telegraf se vor fi topit în lumina din vis
și afară frigul sclipește
pătrunzându-mi în oase

Mă voi scufunda înapoi în troienele din piei de animale
cu mirosul lor de caribu și vulpe;

în vreme ce lumina tremurătoare a lămpii cu ulei de balenă
îți surprinde schimbările pe chip, și arăți
ca și cum ai dansa cu Luminile Nordului.

Nopțile vor alerga-mpreună, stelele ne vor fi mereu alături
și doar lumina palidă a lunii va sta-ntre noi
până când va veni vremea să ne scoatem glugile căptușite cu blană

și cu urechile lipite de pământ
să ascultăm dac-a sosit primăvara în prima crăpătură din gheață.

Glenn Gould cântând Variațiunile Goldberg

Fiecare notă stăruie ca un clnchet de cristal
în minţile limpezi ale copiilor

memoria lor e asemeni unui pod proaspăt dereticat
niciun grăunte de praf pe duşumea;

pianul îşi face loc
în aceste noi încăperi

tapetând pereții cu păsările
şi triluri de păsărele;
când muzica încetează
păsările îşi fac cuib din pânze de păianjen

ţesând ecouri
în cascade de pânză fină

stelele bat în ferestrile luminate
ca un stol de turturele

iar pianistul le prinde
în mănuşile lui fără degete.

Alese la întâmplare

Precum acelea pe care le scuturi
şi brusc s-a făcut iarnă

acest glob de sticlă
păstrează o mică taină

doar că aici sunt tropicele
vara, nisipul şi marea

cocotieri
oameni stând în apă

vorbind despre viaţă

și alte idei întâmplătoare

trimițând mesaje pe telefon prietenilor
mi-ar fi plăcut să fii și tu

Se-ntorc cu privirea
Spre plaja

care-a fost curățată —
doar urmele lor proaspete

se văd pe nisip
Prosoape asortate

zac neglijent
pe șeslonguri albe

Privește atent la ele
te vor aștepta mereu
sub migdalii de aici?

Traducere de **Ana NEAGU**

Macdara O'LOONEY

Macdara O'Looney, poet cu adînci rădăcini greco-celtice, reușește să o scoată la capăt în Grecia și în insulele ei (Lipsi, Amorgos și multe altele), în Irlanda, Bretania și Goa, fiind, pe rînd, gunoier, lucrător în sectorul detectării metalelor, al spălării de sticle, al curățării și întreținerii plajelor, prezicător, masseur, și cîntăreț ambulant. Activează în sfera șamanismului celtic și a terapiei prin lacrimi heraclitene. Ajuns la bătrînețe, poetul Macdara își publică operele scrise la tinerețe și redescoperite recent, însă nu înainte de a reveni asupra lor spre a le plini, desăvîrșindu-le în felul acesta. *Flacăra din apă*, primul titlu de volum din cele multe, a fost tradus în irlandeză chiar de către autor. Macdara a învățat limba irlandeză de la bunicul lui, Luan, vorbitor nativ. Luan Ó Luanaigh, marinar, a luptat și a murit în Grecia, aflîndu-și mormîntul în largul mării.

Desculț cutreierînd
Tainele măslinilor
Pe rînd
între ei
măslinii repetă

secretele nopţii

soarele le dizolvă şoaptele verzi
iar ei se miră
pentru tot ce au aflat

Veşti
(de la peştii tropicali)
Veştile de la peştii tropicali
nici nu aveau cum să fie mai rele
spun că mor
mai ales cei galbeni
(cei roşii dar şi cei albaştri sunt şi ei decimaţi)
plecăm înspăimîntaţi
întrebîndu-ne
dacă aşa stau lucrurile .

Ne întoarcem
buimaci, întristaţi pînă peste fire
ne uităm la ei pentru ultima oară
şi le promitem că nu îi vom uita
cît vom trăi

Nud
Nu recunosc acest nud lăsat pe spate
cumva a intrat aici în camera mea în Lesvos
aşteptîndu-mă, un tablou neterminat

o imagine seculară

O cercetez din cap pînă-n picioare
nu lipseşte nimic
doar cînd o privesc în ochi descopăr
fără niciun dubiu că există purgatoriu

Urme vagi de petale de trandafir
Căutarea urmelor de petale de trandafir
se încheie cu sticle goale

Oricît de des le număr
sunt din ce în ce mai multe şi mai multe

sticle goale de metaxa.

Ca să mă viseze
Visam la o moară de vînt veche
din Rhodos
chiar în clipa aceea se învîrtea
ca să mă viseze

Pierdut într-un poem nescris
Pare-se că expiră o esenţă ascunsă
ceva pierdut într-un poem nescris
un tandru cuvînt nerostit cînd pasiunea s-a mistuit
azi-noapte: un suspin

fumul se risipeşte
nostalgic el îl urmăreşte cum se duce

Cîntec despre un căprar
Astăzi doar pentru el cîntă
sau de ce nu pentru viitoarea
lui mireasă

Pănă atunci ea nu auzise
cîntecul de el cîntat
din cînd în cînd
cîntec plin de durere despre un căprar
care într-o zi dă peste...
Chiar nu contează
nu asta e povestea
incredibilă-i adevărata poveste
în anii care au să vină, ea va spune: 'Nu ştiu cum s-a-ntîmplat.'

Ultimele note muribunde...
nimic nu mai contează
cu ele o va prinde el

Prezentare şi traduceri : **Olimpia IACOB**

POEZIE FRANCEZĂ

„TRADUTTORE – TRADITORE" sau ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL de pe COORDONATELE LIMBII ROMÂNE. TEMA LIBERTĂȚII în POEZIA MODERNĂ DE EXPRESIE FRANCEZĂ. EȘANTIOANE LIRICE

Guy de MAUPASSANT

(1851-1939)

LES OIES SAUVAGES/ GÂȘTELE SĂLBATICE

(< vol. *Des vers,* 1880)

Totul e mut, niciun țipăt sub crugul amiezii.
Câmpul albit e sumbru sub cerul de gălbează.
Singuri, doar corbii negri, în căutarea prăzii,
Mai scormonesc zăpada și albul i-l pătează.

Dar iată că un strigăt se-nalță dinspre zare,
Se-apropie tot mai mult: e al gâștelor trib.
Lansate ca săgeata, toate cu gâtu-ntins, acrib,
Când trec, biciuie vântul cu-aripi fâlfâitoare.

Iar ghidul ce conduce pel'rinii către zare,
Dincolo de oceane, de codri și-asfințit,
Ca pentru-a le stârni prea lenta lor mișcare,
Din când în când, lansează un țipăt ascuțit.

Ca panglica-ndoită, car'vana șerpuiește,
Freamătă straniu, și-apoi, pe cer desface
Un 'naripat triunghi care se tot lărgește.

Dar frații lor captivi, răspândiți sub uluce,
Înțepeniți de frig, se mișcă-ncetișor.
Un copil zdrențăros, fluierând îi conduce –
Par niște vase grele, legănate ușor...

Auzind câte-un țipăt din convoiul ce trece,
Își ridică privirea, unde-i văd cum se duc,
Pe călătorii liberi ce spațiul îl parcurg...
Captivii, deodată, se ridică să plece.

Dar agită-n zadar aripi neputincioase...
Ridicate-n picioare, ele simt cum tresaltă
L-acel apel hoinar, cum crescând, se înalţă
Libertatea primară în piepturi sperioase,

Dar şi febra de spaţiu şi de bizare maluri.
Pe câmpu-nzăpezit, aleargă tulburate
Şi, înălţând către cer ţipete disperate,
Răspund doar îndelung hoinarelor surate...

Guillaume APOLLINAIRE

(1880-1918)

TRISTESSE D'UNE ÉTOILE/ TRISTEŢEA UNEI STELE

(< vol. *Calligrammes,* 1918)

O splendidă Minervă din cap mi se năştea
Pe când o stea de sânge mă-ncorona pe veci
Pe jos stătea raţiunea iar cerul chiar pe fruntea
Zeiţei ce din capu-i scotea săbii din teci

De-aceea, dintre rele n-ar fi chiar cea mai vie
Acea rană mortală ce-n cap mi s-a ivit
Când răul cel secret ce-adapă-a mea folie
E mult mai grav ca unul ce s-ar fi tăinuit

Şi port mereu cu mine acest torid alean
Cum luciolei corpul îi este luminat
Sau cum palpită Franţa în suflet de oştean
Sau cum în crin se-adună polenul parfumat.

Louis ARAGON

(1864-1936)

MARCHE FRANÇAISE / MARŞUL FRANCEZ

(< *vol. La Diane française,* 1944)

Ci iată că sosi de prin tării
Şi vremea de trădări şi puşcării.

La vremea când fântâni se tulburară,
Doar lacrima rămase clară.

Când se-auzeau doar răgete demente
De renegări și amăgiri frecvente.

Când oameni verzi, ca vulturii, veniră
Să ne întunece chiar ziua cea senină.

Ne spuseră: ”Foamea vă va fi stăpână!”
Și pâinea ne-o luară chiar din mână.

Ne spuseră: ”Zvârliți-vă și cărțile-n gunoi!
Stăpânii unui câine suntem noi!”

Ne spuseră:”Va fi un frig necruțător, ca iarna!”
Și ne crucificară toată țara...

Ne spuseră: ”Pe ochi puneți-vă peceți!
Căci trebuie s-ascultați și să tăceți!”

Ne spuseră: ”Stați în genunchi, cu toții!
Iar cei mai tari pe noi ne-or însoți!”

Dar nu îi socotiră pe cei mulți,
Pe Pierre, pe Jean ori pe cărunți.

Și nu ținură cont de-o hotărâre
Care-alegea-ntre viață ori pieire!

Așa cum vântul bate-n plete,
Ori flacăra cum arde pe-ndelete,

Așa se reuniră într-un cânt
Nu pentru aventură ori mormânt,
Ci pentru-a noastră țară cotropită
De o urâtă cizmă nedorită!

Să-i alungăm pe noii noști stăpâni,
Pe trădători, pe prădători, pe asasini!

Iar grâul din neghină să-l sortăm
Ca patria să ne-o meritățm!

Să smulgem ale noastre străzi, grădini,
Din ale lor urâte, crude mâini!

Imensul nostru cer de mii de ani
Să fie fără nori, fără duşmani!

Căci ce iubim trebuie eliberat!
Neapărat, neapărat, neapărat!

JE VOUS SALUE, MA FRANCE/
TE SALUT, FRANŢA MEA... (< vol. *Le Musée Grévin,* 1943)
Te salut, Franţa mea, smulsă de la duşman
Şi redată iar păcii! Vas salvat din orgie!
Ţară ce cânţi: Vendôme, Beaugency, Orléans,
Voi, clopote, chemaţi din nou la sfânte liturghie!

Te salut, Franţa mea cu ochi de alăută –
Nu e prea mult frământu-mi pentru tine, tu ştii!
Tu, Franţă, vechea şi noua mea dispută,
Sol presărat cu oase, cer plin de ciocârlii!

Te salut, Franţa mea, cu cerul tău iar paşnic
Dintotdeauna calm, şi cu-a ta geografie
Deschisă ca o palmă spre suflul mării veşnic
Ce pasărea din larg să vină – o îmbie!

Te salut, Franţa mea, unde chiar migratoarea
Din Lille la Roncevaux, din Montcenis la Brest,
Învaţă-ntâia dată, ea, veşnic călătoarea,
Cât poate să o coste când părăseşte-un rost!

Columbilor eşti patrie dar şi de vulturi, ţară,
De luptă fiind dispusă dar şi de cântul magic.
Te salut, Franţa mea, unde grâu şi secară
Se coc sub al tău Soare divers dar şi energic!

Te salut, Franţa mea, cu popor talentat
La munci ce ne fac traiul pe deplin minunat,
Şi ce vin să salute din depărtatul lor sat
Parisul, al meu suflet, în zadar împuşcat!

Puternică, radioasă, purtând ca o eșarfă
Un curcubeu, ca martor, că-urgia a trecut,
Libertate cu freamăt de liniște de harfă,
Tu, Franța mea de după potop, te salut!

Jacques PRÉVERT

(1900-1977)

LA LIBERTÉ/ LIBERTATEA

(< vol. *Paroles,* 1946)

Libertatea
Nu înseamnă a pleca, ci a reveni
Și-a acționa,
Nu înseamnă a lua, ci a-nțelege
Și a-nvăța,
Nu înseamnă a ști, ci a vrea
Și a putea.
Libertatea
Nu înseamnă a te supune, ci a refuza
Și-a mulțumi.
Nu e un cadou, ci e o torță
Și-o povară.
Nu înseamnă slăbiciune, ci înțelepciune
Și noblețe.
Nu înseamnă a avea, ci e o datorie
Și-o speranță.
Nu înseamnă a perora, ci a obține
Și-a menține.
Nu e ușoară,
E-atât de fragilă...
Libertatea!.

Francis BLANCHE

(1921-1974)

VOS NOM, PRÉNOM.../ NUMELE, PRENUMELE DVS...

A-mi găsi prin hârtii vreun nume – nu-ncercați.
Eu vârsta mi-am pierdut, de-amprente-am scăpat.
Numiți-mă doar *fum*, ori vreun *nor* sidefat...
Lăsați restul în alb, de nimic nu-ntrebați!

Nicicând n-am furat, doar clipe de noroc,

Nicicând n-am ucis, doar timpul pierdut...
Poşnarele-mi sunt sparte dar păstrez, precaut,
Cochilia cea albastră de prunc, ca pe-un breloc...

Voi n-aveţi niciun drept să-mi confiscaţi vreo scamă
Deschideţi-mi doar uşa...daţi înapoi ce-aveam.
Nu v-am cerut nimic, pur şi simplu, treceam...
Şi de n-am niciun nume-i că nimeni nu mă cheamă.

Mă simt prea bine astfel, lăsaţi-mă plecat...
Eu nu cerşeam nimica, nici beat nu sunt, pe bune!
Şi, dacă vreţi anume să scriu pe cărţi vreun nume,
Numiţi-mă doar *fum*, ori vreun *nor* sidefat!

Maurice CARÊME
(1899-1978)

LES YEUX d' ELSA / OCHII ELSEI
L'OISEAU/ PASĂREA (< vol. *Entre deux mondes,* 1970)

După ce prinse pasărea,
El îi tăiă aripile,
Dar ea zbură încă şi mai sus.

După ce-o prinse din nou,
Îi tăiă picioarele,
Şi-atunci ea alunecă precum o barcă.

Turbat de furie, îi tăiă ciocul.
Dar pasărea cântă cu inima
Precum ar cânta o harpă.

Atunci, el îi tăiă gâtul...
Şi din fiecare picătură de sânge
Ieşi o pasăre şi mai strălucitoare!

Versiunea în limba română: **Constanţa NIŢĂ**

Arthur RIMBAUD

Prima seară

Era acum aproape goală
Şi la fereastră, marii arbori, indiscreţi
Îşi aruncau şi ei veşmântul lor ca pe o ţoală
Prin curtea largă, neglijenţi.

Şi aşezată în fotoliul mare
Cu mâinile unite, se-ntindea
În timp ce delicatele picioare
Le tot mişca, atât de fine, pe podea.

O tot priveam şi-o rază galbenă de soare
Venise parcă în al său surâs
Şi precum ceara dintr-o lumânare,
La fel şi ea, pe sânul roz s-a scurs...

În timp ce-i sărutam glezna cea fină
Am auzit un dulce râs brutal
Ce n-a durat decât puţin, lăsând să vină
Un râs drăguţ, cu rezonanţe de cristal.

Picioarele şi le ascunse sub cămaşă
Şi-mi zise într-o doară: „– Vrei să te opreşti ?!"
Şi ... dintr-o dată râse pe nepusă masă...
„– Tu te comporţi de parc-ai fi la tine acasă ..."

Şi buzele ce de dorinţe erau pline
Le-am pus apoi pe ochii ei cei dulci
Mi-a zis cu glas şoptit : „– Tu ştii cam tot şi nu prea te încurci
Şi faci din ce în ce mai bine! ...

– Eu domnule ţi-aş zice două lucruri..."
Dar buzele mi-au coborât pe sân
Şi, după un prelung sărut, cuvintele-i rămân
Ca raza soarelui, pe sfârcuri...

Şi-acum, când ea era aproape goală
Afară, marii arbori, indiscreţi

Îşi aruncau frunzişul lor ca pe o ţoală
Tot mai aproape, neglijenţi...

Traducere de **Nicolae MUŞA**

Claire LAJUS

Claire LAJUS este poetă şi traducătoare născută în 1982 la Pessac, Franţa. A absolvit Facultatea de Limba şi Literatura Franceză, la Universitatea Bordeaux Montaigne (2004). Poeta a publicat volumele de poezie *L'Ombre remue (2018), Aux Aguets* (2020), *Oreilles Kirişte* (2020 în limba turcă, traducere de Aytekin Karaçoban). La Universitatea Samsun din Turcia, Claire Lajus a fost lector la Departamentul de Limba Franceză timp de cinci ani.

Cântecul celui refugiat
dincolo de rândurile cu sârmă ghimpată,
silueta cu o glugă pe cap este a mea
ochii mei mari şi rotunzi
caută amintiri la care nu pot renunţa –
nimic nu se zăreşte la orizont
nici Turnul Eiffel nici Portul Rotterdam
nimic nu este mai frumos
decât viaţa de dinainte
liniile tot mai înceţoşate
din aproape în aproape
casa închisă în a cărei grădină
au năpădit ierburile
mă aflu la porţile teritoriilor îngrădite
umbra mea se ridică
deasupra plaselor din sârmă ghimpată
mă furişez ca un iepure lovit pe jumătate
încerc să trec iar şi iar
am găsit un şanţ în care să-mi odihnesc
oboseala şi frica de a mă ridica în picioare
târziu, cu mult mai târziu sunt prinsă
în marea capcană a migraţiei

Cântecul naufragiaţilor
bântuim prin întunericul
din adâncul mării
cei de deasupra valurilor ne numesc

înecaţii Mediteranei
înecaţii fără o mână de ajutor de la nimeni
nici măcar imensa noastră frică de apă
care ne apăsa ca un spate cu solzi uriaşi
am parcurs mii şi mii de kilometri
îndreptând busola spre presupuse
căi ale speranţei unde să trăim asemenea tutur
pentru asta ne-am urcat în bărci
ni s-a şoptit că valurile ne vor purta
nenumăraţi ochii se vor îndrepta spre noi
pe o bucată de pământ la marginea nopţii
valurile ne-au răsturnat în marea
indiferenţă iar marea ne-a acoperit

Traducere din limba franceză şi prezentare de **Niculina OPREA**

POEZIE GERMANĂ

PATRU POEME CU ÎNGERI

Jean PAUL
(1763-1825)

Înger de ultimă oră

Ca înger de ultima oră
pe care noi aşa de aspru moarte îl numim
ne este trimis cel mai moale, mai bun înger
ca el bând şi uşor
inima omului care se lasă în jos
din viaţă să o culeagă şi în mâini calde
neapăsată din pieptul rece
în înaltul, cald Eden să poarte.
Fratele lui este îngerul de primă oră,
care pe oameni de două ori îi sărută,
prima dată, ca el să înceapă această viaţă,
a doua oară, ca el sus
fără răni să se trezească
şi în cealaltă zâmbind să vină,
precum în aceasta plângând.

Gerhard HAUPTMANN
(1862-1946)

Cântecul îngerilor

Noi aducem primal salut
prin întuneric purtat;
noi avem pe penele noastre
o primă adiere de noroc.

Noi purtăm pe tivul hainelor noastre
un prim miros de primăvară
înfloreşte de pe buzele noastre
prima roşeaţă a zilei.

Luminoasă în faţa picioarelor noastre
strălucirea verde a patriei noastre;
strălucesc în fundul ochilor noştri
crenelurile oraşului etern.

Christian MORGENSTERN

(1871-1914)

Dintre doi trandafiri

Dintre doi trandafiri
miroase unul
altfel decât
celălalt trandafir

Dintre doi îngeri
s-ar putea ca unul
să fie mai frumos
decât celălalt.

Aşa în gingaşa
de nenumărat
alteritate
place cerului,
place Tatălui
împărăţia fiilor lui Dumnezeu-
abundent serafică
să fie nuanţată...

Yvan GOLL

(1891-1950)

Îngerul

Cândva merge îngerul
foarte aproape pe lângă tine.
Este o zi de luni ploioasă
tu te simţi mai bătân decât lumea
cismele prost curăţate
inima în întregime ruginită
Dar îngerul sorţii tale trece pe lângă tine
pe tine cu bunăvoinţă inundându-te
şi un zâmbet roz
Ţine-te bine. Întoaarce-te!
Mai înainte ca el să se asemene numai cu vântul!

Traducere de **Mircea M. POP**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Sebastiano GRASSO

Poezia seamănă cu zilele, care sunt mereu aceleaşi şi niciodată la fel, aşa cum Heraclit le-a spus-o odată oamenilor, comparând timpul cu apa. Comparaţia în sine e poezie. Apa este mereu diferită, deşi formele ei sunt totdeauna altele. De fapt, în repetarea lor, clipele sunt mereu noi, fiecare dintre ele e unică. La fel şi experienţele, la fel şi retrăirea lor în amintire .

Acest sentiment a fost întărit în mine de poetul italian contemporan Sebastiano Grasso, în a cărui poezie ne întâlnim atât cu timpul, cât şi cu apa, cu amintirea lor, dar mai ales cu iubirea. Poezia lui e asemănătoare cu a altor poeţi, dar este în întregime a lui, aşa cum este şi viaţa lui. Poţi împărţi suferinţa şi bucuria cu altul, aşa cum împarţi o odaie, şi chiar să suspini pentru el, dar niciodată nu-ţi poţi potoli setea de altul, oricât ai bea, dimpotrivă. Nu poţi iubi pe cineva, chiar dacă îi poţi dona sânge sau un organ. Poezia nu poate fi transplantată. La fel şi Sebastiano Grasso. El scrie de parcă nu ar mai fi existat poeţi înaintea lui, de parcă poezia începe cu el, părând a vrea să (re)descopere el însuşi totul, după ce el însuşi a observat, el însuşi a atins, a gustat, a părăsit, a iubit, s-a supărat, a fost dezamăgit, fiind mirat că şi alţii, înaintea lui, au spus-o. Nu contează dacă acei alţii înaintea lui şi-au exprimat sentimentele. Contează doar ceea ce poetul descoperă singur. Dar durerea nu este un capriciu, insomnia nu se potoleşte. Iată o recomandare misterioasă, pe care poetul o scoate din sine: pentru sine şi pentru ceilalţi. Cuvântul poet, (care în latină este poéta şi în greaca veche poiétés şi care derivă din poetéin), înseamnă „a face", „a produce". Ce? Sentimente sau emoţii. Inventate, spuse sau provocate? A prinde clipa care este eternitate şi eternitatea care devine clipă. Un fel de nod care nu trebuie niciodată dezlegat. Toate acestea pot fi întâlnite şi la poetul Grasso.

Din câte taine se-alcătuieşte istoria noastră;
din câtă vrajă [...]
Dialogul întrerupt începe din nou: visez
un timp care nu era vis într-un vis.

El, fără nici un complex, parcă dezamăgit de feeric, în mod firesc, aproape cu un sublim sentiment secret, recreează ziua femeii pe care o iubeşte, cu soare, cu întâlniri, cu ploaie şi vânt, cu vârste şi anotimpuri, cu spaime şi frumuseţe. Totul este iubire, totul devine amintirea iubirii, se identifică cu ea. Uneori memoria este mai puternică decât realitatea. Iată visul iubirii. Trenul, iarna, maşinile, pavajul, treptele, liftul, balconul,

iedera de pe balcon, paharul de vin, canapeaua, scrumiera cu ţigara lăsată aprinsă şi care încă mai fumegă trist, scrisul şi mai ales nescrisul, hârtia, călătoriile, întoarcerile, patul gol – toate, toate sunt ale iubirii, pentru a ne oferi posibilitatea să fim cine suntem, de a ne găsi şi de a ne dezvălui. Sinele la plural. Dar nimeni nu se repetă; la fel cum nu se repetă nimic. Suntem acelaşi om, cel al lui Borges, cu aceeaşi poezie, dar infinit diferiţi. Cu aceeași poezie, spune Grasso. Poetul pleacă fără să se îndepărteze. Singur printre oameni, tinde să-şi descopere sufletul: peste tot, mai ales în cuvânt, în care crede. Şi pare să spună: «În mine sunt alţi poeţi, aşa cum eu am fost în ei»: Chiar ploaia are vocea ei… Acest împreună al omului cu natura se află în cuvintele pe care nu le putem inventa, dar pe care avem puterea de a le reinventa din nou şi din nou, iar şi iar, mereu şi mereu, şi iarăşi din nou, şi care te fac nemuritor pentru încă o zi.

Încă o zi spre a fi nemuritor. Din nou:
Îngerii noştri se află în altă parte,
departe
liberi pe mare,
ca păsările călătoare.
Nopţile trec, devin bule de amintire
însă nu pot izbucni. Doamne!, destinul nostru e
un chin necontenit. Şi e chiar aici, spui tu, amurgul vieţii,
infernul nostru.
Într-un târziu
descoperim c-am iubit prea puţin
sau, şi mai rău, că nu am ştiut să iubim.

Ne aflăm în faţa unor versuri de o claritate neobişnuită. Poate că acest lucru a venit din faptul că Poetul este şi jurnalist la Corriere della Sera, la cel mai mare cotidian italian, unde au lucrat Eugenio Montale şi Dino Buzzati (de la care a „moştenit" pagina de Artă).

Jurnalistul trebuie să scrie clar, să fie înţeles de toată lumea. Şi poate că acest mod a trecut de la articole la vers. Grasso a scris şi despre Ibrahim Kodra al nostru, cu care a fost un bun prieten. M-am împrietenit cu ei în timpul şederii mele la Milano. Găseam la amândoi acel ceva fascinant, pe care unul l-a transformat în culoare, celălalt în cuvinte, dar amândoi poetic. El vine din vârful cel mai de sud al Italiei, Sicilia. La 16 ani a publicat prima carte. După ce a absolvit Literatura Modernă, a ţinut timp de câţiva ani prelegeri despre literatura italiană. Apoi, în 1971, s-a stabilit la Milano, la Corriere della Sera. Din 2007, Sebastiano Grasso e şi preşedintele PEN–clubului italian.

Scriitor cu o operă literar-artistică deosebit de bogată, pe lângă mai multe cărți de traduceri din franceză și spaniolă, Grasso a publicat și volumele de versuri *Orizzonti lontani* (Orizonturi îndepărtate) și *Tu, in agguato sotto le papebre* (Tu, pândind sub pleoape). (**Visar Zhiti**, *Vis de iubire*)

Legendele satului

Dragoste, peste cuțite ciudate
gândul sclipește, nori albi răstoarnă
stropi de albastru. Se spune că noaptea
se-aude cum crește grâul și iarba
firavă, dar cine știe, sunt poate numai
legende de-ale țăranilor (Un tată le-a spus
în Verzella la cele nouă fetițe ale lui).
Petele de culoare încă dansează
tot mai strălucitoare pe insula-n care
vara sfârșește-n fântâni fără apă
și-n ceruri având culoarea băltoacei.

Fiica pârâului

Ca niște fulgerări
de furtuni și de-înfrigurări
astfel pândeau îndoielile
în ultima zi a înverșunării.
Să mă întorc doi ani mai târziu, să caut
cuvinte, metafore, luni, mânii obosite
(ești tot în bucătărie, pregătind cina
din rămășițe, și printre nouri de fum?).
În ochii tăi Mediterana erupe, însă tu ești
fiica unui pârâu de munte. Ca niște cuvinte
zilele se repetă; și tot ca ele
par să dispară când întorc pagina.
Răspund anotimpurile: o, cine știe
poate că-n codrii din Como încă mai
curg pârâie, iar vânătorii tot mai adună flori
de pădure și crengi sălbatice pe cărări
și tot mai confundă urmele.

Umbra gondolierilor

Voci neliniştite dezvăluiau zilele pietruite
în febră. Paşi, mai mulţi paşi, apoi tăcerile
orânduite ruinelor şi luminii. Repede, vara venea
cu neliniști, cu fericirea-i fără de margini,
sexul gonea însă moartea,
vinovăția era din ce în ce mai indiferentă,
mai evazivă. Uite, spuneam, cum valul
abate umbra gondolierilor ce stau înaintea
soarelui. Uite, spuneai, cum străluceşte lumina
soarelui între picioarele mele. Ochii,
nesfârşitele ţărmuri ale memoriei, reinventate,
și naufragii, rănite de nisipoasa apă la Lido.

Forme pierdute

Zei impasibili stau faţă plânsului
din adâncuri, acolo unde ape acide de neguri
stropesc chipul tău de sirenă din alte vremuri.
Acolo fiece încăpere apare deosebită:
imaginea ta e îmbrăcată-n cuvinte, în forme
pierdute în vreme ce vara păşeşte-n pădure
iar, seara, luna adoarme pe crengi, iar umbra-i
se amestecă-n vrejul subțire, ce se scufundă
în mlaştini. Până şi ploaia îşi are un glas al ei
alunecând pe pietrişul din râu, în vreme ce eu încerc să îndur
noaptea căzând peste mine.

Vinul pecetluindu-ţi somnul

Zi după zi memoria ucide.
Sângele, cicatricile, focul şi rădăcinile,
crizele de furie, trenuri, şi sute de poeme
reconstruiesc Paradisul pe care amintirea-l
respinge fiindcă e inventat, aşa ca marea
Siciliei ce biciuie Pantelleria, acolo unde vinul

îţi pecetluise somnul. O singură dată-n Rialto,
pe dâra aromelor de salată şi de scorţişoară,
urmasem paşii tăi ezitanţi, opriţi acum
la umbra umbrelor. Noaptea devoră pietrele
Canalului Grande şi din procesiunile
chilelor negre şi aurii ale gondolelor.

Traducere de **Cătălina FRÂNCU**

Alessio BRANDOLINI

Alessio Brandolini s-a născut la Frascati în 1958 şi locuieşte la Roma. Este licenţiat în Litere şi a publicat peste zece cărţi de poezie. Printre cele mai recente se numără Il tuo cuore è una grancassa, LaVita felice (2022) şi antologia Città in miniatura (2021). Antologii cu poemele sale au fost publicate în limba spaniolă în Costa Rica, Columbia şi Argentina. Poezia lui a primit importante recunoaşteri din partea criticii în Italia şi în străinătate. Textele traduse fac parte din volumul bilingv *Sun şi nu răspunde nimeni* (Editura Cosmopoli, 2023).

AI UN chip
dulce şi liniştit
poate de asta
uneori cred
că te cunosc
dintotdeauna
că pot să conversez
cu tine, stând aşezat
cu spatele la lemnul
neted al castanului
să mă apăr
de zgomote şi de soare.
Aici era o fântână
cu zeci de ani în urmă
în mijlocul terenului
în camioane roşii
încărcam strugurii.
Ai acest chip
dulce şi liniştit
care se reface singur
când încerc să-l zgârii
de pe pereţii
străvechi ai minţii.

Ceea ce nu merit
În noi sunt stâlpii luminilor
și semnele doborâte de frigul polar
îmi întinzi mâna ca un cârlig și eu îl apuc
mă ridic ușor pe vârful picioarelor.
Mai sus găsesc nisipul și veselul
șir de urme de păsări: scrisul
insomniac, vibrant în roșul trandafirilor
în venele care explodează pe frunte
în semnele abandonului, spini
iar dedesubt cablurile înghețate pentru că folosesc răul
ca pe târnăcop, ca pe ciocan pneumatic.
Mă scufund în carne (a mea, a noastră)
în ceea ce rămâne din ochi, apoi demontez
rapid mușchi și nervi, ficat și inimă.

*
CUVÂNTUL desface frunzele
țese cu îndemânare
o mantie de muguri
ascunde acoperișurile roșii
le acoperă cu *lune* și stele.
Pentru lemnul luat
pădurea are azi dureri
lasă trunchiuri și ramuri
să sune îndelung
ca niște tobe uriașe.
Dimineața o rază căzătoare
irigă scoarțele dure
ale copacilor veșnic verzi
desenează sate izolate
poteci inaccesibile în Anzi.

*
FIECARE speranță
fiecare gest
se revarsă încet
în hărți secrete
își trage puterea
lumina sa blândă
din privirea soarelui.

De asta exilul
se poate transforma
în vis fără oprire
într-o cale lungă
sau în sângele care curge
și din tată în fiu
trece fluid și sigur.
*
NOAPTEA căptușesc întunericul cu straturi groase de noroi
și fascinat ascult greierii care dintotdeauna
respiră lângă noi sau ni se refugiază în vene.
Așa îi rezist timpului, trist dar nu învins
capul cu spini și din canini țâșnește otravă.
În curgerea visului era peste tot sânge
de părinți care și-au pierdut un fiu în război.
Retrăiesc călătoria nehotărâtului, a nebunului sau bețivului
străpuns de frunze de bananier, platan și smochin.
Câteodată mă uit cu ochi închiși cum aș fi vrut
să fie lumea, ascult plezniturile cuptorului
mângâi și miros pâinea moale, deceniile
cheltuite pentru apărarea de dușman, dând
sprijin și cuvinte blânde corăbiilor fugare ale lui Ulise.

Mario MACARIO

Mauro Macario s-a născut în 1947 și este poet, eseist și regizor. A participat la manifestări de poezie în Italia și în Europa (Paris, Lyon, Sète, Toledo, etc.) Este interesat și aprofundează, cu fiecare ocazie, binomul poezie/ muzică. Printre volumele de poezie publicate recent se numără *L'opera nuda* (2021), *Alphaville* și *Piccole infinitudini* (2022*), Il rumore della nebbia* (2023). Textele de față fac parte din volumul *Mici catastrofe de buzunar* (Cosmopoli, 2023).

Tovărășie sublimă
Poeții au femei speciale
care trăiesc agățate de versuri
legănându-se în gol
fără să se zdrobească
în golul resentimentului
stelele la comandă
luminează visul

pe care altul îl semnează
prin procură inspirată
și nu vor fi amintite
în analele neterminate
pentru fiecare ajutor tacit
răsplătit cu greutăți
când talentul
nu putea salva viața
ci pe femeile poeților
care sunt speciale.

Tandrețea lupului
Ar fi trebuit s-o iau de gât pe viață
nu să-i sărut mâna
ca unei doamne din secolul al XVII-lea
fața albă
negul fals
peruca cu bucle
menuetul pe fundal
mi-ar fi plăcut să am o cicatrice pe fața
de legionar din Marsilia
și să dansez un tango dur
cu această doamnă
apoi o târăsc pe aleile nocturne
și să reglez conturile
în schimb am invitat-o în Orient Express.
pentru o călătorie romantică
la sfârșitul lumii
printre lună și șampanie
mi-a tăiat gâtul
nici măcar Agatha Christie
nu a observat.

Autorul mulțumește
La final
trebuie să mulțumim
călăilor noștri
cu fiecare tăietură făcută
în loc de sânge
a ieșit poezie.
Autorul găurit

arată cicatrici glorioase
o opera omnia
de plăceri dureroase
lacrimi și orgasme
rezervă specială
pentru cunoscători.
Să toastăm cu bucurie
pentru înfrângeri fructuoase
să ridicăm cortina
de pe monștrii fermecători
merită să defileze
și mai excitați
la căpătâiul
unui amplex funebru.

Freezer
Singurătatea nu dărâmă ușa
nu întoarce totul cu susul în jos
iese de după un paravan
e o gheișă mortală
o respirație de gheață în ochi
lacrimi ies din ea
ca la înmormântarea ta
și totuși nu ești mort.

Ciao iubire
Cântă bătrâne juke-box, cântă
tovarăș de arme și inimi aprinse
ești o orgă de frizerie
Corazzini întoarce manivela
la bazarul sufletelor pierdute
rockerul întunecat întors în sine
departe de mulțimea nebună
departe de nebuna epocă
o sută de lire trei cântece
și lumea de mâine
s-a estompat între aceste note.

Giorgio MOBILI

Giorgio Mobili este critic literar, poet și traducător, s-a născut la Milano în 1973 și trăiește Statele Unite din 1999. Predă la Universitatea de Stat din California, în Fresno. Este autorul mai multor eseuri și a publicat opt volume de poezie în limbile italiană, spaniolă și engleză, pe trei continente. Printre acestea se numără *Dimenticare un hotel*, 2020, *Última salida a Ventura*, 2014 și *Sunken Boulevards*, 2021. Poeziile sale au apărut în reviste și antologii italiene și străine.

Sirene

Privește-l
pe nesupusul Ulise iar
se târăște pe bulevarde ...
Se unduie pinii și femeile
îi pregătesc călătoria – spre ţărmuri neexplorate
încredinţându-l jocurilor de inerție și de propulsie
îmbuteliază licori
iluzia care îl va susține.
Vezi că orice obiect demn de credinţă
a rămas aici
printre cețurile care ne-au format...
Și ne scapă dedesubt – podele străine
și se întorc, în vis, ardorile și cedările
și absentă în mijloc
sirena care ne-a îndepărtat.

În fața dimineții

Trecătorii își încovoaie spinarea
în fața dimineții, neluând în seamă
cu aripile pardesiului
gloriile gri ale secolelor trecute
ca și cum ceea ce s-a uitat
s-ar fi ascuns de pe atunci...
Tu sub geamuri niciodată destul de negre
priveai stelele căutând
o oprire sigură.
Erau ani de rime
de ceaiuri de mușețel cu lămâie
când absența, încă totem
verbal al ei însăși
reducea la somnolență simpla idee de a fi vii
și pe ce drumuri să mergem
și cu ce nume.

Se întâmplă în acea dimineaţă
Se întâmplă în acea dimineaţă
că te simţi abia născut
şi ştii că mult a trecut deja
numai de la galbenul de pe mâini.
Ne-au luat ca profesori, aici
cu dosarul complet:
dar îmbătrânesc tezele, repede precum câinii....
Iar eu nu-mi amintesc – Xenofon
sau Pier delle Vigne
sau ce chip cu două feţe întruchipa
doamna din visele mele.
Cine eram noi în acele exterioare cenuşii
cu atâtea indicaţii scenice?
Întrebarea e legitimă
numai dacă îmi arăţi locul
de unde aş putea să-ţi răspund.

Praguri
Este o latenţă ciudată în aer
o cedare din interiorul lucrurilor
şi ni se pare letargic clicul de ce-ului
ca atunci când le explici
celor tari de ureche.
Încercăm să evocăm din nou vremurile bune
să ne întoarcem la drumurile noastre
şi vorbind despre ele în vechea cafenea
ne întoarcem să vibrăm puţin
ca atunci.

Haos
Departe, fiecare
îşi joacă propriile cărţi
şi e un armistiţiu estival
între cine va trăi veşnic
şi cine îşi taie venele
din dorinţa arzătoare
de mare.
Apoi într-o zi de toamnă
mama ta dispare
în spatele unui zid de grădină –

Încă mai calculăm
cum acționând sau neacționând
nu am fi putut niciodată
să o salvăm.

Calm
Marea este solidă
soarele s-a înșurubat la cer
ei îmi propun să mă fac supus
al unui regat în care
calmul înghite orice demon
de întuneric.
Va fi imortalizată
fiecare clipă de iubire sinceră
în strălucirea grădinilor.
Dar când va ieși
sfera ta, nu voi fi acolo
pentru că voi fi
pierdut trenul
vrăjit de mirosul serii.

Prezentare și traducere: **Eliza MACADAN**

Maria Tereza LIUZZO

Maria Teresa Liuzzo s-a născut în 1956 la Saline di Montebello Jonico și trăiește la Reggio Calabria, orașul în care și-a făcut studiile. În 1970 a publicat primul ei text liric în „Il letterato din Cosenza". Producția sa poetică vastă (peste 1500 de pagini) a depășit granițele naționale și unele dintre operele sale au fost traduse în diferite limbi. O atenție deosebită a fost acordată poeziei sale și de către italienistul Romeo Magherescu, care i-a prefațat cartea Apeiron (1995) și a tradus în română câteva dintre poemele ei. Numeroase sunt cărțile de poezie publicate și numeroase premiile în Italia și în străinătate. Poeziile traduse fac parte din "Țărmuri de lună" (Ed. Cosmopoli & Eikon, 2023).

Între bătăi de ploaie
rescriu povestea mea
în dimineți care caută
comete rătăcite.
Urmăresc un motiv
care să atingă invizibilul

și să insinueze nopți
în visul brazilor.
Apar insultate
zile în aurora
care urlă între buze
și atârnă sunete
în inima cristalului.
Mă îmbracă cu marea
ca să mai trăiesc
goală și inocentă
ca foc apă.
Și tu iubește-mă
cum grădina de trandafiri
își iubește spinii
când soarele se încurcă
printre muguri
până sângerează.

Stele de umbră pe pereți.
Atât de goală și săracă de cântece
această cameră:
o udare de pajiști însetate
și mări de ginestră
pudrate cu azur.
Înrămată, zâmbește luna
în grădină: o lumină-bijuterie
atârnată de crengile cireșului.

Să te îmbraci cu luna și să pui
în încheietura cărămizilor
răsuflarea zilei.
În atingerea pietricelelor
mă va trezi vocea ta
din cristale care se sparg.
Și scriu pentru că
anotimpul mi-o impune,
sufletul o cere
și rațiunea mă readuce la viață.
Libertatea versului pretinde
să fie cântată;
sângerează în coșul ei de răchită

și cunoaște închisoarea cântului meu;
are parfumul fructelor
și haina cerului, arde
cu misterul ei de lumină
alunecă pe obrajii mei.
Am inima lui care bate
în mâinile mele
și în pântece, cuvântul.

Să te naști
unde cireșii oferă corole
zărilor necunoscute
încreţite de ape.
Să fii vânt, nectar, fluture,
drum înflorit de dantelării colorate.
Mierea de lună să învăluie
fiecare leagăn al meu.

Migrație de stele
în tremurul apei
care încet târăște păduri de mușchi.
Pe degete de martie pline de rândunele,
pe fildeșul pereților
se desfac incertitudini.
În luna pletoasă
armonii de voci
din guri de splendoare.
Între noi un crin de zăpadă se dizolvă
și înflorește iubiri.

Vorbește-mi despre apa
pe care o beau ochii mei;
povestește-mi sunetele mării.
În noaptea asta,
ne desparte un deșert de frunze;
ne acoperă umbre lungi
străpunse de un colier de palmieri.
Chipul tău sculptat încet
în piatra curbată a timpului.

Prezentare și traducere: **Alexandru MACADAN**

Claudia PICCINO

Claudia Piccinno, poetă și traducătoare s-a născut la 26 februarie 1970 în orașul Lecce, sudul Italiei. A obținut licența la Facultatea de Limbă și Literatură Străină, în prezent este profesor la o școală din Emilia Romagna. Poeta a debutat editorial în 2011 cu volumul *La sfinge e il pierrot*, a publicat mai multe volume de poezie, volume publicate în Franța, Serbia, Turcia. poemele sale au fost traduse în numeroase limbi. Traducerile realizate de Claudia Piccinno au fost distinse cu numeroase premii literare.

OBSESIA RĂDĂCINII

Viziunea sudului
în scoarța noduroasă
a măslinilor sub forma
fragmentelor de lumină
în fascicule egale
întru luminarea îmbrățișărilor
neduse la capăt.
O carte, un bloc-notes, o cafea,
ventilatorul fixat
în suport metalic
pune în mișcare helioterapia
întoarcerii.
În obsesia rădăcinii
nu încape un termen limită,
nici vidul returnabil.

PRINTRE MĂSLINI

Întoarcerea celor dragi
cu chipuri încă suferinde
în vidul din ritm
odată cu schimbarea vocii
sentimentului îndepărtat,
sentiment de care ne tot agățăm,
la capătul drumului lung
dau ștafeta ipotezelor
lipsite de griji,
lipsite de viitor,
sub adierile leandrului înflorit
licuricii se întoarc și ei
printre măslinii de argint.

Traducere din limba franceză și prezentare de **Niculina OPREA**

POEȚI DIN ISRAEL

Yehuda AMIHAI

PIATRA PE CARE SCRIE „AMIN"

Am pe masă o piatră pe care e scris cuvântul "Amin",
o frântură triunghiulară de piatră dintr-un cimitir evreiesc distrus
cu multe generaţii în urmă. Celelalte frânturi, sute şi sute,
au fost risipite de-a valma, şi pe toate le cuprinde
o jale nespusă, un dor fără sfârşit:
prenumele e în căutarea numelui de familie, data morţii caută
locul naşterii răposatului, numele fiului vrea să găsească
numele tatălui, data naşterii caută reunirea cu sufletul
care vrea să se odihnească în pace. Şi până ce se vor fi regăsit
unele pe celelalte, nu-şi vor găsi odihna deplină.
Numai piatra asta stă liniştită la mine pe masă şi spune "Amin".
Acum însă frânturile sunt adunate laolaltă din îndurarea
unui om bun şi trist. El le curăţă de toate impurităţile,
le fotografiază una câte una, le aranjează pe podea în sala cea mare,
şi prin grija lui fiecare piatră de mormânt devine iarăşi întreagă,
devine iarăşi una: frântură cu frântură, asemenea învierii morţilor, un
mozaic, un puzzle. Joacă de copii.

PE VIAȚA MEA

Când va fi să mor vreau să mă grijească numai femei la Hevra Kadisha
şi să facă cu trupul meu ce vor găsi de cuviinţă: să-mi cureţe din urechi
ultimele cuvinte
pe care le-am auzit, să-mi şteargă de pe buze ultimele cuvinte pe care le-
am spus,
să-mi alunge din ochi priveliştile pe care le-am văzut, să-mi netezească
grijile de pe frunte,
să-mi împăturească braţele pe piept, de parcă ar fi mânecile unei cămăşi
după călcat,
să-mi îmbibe carnea cu ulei înmiresmat, ungându-mă rege al morţii pentru
o zi,
să-mi aranjeze în bazin, ca într-o fructieră,
testiculele şi penisul, împreună cu buricul şi părul creţ,
ca într-o somptuoasă natură moartă din secolele trecute,
o natură foarte moartă, pe un fundal de catifea întunecată,
să mă gâdile cu o pană în cavitatea bucală şi în cavitatea anală ca să
verifice dacă mai sunt în viaţă.
Să plângă şi să râdă cu schimbul şi să-mi facă un ultim masaj,

care masaj din mâinile lor, prin mine, să treacă la lumea întreagă, până ce va veni sfârşitul lumii.
Şi una să cânte rugăciunea Dumnezeu cel plin de milostenie,
cu voce dulce să cânte, Dumnezeu cel plin de uter,
ca să-i amintească lui Dumnezeu că din uter vine milostenia, adevărata milostenie,
adevăratul uter, adevărata iubire, adevărata caritate.
Pe viaţa mea mă jur, aşa vreau să fie la moartea mea, pe viaţa mea, pe viaţa mea.

Traducere din ebraică: **Iris DAN**

Adrian GRAUENFELS

De meserie inginer, a emigrat În Israel în 1972. Poet, editor, columnist. A redactat reviste virtuale ca „Secolul XXI", „Alchemia", „Nautilus", „Jurnal Israelian". A publicat Peste 20 de cărţi de eseuri, artă, muzică şi alte 20 de volume de traduceri – ebook – din Yehuda Amichai, Amos Oz, poeţi israelieni, afro-americani, asiatici. Conduce editura SAGA, în Israel

Pacea

Iată şi ea, Pacea,
va veni ca un împărat mort
pusă pe catafalcul de tun,
rugină şi lacrimi

ieşim din melci, cochilii ciuruite,
arici fără ţepi cu moralul buimac
încercăm să înţelegem neînţelesul,
lipsa exploziilor
conturul unor nori impecabili

nu pot vorbi cu anumite persoane
de fapt nu mai comunic cu nimeni
ce era de spus, am epuizat
florile din glastră au sucombat de sete
inima luptătorului nu simte nimic
ticăie reflex aşteptând
noaptea şi visul
acolo e adevărata Pace, războiul din noi,
amintirea Paradisului de dinainte.

Amalek
ce dimineaţă am...
cafea cu Elsa cea din Belarus
un sat uitat lângă alt sat
fără biserică de plumb
fără pistol de pus pe masă
lângă paharul plin cu sânge de copil
stătea chircit bătrânul rabin
citind din cartea ciuruită de cuţit
prohodul cinci, despre răpit
în timp de jale şi război cu Amalek
din trei în doi veneau soldaţi
cu barbă mare, umeri laţi
să ceară sfat
că foc aveau peste câmpie
şi se gândea acel rabin la datoria
unui sol trimise Dumnezeu
jegos şi plin de patos greu
probabil grec, poate evreu
sa zică ca e totul bun
pe masă-i zace punga cu tutun
şi adormi ca un copil creştin
plângând în somn, fără venin...

Tapiserie
pentru pictorul Arie Lamdan
Ruina pe care am făcut-o din grădina noastră
Este derutantă chiar şi astăzi.
Şapte copaci înmulţit cu trei
Plantaţi pentru primii copii
Acum par acoperiţi de groază.

Ticăloşi cu care n-aş fi putut trăi niciodată
Ocupă astăzi pământul.

Dragostea mea a plâns când a pierdut
Locul ei de odihnă.

A murit pentru mine. A murit pentru noi.

Mere gri, un os putred.
Dragostea şi timpul le-au supt.

Apa îşi trage puterea din pietre
Şi încearcă să le mute
Şi în felul acesta să prevină eroziunea
A ceva mai adânc
Care le susţine pe toate.

Ar fi trebuit să udăm mai mult.
Sau să cumpărăm mai multe hortensii
Ca să decorăm pământul
Înainte de marea inundaţie
De războinici şi oameni avizi de bani.

Marcel LUPU

Marcel Lupu este unul din cei trei ultimi mohicani ai poeziei din Israel („poeţi cu pantaloni"). Pensionar hâtru, se ocupă intens de scris, epigrame, poezie, umor fin şi o proză critică celor pe care i-a cunoscut din tinereţe şi până acum.

Venus, sau Afrodita, sau Venera
Nu ai avut nici un complex
Să te ocupi la zei de sex

Zeiţa dragostei, a frumuseţii pure,
Femeie rece în marmură sculptată,
Sculptor te-au dăltuit în pietre dure,
Statuie fără braţe, amputată.

La Botticelli, dup-ale lui norme,
Din scoică ai apărut, ca o moluscă,
Acoperind cu părul lung a tale forme,
Speriată c-ai ieşit atât de nudă!

Există chiar planetă cu al tău nume.
Numele tău e dat la afrodisiace,
Ce fac ca să visezi o altă lume,
Dar şi la boli venerice, ruşinoase.

De greci păgâni ai fost tu ”venerată”,
Romani în piețe au ridicat statui,
Iar la Pompei în scoică stai culcată,
Dar tu n-ai fost soția nimănui.

Ca Afrodita, zeiță ai fost la greci,
Și Venus la romani ai fost numită.
Zeița frumuseții pentru veci.
Lăsând o lume-ntreagă uluită!

La pubis te-a plasat anatomia,
Legată de dorințe și de sex,
La oameni care au chimia
În cupluri, deci este complex!

27 octombrie 2023

Beatrice BERNATH

Artist multidisciplinar, poet, pictor, fotograf, autoare a 6 volume de poezii și desene. Participă la expoziții de grafică și pictură în Israel și Europa. A ilustrat cărți, broșuri , este invitată la lecturi și întâlniri internaționale.

a doua zi (7 octombrie 23)
Octombrie cald umed
aer opac
cer plumburiu mult prea aproape
avioane de luptă trec ca prin mine
trecutul urlă:
ieri e azi!
devin umbră neagră devin furie.

corpuri inocente în pământul casă
casa – inimă cu aripi sparte
cioburi de angoasă zgârie ochii
ochii copiilor morți cuțite
– taie în carne vie.

și Peter Green la radio blues

cântă poveste de dragoste sfâșiată
îngân ca și el
FOOLS, NO MORE NO MORE FOOLS!
el a împachetat valiza și pleacă.

conduc mașina mea veche în orașul de plumb
culoarea a pierit
înghițită de cenușiul morții absurde
eu tristă îmi spun:
"WE CANNOT BE FOOLS"
unde vom pleca după pogrom?

Și-mi plouă în suflet cu sânge

* *
Trece prin mine un urlet de lup
În timp ce valul îmi îngână un cântec de leagăn.
Nimic nu mă mai alină în țara cu lapte și miere
și –albine în stupi
căci doare vântul rece ce trece prin noi
mă cutremur cum tot mai adânc mă scufund
În pământul reavăn.

Avusei o vorbă de drag tărâmului "sfânt"
numindu-l "al meu" în gând.
Străină cutreier azi ținuturi
să caut simțirea pierdută.

Umbre de plânset și rânjete trec lângă mine năuce năluci
se înghesuie se strâng
mă sufoc
ca bătută.

Dar nu, eu nu plâng
morminte
copiii morți nu am putere să-i plâng
mi-amintesc doar de lumea cea mare
– glorie falsă ce s-a uitat în trecut

Și visez în mine
tăcută.

Cuvinte cu păsări
Un corb sănătos bine hrănit
ciugulește rime prostești
căzute pe mormântul proaspăt
de aripe albe frânte.

(zborul peste
morți
triumful iubirii negre
rozul a devenit „pase".

– iar zeii bat din palme
mulțumiți).

Aripe
frânte tăiate căzute
anulate în căderea lor
și cui îi pasă?

Corb gras și lucios (ca un clișeu)
croncăne negru pe o aripă dislocată
cu viață proprie.
mai pâlpâie.

ah ce festin!
ah ce viață.

Și uneori plouă
iar iarba crește pe morminte (absolut degeaba)

și îngerii
dau din cap plictisiți
mormăind:
„perpetuum mobile...
noi vom trage
un pui de somn acum"

Cuvinte:
de pus undeva

– un loc în care am uitat să cred

iar aripe albe cad ca fulgii de nea.

(aripe = licență poetică inutilă)

incomod
scri-jelitele
ele
neplânsele
pantomima hieroglifelor săpată în durea
creșterii

ideea ar fi:
ignoră!
întoarce capul –nu miroase a bine

petrecutele în timp devin banale/fapt divers sau
rușinea singurătății
aruncată într-un colț –hârtie igienică
folosită în a șterge lacrimi
roșii (incomod de observat-
nu sunt secreții menstruale)

de ce-ar purta ea semne pe ochii
înconjurați cu zâmbetul
uitat din copilăria netrăită?

însemnatele
te privesc întrebând: omule,
merita să mă naști din dragoste stricată
merita să trăiești flămând?

mă joc păpușă pe sârmă
mă joc pe mine.
te strâng teribil de strâns

neplânsele, amabile
duc în gesturi
o pantomimă a memoriei

le întâlnim –

mama spune copilului:
întoarce
capul nu privi!
încă nu e pentru tine

şi ieri, din nou a fost ucisă o femeie musulmană
de soţ;
era frumoasă, tânără, după prima naştere

Grupaj realizat de **Adrian GRAUENFELS**

Menachem M. FALEK

Menachem M. Falek a mai publicat în „Poezia". În revista noastră a apărut şi un interviu cu el; are şi volume apărute în România, în limba română, unele la editura ieşeană Timpul. Am colaborat cu el pentru publicarea mai multor microantologii cu autori din Israel în revista noastră. A emigrat în Israel cu ani în urmă. Locuieşte lângă Ierusalim.

Cercul soarelui
Când răsare în zori Marea Minciună
Trebuie sărbătorită destupând o sticlă de şampanie.

Bărbatul care te priveşte lung
În Oglinda în care apari
Face semne ciudate cu mâinile
Până când ochii i se umplu de lacrimi
Întrebându-se apoi dacă sunt de bucurie sau de tristeţe.

Cravata trebuie legată strâns
Astfel încât gâtul să nu ofere nicio şansă
Nici cea mai mică
Metastazelor decepţiei.
După care, trebuie să-ţi termini cafeaua
Cu o pilulă pentru a-ţi uşura conştiinţa
În loc de o bucată de prăjitură uscată şi neagră.

În drum spre serviciu, trebuie să-ţi pregăteşti în gând frazele
În aşa fel încât nu cumva să strici armonia intonaţiei

Pentru a acoperi dezastrul febril ce fărâmițează
Miezul sufletului tău.

La întrebarea: ce mai faci?
Răspunde, cu un zâmbet cizelat pe fața copilăroasă:
„Foarte bine."
Dar niciodată nu pune mare preț pe acest „bine"
Pentru că absolut nimeni nu este cu adevărat interesat,
Fiecare are propriul lui „bine"
în adâncul inimii sale.

*
În timpul zilei continuă să împrăștii scântei de speranță
Care poate, accidental, vor intra și în propriul tău corp.

Seara te reîntorci acasă
Te dezbraci, faci un duș
Îți parfumezi trupul.
Din datoria de a arăta bine
Le dai dinților să mestece gumă
Bei un pahar zdravăn cu două *ciclamate*
Și fără cafea
Te așezi în fața plasmei și schimbi canalele
Te înveselesc necazurile instituțiilor
Te înveleşti cu o pătură de întuneric,
tragi un pui de somn
Preferabil fără vise,
Te trezești a doua zi dimineață
Într-o altă zi în lanțul în care ai fost prins
Încă din pruncie.

Nu gândi prea mult
Dacă se rupe o singură verigă a lanțului și e bine sau rău
Continuă să mergi înainte
Ascultă-ți semenul care suferă
Încurajează-l, ridică-i moralul
Arată-i gustul vieții
Și întotdeauna, întotdeauna privește înainte
Numai spre ziua care vine –
Care în mod sigur va veni.

Știi, soarele răsare
Și el nu are timp să acorde atenție
Fiecărui om singur

Gramofonul vechi
Iubitul meu băiat,
Lasă gramofonul vechi
Să cânte mai departe pe Saimon şi Garfunkel
Cântec melodic
Ce va străbate timpurile
Și nu va adăuga nici un fir gri de păr.
După ei pe Beatles
Și Saharov
Ore după ore
Revin a doua oară și a treia.
Lasă gramofonul cântând
Și atunci voi crede că eşti aci
În camera alăturată.

Scump băiat,
Lasă-ți ciorapii –
Nu se întâmplă nimic dacă sunt împrăştiaţi
Pe podea, pe pat
O parte nespălați –
Ca să pot simți
Că acum ai revenit de undeva
Și vei rămâne cel puțin
Până la cină.
Lasă-ți cămășile aruncate
Și voi crede că apari iar în faţa noastră
Să întrebi
Ce e mai potrivit pentru ieşire.

Băiete, băiete,
Lasă pe masa computerului
Oglinda prietenei tale,
Pieptenele
*
Ca să mă calmez în timpul aşteptării
După ce aţi părăsit camera împreună,
Îmbrățișați,

La cinematograf sau altă distracţie –
După miezul nopţii
Să văd că reveniţi mână în mână.

Nu,
Nu închide gramofonul
Şi hainele din cameră nu le aranja.
Lasă-mă să îmbrăţişez iluzia
Că eşti încă aici
În casă.
Şi, între timp, dincolo de străzi,
Construieşte-ţi cuibul tău
Şi când vei veni în vizită
Adu cu tine pe nepoţii mei.
Ei au voie să schimbe plăcile
Calme
Ale gramofonului bun şi vechi.

Mordehay HARTAL

Mordehay Hartal s-a născut în Iaşi. A emigrat, când era copil, cu familia în Israel, unde locuieşte şi acu. A fost profesor, acum este pensionar. A mai apărut în revista „Poezia". Are şi un volum de versuri în limba română, tradus tot de Menachem M. Falek, apărut la editura ieşeană „Timpul". Poemele acestea sunt din cartea *Ţara celor doua lacuri,* editura „Yton 77", Israel, 2020. Versiunea română aparţine lui Menachem M. Falek

Dansul

Cinci dansatoare nude care se ţin de mână
Şi dansează ca nebunele pe o stâncă subţire sau pe marginea unui munte
mi-au atras atenţia când am trecut prin faţa geamului librăriei
şi am intrat. Aşa ca prin porunca mamei mele
care rămăsese să mă aştepte afară,
să-i cumpăr un ziar în limba română.
În acel minut am ştiut că niciodată nu voi reuşi să mă încadrez
printre dansatoare
Aşa că nu am luat loc între dansatorii pionieri[1].

[1] Pionieri: primii care au emigrat în Israel.

Nu aş spune că nu sunt bucuros, dar bucuria mea nu e
Ca aceea a dansatoarelor şi ca aceea a pionierilor.

Al lui Picasso
Când profesoara s-a oprit lângă mine
am arătat cu degetul la cartea cu desene despre un cocoş rotund,
al cărui cioc e deschis şi care pare croncănind mândru ca şi cum ar concura
cu creasta mândră şi culorile strălucitoare ale penelor lui
cine poate mai bine să-şi exprime îngâmfarea.
„...de Picasso" a spus profesoara cu entuziasm,
bucuroasă să-mi flateze gustul,
şi eu mi-am amintit că atunci când voi veni la masă mama îmi va încălzi
oala şi vom mânca a doua jumătate de tocană –
gât de cocoş în sos de roşii.

Ella
Femeie tânără,
Încă mai e soldat,
Ce a găsit in mine?
De rareori nota
Ceva sau altceva,
Dar în felul ei o ascundea şi pe asta cu un zâmbet.
Ce a găsit în profesorul de liceu
Timid, al cărui cap a început se chelească;
Şi eu am avut nevoie de 32 de ani
(ca numărul anilor mei când ne-am întâlnit) ca să găsesc
O cauză:
Certitudinea că părul nu va mai creşte niciodată
Ca parul lui Avshalom[1] şi nu se va încâlci în ramurile acestui copac al zeiţei
Şi cu toate că numele tău e „zeiţa", îndată ai ştiut
Că noi vom fi împreună, din alegerea iubirii şi iubirea alegerii.

Versiunea română: **Menachem M. Falek**
Grupaj realizat de, prezentare şi traducere: **Menachem M. Falek**

[1] Avesalom din Biblie: I s-a prins părul lung în copacul numit „ella". Numele soţiei autorului e Ella. Cuvântul „ella", în ebraică, înseamnă „zeiţă".

POEZIE SÂRBĂ CONTEMPORANĂ

Slavomir GVOZDENOVICI

Născut în 13.03.1953 la Belobreşca (judeţul Caraş-Severin). Absolvent al Facultăţii de limba şi literatura sârbă de la Universitatea din Bucureşti. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din Republica Serbia. Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Srpska. Redactor-şef al revistei *Književni život*. Premiul „Întâlnirilor internaţionale ale Scriitorilor din Balcani", Bor, 1988; Premiul special Branko Miljkovici, Belgrad-Niş, 1989; Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timişoara, 1995; Marele premiu „Şuşnjar" al Uniunii Scriitorilor din Republica Srpska, 1997; Premiul special al Bisericii Ortodoxe Sârbe din Crvenka, la Festivalul poeţilor iugoslavi pentru copii, 1997; Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 2000; Premiul „Arsenije Čarnojević" al Uniunii Scriitorilor din Serbia şi al Ministerului Diasporei Sârbe din Belgrad, 2004; Pre miul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, 2004; Premiul „Dragiša Kašiković", Belgrad, 2004; Premiul Moravei, 2010; Premiul Rade Drainac, 2023 etc. A publicat circa 50 de volume de poezie, în limba sârbă şi 10 volume traduse în româneşte. Împreună cu Lucian Alexiu a tradus mai multe cărţi de poezie din literatura sârbă, printre care antologia *Nordul Sârbesc* (de Draško Redjep, Timişoara, Hestia, 1999), ampla retrospectivă lirică a poetului Miodrag Pavlović, *Adunarea câinilor la Cnossos* (Timişoara, Uniunea Sârbilor din România, 2006), Ljubomir Simović, „Furtună deasupra Belgradului". Poeme, Timişoara, Editura Uniunii Sârbilor din România/ Editura Anthropos, 2009; *Antologia 13*, Poeţi sârbi contemporani, Timişoara, Editura Uniunii Sârbilor din România/ Editura Anthropos, 2009 etc. Poemele lui Slavomir Gvozdenovici au fost traduse în mai multe limbi de circulaţie. Este prezent în antologii, panorame, selecţii de poezie publicate în România, Serbia, Muntenegru, Bosnia şi Herţegovina, Republika Srpska, Austria, Germania, Italia, Canada, Rusia, S.U.A., Franţa, Macedonia, Slovacia, Slovenia. Prezent în lexiconul Who's Who – scriitori sârbi din Iugoslavia, de Milisav Savici, Belgrad, Editura Prosveta, 1994 şi în Lexiconul Sârb – Englez Sârbii în lume 1999, de Milena Milanović, Belgrad/Los Angeles, 1999, şi în Lexiconul „500 cei mai importanţi sârbi din lume" de Milena Milanović, Belgrad/Los Angeles, 2005. Distins cu Medalia Onoarei a Uniunii Mondiale a Sârbilor pentru merite culturale şi naţionale, 1998, şi cu Ordinul „Meritul Cultural" în grad de ofiţer, decernat de Preşedintele României, 2002.

BAZELE EPICII

în poemul acesta nu se pătrunde cu barca
aceasta taie valurile mai înalte ca viaţa
băiatul Filip se joacă de-a galerele împărăteşti
cu metaforele facile
vâsla este cât întreg alfabetul

cu privirea aţintită spre miracolul oglinzii de apă
băiatul desferecă ziua

îşi invită concetăţenii la o călătorie
păstrând pentru sine speranţa că
îşi va însuşi întreaga înţelepciune a lumii
din care blondul nostru Filip
ne trimite semne fără speranţă printr-un ram de măslin
bătându-şi capul cuprins de delir:

grăbeşte-te Alexandre

ŢESTOASA COBOARĂ LA DUNĂRE
încet fără zgomot
ca şi cum ar avea la picioare lumea întreagă
între o rădăcină şi-un bob
între fluierele de salcie
şi ochii mamei
aici mai zăboveşte puţin
apoi
continuă
ca prin visul meu şi al tău

există ceva în această grabă a ei
în mişcarea aprigă
în deplasarea ei chibzuită
în această metafizică a liniştii

din toate există câte puţin
soare
timp
speranţă iluzie

şi eu şi tu
ne regăsim în această deplasare a lumii

în strămutarea în spinare a vetrei
şi-a Patriarhului
şi-a lui Dositei

NOAPTEA
păşeşte pe străzi

noaptea lor şi a noastră
fără-ocoliş
cu o piatră preţioasă la gât
nici că o văd trecătorii
directorii anonimi
amanţii nefericiţi
studenţii cu palma plină de dulciuri
sub braţ sub genunchi

în Piaţa Unirii
nebunie totală
în Piaţa Libertăţii în Piaţa Victoriei
în tramvaie
sus la mansarde
în Fratelia şi în Fabric

noaptea păşeşte goală până la os
purtând taine
acoperă amăgiri un urlet umil
de sirenă
le face cu ochiul pe sub fereastra
dincolo de care o altă noapte se lăbărţează
la altul în pat într-o speranţă străină

sub năvala nopţii
străzile noastre devin nesfârşite

în noaptea care păşeşte
stau fiinţele întunericului
păroase leoarcă de sudoare
ticălosul şi hoţul şarpele
cred că nu-i va ajunge lumina zilei
în timp ce învârt pungi de plastic
precum un proverb
în această fundătură
în acest echilibru înşelător

noaptea pătrunde pe coridoare
se strecoară în bucătării obosite
de pe străzi şi de pe acoperişuri
se prăvăleşte peste păsări

trage cortina peste animalele
şi mormanele de varză din piaţă
oare câte mâini are
această nenorocire a noastră pe care nu o vedem

neobosită sprijină aripa cişmelei
la care vin
zânele cu aripi de aur ale oraşului
fiare şi oameni
la celălalt colţ noaptea aşează o stea
în păcatul cuiva
le şopteşte ceva
preoţilor şi lupilor din Mehala
o văd pe sub castani pe sub tei
ia o poziţie critică
faţă de monumentul cu nume străin
deasupra căruia se stinge cerul
şi începe ziua noastră fără sfârşit

CRNJANSKI LA TIMIŞOARA
l-am văzut de curând pe Crnjanski
înfăşurat în manta-i de piatră
trecea (însoţit de un tânăr discipol) prin Piaţa Oraşului
„aici la primul colţ întâlneam în drum domnişoarele
ehei! pălărioarele lor paşii lor mărunţi pe caldarâm
urcaţi în teiul acela desigur acela din mijlocul curţii bisericii
aţâţam preoţii şi albinele cu polen din cartea lui Vuk
Doamne se cutremura totul de râs pân' la Tekelianum
la colţul următor erau ticsite balcoanele
zile în şir nevestele de negustori
ne-alăptau cu vin
aici a fost şcoala noastră despre Olimp
şi fântâna în care coboram cântece despre trandafiri
şi migraţii
ce mai panoramă a ultramodernismului
în colţul al treilea
îi invocam pe filosofi – guri de aur
ca să ne fie şcoala curată
pana însetată ne-o prefăceam în aripă
adunam virgula semnul

ascultă-mă tinere poet fiule greu ne era
să-ncheiem socotelile
întotdeauna ne ieşeau în plus: anticariatul biserica
arborii cu bune intenţii
prea înalta taină a bibliotecii publice
şi câte nu mai erau

ne-au ocărât în sârbeşte (şi pe mine o dată)
în foaia locală
şi ce dacă
nu i-au certat oare şi pe Jakşici şi Kostici
şi pe atâţi alţi fii risipitori
piaţa însă patru colţuri avea”

ACEST PORT
în această grădină acostau navele
doldora de mătăsuri
de cuvinte din depărtări
de mirodenii şi plumb
astăzi maimuţele se strâmbă la noi de pe pânzele
nefericitelor nave
nici cuvintele nu mai sunt înălţătoare
cum s-ar cuveni finule
ca şi cum vremurile noi le-ar fi smuls dinţii
şi cu gingiile atrofiate de abia se mai poate
stoarce ceva
ca un leac
tărie nu mai au
s-au rupt de izvoare
de unde-ajungeau în palatele împărăteşti
nu mai au credinţă
de parcă n-ar fi fost nicicând sacre

în loc de piraţi peste tot maimuţe
iar maimuţa-i cea dintâi între fiare
se dă peste cap
cu ochii zgâiţi
îşi întinde coada
ne surâde din noile decrete mieros

ca un adevărat comandant de navă
îşi oblojeşte rănile cu un batic de mătase
se jenează să vadă tot ce se poate vedea

noaptea maimuţele trezesc lebedele
oare nu vor albi întunericul în acest port
care pe-ntunecaţii de noi ne-a pierdut mai demult

DESPRE UN ORĂŞEAN DE DE NIMIC
când după miezul nopţii mă dezlipesc
de piciorul ei rococo
şi de sânii ei care întărâtă pustiul
şi pe grădinarii pioşi
deasupra mai presus dec mâinile-nghţate ale stăpânului

călăresc cu o pornire sinucigaşă
peste pieţele firave
scot o oglinjoară din buzunarele străvezii
un lamento în ceaţă
al blajinelor dăscăliţe al unor morţi de vii
în cursa cu veşnicia prin câmpiile cereşti
şi prin tinere ecouri

din mişcarea geamului opac
se arată întotdeauna un sunet de clopot
ceva ca o ninsoare peste teatru şi peste bordel

deschizând o carte despre compasiunea care purifică

despre calul şi călăreţul se sting împreună
în această-nsemnare despre nimic

O AVENTURĂ TERIBILĂ
este păstrată şi ultima notiţă
privind vânzarea tabloului „Paisprezece floarea-soarelui într-o vază”
către Galeria Naţională din Londra –
familia Van Gogh
a vândut pânza artistului blestemat

muzeele celebre
colecţionarii pătimaşi

pramatiile din lumea întreagă
marea piaţă liberă
nu-şi revin
în faţa măiestriei nebune a pictorului
de-a preface în infinit
câmpul (cu tot cu splendoarea lui)
spre a răsădi infinitul în vază
în sufletul lumii (de fapt)

aproape două secole mai târziu
cu mâinile goale
şi cu sufletul dezgolit
dezarmat în faţa haitelor
eu o nefericită întâmplare
aud: închide ochii vei vedea întunericul zeilor
în capul fiecăruia şi în fiecare petală

CÂT SĂ PROCLAM UN NOU STAT
nu cerceta
când eşti nedumerit nu pune-ntrebări
de unde vin cum şi pe care drum
oare umbra lor este albă
sau vin cu ţipătul nopţii întunecat
se năpustesc
în versurile mele
înnoptează acolo într-un respiro pe inima mea
iar inima-i un izvor
care înşeală sub ochi batjocura cerului
prin care se pierde un gând păcătos
ar dori să mă transform
să-mi pună un braţ de stele în cârcă
scormonesc prin toate colţurile
se strecoară printre spini şi urzici
aprind mici focuri

înviorează iluminatul public
sună retragerea: scrie poezii vinde iluzii

apără-ţi casa: păzeşte-ţi capul şoptesc
din cap fiarele mici

(te-ncălzesc îţi reînvie speranţa)
nu scot nici un sunet
niciun ţipăt niciun scrâşnet niciun oftat
îi surprind: mamă apăr
această frică
pregătesc un pamflet
dă-mi doamne să rezist acestei ruşini
până vor obosi caiafele vizirii sperietorile
ascunde-mă sub o limbă epică întunecată
ascunde-mi vestea
cât să proclam un nou stat

Traducere şi prezentare de **Lucian ALEXIU**

POEZIE VIETNAMEZĂ

THAC THUY

(1941-2022)

În numărul trecut am publicat un grupaj de poeme semnate de THACH QUY/ Thạch Quỳ (pe numele real Vương Đình Huấn; reamintim: Thach – însemnă piatră; Quy: munte de pe meleagurile natale; deci numele său se traduce „Piatra de pe Muntele Quy"). A fost un poet vietnamez cunoscut, și unchiul lui Pham Viet Dao. Aceasta este partea a doua a grupajului.

FOAME

Sincer, am talentul de a face foame
Post de la adolescență până la vârsta mijlocie
Un bol cu orez alb este ca un vis de basm
Apare adesea în astrologie

De mai bine de șaizeci de ani mor de foame
Atunci obișnuiește-te cu asta, când nu îți va mai fi foame
Pofta de mâncare dispare treptat
Bolul cu orez alb dispare din vis în fiecare zi

Acum, dacă mă invitați la o petrecere de băutură
Mă așez cu respect, nu mănânc
Te rog să mă ierți
O viață de post îmi este familiară!

Și de asemenea: libertate, iubire... ce altceva...
O viață spirituală ca să bei apă și să mănânci mâncare
Dar nu este ca stomacul meu
Inima unei persoane flămânde devine un obicei...

ULTIMELE CUVINTE ALE EPISODULUI

Nu am ce să aștept
Gata cu cheltuielile pentru a opri călătoria
Am doar cuvinte într-o pungă de pânză
Câteva rânduri de poezie mă urmează

La revedere, copilăria e departe
La revedere! Copaci ai tinereții
Spune la revedere zilelor singuratice
Am iubit cândva umbra iubirii

Acesta este Pământul – adevărata navă
Nu există stație finală fără prima
Atât e de solid, dar s-a dovedit a pluti
A zbura un milion de ture nu duce nicăieri...

La revedere întregului meu pământ iubit
Dacă aș putea merge dincolo
Undeva departe în univers
Nimicul este căldura sufletului meu

REFRENUL PRIMĂVERII
Cerul se încrede în sine cu fruntea sinceră și albastră
Munți magici și copaci germinând boboci
Dumnezeu cu încredere pe crucifix
Crucea e înaltă, mai înaltă
Brusc fumul parfumului auriu al lui Buda
Margaretele cad albe
peste tot în curtea templului

Sunt o jumătate după Buda
Și o jumătate după Amin
O jumătate îndreptând către cer
O alta jumătate spre pământ
Corpul meu seamănă cu o coloană de antenă

În timp ce transmiteam,
Și eu însumi am ajuns ruginit

Ceea ce spun cred ca Dumnezeul n-a știut
Buda n-a auzit
De aceea Dumnezeul tace
Eu sunt mititel și existând prin mine
În numele meu să exist

Curtea templului cădea plină de flori de margarete
Crucea se înalța până la vârful pinilor
Dar eu sunt singuratic
mergând în această primăvară
Indiferent că ploua udându-mi bluza

Primăvara vine strălucind de culoarea roșie
Dar eu cu poeziile hoinărim cu ea...

În timp ce colaboram la finalizarea selecţiilor pentru „Convorbiri literare” şi „Poezia” cu Pham Viet Dao, pe 10 decembrie 2022, Thach Quy a decedat. Mai jos, ultimele versuri ale lui, trimise pentru cititorii oştri de către Pham Viet Dao:

TE AŞTEPT ÎN ZILELE APROPIATE DE TET[1]

Este Tet. Fum albastru şi ceaţă de apă
În colţul grădinii sunt flori de prun înflorit
Inima este ca pământul care visează în tăcere la saboţi
Iarba verde cu flori albe aşteaptă să te întorci

TEXTURILE ÎNDEPĂRTATE

Urmele mele pe munte
Munţii ne şterg urmele paşilor
Urmele noastre pe malul mării
Marea ne şterge urmele paşilor

Faţa în apă
Apa îmi şterge faţa
În mijlocul imensului cer şi pământ
Urmele mele sunt şterse

Munţii sunt încă munţi stâncoşi
Marea este încă mare
Doar în mijlocul iubirii
Urme vechi şi urme străvechi

Doar în mijlocul iubirii
Umbra noastră este acolo pentru totdeauna
Mâine în mormânt
Ştii unde eşti...

Sufletele nemuritoare
Nu ştiu dacă vă puteţi găsi
unul pe altul...?

[1] Anul nou. În 2023 a debutat cu 22 ianuarie. După calendarul lunar, folosit în Vietnam, poetul a decedat pe 17 decembrie.

POEȚI STRĂINI LA POEZIA LA IAȘI

Mamta SAGAR (INDIA)

Acum zece ani, în iunie 2013, scriam în „Convorbiri literare" despre altă carte a Mamtei Sagar[1]. După ce ne-a vizitat orașul, am prezentat o altă carte a poetei[2] care vine din sud-estul Indiei, din cel mai mare oraș al acelei regiuni, cu o istorie veche și bogată, Bangalore (*Bengalūru* în limba kannada), statul Karnataka. Scrie în limba kannada, este poet, traducător, dramaturg, eseist, critic, jurnalist cultural[3]. S-a specializat în literatura comparată și „gender studies" (teza ei de doctorat, susținută la Universitatea din Hyderabad, are titlul *Gender, Patriarchy and Resistance: Contemporary Women's Poetry in Kannada and Hindi, 1980-2000*), literatura kannada și discurs cultural, predă la „Centrul pentru studii kannada", în campusul Jnana Bharati, Universitatea Bangalore. Până acum a publicat patru volume de versuri: *Kaada Navilina Hejje*, 1992, *Nadiya Neerina Teiva*, 1999, *Hiige Haaleya Maile Haadu/ Precum cântecul acesta,* 2008, și, cel mai recent, la care ne referim aici, *De-a ascunselea*, o selecție de poeme în engleză cu textul sursă în kannada, 2014. A mai publicat patru piese de teatru, o antologie de articole din reviste, jurnale ș.a., o colecție de eseuri critice în kannada și engleză despre gen, limbă, literatură și cultură și o carte despre interacțiunile literaturilor slovenă și kannada. În afară de articolul amintit, în limba română poeme ale sale au mai apărut, până acum, în revista ieșeană „Poezia" și în, versiunea subsemnatului, în *De-a ascunselea*, volumul prezentat recent în „Convorbiri", care reflectă întru totul felul de a fi și de scrie al Mamtei, un om implicat în problematica despre gen, dar și cea a vieții de familie și sociale/ cotidiene din țara sa. De altfel, acest volum cuprinde poemele în limba kannada, engleză, și unele dintre ele cu versiuni și în alte limbi, între care, am amintit, româna.

---

[1] *Vorbind despre dharma/ adharma* – despre Mamta Sagar, *Combo esto, en la página „la canción"…,/ Like this, on the page, „the song"…/* ediție trilingvă spaniolă, engleză și kannada, versiunea spaniolă: Nicolás Suescún, Nelson Roque Valdez, versiunea engleză: Chitra Panikkar, O.L. Nagabhushana Swamy, Bangalore, India, 2008, 32 p.

[2] *Hide & Seek*, selected poems with Kannada source text, translated by Chitra Panikkar with Mamta Sagar, cover and book design: Bharathesh G.D., Peak Platform, New Bridge, Calver, UK (printed in India), Kadalu (India – Bangalore), 2014, 186 p.

[3] Este și artist interdisciplinar, și colaborează cu traducători, muzicieni și artiști vizuali, realizând trei filme de poezie intitulate INTERVERSIONS, produse cu studiourile „Srishti Films", în cadrul proiectelor de colaborare Țara Galilor – India. Poeme și videoclipurile ei de/ privitoare la poezie au fost prezentate la „Singapore Translation Symposium", Commonwealth Foundation și Singapore Book Council, Singapore, în 2021.

Pentru Ahmedi
Galbenul pal al cerului înserării
marcat cu răni roşu aprins
aerată ici şi acolo
ca nişte ghemuri de albastru;
suspinele brizei triste
ca un oftat al disperării.
Acolo, dincolo de uşă, el pleacă;
şi din nou, el creşte întunecat.

Ca în toate zilele, şi în acea zi
în grădină florile înfloresc,
ei stau şi aşteaptă
să se întâmple ceva nou.

Altă amiază – prânz, gustări, ceai.

Da, arată ca ziua dinaintea ei, deşi
„azi" nu este ieri.

Serile se sting, şi soarele
se arată ca o băşică arzând;
briza scoate un oftat –
ca o păpuşă de lemn, acolo,
el se întinde pe haină; apoi,
prin uşă, ea iese (la el)
din nou, ca totdeauna, el se face negru.

Notă
Pentru Ahmedi a fost scris după ce, într-o seară, auzind ţipete în vecinătate, autoarea a privit din balcon şi a văzut un bărbat bătându-şi fără milă soţia în grădina casei lor, sub privirile trecătorilor care nu interveneau, „priveau doar, ca la o dramă". Autoarea a mers şi l-a împins pe bărbat. Aşa a cunoscut-o pe ea. Ahmedi era o femeie de succes, sofisticată, educată, cu studii universitare, lucra pentru un concern guvernamental. Când s-a căsătorit, a început un alt timp de viaţă. Soţul a forţat-o să renunţe la slujbă, s-au întors în India, criza i-a lovit puternic, soţul resimţind diferit faţă de ea problemele de insecuritate financiară – de acum aveau trei copii. A început să o bată tot mai des, apoi i-a vândut toate bijuteriile, apoi, după un lung şir de probleme şi bătăi, ea a divorţat dar, conform sistemului din ţară şi-a pierdut toate proprietăţile. A rămas cu cei trei copii, şi şi-a refăcut, aproape, stilul de viaţă, dar mai ales şi-a redobândit liniştea. În tot cazul, zilele nu mai sunt ca atunci când aştepta să fie bătută

Vorbind despre dharma[1]/ adharma[2]
Hara hara mnahadeva[3]!
ţipete din gâtlejuri pline de otravă
sfâşie trupurile acestea.

otrava în gâtlejuri
se prelinge în venă,
otrava minţii
face trupul albastru

împrăştie otrava peste ceruri
răstoarnă coralii şi perlele în adâncul albastru
al oceanului
asta e vremea
leagănul morţii se leagănă cu un cântec de leagăn
naa…. naaa.. nani

copile, atenţie –
cuţitele măcelarilor lucesc
în balta de sânge şi carne
ascuţişurile deschid răni
cam doi ţoli sub buric
încă înainte ca ţipătul să plece
virilitatea e dobândită şi dovedită

Sânul, vaginul
Sânul-cu-lapte, lunara
vărsare de sânge – toate au
înţelesuri diferite
în politica dharmei.

aici, mâini, picioare, cap, tors,
iubire, afecţiune, tristeţe
toate sunt înmuiate în sânge

---

[1] Pe scurt, termen complex, cu semnificaţii spirituale dar şi religioase, care în sanskrită înseamnă „scopul vieţii" sau care menţine/ susţine mersul universului.
[2] Orice este contrar legilor existenţei este adharma, orice acţiune care este contrară dharma.
[3] Primul vers dintr-o cunoscută mantra dedicată lui Shiva.

un pui de somn pentru durere
o lacrimă sau două pentru cei detestaţi[1]
puţină compasiune în inimă
asta e dharma.

Poem inspirat de un grav şir de incidente pornite pe fundal religios, dar şi politic/ social, petrecute în Godhra, India, în anul 2002, explicate diferit de fiecare „tabără", dar care s-au soldat cu victime civile, multe dintre ele femei şi copii.

Prezentare, traducere şi note: **Marius CHELARU**

[1] În original „hated" – am ales „detestaţi" în loc de „urâţi" pentru a evita ambiguitatea.

POEZIE ŞI REVOLUȚIE

Maria TRANDAFIR

O REVOLUȚIE ÎN LITERATURĂ: AVANGARDA

Unul dintre sensurile cuvântului *revoluție* este „schimbare, transformare radicală într-un anumit domeniu" (conform dicționarului explicativ al limbii române). O asemenea schimbare, în artă, şi-a propus avangarda. Aceasta trebuie văzută ca o atitudine estetică proprie căutărilor ce tindeau să depăşească nivelul atins- la un moment dat- de gândirea artistică şi de formele de exprimare a acesteia. Domeniul cel mai productiv al avangardei, cu cei mai mulți reprezentanți, a fost literatura, mai ales, poezia. Nicolae Manolescu observa că în poezie, avangardismmul a însemnat „o *revoluție*, deopotrivă morală şi verbală". Dorind să schimbe totul, oponent față de sistemul existent, avangardismul se manifesta prin intoleranță față de prezent, ajungând la proclamații contestatare de tipul: „anti artă, anti literatură, anti muzică. În fapt, mişcarea a rămas la atitudinea revoluționară mai mult în manifestele incendiare, multe, demolând valorile, dar nereuşind să creeze ceva durabil în locul acestora. Unele forme ale avangardei au prins mai mult, altele mai puțin; trei curente au fost mai bine reprezentate de poeți nu lipsiți de talent, dar care au respectat tendințele „impuse" prin manifeste. Dadaismul s-a manifestat cel mai puternic, Tristan Tzara fiind autorul a şapte manifeste, prin care proclama: „Libertate Dada, dada, dada – răcnet de culori crispate, învălmăşeală a contrariilor şi a tuturor contradicțiilor/ grotesc/ inconsecvență/ viață"/. Constructivismul a avut ca „teoretician" pe Ion Vinea care a semnat un manifest activist pentru tinerime: „Jos arta/ căci s-a prostituat/ Poezia nu-i decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă (...)/, literatura, un clistir răsuflat"(...)/ vrem artă nouă/într-o țară liberă./Celor slabi şi învechiți le spunem „vae victis"/. A treia direcție, suprarealismul, a fost reprezentată în mare măsură de Saşa Pană şi Ilarie Voronca (revista Unu) care va proclama, şi el, un manifest „revoluționar": „Cetitor, deparazitează-ți creierul/ strigăt în avion/t.f.f.-televiziune/ 75 H.P./ Marinetti/ Vinea/ Tzara"/. Se conturează, clar, trăsăturile avangardei prezente în literatura română: înlocuirea funcționării reale a gândirii cu „dicteul", absența rațiunii (eliberare de sub tutela acesteia) şi a logicii, exasperare – manifestată prin revoltă, agresiune (verbală!), nonsensul (înşiruirea aleatorie a cuvintelor), refuzul oricăror reguli de prozodie şi de punctuație („Faceți greşeli de gramatică"!), nerespectarea niciuneia dintre valorile estetice consacrate.

De la Tristan Tzara la Gherasim Luca, avangardismul românesc a cunoscut multe orientări (inclusiv, integralismul şi futurismul). Dar, pentru că despre avangarda literaturii române s-a scris mult, cu detalieri ale formelor, cu „analize" ale operelor, am abordat numita Avangardă –jertfa Gulacului, pentru că majoritatea poeţilor avangardişti ruşi au fost acuzaţi de trădare a culturii sovietice, prin contactul lor cu „decadenţa occidentului". Au fost condamnaţi la ani grei de închisoare, mulţi fiind executaţi ca trădători (rareori au depăşit vârsta de 40 de ani), pentru că s-au abătut de la Directivele P.C.U.S. Poetul şi eseistul Leo Butnaru a alcătuit o antologie în care notează 51 de poeţi avangardişti, discutând, fenomenul „avangardă".

O observaţie necesară priveşte faptul că poeţii ruşi avangardişti au fost, mai ales, adepţi ai futurismului, orientare apărută în Italia, al cărei nume vine din „il futuro" (viitorul). Manifestul futurist a fost semnat de Marinetti care a formulat caracteristicile acestuia: inutilitatea logicii, a gramaticii şi a punctuaţiei, impunând ceea ce se poate numi estetica urâtului, negând „trecutul" artistic, cultivând libertatea de expresie, cu accent pe „imagine". În antologia lui Leo Butnaru, care cuprinde prezentarea succintă a poeţilor (importanţi mai mult sau mai puţin pentru mişcarea avangadistă), acesta precizează că futurismul rus a fost „o palmă dată gustului public". Impresionat de soarta tragică a creatorilor de poezie, autorul simte nevoia recuperării amintirii acestora, aşa explicându-se precizarea: „Dincolo de experimentul radical, de renunţări la forme, stiluri, metode, sau de căutarea cu orice preţ a elementului novator, avangarda, în constantele sale deja clasicizate, rămâne a fi artă propriu-zisă, care confirmă că, de cele mai multe ori, adevărata poezie e „dincolo" de principiile declarate în diverse manifeste şi chiar e creată în afara lor de însşişi semnatarii respectivelor proclamaţii". (Îndrăzneaţă şi cât se poate de personală este această concluzie!).

În decembrie 1912, la Sankt Petersburg, apare grupul Hylaea, de orientare futuristă, poeţii reprezentativi fiind: Velimir Hlebnikov (care se considera un „alergător neobosit" descoperind „delicioasa" creare de cuvinte (este verbocreaţia- o logotehnie debordantă – de care aminteşte Leo Butnaru în „Restabilirea punctelor de acces") şi Alexei Krucionîh (unul dintre cei mai radicali poeţi ai futurismului rus; aceştia doi nu apar în antologia lui Leo Butnaru), dar şi Vladimir Maiakoski şi N. David Burliuk; adepţii acestui curent promovează un limbaj violent, şocant, libertatea de expresie (fără nicio restricţie), dicteul automat, destructurarea limbajului (nefiind străini de suprarealism şi dadaism), exacerbare violentă şi agresivă în artă, o inventivitate absurdă; ei au impus alt ritm (mod) de a gândi, de a crea, de a simţi. Din futurismul rus s-a desprins

constructivismul, o mişcare apărută imediat după revoluţia bolşevică, propunând o nouă formulă estetică, prin care se încerca armonizarea artei cu spiritul contemporan al tehnicii moderne, printre iniţiatori numărându-se poetul Serghei Esenin şi sculptorul Naum Gabo. Fondator al asociaţiei Oberiu, Daniil Harms este adept convins al poeticii futuriste. L. Butnaru a inclus în paginile evocatoare o mărturisire a poetului, de fapt, o „explicaţie" pentru aderarea lui la futurism: „pe mine existenţa mă interesează numai în înfăţişările ei stupide. Eroismul, patosul, cutezanţa, etica, igiena, moralitatea, tandreţea, hazardul – sunt cuvinte pe care nu le pot suporta. Însă eu înţeleg şi respect, pe deplin, extazul şi admiraţia, pasiunea şi sobrietatea, desfrâul şi pudoarea, tristeţea şi suferinţa". În lupta cu sine şi cu lumea, a considerat necesară ruptura de existenţa împietrită, supusă canoanelor ce se cereau respectate sau unor nedreptăţi evidente, poezia lui caracterizându-se, pe lângă particularităţile amintite, şi prin absurd. Versurile exemplificatoare sunt în măsură să convingă pe cititori: „Cu cearşaful pentru patrie/ pentru mama stângă/lângă subţire copac/după nasturele Dunei"/ (*Capacul morţii*); sau: „unde mă aflu?/ hai să încerc să număr pe degete/ obiectele aici prezente/ – (Numără pe degete:) taburet, măsuţă, butoiaş/ căldare, cuculeţ, sobă/ mătură ladă, cămaşă/ minge, fierărie, gâzuliţă?/ uşă în balamale fără scârţâitură/ mâner la mătură/ patru struguraş pe batistă/ opt butoane pe tavane"/. (***)

Konstantin Olimpov a fost considerat de către autorul cărţii amintite „cel mai consecvent dintre avangardiştii perioadei, teoretizând „egofuturismul universal"-pornind de la titlul cercului literar iniţiat de el, dar având în vedere şi numele editurii „Ego". O primă proclamaţie pentru noua poezie apărea sub formă de carte: „Poezime aeroplanică. Nervnic 1.Primul sânge". El propune un limbaj poetic în care nu ocoleşte neologismele şi cuvintele din diferite limbi, intrând în conflict cu futuriştii propriu-zişi, coubofuturişti (budetleni), care nu au fost de acord cu împrumuturile lingvistice. A publicat volumele „Poeme aeroplane" şi „Nervii-jonglori", dar şi o serie de proclamaţii şi declamaţii, amintind de manifestele avangardiştilor români Tristan Tzara, Ion Vinea şi Ilarie Voronca. Creaţiile lui sunt un „model" de poezie avangardisto-futuristă, din care a dispărut logica, făcându-se simţită dezorganizarea creaţiei poetice şi libertatea de expresie. Mi s-a părut deosebit de sugestivă, pentru evidenta rebeliune a poetului, poezia „Bărzăunii": „Bărzăunii argintonăsoşi aripesc, mormăie ca resacurile/râd cu epatantă însorire peste tribunele pământenilor,/Piloţii, temeraro-ochioşi, conducătorii bărzăunilor/în acalmia văzduhului strechezesc în lăcaş glazurat/ egumena cerească-simfonie îndrăgostită –/ tace cu tăcerea-ndoliată în depărtarea druizilor./

Clocoteşte vuietul elicelor. Ochii gloatei înălţaţi îs/ Înseninată de încântare luceşte chelia soarelui./ Slăbit-au nervii de vară. Piloţii groaznic se mai vânzolesc/ Zboară spre pământ. Întâmpinaţi-i cu aplauze sprintene"/. Protestând împotriva regimului bolşevic, adresează un blestem pământenilor: „Blestemat Pământul fie/ Blestemat fie neamul pământenilor/ cu edenica glorie a Existenţei"/. Futurist convins, îi închină versuri lui Marinetti, în a cărui descendenţă se află: „Ochiul – Săpător al existenţei universului/ Ritmic aprinde gândul electric/ triumfător"/. Poezia lui „dezvoltă" un dicteu al gândirii (sintagmă preluată din manifestul avangardistului Andrei Breton), în loc de funcţionarea reală a acesteia, susträgându-se oricărui control. În seria celor mai reprezentativi poeţi ai futurismului se înscrie şi Nikolai D. BurliuK, o altă victimă a regimului comunist torţionar. Adept, mai ales, al schimbărilor poetice în prozodie şi în limbajul poetic, acesta n-a fost străin, totuşi, de alăturarea întâmplătoare de cuvinte, ceea ce a dus la crearea unor versuri ieşite din sfera tradiţională a raţiunii. Atrag atenţia metafore bizare, precum: „Iar fiica nopţii-surda şobolănească/ Roade gemând la stavila infamă/să obţină vrând câţiva bobi de orez/ Trecând prin zid – nesăţioasă rană"/ „rădăcinile- guri pentru a ţărânii pâine"/ Hlebnikov (părintele futurismului) – „rimă, dement tumult"/ „unica mea consolare- râvna fumului înserării". Nonsensul îşi găseşte deseori loc în poezia sa: „Otova burete verde- răchite/ plecate peste jocul undelor/ Jenată este liniştea Niprului/ de măcelărirea evreilor/ Fâşâie în mersul lor roţile/ vântul smulge părul rar/ un copil se zbate/ între maxilare de marinar"/ sau „Peste zi, arunc otrăvuri infantile/ Jena din visarea miezului de noapte/. Sub soare râsul de albastre ierburi/ N-o chema îndrăzneţe cuvinte uitate"/. Un „eu", mereu prezent imprimă poeziei sale subiectivitate şi neaşteptate accente lirice, dezvăluind trecerea timpului împietrit în obiceiuri: „Peste ani, în zi de luni şi eu/ voi povesti despre vreo cununie./ Şi şoapta peltică a bătrâneţii/ O voi trezi-n tihnă, melancolie./ Mâine-i marţi, mâine oaspeţii vin/ Vom repeta în cor ca să se ştie: cu timpul, oasele prind a se împietri/ şi tot mai dulce-i fumul de tămâie". Tihon Ciurlin îi considera pe Hlebnikov şi Maiakovski „maeştrii să personali", după ce a fost coautorul mai multor reviste şi volume colective ale futuriştilor, unele dintre acestea fiind „Maeştri moscoviţi" şi „Salonul de primăvară al poeţilor". Chiar dacă ultimul volum, ca stilistică, îl arată departe de futurism, creaţia sa este „definitiv stigmatizată ca otrăvită de miasmele putrefacţiei decadente". Poetul se afirmă ca un rebel, ce respinge orice control exercitat de raţiune, apelând la automatismul verbal ce subliniază stereotipia unor imagini ce indică delirul verbal: „Semaforul e vopsit cu cărbune cărămiziu/ Paznic bătrân în gura fără dinţi aspru gunoi rumegă/

Şi el e prescură/ Ploiță, ploiță, şi departe corul armonios al vânturilor din tării//. Acuş, acuş, acuş, vine şi trenul şi în cor se va include exemplar/ Sărmanul meu demon, prinț moştenitor, palid demon neînvingător/ umblă încet, semeț, semeț (...) dighi dighi din don dighi-zvon sub care înaintăm/ Sărman demon, prinț moştenitor, idiot ce demonilor rău aduce/ iată-l sosește/ se pripește/ Trenul gonește/ Rododo, rododo. Scrâşni, zăngăni, brusc se opri, Demonul se prăbuşi"/ (*Moartea demonului*). Furat de dicteul futurist, poetul creează în maniera lui caracteristică, din care lipsește logica „...scumpa de ea văzu în odaie-mamă, mamă!/ un şoarece roşu/ se sperie în periculoasa tângă, muierea/ lovindu-se peste minunata sprânceană/ După care urmă tăcerea/. Se născu un copil/ negru la păr/ Puiuț de cioară?/U-u-u-urletul vânturilor de munte/ Nnee ggrruu luciitooor miieeluuşeeel/ Aşa va să zică? Acest roşu, roşu, roşu, roşu şoarece/ În casa roşie, ce tăcere/ Mori deci"!/(Şoarecele roşu).

Cel care a scris „Doctor Jivago" – Boris Pasternak – a fost în tinerețe adept al simbolismului, după care s-a orientat spre avangardism, intrând în grupul futuriştilor numit „Centrifuga". Interesant este că pentru el, „futurismul înseamnă acțiune novatoare în domeniile obişnuitelor manifestări ale vieții sub semnul eternității". Leo Butnaru (în ale cărui prezentări am găsit informații despre viața şi activitatea generației „Gulac") a integrat în capitolul respectiv un fragment din articolul programatic al lui Pasternak, intitulat „Pocalul negru", din care a preluat un fragment explicativ: „Deci permiteți-i impresionismului în miezul metaforei futurismului să fie un impresionism etern. Transformarea vremelnicului în veşnic, prin intermediul clipei limitative- anume acesta e adevăratul sens al abreviației futuriste". Aş spune că Pasternak a sesizat efemeritatea şi eternitatea creațiilor literare, indiferent de curent sau de orientare. Timp de treisprezece ani a fost futurist, părăsind la un moment dat avangarda, în favoarea unui clasicism ce-i definește personalitatea. Din experiența sa futuristă, se impun câteva poezii/ poeme, dintre care am ales câteva versuri sugestive: „Nu, gângăitul, fonfăitul, răguşitul/ odată cu sângele înghițit e de cartilaginoasele ruine/ bagă mâna în învârtejitul pietriş al viforniței/ În palmă se va risipi prin crăpătură/ ca un ciot cărnos, muşchi fără scop/ Pe venă, sfâşiată fatal de o ploaie de gloanțe/ Simți arsură ca un dovleac endemic/ Din straturile grădinii el sări peste gard/. E în hârtop. Bătălia l-a rupt"/. Spre deosebire de ceilalți confrați ai săi, Pasternak nu refuză total logica, rămânând futurist mai ales în privința formei, ca în poeziie: Sfârşitul sau Vifornița. Sugestiv este şi poemul „Versuri albe", alcătuit din 16 secvențe poetice, de la monostih: „la stație era de pază un sforăit imens, intens", până la strofa polimorfă de 19 versuri, fără rimă, fără ritm, dar unele fără logică, versurile fiind doar o

înşiruire aleatorie de cuvinte: „la staţie bocea un roi de muşte. Ploaia/ răsuna pe prispe, parcă în şiştar/ Din patru uriaşe zile de vară/Inima adună această amintire – a adevărului/ Noaptea sfâşiind, pluteau, alunecători pe şine/stâlpi de semnalizare, lovind în nori/ şi dureau ochii"/.

Avangardist-futurist este, în toată puterea cuvântului, Vasili Gnedov, colaborator la revista „Gazeta futuriştilor", care a violentat forma, a scris versuri ciudate, scoase de sub controlul raţiunii, experimentând un limbaj propriu: „lacrimvit varurdii nrunyga demo/ Cailaruşi zâmbete subsuorite/ da tsaceţi odată necuraţenii rugtî/ Cu ochii copsii poalele creierului/ cu animale ulinşkat beţi gaga/prin soare plescăie piciorul meu"/ (XXX); a anulat prozodia, urmărind să „revoluţioneze" poezia, să înlocuiască ceea ce i se părea învechit cu noi forme, fără să-şi pună întrebarea dacă schimbarea va fi benefică. O poezie precum „Moartea artei" are 15 poeme, fiecare poem având doar un vers, cu titluri dadaisto-futuriste: Poemul 1.STONGA versul: Polineşte – cenuşărie Sufletu; Poemul 2. CĂPROS – Bucighi Căproasa-Liliaca. Scrâmy.Soarelui; Poemul 6. ROMBÂŢ – Som!-a-vi-ca. Somca!-a vil-do; Poemul 7. SMOALGĂ – Creţeni. Expirată morală; Poemul 8. GROHLIT – argintat fir-Cobiliţând. Sprâncene; Poetul 9. BUBAR DUREREA – buba, bubu, buba; Poemul 12 SE MÂINEŞTE – Frăţiorul Meu are 8 ani. Petruşa. Versurile par exerciţii lexicale, fiind clară dezarticularea limbajului normal.

Alecsandr Tufanov, teoretician al limbajului poetic „zaum", pe care îl declară „transraţional şi transmental", debutează ca akmeist (orientare desprinsă din simbolism, ceea ce a provocat o rupere între iniţiatori), punând accent pe o poezie a „aliteraţiilor", înlocuind textul prin foneme neintelegibile. A devenit, apoi, futurist convins (considerându-se „urmaş" al lui Hlebnikov), orientarea bucurându-se de aprecierea unor mari poeţi, cum ar fi Alexandr Blok, unul din marii lirici ruşi: „futurismul e mai important, mai profund, mai organic, mai viu". Poezia acestei perioade este nonraţională, ca a tuturor futuriştilor, dar uneori versurile amintesc de „sunetomania" începuturilor: „cu străina Liulea/sagova/mireasa lui Briusov/ răs-jigărită smochin(g)ul/ băură ochi de muselină!.../ naem ...onota/oh zo iemen" (Aromovomă). Adept al aceluiaşi limbaj zaum, transmental, a fost şi Alecsandr Vvedenski: „şopâşin A şopâşin A şopâşin A şopâşin a/ pod de-a curmezişul frânse aripa se făcuse ca-n putină/ straturi de scrumbie/ fusese capul rotund coada lungă fusese ochii două monede Fular de/ Angora/ de ce pe cearşfuri/de ce la lumina lămpii/ ureCHEATo", versurile încadrându-se în manifestele avangardei- futuriste.

Aceeaşi alăturare nonsemantică a cuvintelor, aceeaşi lipsă totală a regulilor prozodice, a punctuaţiei se regăsesc în poezia lui Serghei Tretiakov care se declară adeptul „egofuturismului". O exemplară

demonstrație realizează cu versurile: „Adie Mandarinie/Mahmuri În păuneștile cercuri/ Apriline Căldură de hermeline/ pe plai Suferitorul Mai/ Cântați Deschideți ferecați,Evident Înotând lent/ De băut la Flaut/ Jună Risipitoare lună/ Otravă! La geamuri clipocind zăbavă"/ (*Evantai*) Din antologia lui Leo Butnaru am ales pe acei avangardiști- futuriși ale căror creații au ilustrat cel mai bine noutatea poetică prezentă și în poezia semnată de Marina Țvetaeva, Nina Habias, Nadejda Râkova și, mai ales Anna Ahmatova.

Problema discutată de criticii și de istoricii literari (responsabili, în mare parte, de argumentele pro și contra Avangardei) este în ce măsură aceasta a fost benefică pentru dezvoltarea literaturii, în special a celei europene. Se știe că nicio revoluție, indiferent de domeniul în care se declanșează, nu poate să prevadă urmările schimbărilor propuse. Acestea pot aduce mai binele, dar se întâmplă ca răul existent să fie înlocuit de mai rău; intenția este una, realizarea este alta. De ce Avangarda, cu toate orientările acesteia, nu a avut o durată notabilă (romantismul considerat, de unii poeți, desuet, apare și în poezia moderniștilor)? Demolarea valorilor consacrate, conform oricărei revoluții, presupune înlocuirea acestora cu alte valori. Criticii vor hotărî dacă această mișcare literară a fost sau nu benefică pentru dezvoltarea unui alt fel de literatură și dacă avangardiștii au scris doar pentru ei, căci e greu de presupus că poezia lor ar fi putut să placă la „modul sublim", având în vedere lipsa de sens. Poate fi considerat un merit al Avangardei acela de a fi trezit din „somnolență" literatura, la un moment dat, și că a deschis, peste ani, cale postmoderniștilor.

Diana DOBRIȚA BÎLEA

Poeții sunt buni „în vreme de secetă"

Recent desfășuratul Festival Național de Poezie ART.POETICA @OVIDIUS, ediția a II-a, organizat de Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman" din Constanța, sub conducerea președintelui Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor din România, prof. Angelo Mitchievici, mi-a revelat, printre altele, o poezie pe care, după ce am ascultat-o în rostirea autorului, mi-am dorit s-o cercetez ceva mai adînc. Este vorba despre ***Epistolă din Pont. Sezonul 2023****,* scrisă și recitată de poetul Sorin Roșca. Tonul amar-sarcastic al discursului poetic, înalt cît să se facă auzit de toți și profund cît

să nu lase indiferent pe nimeni, m-a trimis cu gîndul la tema numărului din iarnă al cunoscutei reviste ieşene *Poezia*, fondată de scriitorul Cassian Maria Spiridon, directorul acesteia, redactor şef fiind scriitorul Marius Chelaru: *Poezie şi revoluţie*.

Sorin Roşca (pseudonimul literar al lui Sorinel Rosentzveig) s-a născut la 28 decembrie 1951, în oraşul Bacău, şi a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România în anul 1997. Tot prin anii ’90, într-un articol din *România literară*, Alex. Ştefănescu sesiza doza de ironie a versurilor poetului strămutat la Pontul Euxin: „În poezia lui Sorin Roşca revărsarea de frumuseţe – în sensul originar şi plin al cuvîntului – este cuceritoare prin prospeţime şi prin capacitatea de a ne satisface o necesitate afectivă vitală. (…) Textele poetului ieşeano-constănţean ne oferă ocazia de a trăi încă o dată, neobosiţi, neplictisiţi, încîntarea trăită încă de la prima noastră întîlnire cu poezia. Iar cînd totuşi devenim circumspecţi, din cauza excesului de frumuseţe, Sorin Roşca are grijă să ne recîştige încrederea, injectînd în versuri o doză mică – homeopatică – de ironie.” Poezia *Epistolă din Pont. Sezonul 2023* are, pe lîngă ironie, şi o tonalitate elevată menită să trezească inimi şi conştiinţe, să dea forţă celui resemnat, obişnuit cu răul, să-şi dorească şi să întreprindă acţiuni care să schimbe faţa realităţii. Sunt mai mulţi poeţi români care, prin versurile lor cu un pronunţat caracter revoluţionar, au reuşit să ducă oamenii într-o direcţie nouă, mai bună, făcîndu-le cunoscute valorile naţionale capabile să susţină transformările calitative profunde necesare societăţii şi uneori să-i mobilizeze pe drumul greu al schimbării, fie culturale, fie sociale, fie politice sau economice. Sorin Roşca militează pentru prefacerea în dimensiunile normalităţii a feţei oraşului care l-a găzduit, în ultimii ani de viaţă, pe marele poet roman Ovidius, fără să apeleze la îndemnuri, fără să strige de la balconul înalt al poeziei de factură revoluţionară, ci, în stilu-i aparent liniştit, folosit (şi) ca „modalitate de salvare a eului ulcerat, flagelat de biciul necruţător al prezentului, al cotidianului” (cum afirma despre scrisul său prof. Ştefan Cucu în revista *Luceafărul*), zugrăvind scenă cu scenă, minuţios şi tinzînd cu acribie spre exhaustiv, tabloul deplorabil al contemporaneităţii noastre. Din bagajul de vicii al celor pe mîna cărora a încăput conducerea ţării/oraşului nu pare să lipsească nimic: „În urechea clăpăugă dinspre mare/ a oraşului cu şanţuri futuriste/ prin care ni se-ntorc originile grămadă înapoi/ plîng madonele pioase/ prinse-n aur şi splendoare/ ca între două trenuri cu parlamentari pitici/ unşi cu toate păcatele, nefericiţii,/ iubind la nebunie ciocnirea printre rânduri/ când dă să intre noaptea-n licurici!”

Emblemă a Tomisului, iubit mai mult azi decît ieri de tomitani şi în general de toţi românii pentru că ne-a făcut cunoscuţi lumii, nemuritorul

autor al *Tristelor* şi al *Ponticelor*, Ovidiu, ne apare descumpănit, învins de inabilităţile şi de relele intenţii ale unui „şef" infatuat şi obtuz: „În oraşul unde şi fantomele sunt amirale,/ poetul iubirilor gingaşe răpus de-al său talent/ are de-o vreme necazuri:/ visează un buldozer în rochie de mireasă/ şi pana-i măiastră poticnindu-se-n vulgarităţi de ciment/ ca un cui în metru antic/ bătut anapoda şi tradus aiurea/ sub talpa culturală a unui şef cu infatuări înstelate şi lentilele opace". Desigur, „şeful" denunţat în strofa a doua a poemului nu poate opera fără a avea consensul celor mai mari, mai sus-puşi decît el.

Categoria „noi", cetăţenii unei urbe cu o veche anvergură culturală datorită poetului latin amintit deja, acum subisanţii celor ce acţionează „de-a-ndoaselea", nu reprezintă aici un caz, o excepţie, cum poate ne-am grăbi să tragem concluzia, ci un popor întreg, prins, ca nişte gîze vii într-un insectar, în „colecţia unui guvern pungaş". Prezentarea acestei stări de fapt se face în termeni fără echivoc şi în mod rechizitorial, iar la un moment dat, graţie unei repetiţii, şi cu iz incantatoriu, ca şi cînd s-ar urmări exorcizarea imediată a răului din ţinutul de la ţărm de mare euxină: „Cum vă spun, în oraşul cu toate cele de-a-ndoaselea/ normalitatea ni se cumpără subtil/ cu ciolane cărnoase din plastic «made în China»/ zvârlite-n ciorba contrafăcută a vieţilor ieftine/ visele noastre-s mereu pe sens interzis/ visele noastre-s mirese destinate exportului/ ajunse-n colecţia unui guvern pungaş,/ violator şi dus cu sorcova pe pustie,/ din care emană prefecţi de tinichea/ trimişi la muls ca dronele vecinilor/ prin strâmbele provincii trăind pe datorie!"

Verbul devine tot mai acid pe măsură ce apar afirmaţiile factuale. Tablourile sunt compuse din tuşe neaşteptate, groase, construite oximoronic pe alocuri tocmai pentru a atrage atenţia, pentru a lăsa cititorului „plăcerea" de a extrage din dihotomia normalitate-anormalitate referinţele ce conduc la adevărul indubitabil. Poetul loveşte cu amărăciune în învăţământ-cultură („educata prostime"), în sistemul sanitar („marile spitale ale morţii"), în dezastrul administrativ-teritorial/ economic/ demografic din cauza căruia satele, unde s-ar fi născut veşnicia noastră, care păstrează inestimabile comori ale intimităţii spirituale româneşti, s-au transformat în „rezervaţii de apocalipse". Iată această strofă, care ar trebui să ne cutremure: „De sub oraşul acesta crucificat pe lehamite/ se extrag nepreţuite minciuni autentice/ care sunt plagiate şi apoi transcrise la repezeală/ direct pe homari şi scrumbii la grătar,/ cioclii vară-primăvară Armani/ îmbracă-n danteluţe tricolore pârţurile prezidenţiale,/ aşa că nu e de mirare când educata prostime/ îşi flutură apoteotic buzunarele şi amarul/ prin marile spitale ale morţii/ şi hiper-noroioasele rezervaţii de apocalipse rurale..."

Ultimele două strofe, penultima îmbrăcînd forma unui distih, constituie nu o concluzie, nu o sinteză a amalgamului de stări *de facto* la care aproape că ne-am obişnuit să rămînem nepăsători pentru că fac parte din cotidianul trecerii noastre prin lume, nici măcar o poantă de dragul elevării poetice ori vreo sugestie oricît de firavă de a apuca o cale sau alta pe drumul ieşirii din impasul complicat, ci o clarificare, ca o ridicare de cortină aşteptată, adresată fiecăruia în parte (prin intermediul mărcii verbale „ai cânta" şi a formei pronominale „te" din construcţia „te-ar invita", ambele referindu-se la persoana a doua, singular), ceea ce dovedeşte lipsa distanţei dintre poet şi semenii săi, recunoaşterea destinului său comun cu al acestora. Comparaţiile menite să edifice au la bază aceeaşi magmă satirică din care s-a născut poemul: „E ca şi cum ai cânta la cimpoi, pe dos,/ o strofă, două, din «Deşteaptă-te, române»!// E ca şi când un chelner-senator/ duhnind a stridii roz şi-a sumbre caviare/ te-ar invita în avanpostul cu huzur emancipat/ al marii chiulabale tomitane,/ unde-i răstălmăceală din limbile defuncte/ scrisă indescifrabil pe fese nestemate şi ciocolatii/ ale savantelor superbe în amoruri/ şi încă şi mai foste domnişoare!"

Revoluţiile nu pot avea sorţi de izbîndă fără mijlocirea unor voci călăuzitoare puternice. De-a lungul istoriei, poezia a avut rolul său militant-călăuzitor, iar în zilele noastre nu poate fi altfel, nu trebuie să fie altfel. Nu ştim dacă viitorul volum de versuri al lui Sorin Roşca va urma linia poemului pe care l-am prezentat aici, dar poate că ar fi bine să fie aşa. Mai-marii noştri, unii plictisiţi de atîta *dolce far niente* pe scaunele confortabile, dar dependenţi de ele, alţii puşi doar pe căpătuială, trebuie să audă astfel de voci. Altfel, *la ce bun poeţii în vreme de secetă?*

**Epistolă din Pont. Sezonul 2023* face parte din volumul aflat în lucru, care nu are un titlu deocamdată, al poetului Sorin Roşca.

ESEU

Petru SOLONARU

ASCULTAREA DEZ-GÂNDURĂRII... „LA STEAUA”

Eminescu... percepe, vede şi re-vede, generalizează o coincidenţă a „Totului” cu farmecul „fragmentelor” sale... Icoana (Oglinda), Întregul... şi imaginile (reflectările), părţile... într-o dramă cosmică a tetra-dimensiunii... Întrucât „Coasta”/partea se trezeşte când se întoarce la Matrice, aici şi acum, la Simbol, la Oglindă aşadar... Prin arta regală Iniţiatul-Poet, Sacerdot (nu preot!) la Altarul Unităţii Totului, se adresează, iată, celor ce ascultă cu Ochiul Inimii, nu celor ce doar aud cu Urechea Minţii şi numeşte sacrul, adică adevărul hermesian că „ceea ce este sus este precum jos, spre a se împlini minunea”.... Corpusculul masculin apropiat de unda feminină şi unda masculină alături de corpusculul feminin sunt, aşadar, unime, sub „a lumii două feţe”...

Cum Spaţiul şi Timpul, „Ea şi El” s-au unit cândva, „în depărtări albastre”, sub crepusculele vagi ale lui illo tempore, în „Icoana Stelei”, determinând astfel coregrafia unui glosar de străluciri ce împărtăşeşte o theometrie obârşială atât a proximităţii cât şi a continuităţii. Graţie Unirii Primordiale (înmulţitoare!) „Spaţiu-Timp” rămâne neatins de divizare (împărţire!), adică în Prescrierea Oglinzii, în inseparabilitate. Chiar dacă „**recipientul”** (trupul!), lumea materială, deci, a dispărut, „**Conţinutul**” (suflet-spirit), drept lume imaterială, rămâne... În schimb, comutata, pe ceruri, scară de lumină, arcuind tiparul întâlnirii cruciale, face ca actanţii să nu mai distingă între cauza **atracţiei dintâi** a Centrului şi efectul de azi al **accelerării** pe linia învârtitoare a Elipsei.

Ce revelează **Poetul**?... Că o armonioasă împletire a celor Doi protagonişti, ce s-au vădit ca puncte în Semicercul Splendorii, când în Akasha s-a scris contopirea lor, sub legea totuşi a Unului, („Spaţiul” şi „Succesivitatea”, putem înţelege!) nu intră, niciodată şi nicicum, în astâmpăr. S-a întâmplat „semănatul” lor, iar acum se supun „culesului”, chemării sub har, întrucât s-au eliberat din temniţa sistemului solar către Adânca Iluzie... Dar, atenţie!... „Spaţiul” şi „Timpul” aici, în simultană unire, nu mai înseamnă distanţă, nu mai înseamnă durată...

Când un drum merge în „sus” şi, în acelaşi timp şi spre aceeaşi cauză, altul merge în „jos”, se revelează o cale, Calea!... Căci acela ce merge spre Miazănoapte va accede la Miazăzi, iar tot acela ce peregrinează la Apus va atinge Răsăritul... Întrucât, iată, raza „Stelei”, orbitând Fusul lui Ananke într-o spirală, deşi este, nu mai poate fi văzută (o face Constrângerea!), iar, totodată, când ar fi părelnic să nu fie, ea, Elice a

Hazardului, va re-ţinti Vederea noastră, însă noi, „atunci şi acolo", vom fi **uitat apurure** că fiinţăm în necuntena Mişcare, neînţelegând „Cercul gravitaţional" ce se tot ascunde în Nemanifestare ca virtualitate sfântă... **„Icoana stelei ce-a murit/ Încet pe cer se suie:/ Era pe când nu s-a zărit,/ Azi o vedem, şi nu e"//...** Un joc între Oglindă (fără raportare la ceva) şi reflectare (imagine)... **În nimic e ascuns Nimicul**... Aceasta deoarece Gravitaţia ce a dispărut, deci aceea care nu mai confirmă greutatea lucrurilor (reflexiilor), rămâne pururе ca o „adâncă chemare a Nimicului Latent, ca o Oglindă a Tăcerii... Imaginarul- nimic are determinări, „Nimicul pur" este **indeterminare...**

Nedumerirea cu privire la esenţa Totalităţii apare prin schimbarea poziţiilor absolute a treităţii după încercarea de desprindere în Ea, El faţă de „Stea", atunci când rotirea lor în Necondiţionat scapă înţelegerii euclidiene, translând de la fenomenalitate la noumenalitate. De unde vine nebulozitatea?... Omul, contaminat de privelnicie, a dobândit prea lesne că reflexia, ca flux al Minţii sale, este asemănarea Oglinzii sacre, nu doar o închipuire, **pierzând** în felul acesta **Amintirea akashaică**... În loc să primească, prin golire, **dez-gândurare**, paharul atracţiei celeste (Oglinda!), el şi-a umplut în neascultare cugetul cu imagini. Şi-a împovărat casa memoriei cu „auziri" numai, cu dorinţe, gânduri, zgomote şi emoţii, făcându-se prizonier umbrelor, fără a căpăta Soarele centripetal al Inimii, acel Soare de dincolo de soare, ci numai razele centrifuge, o „realitate", prin urmare, de plan secund...

Creatorul împlineşte Geneza prin Sacra-i **Geometrie**, înfiorare de sine a Cuvântului... Măsura înşăşi s-a abătut în măsurare... A vibrat, s-a repetat „ca vibrare" într-o absolută frecvenţă... Asemeni Lui, Poetul, pornind de la Eterul Dodecaedrului, sub Legea Corespondenţei, iniţiază Apele Icosaedrului poetic. Nu întâmplător se opreşte la cele **120 silabe ale Tetradei** (de zece ori feţele Dodecaedrului spre hexageneza Icosaedrului!). Ele au semnificaţia celor 12.000 de stadii ce ne despart de Cetatea Noului Ierusalim. Aşadar, **Steaua** vizată de Eminescu este **Sirius**!... Numărul stadiilor/ treptelor/ silabelor/ sunetelor stă ocultat în proporţia magică: **120:108 = 1,11111**... Ce poartă noima prin „108" (Numărul lui Brahma!): **Unitatea, Nimicul şi Infinitul** sunt în veşnica dăinuire a Unului: 1,11111... Unde Călătorul este tăcutul Dodecaedru siriusian... Iar cei ce sunt atinşi de raza acestui „Soare de dincolo de soare" (Sirius!) rămân într-o îmbrăţişare de 238.500.000 de ani lumeşti, timp necesar Sistemului nostru solar (dodecadic), aflat în Braţul Orion, să înconjoare Nordul Fusului Galaxiei Albe.... Recunoaştem: 2,385 milioane kilometri are drept lungime/lăţime/înălţime Mireasa Cerului... Totodată, aceste **„120 silabe" = 25920/216,** unde „25920" are graţia Anului Platon (şi, ca

diviziune, reprezintă distanţa de la noi până la Miezul Căii Lactee, iar pentru adevăraţii brâncuşiologi, înseamnă „raza Pământului" la puterea a 3-a, la nivelul Paralelei de 45,02º N, locul aşezării „**Căii Trezirii Omului**"), iar „216", ca fragment, perpetuează înţelesul „Ciclului cosmic" (2.160.000.000 ani, după care Shiva distruge Universul, ca apoi Brahma să-l re-facă)... Şi să nu uităm: **„120 silabe" = 16 x c x 79 x √10,** unde vom distinge că „16" desemnează **Sulful alchimic** (diada qvadruplă!), „c" este viteza luminii în „lumina Vidului", „79" este **Aurul rasāyanei** şi „**√10"** desemnează rădăcina Tetraktysului...

Se cunoaşte că înseşi Simetria, drept o tăietură de aur a Diadei, creând o apropiere maximă între „Impuls" (spaţiu-cuantă) şi „Poziţie" (cadenţa-undă), a săvârşit în ascuns translarea de la incertitudine la certitudine, într-o laudă a Chemării. Deşi frecvenţa existenţială, la o mare depărtare, a scăzut, ea este compensată, în schimb, de o intensă vibraţie a Dorului, adânca şi ademenitoarea chemare gravitaţională... Căci Lumina stăruie a fi conexiunea fundamentală între El (particula!), Ea (unduirea!) şi Încovoierea Gravitaţiei (ca îmbrăţişare a Genezei). Ce face unul, vibrează şi în sufletul celuilalt, instantaneu, tăcerea unuia va fi în frecvenţa tăcerii celui de al doilea sub o arcadă a armoniei de nedespărţit (vezi **inseparabilitatea cuantică**!). De ce?... Pentru că, prin extinderea universală a arcului (spaţiu-timp) sub nesfârşita clintire, se crează situaţia minunată de a se re-întâlni cândva, într-un „acum şi aici" al Neclintirii, chiar dacă pentru martorul stării s-ar înţelege că „atunci şi acolo"... **„Tot astfel când al nostru dor/ Pieri în noaptea-adâncă,/ Lumina stinsului amor/ Ne urmăreşte încă"...**

„La Steaua"... De la o deducţie a fenomenului şi o generalizare inductivă, iată tranziţia la prezumarea Întregului noumenal alături de o extragere a rădăcinii Diadei Unului, o derivare din metafizică a structurii gravitaţionale a „spaţiului-timp". Ea, întâlnirea, exercită asfel o înrâurire asupra răspândirii luminii (ca timp transformat în spaţiu şi spaţiu desluşit în timp) şi, invers, lumina peregrinează prin spaţiu-timp, iar spaţiul-timp colindă prin lumină în drumul fără de întoarcere. Odată cu Eminescu ne înseninăm, prin urmare, la vederea Quadriadei: Lumina, Spaţiul, Consecutivitatea, Gravitaţia... întrezărită într-o linie dreaptă a lui Ananke (axa galactică a Fusului!) de curbură nulă pe care se înfăşoară coregrafia geometrică, divină a arcuirii elicoidei triadice: Klotho, Lachesis şi Atropos. Unde Ananke este Neclintitul, iar rolurile celor trei moirae sunt, într-o comutaţie a necuntenului, dar simultan: Steaua, Ea, El...

Eminescu este al desprinderii dimensionale, al transcenderii, al detaşării... Deşi este al Deschisului, al cercului, el nu-i aparţine acestuia, ancorat fiind de fundamentalul Punct. A-l înţelege presupune musai

revelarea Centrului. Însă pentru aceasta nu-i suficientă Lumina, ci, mai ales, înţelepciunea gravitaţională a Inimii (Pineala!). Nu trebuie căutat în miracole deci, în accidente ale firii, ci doar în simplitatea lucrurilor esenţiale aşezate anankeic, „aici şi acum", în jurul purului nimic. Rămâne, în consecinţă, al Căii, al Spiritului... ca stare. Este punctul de pe „i" la care toate ale Totului se întorc. Contrar însă, în neînţelegerea-i de către cohorta profanilor, El nu are decât să reprezinte pentru aceştia (cei ce ştiu că ştiu) decât o vamă a neantului, fără, din nenoroc, nicio frecventare cosmică întru „locul fără de loc".

Astfel **Eminescu** dezvăluie prin analogie că, deşi în Întreg suntem aşezaţi într-o Curbură Zero, Dreapta Linie a lui Ananke, în părţi/elicoide suntem chiar „centrifugala-centripetie" a razei de flexiune a Gravitaţiei, **nedespărţiţi în chemarea divină**. Tangenta („interioară", de data aceasta!) a Necesităţii atinge o singură oară Elicea fiinţării –„sferă al cărui centru este pretutindeni, şi circumferinţa nicăieri" (sphaera cuius centrum ubique, circumferentia nullibi", ne sugerează Cusanus. Însă acea atingere/ impresionare de „Dinăuntru" când este nu o vedem (căci trecem doar prezenţi ca Absenţă), iar, când o vedem, nu (mai) este, (căci suntem absenţi în Prezenţă)...

Prezent în Prezenţă este numai Gramaticianul ce ascultă Cuvântul Tăcerii, Poetul Trezirii!...

Din fericire intuiţia poetică, drept conştiinţă pură a sensului fiinţial, nu repetă/adună logicul, ci înmulţeşte regenerator Logosul... Iar aceasta pentru simplul motiv că „a intui şi a fi sunt una"...

Mihai CABA

ZBORUL FRÂNT AL POEZIEI: NICOLAE LABIŞ

În eternitatea Timpului să ne oprim rememorator, fie doar şi pentru o clipă, la poetul Nicolae Labiş, născut la 2 decembrie 1935 în ţinutul mirific al Mălinilor, aflat pe apa Suhei, ce străbate *„cu şopot limpede"* hăţişul pădurilor de foioase şi brazi ale Obcinei Stănişoarei, cel pe care Geo Bogza avea să-l numească *„puiul de cerb",* iar Eugen Simion avea să-l definească emblematic de a fi fost *„buzduganul unei generaţii".* Dacă ar mai fi trăit, *„iedul Nicolae"* ar fi împlinit acum *86 de ani!*

Cu un debut fulminant în poezie, *„Fii dârz şi luptă Nicolae!",* cu un talent sclipitor, Poetul *„primelor iubiri"* urcă vertiginos şi strălucitor pe cerul liricii româneşti a timpului său, devenind *„o supernovă"* miraculoasă

prin Lumina şi Culoarea Poeziei sale. Mereu în *„luptă cu inerţia",* fire romantică şi năvalnică, devine în scurt timp o adevărată *„stea"* a generaţiei sale, impunându-se cu forţa poeziei ce ardea ca o torţă în inima şi cugetul său înaripat spre înaltul celest.

Dar, fatidic sau nu, aripile zborului său cutezător i-au fost frânte (mărturisitor!) *„la douăzeci de ani şi încă unul"* în urma unui tragic accident, petrecut în noaptea de *9 spre 10 decembrie 1956***,** când *„pasărea cu colţ de rubin s-a răzbunat"* (tramvai/ cine ştie ce?), care l-a aruncat pe... *un pat de spital*, de unde a trecut prea dureros şi prea regretat... Dincolo... *în 22 decembrie 1956.* Se împlinesc curând *65 de ani* de atunci, fără ca *„misterul"* morţii sale să fi fost descifrat vreodată!

Scurtă i-a fost să-i fie viaţa, scurtă i-a fost şi creaţia poetică, dar Poetul Nicolae Labiş este şi acum şi va fi şi de-acum încolo, mereu şi mereu, în veacul de acum şi în cele ce or să mai vină, *„o puternică şi emblematică personalitate a literaturii române"!*

„Moartea căprioarei" reprezintă, desigur, o *„chintesenţă"* a liricii sale definitorii şi inegalabile, fiind considerată una dintre cele mai frumoase poezii româneşti. Inspirată poetului de momentele trăitoare ale *„foametei din munţii Carpaţi",* care s-au succedat în chip nemilos ororilor războiului abia încheiat, poezia *„Moartea căprioarei"* înfiorează prin tragismul acestora: *„Împleticit m-am dus şi i-am închis/ Ochii umbroşi, trist străjuiţi de coarne,/ Şi-am tresărit uimit şi alb când tata/ Mi-a şuierat cu bucurie: – Avem carne!"*

Despre Labiş şi *„Moartea căprioarei"*, scriitorul Valeriu Butulescu avea să afirme cu tăria aforismului său: *„Labiş a trăit puţin, dar pentru un veac ne-a interzis să ne atingem de căprioarele poeziei."*

De fiorul acestei capodopere labişiene m-am pătruns în suflet chiar de la prima ei lectură din anii liceeni şi acolo mi s-a cuibărit pentru totdeauna, făcându-mi o adevărată *„datorie de suflet"* s-o recit în gând sau de aievea, cu aceeaşi caldă emoţie, ori de câte ori inima-mi dă...*ghes,* aşa cum se întâmplă şi acum, în clipele rememorării... *„puiului de cerb"...*

Moartea căprioarei... în 5 ipostaze

Seceta a ucis orice boare de vânt.
Soarele s-a topit şi a curs pe pământ.
A rămas cerul fierbinte şi gol.
Ciuturile scot din fântână nămol.

Aşteptăm într-un loc unde încă mai sună
Din strunele undelor limpezi, izvoarele.
Când va scăpăta soarele, când va licări luna,
Aici vor veni-n şirag să se-adape.
Una câte una căprioarele.

Ea s-arătă săltând şi se opri
Privind în jur c-un fel de teamă
Şi nările-i subţiri înfiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă

De sus, lumina palidă, lunară
Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireş...
Vai, cum doream ca pentru prima oară
Bătaia puştii tatii să dea greş!

Dar văile vuiră...Căzută în genunchi,
Îşi ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stârnind pe apă
Fugare roiuri negre de mărgele...

O pasăre albastră zvâcnise dintre ramuri
Şi viaţa căprioarei spre zările târzii
Zburase lin, cu ţipăt, ca păsările toamna
Când lasă cuiburi sure şi pustii.

Ce-i inimă? Mi-i foame! Vreau să trăiesc şi-aş vrea...
Tu, iartă-mă fecioară- tu căprioara mea!
Mi-i somn. Ce-nalt e focul! Şi codrul, ce adânc!
Plâng. Ce gândeşte tata? Mănânc şi plâng. Mănânc!

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe fie timpul fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare”, nici în „Poezia”, ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri”. Poate, şi astfel, aceste cărţi vor atrage atenţia cititorilor, dar şi confraţilor şi vor beneficia şi de alte comentarii. Din motive de spaţiu, pentru că primim multe titluri la redacţie, unele le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care nu le-au trimis, şi pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră, şi, în măsura posibilităţilor, la parte dintre ele vom reveni mai pe larg fie aici, fie în „Convorbiri literare”, după caz.

Editor: **Gheorghe A. Stroia**, *Averile după Conachi*, culegere de literatură contemporană din spaţiul tecucean, prefaţă (*Motor (!!!) de Tecuci),* de a.g. secară, Editura Armonii culturale, Adjud, 2019, 232 p.

Semnalăm doar, foarte succint dar cu interes, apariţia cu câţiva ani în urmă a unei antologii de proză şi poezie care reuneşte creaţii a 26 de autori care să ofere o imagine asupra „Tecuciului literar contemporan”.

Autorii, din diverse generaţii, au oferit antologatorilor texte de factură diversă, caracterizate, „global” şi succint, de a.g. secară, în cuvântul său de însoţire, drept „tuşând întreaga istorie lirică românească”.

O „carte de vizită” a acestor locuri bogate în istorie şi poezie, care a apărut sub egida Casei de Cultură Tecuci, a Cenaclului „Calistrat Hogaş”, în cadrul căruia activează sau au activat autorii (unii dintre ei consacraţi, membri ai Uniunii Scriitorilor, alţii poate cu îndrituite aşteptări în acest sens), ale căror texte sunt în aceste pagini. Un „cufăr” cu „averi” pe care îl aşteptăm îmbogăţit în anii ce urmează.

Street musicians, *Romanian and Australian Anthology*, Contemporary poetry and prose, 40 writers, Edited by **Mihaela Cristescu** (Romanian works) and **SE Crawford** (English works), Art by Luminiţa Şerbănescu, prefaţă: Loredana Tudor-Tomescu, Editura Sf. Ierarh Nicolae, Brăila, România, 2022, 180 p.

De câțiva ani de zile în Australia, la Sidney, prin grija Mihaelei Cristescu, în colaborare cu S.E. Crawford, Luminița Șerbănescu și New Writers' Group Inc., se realizează o serie de antologii în care se regăsesc creații ale autorilor români din țară și de peste hotare și a altora din Australia.

De altfel, nu este prima antologie din această „serie" pe care o prezentăm cititorilor noștri. În aceasta (al cărei „guest writer" este Adrian George Săhlean, care publică un fragment intitulat *Muzica retroversiunilor eminesciene. Sonoritatea specifică a limbilor*) sunt creații a 40 de scriitori care oferă o bogată gamă de stiluri, de modalități de a scrie, selectați de editoare urmare unui proces deschis. Între aceștia sunt și mai mulți colaboratori ai revistei noastre, și un număr de autori din Moldova.

Reamintim, nu întâmplător, Mihaela Cristescu susține în „Poezia", începând cu numărul 102 al revistei, o rubrică despre autorii români din Australia.

Sue Crawford scrie: *Street Musicians* reminds us how fascinated we are by sound: the more than 7000 human languages, the as yet untailled voices of other earthly species, the cadence of wind and sea".

O antologie frumoasă, o inițiativă meritorie, o colaborare interesantă între autorii români și cei din țara de adopție al Mihaelei Cristescu, în cazul de față Australia, și un efort care se cuvine semnalat. Și, nu în ultimul rând, o carte realizată îngrijit, frumos, cu ilustrațiile Luminiței Șerbănescu bine puse în valoare și tipografic.

Omar Khayyam, *Ruba'iyat (Catrene)*, traducere: Ionel Fernic, ediție îngrijită și studiu introductiv: Ovidiu-Cristian Nedu, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2017, 140 p.

Despre Omar Khayyam am scris de multe ori și în „Convorbiri literare", „Poezia" și în alte reviste, așa că nu mai revenim asupra numelui său, poemelor pe care le-a scris, de ce s-a spus că ar fi scris catrene, grafierii numelui și tipului de poeme pe care le-a scris, istoriei acestora ș.a. Am păstrat grafia din această carte, pe care dorim să o semnalăm cititorilor interesați de traducerea/ receptarea marelui poet persan în România, si pentru „povestea" din spatele cărții. În *Nota asupra ediției* citim că manuscrisul lui Fernic a fost redactat" „în noaptea de 25/XI 929", pare-se la Ploiești, fiind un „cadou" pentru un prieten, Petrică Stegărescu. Carnetul cu pricina, „reprodus fidel" în această carte, cuprinzând 70 de „catrene", a fost găsit, peste ani, de un anticar gălățean, Florențiu Valentin Tarasov. Fernic și-a numit manuscrisul „Robayet", fără a menționa nici o sursă, dar avem toate motivele să considerăm că era una occidentală, „catrenele" fiind în fapt „repovestite" în proză. Ovidiu-Cristian Nedu

semnalează şi că „o mare parte a traducerilor efectuate de Fernic se regăsesc în cele trei ediţii cuprinzând traduceri" ale poetului persan „publicate de Alexandru T. Stamatiad" între anii 1932 şi 1945, deşi „nu sunt întocmai identice", dar cu „asemănări suficient de mari" pentru ca să „susţinem că există o legătură".

Încheiem semnalarea noastră, pentru exemplificare, cu un „catren" în versiunea lui Fernic, din în această ediţie: „Toată lumea ştie că niciodată n-am murmurat nici cea mai mică rugăciune./ De asemenea, toată lumea ştie că n-am încercat niciodată să-mi ascund păcatele./ Desfid că există o justiţie şi o îndurare.../ Cu toate acestea, cred, pentru că întotdeauna am fost sincer."

Stefano Strazzabosco, *P*, *Planh per Pier Paolo Pasolini*, prefaţă (*La ceneri di Passolino*): Michelle Presutto, postfaţă (*Fin dagli. Spara*): Juan Gelman, versiune în limbile friulană şi spaniolă, Sinopia, 2014,

Pe scurt, în occitana veche planh (specie de poeme a trubadurilor, numită şi plang, care pot fi de mai multe feluri, în general acceptându-se trei mari tipuri; în total s-au păstrat până azi 44 de astfel de poeme, primul fiind scris de Cercamon, unul dintre primii trubaduri, la moartea ducelui Guillém al X-lea de Occitania, în 1137) era o lamentaţie/ elogiu la moartea unui prieten, a unei rude ori a unui protector.

Acest volum este un poem, un *planh* (în occitană: plângere, lamentaţie) pentru Pier Paolo Pasolini, scrie Stefano Strazzabosco, pe faţa căruia, atunci când am schimbat câteva cuvinte pe marginea cărţii sale, se vedea emoţia când vorbea despre acesta.

Se ştie, Pasolini, intelectual de stânga, a fost asasinat la Ostia, în 1975, în noaptea dintre 1 şi 2 noiembrie, în împrejurări considerate încă neclare. Pe scurt, a fost un singur condamnat pentru această crimă, Pino Pelosi, care atunci avea 17 ani.

Interesante sunt şi cuvintele scrise de Michelle Presutto, care, copil fiind, l-a cunoscut pe Pasolini, şi cele ale poetului argentinian Juan Gelman, scris în 2014 (ultima corectură a trimis-o cu două zile înainte de a se stinge din viaţă), anul morţii sale, şi care considera acest planh drept unul „implacabil în frumuseţea lui", dar şi că ar crea „climatul corect, riguros, de condamnare a autorilor acestei crime". De altfel, în nota sa de final, Stefano Strazzabosco scrie că a compus acest planh, în 2010 (după o declaraţie a lui Pino Pelosi şi a altora), pentru moartea lui Pasolini, dar îl dedică lui Juan Gelman, care abia murise înainte de publicarea lui.

Stefano Strazzabosco scrie că a „reluat", în viziunea sa, un *planh* celebru scris de Sordello da Goito, trubadur italian din secolul al XIII-lea, despre moartea unui alt trubadur, Blacatz (Blacas), un senior bogat dar şi

dedicat artei. Înaintea notei lui Stefano Strazzabosco este reluată o fotografie de la început (autoare este Graciela Iturbido, care semnează toate fotografiile din carte), din 2008, de la locul asasinării lui Pasolini. Tot (şi) ca un omagiu adus lui Pasolini, cartea este şi în italiană, şi în friulană (ştiută fiind legătura de suflet a marelui scriitor şi scenarist cu această limbă; Stefano este născut la Thiene).

Am scris toate acestea şi pentru a intra în „atmosfera" cărţii, dar şi pentru a arăta atenţia, grija cu care a fost alcătuită.

Legat de scriitura în sine, să începem cu faptul că autorul ei spune că „reia" acel planh al lui Sordello da Goito, Juan Gelman spune că e şi nu e astfel. Şi aşa este. Planh-ul lui Sordello este „modelul", dar nu avem o „transpunere", deşi ca structură, frazare, sunt „reluate", cât s-a potrivit scopului, frazele, dar transpare mai ales ceea ce vrea Stefano să spună legat de Pasolini.

Să luăm, de pildă, prima strofă. Scrie Sordello:

„Planher vuelh Blacatzen aquest leugier so,
Ab cor trist e marrit, et ai en be razo...

Şi Stefano:

„Piangere voglio Passolini uciso
Con la camicia a righe all'Idrolasco..."

Şi analiza/ comparaţia se poate face, astfel, până la sfârşit, dar ideea rămâne aceeaşi.

Un omagiu aparte, un volum şi de mesaj, dar şi un gest interesant din punct de vedere literar al lui Stefano Strazzabosco. O carte frumoasă.

Oana Frenţescu, *Aventura cuvintelor*, poezii, prefaţă: Mihai Batog-Bujeniţă, cuvânt pe coperta a IV-a: Daniel Cristea-Enache, Pim, Iaşi, 2022, 190 p.

Este prima carte o Oanei Frenţescu pe care o răsfoiesc, dar, citim şi în prefaţă, că „începând cu anul 2016 până în prezent a publicat unsprezece volume şi a participat la alcătuirea a mai mult de douăzeci de antologii" (M.B-Bujeniţă).

Citind-o, remarcând că a folosit şi vers rimat, dar mai ales vers liber (în care îmi pare că se exprimă mai degajat) – înlăuntrul căruia regăsim însă, uneori, şi o muzicalitate interioară realizată prin formule de frazare caracteristice autoarei, gândul m-a dus la două aspecte. Primul a fost o analogie cu pictura, cu acele tablouri în care pictorul apelează o efervescenţă coloristică – în cazul de faţă a tropilor, meniţi să „învăluie" mesajul într-o largă paletă „coloristică" prin care să atragă „ochiul" cititorului. Al doilea aspect este legat de felul în care foloseşte

vocabularul/ cuvintele. Când regăseşti anume cuvinte repetate, în diverse formule, de un număr semnificativ de ori în volum, te gândeşti inclusiv la acea mai veche zicere despre cheia „bahtiniană". Spre exemplu, regăsim, în diverse formule „cuvânt" („cuvânt/ cuvinte", o dată „necuvinte") de cca 150 de ori (fie că este vorba de „cuvinte rebele", „cuvinte de iarbă" sau, „cuvântul care te trezeşte", „cuvinte cu aripa murdară" ori „cimitirul cuvintelor grele" ş.a.), „timp/ timpului" de cca 100, „frunze" – undeva spre 50, ca şi „zi/ zilei", „albastru" (că tot vorbeam despre culoare, un fragment din poemul *Ne-am iubit*: „ne-am iubit în albastru;/ până s-a făcut mov,/ până s-a făcut negru,/ până ce ochiul lunii ne-a pierdut/ într-o tulburare verde-albastru."), pe aproape şi „pământ", apoi altele, ca înger ş.a.

Dar, poate, aici am putea să „judecăm" uneori toate acestea şi din perspectiva acelui „cuvânt bivoc" bahtinian, dinlăuntrul căruia răzbate nu doar un înţeles, nu doar „o voce".

Nu este un volum monocrom nici în „ilustrare", nici în abordare, nici tematic. Citim, astfel, despre dragoste („dragostea e un abţibild lipit de perete şi şters cu var/ explozie de cuvinte cu aripa murdară")/ „iubirea zee" („niciodată găsite"), sau regăsim strofe despre cuvânt *versus* imagine (un contrast de notat într-un volum dominat de „cuvânt") : „la început a fost cuvântul/ imaginea îi ia locul intrând în ochi/ intrând în gând/ zgâlţâind creierul/ ritmând inima/ până acolo unde emoţiile ies din umbră"; sau: „imaginea urlă fără sunet/ în timp ce aleargă prin ochi/şi trece prin tine". Ori despre „singurătatea argintată", viaţa citadinului dintr-un „oraş tremurând", „nevoia de izolare" „peticită cu indicaţii" într-o astfel de lume, trăiri, sentimente despre noapte, zi, cutremur, inima „zguduită de îndoieli" şi având „colţurile/ umplute cu unghii, cu iarbă, cu sfinţi, cu vocale" etc., etc.

Dincolo de rigorile critice/ calitative ş.a., dacă ne gândim la lectură, poezia, ca orice formă de artă, „ţine" şi ea de formaţia estetică a receptorului, de „gust". Dar prin acest fel de a scrie, de a vedea poezia, de a-şi vedea gândurile şi viaţa printr-o „aventură a cuvintelor" în care le „desenează", şi de a se privi pe sine în lume, şi lumea prin sine aş caracteriza succint, concluzionând, dincolo de orice alt tip de analiză de vreun fel sau altul aceste poeme (despre care Daniel Cristea Enache spunea că sunt „bine scrise şi intens gândite") ale Oanei Frenţescu.

Alexandru Dumitru, *Dulcele hazard*, rebuseme, cuvinte pe coperta a IV-a: Ioan Holban, Alex Ştefănescu, Constantin Dram, Editura Junimea, Iaşi, 2021, 110 p.; *Asta e şi ideea*, rebuseme, Editura Babel, Bacău, 2021, 96 p.

Băcăuanul Alexandru Dumitru, despre cărţile căruia am mai scris cu ani în urmă fie aici, fie în „Convorbiri literare" sau „Cronica", ne-a trimis două volume de „rebuseme", o „invenţie" a sa, „un joc al gândirii/ în care cuvintele se reculeg", cum spune în cartea apărută la Junimea ieşeană, în poemul *Adagio*. Iar, într-un „rebusem" din al doilea volum, apărut la editura băcăuană Babel, scrie: „În faţă iese POESIA din ascunzătoare/ sub privirile tuturor face gimnastică".

Semnalăm, aşadar, aceste două volume scrise şi publicate la vreme de pandemie de Alexandru Dumitru, remarcând şi propunerea sa în haină poetică, „rebusemele".

Poeme persane, selecţie, traducere din limba persană, note şi comentarii de **Otto Starck**, cuvânt înainte: George Grigore, Editura herald, Bucureşti, 2014, 348 p.

Nu este prima dată când scriu despre cărţi în traducerea lui Otto Stark (unele prefaţate de George Grigore, cum este cazul şi aici). Nici despre mari poeţi ca Rumi, Saadi, Khayyam sau Hafez. De data aceasta doar semnalăm (în ideea de e reveni, poate, mai pe larg, cu altă ocazie), această carte care cuprinde poeme de Baba Taher, Saadi, Omar Khayyam, Rumi, Şabestari şi Hafez. Fiecare selecţie din creaţia unui poet are înainte şi o pagină de prezentare a acestuia.

O selecţie de interes din mai multe puncte de vedere, o transpunere în română datorată unui traducător cunoscut, care stăpâneşte bine ambele limbi, şi găseşte în limba noastră o haină potrivită poemelor unor mari autori ai lumii persane. Încheiem cu un catren al unui autor poate mai puţin cunoscut la noi, Baba Taher: „Cu inima şi ochii sunt mereu într-o gâlceavă,/ căci tot ce ochii văd se-adună în inima hulpavă./ Dar am să-mi fac din bun oţel o spadă ascuţită,/ ca ochii-mi să-i străpung. Să-şi afle inima izbavă".

Diana Dobrița BÎLEA

DIOTIMA

Flamuri albe peste Atlantic (Ed. Rawex Coms, Bucureşti, 2021) este cartea de debut a Cătălinei Haşotti, un nume întîlnit tot mai des prin revistele literare. Acest volum de versuri, în ciuda faptului că include şi unele stîngăcii, inerente de altfel debutantului, anunţă deja o autoare inteligentă şi talentată. După această carte, au urmat: „La cules de flori şi

oase" (poezii, Ed. Neuma, 2022), „Dimineaţa Lianelor" (roman, Ed. Universitară Bucureşti, 2022), „Pietre de aer" (poezii, Ed. Tribuna, Cluj, 2023) şi „Ziua care tocmai a trecut" (proză scurtă, Ed. Neuma, 2023).

Discursul liric al ***Flamuri***[lor] ***albe peste Atlantic*** se deschide cu o poezie ce trădează nemulţumire şi furie faţă de „lumea nebună" actuală. *Cîinele roşu* este de fapt un alter-ego, cu o conştiinţă trează, cu puterea de a protesta împotriva nepăsării tuturor şi cu durere pentru dispariţia acelor virtuţi care ar fi putut să păstreze în armonie mediul social, ambiental, economic etc. Deosebirea dintre eu şi celălalt eu este aceea dintre omul simplu, cel care îndură consecinţele mersului strîmb al lumii fără să întreprindă măcar nişte acţiuni defensive, şi omul-poet, sensibil, empatic, apt să se facă auzit şi, în consecinţă, să declanşeze schimbările societale necesare. Soluţia autoarei conduce la ideea că omul simplu a pierdut busola şi că trebuie să înveţe de la poetul ancorat în realitate şi nu invers, considerîndu-se că societatea contemporană are nevoie ca vocile călăuzitoare să fie înţelese şi urmate pentru a fi posibilă salvarea celor mulţi: „Câinele meu de rasă pură nu se mai opreşte din lătrat./ Blana lui albă de-atâta furie s-a-nroşit./ I-am dat calmante, i-am dat ceai de tei/ degeaba, e revoltat./ Latră fără încetare pe limba lui de câine/ zicând că lumea asta-i nebună,/ că el nu mai vrea de-acum decât să urle/ sperând s-o facă mai bună/ şi tot felul de chestii de-astea câineşti./ Sunt disperată, nu-l mai suport./ Degeaba-i explic că lătratul lui infernal e fără rost./ I-am propus chiar să facem un joc de imaginaţie,/ cum că răul nu mai e decât în cărţile de istorie,/ că-l voi vopsi în negru să fie la modă,/ că-l voi dresa în câine poliţist/ ca să-şi găsească şi el un rost pe lume./ Dar câinele meu e un câine cu imaginaţie zero./ Aşa că de mâine nu-mi rămâne decât/ să-l pun să mă-nveţe să latru" (*CÂINELE ROŞU*).

Următoarea poezie, *SÂNGE DUBLU*, rupe firul cu pronunţat caracter social şi schimbă macazul. Iubirea, tema acestei poezii, este şi unul dintre pilonii cărţii, celelalte teme – timpul, căutarea rostului celor existente, condiţia artistului contemporan, autocrucificarea pentru susţinerea binelui comun, caracterul variabil al constantelor vieţii noastre ş.a. – avînd mai ales rolul de a zugrăvi sufletul/personalitatea autoarei. Este demn de luat în seamă modul în care Cătălina Haşotti ştie să mînuiască hiperbola pentru a evidenţia o stare emoţională elevată. Confesiunea este construită atent, secvenţă cu secvenţă, fiecare mărturisire fiind străbătută de tensiunea trăirii vii, continue. Pledoaria lirică ţine de propria convingere a celei ce se confesează că schimbarea, după întîlnirea dintre ea şi *el* numit aici cu pronumele nehotărît „cineva", este una organică (deci trainică!) şi că o asemenea clipă înaltă se cuvine să rămînă celestului, eliberînd în felul acesta femeia, în măsura în care mai este posibil, de greutatea senzaţiilor

şi a marilor emoţii: „Ca într-o perdea de catifea mă zbat./ Cineva mi-a intrat sub piele./ Sângele lui e sângele meu. […]/ Clipa lăsată de el/ îmi străluceşte în tâmplă./ De-acum nu-mi mai rămâne decât/ s-o ascult./ În curând am s-o azvârl mult prea sus/ ca s-o mai pot vedea./ Apoi îmi voi asculta şi înţelege/ ADN-ul”.

Sentimentul de dragoste restabileşte ordinea firii, a inimii şi a raţiunii, eul liric părînd uimit la revelarea propriei naturi. Afirmaţiile au, în acelaşi timp, tăria şi parfumul realităţior de altădată, ca şi prospeţimea pe care o emană orice încercare nemaitrăită pînă atunci. Iată cîteva astfel de exemple: „Prea des mi-am încălţat/ iubirile în pantofi de bal” (*COTIDIAN VIITOR*), „Stau în realitatea/ dintre tine şi sfere/ şi îţi port chipul/ ca pe un medalion./ Ce ruşine, Doamne, să leşin/ la vederea sângelui tău!” (*RITUAL*), „Ce neputinţe azi –,/ toţi caii îmi par troieni” (*RUPTURA*), „Pasărea asta e atât de perfectă/ încât mi-e teamă/ să nu i se-ntâmple ceva./ Raza ei mă învaţă să plutesc/ uitată în aer,/ acoperită de o umbră/ transparentă,/ traversând tăcută/ cerul dezmierdat,/ cu pieptul umflat/ de absenţa celor care/ mi-au trecut prin suflet,/ nesătui de iubire./ Ea mă duce departe,/ unind un gând/ cu alt gând,/ unul prea de sus,/ altul prea de jos” (*FULGER DE ZĂPADĂ*), „lasă-mi avere ceea ce eşti/ să fiu cu tine ceea ce încă nu sunt/ condu sufletul tău ca o pasăre albă/ de la tine spre mine/ în sunet firav de mătase/ fii pentru mine un menuet/ fii ochiul meu drept” (*STARE LIMPEDE*).

„Necuvintele” lui Nichita Stănescu devin la Cătălina Haşotti „cuvinte necuvântate”. Ni se relevă dorinţa eului liric de a primi, fie şi în acest mod, confirmarea iubirii. Poezia este foarte frumoasă şi vădeşte nu doar o sensibilitate aparte a autoarei, ci şi abilitatea sa de a aşeza una lîngă alta, aproape cinematografic, imagini limpezi, deşi totul este o metaforă pentru iubirea a cărei intensitate tăinuită atinge cote maxime: „Vorbeşte-mi în cuvinte necuvântate./ Necuvântatele tale vor intra în gura mea/ ca nişte bulgări mici de zăpadă sclipitoare/ şi se vor topi repede./ Apa lor am s-o beau cu înghiţituri mici şi rapide,/ iar tu o să mă întrebi de ce mi-e aşa sete./ Eu n-o să-ţi pot răspunde –/ de-abia dacă o să am timp să simt/ cum îmi cad în suflet./ Voi face o pauză atunci când/ voi fi înghiţit mii de bulgări/ şi trupul meu va începe să tremure./ Ţi-e frig, o să-mi spui./ Nu mi-e frig,/ am doar puţină febră” (*FEBRA*).

Cătălina Haşotti acceptă sensul unidirecţional al vieţii omului pe pământ („Numai destinele nu sunt pleonasme,/ ci se desfac în umbre./ Nu prea avem de-ales –/ ne-ntoarcem numai şi numai/ numai înapoi” – *SENS*) şi îşi imaginează cu serenitate călătoria spre *dincolo* („şi-am început a scoate/[…]/ o viză pentru alt tărâm/ iar la sfârşit un şarpe./ Am să mai stau poate o zi,/ apoi spre înserare/ în barca mică am să urc/ […]/ când o

să merg/ spre Constelația rece" – *HIMERICĂ*), are convingerea că păcatul originar trebuie repetat azi, în condițiile în care omul are nevoie și poate(!) să-și dea o resetare doar mîncînd iarăși din pomul cunoștinței binelui și al răului („Stau cu tine în același sac gros/ închis la gură cu o sfoară/ și agățat de ultima creangă de măr/ ca disperatul aruncat în mare/ încerci să scapi/ să spinteci iuta groasă/ cu degetele tale lungi/ ca să mai poți zbura prin rai/ eu stau lipită de tine/ și vreau să îți arăt/ că sub talpa mea este un măr/ ia-l dracului și mușcă din el" – *ADAMICA*), se regăsește în Diotima, femeia înțeleaptă de la care învață Socrate („Stau între cele două părți extreme ale lumii/ și binecuvântez pânza imaculată întinsă între ele./ Zeilor, nu-mi purtați pică!/ Diotima chiar există" – *FLAMURI ALBE PESTE ATLANTIC*) etc.

Recunoscînd noima existenței sale, Cătălina Haşotti îşi revarsă peste semeni grația de pămîntean ales, și nu o face la întîmplare, ci alegîndu-și cuvintele cît mai bine cu putință. Este exact ceea ce deosebește un scriitor adevărat, cu un drum sigur în literatură, de un veleitar.

Raluca FARAON

POEZIA SAU DRAGOSTEA IMPOSIBILĂ DINTRE UN DERVIŞ ŞI O GHEIŞĂ

Citind cartea de poezie a lui Adi G. Secară, *Horodok*, Editura Eikon, 2022, am experimentat, pe de-o parte, bucuria unei lecturi privilegiate, pe de altă parte, inevitabil, am fost cuprinsă de neliniștea pe care orice cititor o poate intui, la un moment dat, nu numai legată de mersul Istoriei, dar, mai ales, la gândul, deloc liniștitor, că s-a scris enorm până acum, aparent, s-a spus tot, admirabil. Cartea scriitorului (și criticului literar) îmi pare un carusel de tensiuni și volute culturale, grevate pe un tumult de stări voit prezentate haotic, ca un vulcan care se revarsă în interior, generând, concentric, alte explozii.

Tensiunea pe care versurile numerotate cu cifre arabe (40, dar fără 15, înlocuit cu 19:19) o generează dă mărturie despre o revoltă a creatorului, oarecum în manieră argheziană. Toate referirile așa-zis religioase (cu renegările aparente și sfidarea în dorul lelii, de la creștinism la hinduism și alte –isme) sunt semn al unei căutări a absolutului, interogat, declasat, apoi iar repus în drepturi. Un turn Babel clădește în *Horodok* Adi G. Secară, un construct cultural (cu referiri explicite sau

voalate la mitologie, religie, literatură sau cinematografie) pe care tot el îl dărâmă de teama de a nu sfida perfecţiunea (definită ca frumuseţe abstractă, neexprimată): „pentru un regat năruit/ Dumnezeu este într-un singur plămân/ sare într-un singur picior/ unde patru degete caută un profet" (1.) *Cuvintele-oase* – iată, blestemul oricărui poet, azi, care nu poate crea decât asimilând moştenirea covârşitoare a literaturii de până la el. Ce facem atunci? Ne întoarcem la „focul-cuvânt", simulăm inocenţa oamenilor primitivi, mimăm forţa incantatorie a cuvântului şi revolta primului om în faţa zeilor, desacralizarea pedepsei va suna aşa: „dacă va ploua/ va creşte un semizeu/ care mă va visa/ scriind/ un manuscris care va începe aşa" (2.) Şi pentru ca impresia de Babel să persiste, fărâmăm în cioburi (cam aşa se defineşte, până la urmă, literatura postmodernistă, nu-i aşa?) logica discursului şi continuitatea temporală: „nu mai există ceasuri pe lumea aceasta/ dar zeul ceasurilor a spus să vă duceţi/ unde se duc toate ceasurile când se duc/ şi să aduceţi unul cu mir, tămâie, nectar şi ce-o mai trebui" (5.).

Horodok este spaţiul creării poeziei, un oraş eclectic („între Sparta şi Athos"), clădit („din aproape nimic") cu dorinţe, frustrări, temeri, entuziasm şi resturi de memorie culturală. Socrate îşi bea aici cucuta zilnic, va clădi un „tramvai silenţios pe un piedestal" din „ceva ploaie/ ceva lună/ gheaţă/ rădăcini de cucută". Ce frumoasă incantaţie formulează poetul filosof, derviş şi constructor-vatman la un moment dat: „Cititorule, Frumoasă Cititoare,/ iubiţi-mă ca pe un cerşetor/ unic" (12.) Şi îmi aminteşte, oarecum, de alte versuri, ale lui Cezar Ivănescu: „!şi socotiţi-mă un lepros care se vindecă/ şi v-ar putea şi omorî cu-mbrăţişările!" (*De profundis*) Indiferent care sunt temerile unui poet în faţa foii albe (sau a spaţiului alb, în general), Cititorul va reprezenta, ideatic, motivaţia, curajos ingenuă, a conceperii oricărui text: „Daţi-mi dorinţele voastre!/ Sunt un uriaş/ cărtcăun care mă hrănesc cu gândurile, visele,/ tot ce-aţi uitat, rănile voastre deschise ca nişte/ izvoare care duc spre un alt fel de mântuire" (13.) Doar impulsionat de prezenţa iluzorie a receptorului, poetul devine demiurg „poetul făcea paşi ca polifem/ ridica dunărea ca pe un fular tricolor/ deşi existau atâtea culori/ învârtea apele ca pe un lasso cu care prindea curcubeie". Apoi, se reculege sfios şi se ia, ca orice postmodern care se respectă, peste picior: „poetul nu se lua în serios/ râdea de paşii săi care ruinau lumi de tinichea" (13.)

Iubirea este configurată prin filieră culturală: „buzele tale/ care ştiu precum peştii lui kusturica// ştiu iubi dinţii tăi şi povestea/ acestei iubiri/ la fel de imposibile/ ca una dintre un derviş şi o gheişă// ca una dintre un cireş înflorit/ în rana lui de poet bătrân" (20.). Se putea altfel? Mai ales că invocarea idealului romantic a iubirii imposibile se face cu ironie şi umor:

„o femeie cu care ai bea o cafea/ într-un univers în care nu există cafea/ pe care ai iubi-o/ [...] într-un univers în care nu există moarte" (21.) Dar farmecul îi sporește astfel. Senzația de edificiu care se clatină amenințător (realitatea, istoria, orice e cursiv, inevitabil) este atenuată de reperele fals spațiale ale unui oraș, o metaforă a cărții, ocrotitoare și mângâietoare. Iubitele evocate atât de des în *Horodok* ar putea fi, de ce nu, cărțile, în care cititorul-poet își găsește împlinirea și alienarea, deopotrivă: „mă-nșurubam în sufletele lor ca un înger de vierme/ le-aș fi ros cărțile lor suflete, să văd la ce pagină m-aș fi/ găsit, pe ce rând, la ce notă de subsol,/ și nu mă găseam, nu mă găseam" (14.)

O încercare de surprindere a inspirației spontane (mai mereu amenințată de memoria culturală) încearcă Adi G. Secară să redea prin ritualul focului și al apei, adus la limita precară a constituirii: „dans fără umbra sufletului/ dans al focului fără niciun vreasc/ ploaie cu doar o singură picătură de apă" (24.) Cred că aici e punctul maxim al tensiunii cărții, acest carusel de măști, o „armată de euri" (de la Socrate până la Trakl sau Kafka), tensiune care derivă din spaima că poezia ar putea deveni o carte dusă la casat, nu să fie „o carte perfectă/ care să moară/ și să învie" (40.)

Până una alta, Secară a scris o carte din „dorința de a drăgosti sufletele stelelor-cuvinte", premiată pentru „stil artistic rafinat și ingenios" (*Ficțiunea*, 2023), o carte profundă și emoționantă.

Marius MANTA

VAL MĂNESCU – „TOTUL E BINE ȘI NIMIC NU M-A DURUT"

Cu cinci minute înainte de a începe această nevinovată încercare de a pătrunde în lumea versului marca Val Mănescu, curierul a binevoit să îmi lase „Hackney Diamonds", ultimul album al celor de la Rolling Stones – iar „potriveala" asta, zău, are nişte înţelesuri mai adânci, pe care voi fi fericit să le descopăr undeva, cândva! Nu tocmai separate la nivelul supratemelor pe care le vehiculează, și cartea, și albumul, spun implicit povestea unui mod de a fi într-o frumusețe (încă) ademenitoare; la final, îți dai seama că sunt două discursuri despre libertate, despre demnitate, despre bucuria de a te fi înțeles măcar până la un punct, nu în ultimul rând despre încrederea și speranța că drumul nu se va frânge, ci va îngădui alte și alte – zic eu! – întâlniri și experiențe memorabile. Când „angry" (ar fi bine să nu treceți așa ușor peste single-ul ăsta) în relațiile cu viața – cheltuind energii pe

care puțini le vor fi întrezărit, când deosebit de atent cu aceasta – analizând-o temeinic, trecând-o prin filtrele rațiunii dar și ale unui sarcasm aparte, totuși iubind-o cu toată ființa, Val Mănescu e din stirpea rară a celor aleși să fie scăldați în harul plin de rod al cuvântului ce nu trădează principii și realități estetice puse la lucru de alții încă de prin Antichitate. Citindu-l pe Val, îți dai seama că uneori, de fapt rareori, poezia e viața însăși. S-a și zis în câteva rânduri: „Val Mănescu publică rar" – menționez și celelalte volume care au apărut, cu o excepție, la distanță de un deceniu: „Delict de memorie" (1993), „O zi dinaintea sfârșitului lumii" (2003), „Efectul Placebo" (2013), „Ochiul fără pleoape" (2018). El însă locuiește Poezia în permanență iar o asemenea condiție nu e de ici, de colo; greu de așezat cu strictețe după criterii procustiene într-o anumită formulă, textele pe care ni le încredințează se dovedesc a rămâne străine în fața oricăror cosmetizări vădit artificiale. Autorul de față nu driblează, nu jalonează, nici nu complică din dragul unui exces de rațiune. El doar își primește cititorul alături, destăinuindu-i-se, într-o preumblare ce amintește fără contururi precise de plimbările peripatetice ale oamenilor cetății. Rețeta nu e nici pe departe mainstream, însă, evident, aproape la fiecare pas găsește rezolvări poetice care surprind. Ale sale dintru ale sale. Să ne apropiem de...

„totul e bine și nimic nu m-a durut". Apare în 2023 la Editura „Babel" și circumscrie o avalanșă de trăiri provocate (și) de apariția deloc așteptată a unui diagnostic dușmănos. O spun răspicat de la început: autorul e un învingător, găsește motivația de a lupta și de a învinge, chiar dacă în varii segmente ale discursului pare că suferința (fizică) va fi inundat deplin celelalte coridoare. Deși interesat de numeroasele fețe ale solitudinii, Val Mănescu știe că nu este pe deplin singur: am citit așadar cartea în discuție și sub forma aceasta a unui check in, dat din dorința de a mărturisi existența victoriei, de a-și „striga" prezența. Locul dezvăluirilor poetice e chiar *mijlocul celor existente*, ale celor din viața aceasta, deși ludicul „constatărilor" ne poate juca feste: „Va trebui să ieșim cu ceva plusvaloare/ din viața asta obraznică/ atât de puțin Dumnezeu/ și atât de mulți sfinți/ pândesc să-mi transforme trupul/ în scrum/ și să-și împrăștie cenușa în vânt/ ca pe nimicul ispitit de metaversul/ cu umbră interioară..." Postura amintește de zbaterile psalmistului din versul arghezian, chiar dacă aici, cel puțin la început, poetul nu se mai află explicit în căutarea ipostasului divin. Ulterior, aduce nuanțe: „poate că nu prea m-am rugat la icoane/ văd toate astea/ poate ar trebui să mă împac/ cu Dumnezeul ăsta care umblă prin mine/ cu bateriile descărcate/ să-l respect și să-mi fie teamă de El/ ca de un suflu sistolic depistat prea târziu/ să fiu de acord că la început a fost cuvântul/ dar și Dumnezeu să fie de acord că/ la început a

fost puterea/ şi să-mi răspunde şi El la bună ziua/ din când în când..." („Rar mă arăt lumii"); locuitor într-un monden guvernat de legea „breaking news", e nevoit să demaşte chipul nebuniei şi al grotescului: „tot citesc ştiri/ despre idioţii utili/ cu zgomotul lor de seminţe putrede/ slăvind comunismul Mort". Asta e lumea în care e musai să trăiască dar şi din care trebuie la un moment să se salveze. Sunt numeroase – hai să le numim – accente sociale care conferă poemelor şi o notă de revoltă , provocând răbufniri energice. Deşi mi s-ar putea lesne reproşa o asemenea comparaţie, aş zice că Val Mănescu ne invită la o călătorie cu maşina prin oraş: la început ne împărtăşeşte câte ceva despre condiţia poetului („Simulacru de rai"), mai apoi ne şopteşte trist – jucăuş câte unul-două adevăruri, aşa cum proceda şi jester-ul la curtea regelui –„Ultima ţigară", „Versoix decembrie 1989" (deşi nu la Regele Mihai făceam referire anterior); pierzându-şi ceva din răbdarea iniţială, urmează să apese pe acceleraţie şi să ne introducă într-un soi de carusel unde, de multe ori, grotescul, alături de tot ceea ce e hâd şi monstruos guvernează prezentul. Decupez din „Alt festin" şi „Devenind propriul nostru gunoi": „În parc au concert cohorte de ciori hotărâte/ la teatru drame şi comedii străine care îţi seamănă/ Trebuie să fie şi-o caterincă vreo harmonie ceva/ să ţină isonul decadent la fanfarele neamului de poeţi/ De aceea în farmacii luminează electric/ reclame în versuri la antinevralgic/ şi la regrete veşnice proaspete", „nu sunt decât un accesoriu la uliţa principală/ cu sens unic spre zero şi tot mai puţine cuvinte/ în giratoriul fostelor iubiri unde durerea/ scormoneşte desuet caldarâmul şi se insinuează/ în macadam spre un alt festival nebun/ sunt de vânzare la negru bilete pe tarabele din piaţa centrală/ precupeţi dau gratis evenimente veştede în hârtie de ziar..." Şi gândul mă împinge ba înainte, ba înapoi, între Bacovia şi Genaru. O cu totul altfel de „bogăţie" e mărturisită în „Rolling Stones" (ca să vezi!), „O sâmbătă cu final ambiguu" sau „Mâinile mele căutând" – mai sunt şi altele! Aici, iubirea pare că restabileşte magic armonia tuturor prezenţelor, ea e singura ce poate contura chiar un crez existenţial-poetic. Dinspre „după-amiezile ploioase de iulie", când „făceam dragoste pe rolling stones"/ „în ritmul nebun de la honky tonky woman", la „Să ne înţelegem iubitul fetei în blugi este poet/ El o iubeşte cât toţi căluţii de mare din oceanul planetar/ Străfulgeraţi de amor pentru superbele iepe de mare" şi „poate am să mă întorc să te sărut/ când se va fi terminat de răstignit trupul meu".

În postfaţa volumului, Adrian Jicu nota: „Ceea ce mi-a plăcut întotdeauna la scrisul lui Val Mănescu este amestecul, indicibil, de (auto)ironie şi umor negru. Prea lucid ca să îşi permită sentimentalisme, el face pe durul, drapându-şi sensibilitatea într-un discurs tăios, care i-a devenit o a doua natură". Într-adevăr, aici, unde „totul se vinde şi nimic nu

se cumpără", „Prin ţara asta mereu condusă de un rechin orb/ Urmat fără împotrivire de poporul de guvizi duioşi/ Hrăniţi cu boabe de strugure stoarse din icrele lui", sugestia poetică, formulată uneori la graniţă cu tonul imperativ, indică necesitatea ca unele categorii simbolice precum albul şi binele să fie separate (chiar brutal) de negru, minciună, postadevăr. Îngăduind mici doze egotice, lumea pe care o are în vedere construcţia lui Val Mănescu, dimpreună cu metalimbajul ce o generează, pot deveni repere în eforturile omului recent de a scăpa din tirania tuturor neputinţelor.

Vasile DIACON

GEORGE POPA – 100 DE ANI DE LA NAŞTERE

Cu zece ani în urmă, scriind despre marele om de spirit care a fost doctorul, filosoful, poetul, traducătorul, eminescologul, profesorul universitar George Popa, precizam că atunci când mă refeream la personalitatea sa, „volens nolens, gândul fuge la fascinaţia culturii, la subjugarea sublimului şi la cucerirea spaţiilor astrale, iar când meditez la poezia domniei-sale şi la rigoarea ştiinţifică – atunci când vorbim de doctorul şi profesorul universitar – mă surprind cugetând la vocaţia universalului, pe care i-au pus-o în evidenţă cu mult timp înainte cei care i-au studiat opera şi care au scris despre domnia sa" şi că acesta, indubitabil, a fost „un om dăruit de Dumnezeu până peste poate".

Afirmaţiile respective aveau să-şi găsească justificarea în două cărţi de referinţă în bibliografia operei celui care a fost unul dintre marii oameni de cultură ai urbei ieşene în epoca pe care a străbătut-o, cărţi născute în urma unei relaţii de spirit deosebite cu marele om de cultură. Să trăieşti în „dulce târg al Ieşilor", să asişti, dacă nu chiar eşti implicat în fenomenul cultural care se desfăşoară în urbea noastră şi să ratezi apropierea de lumea spirituală a lui George Popa, şi chiar de el însuşi, este o „scăpare" ce ar putea fi catalogată ca una din marile „pierderi" ale vieţii.

Eu am avut şansa de a nu rata această ocazie datorită regretatului meu dascăl, romanistul Ştefan Cuciureanu, de la care aveam să aflu multe despre medicul George Popa şi aveam să-l descopăr, tot la sugestia sa, la începuturile anilor '80 ai veacului trecut, într-o minunată versiune românească pe care a realizat-o robaiyatelor lui Omar Khayyam, dar şi într-o interesantă exegeză – *Spaţiul poetic eminescian* – apărută la Junimea.

Mult mai târziu, după ce zeiţa Fortuna a făcut să-mi intersectez paşii cu profesorii universitari Traian Diaconescu, cunoscutul latinist, şi

specialistul comparatist şi scriitor Leonida Maniu, prieteni apropiaţi de George Popa, intrând în acest grup select, am reuşit, încetul cu încetul, să realizez cu mare bucurie o deosebită proximitate spirituală cu acesta, care a dus la publicarea a două interesante şi frumoase cărţi.

Discuţiile noastre pe teme de cultură, mai ales despre literatură, se constituiau în veritabile momente de înălţătoare magie, căci George Popa a fost un veritabil vrăjitor al cuvântului rostit. Astfel, încetul cu încetul, aveam să mă conving tot mai mult că, în deosebita sa modestie, merita pe deplin eticheta, creată în Renaşterea italiană: *uomo universale*.

Am enumerat în diverse ocazii multitudinea preocupărilor pe care le-a avut în viaţă, urcându-le pe toate pe culmi înalte. S-a spus de către alţii, deci nu eu prima dată, că George Popa a fost un spirit universal, acel „uomo universale", concept pe care l-au utilizat renascentiştii italieni pentru a califica marile personalităţi ale culturii vremii.

Se ştie că termenul de *uomo universale* are ca echivalent în limba greacă cuvântul *polymatha*. Ambii termeni, sinonimi, se referă la o personalitate care a creat în multiple domenii, atât în ştiinţă, cât şi în literatură, artă şi filozofie. Un model în acest sens a fost şi rămâne Omar Khayyam – matematician, astronom, filozof, medic, poet – personalitate care a trăit cu un mileniu în urmă şi pe care George Popa şi l-a apropiat cu o deosebită delicateţe, traducându-i poeziile, robaiyatele în mod special.

Poate la o altă scară a timpului, George Popa a ilustrat admirabil pe *uomo universale*, abordând diverse domenii practice şi ale cunoaşterii. A fost slujitor al lui Hipocrat şi profesor universitar în domeniu, a publicat zece cărţi de medicină (dintre care amintim: *Diagnosticul şi tratamentul bolilor interne*, trei ediţii, *Vademecum de urgenţe medicale*, patru ediţii; *Citodiagnosticul în practica medicală*; *Cum tratăm sindroamele hemoragice*; *Actualităţi în Hematologie*, trei serii). Totodată, muzele poeziei – Calliope, Erato şi Euterpe – i-au stat aproape şi a scos de sub teasc minunatele volume de versuri *Laudă formei,* 1969; *Constelaţia Hyperion,* 1978; *Orfeu şi Euridice,* 1986; *Iniţieri,* 1999; *Înălţarea mai sus de sine,* 2002; *Catrenele din Valea Vinului,* 2002; *Meditaţii orfice,* 2003; *Vitraliile Bunei Vestiri,* 2004; *Învierea preludiilor,* 2007; *Poezii* şi *Tratat de uimire,* 2008; *Cântec infinit*. *Antologie poetică*, 2011; *Corezonanţe orfice*, 2014; *Ecouri din transposibil: pentagrame*, 2014, adăugând aici şi *Ars poetica* (2016). A tipărit interesante şi captivante studii de filozofia literaturii, filozofia artei: *Spaţiul poetic eminescian,* 1982; *Prezentul etern eminescian,* 1989; *Spiritul hyperionic sau sublimul eminescian*, 2003*; Libertatea metafizică eminesciană*, 2005*; Deschideri metafizice în lirica eminesciană,* 2007; *Luceafărul. Treptele spiritului hyperionic,* 2010; *Eminescu sau dincolo de absolut,* 2011; *Metafora şi cei trei oaspeţi ai poemului,* 2002; *Trei feţe ale*

sublimului: Shakespeare, Holderlin, *Tagore*, *2004; Meditaţi asupra liricii universale,* 2007; *Studii de literatură comparată,* 2009, *In principio fuit Eminescu*, 2013; o carte de cuceritoare aforisme (*Însemnările unui oaspete al luminii,* 2006); necesare şi utile lucrări de istoria culturii (*Istoria culturii şi a civilizaţiilor. Un compendiu al spiritualităţii universale*, 1997*; Repere în spiritualitatea românească*, 2004); nu uităm să amintim eseul dramatic *Imposibila aventură. Aporii ale tragicului,* 2001; în filozofia artelor plastice publică prima monografia despre Auguste Rodin, precum şi volumul *Semnificaţiile spaţiului în pictură*, carte pe care pictorul Eugen Ştefan Bouşcă o considera unică în contextul studiilor de filozofie a artelor pe plan universal; iar mai târziu o foarte interesantă lucrare *De la noetica presocratică la desumanizare*, 2015. A tălmăcit în limba română din creaţia unor titani ai culturii universale precum din opera poetică a lui Omar Khayyam, Hafiz, Rabindranath Tagore, Rainer Maria Rilke, şi din cea filozofică a lui A.K. Coomaraswamy. În toate aceste domenii ale culturii a publicat cu o mare „risipă" de spirit.

Copleşit de uriaşa sa cultură, m-am gândit să facem un interviu. (De altfel, îmi propusesem să fac o serie de interviuri cu mari personalităţi ale culturii ieşene, pe care să le „botez" *Dialoguri cu oameni care au străbătut veacul*, integrând în acestea atât pe cei care au o frumoasă vârstă, cum era cazul profesorului Gavril Istrate, care se apropia de 99 de ani şi cu care am multe ore de înregistrări, dar şi oameni care au o cultură deosebită, care la 70 ori la 80 de ani au acumulat cât alţii într-un veac). Ceea ce s-a dorit a fi un interviu de câteva pagini s-a dovedit a fi un veritabil „roman al vieţii şi al spiritului", pentru că George Popa, cu o dezinvoltură cuceritoare, dar şi cu o sinceritate debordantă, şi-a expus sufletul aşa cum îi era: curat, neprihănit şi de o omenie extraordinară, iar noi nu am riscat să-l trunchiem (fără a-i ştirbi grav unitatea de idei) pentru a-l publica în serial, motiv pentru care am hotărât să-l tipărim într-un volum independent, *George Popa, homo universalis*, în 2012, care s-a bucurat de o foarte bună primire. Au scris despre această carte: Nicolae Creţu (*De la dialog la autoportret: George Popa*), Traian Diaconescu, (*George Popa*, *un destin ocrotit de Olimp)*, Gavril Istrate (*George Popa printre contemporanii săi*), Ion Popescu-Sireteanu (*George Popa*, *homo universalis*), Gheorghe C. Patza (*George Popa – un om universal contemporan*), Theodor Stamate (*Omagiu academic Profesorului George Popa*), Ion Solcanu (*Cu ocazia lansării cărţii* ***George Popa, homo universalis***, *de Vasile Diacon*).

Un an mai târziu, în 2013, în zi festivă şi într-o atmosferă efervescentă, lansam impozantul volum *Umanistul George Popa. Omagiu la împlinirea vârstei de 90 de ani*, despre care a scris pe larg poetul Constantin Mănuţă. Este lucrarea care l-a readus în lumina criticii şi căreia

i s-a adăugat o interesantă carte semnată de Svetlana Paleologu-Matta, *George Popa in extasis mentis*, apărută în 2022.

Despre George Popa, încă de multă vreme, s-au spus lucruri care reţin atenţia. Din presa vremii, am reţinut câteva cuvinte pe care le-au scris unii şi alţii. Spre exemplu, Virgil Cuţitaru îl califica în următorii termeni: „Poet de elevată distincţie, cunoscut şi recunoscut eseist, traducător subtil şi redutabil om de ştiinţă – medic profesor, şef de clinică", iar Ion Ţăranu publica un interviu cu acelaşi George Popa sub genericul „Există minţi şi sensibilităţi care au pasiunea universalului". Dacă Florin Muscalu îl numea „un om al Renaşterii", Cristina Firoiu scria, între altele: „Distins om de cultură al Iaşului, s-a afirmat ca poet, critic de artă şi traducător" al lui Khayyam, Tagore, Rilke, şi îl aprecia „drept un scriitor de o remarcabilă cultură filozofică şi artistică, cu o linie elegantă a scriiturii şi un comentariu de mare rafinament estetic", caracteristici remarcate mai ales în „cercetări originale asupra creaţiei eminesciene".

Pentru activitatea sa creatoare în domeniul artelor, Universitatea de Arte „George Enescu", din Iaşi, i-a acordat lui George Popa, în 2008, titlul de Doctor Honoris Causa, ocazie cu care prof. dr. Constantin Popa spunea: „Dumneavoastră aţi descoperit lumea prin dubla relaţie cu omul – pe de o parte, ca medic şi cercetător, iar pe de altă parte, şi ca om de creaţie literară şi artistică, ca om fascinat de spaţiul estetic, adică de Frumos, care v-a dăruit o şansă unică de evaluare şi salvare a fiinţei", iar prof. dr**.** Viorel Munteanu afirma: „În toate cele înfăptuite aţi pus pasiune şi muncă fără răgaz, aţi omagiat viaţa şi starea poetică, aţi fost mereu în misiune; aţi înţeles că experienţa personală trebuie să se afle într-un *acord natural cu universalitatea*, pentru a şti că existenţa este marele prilej de evaluare corectă – deci şi estetică – a realităţii înconjurătoare, a lumii şi a propriului eu".

Traian Diaconescu scria că George Popa a „împlinit o idealitate, şi anume, conlucrarea interdisciplinară a două valenţe complementare – vindecarea somei, a fizicului ca medic, şi iluminarea sufletului, ca literat". Şi, revenind la Svetlana Paleologu Matta, citäm dintr-o scrisoare din 2011: „Dvs. sunteţi o personalitate covârşitoare!: poet, eseist, filozof al culturii, dramaturg, traducător – aveţi *vocaţia universalului*!" şi încă dintr-una, din acelaşi an: „Ce spirit *mare* eşti tu, George! Un Empedocle? Şi Poet, şi Medic, şi Mister şi mii de alte lucruri. Nici nu exisă reverenţe ce ţi-aş putea face! Eşti binecuvântatul ceresc! Din cei Aleşi! Umbli pe căi stelare, în alte lumi. Ce miracol mi-a fost dat să te cunosc!"

Aceste deosebite aprecieri trebuie să fi ţinut cont de nu puţinele priorităţi pe care le deţine George Popa în plan spiritual, şi anume: în filozofia culturii a publicat despre creaţia lui Eminescu şi a scos în

evidenţă, pentru prima oară, unele originalităţi eminesciene în plan universal: definiţia geniului, fenomenologia transformării spaţiului fizic extern în spaţii sufleteşti, concepţia despre libertatea metafizică. Reunind diversele caracteristici ale viziunii filozofice eminesciene, George Popa creează conceptul de *spirit hyperionic.*

George Popa a fost, pe plan naţional, primul care a publicat studii ample despre Omar Khayyam, Hafiz, Hölderlin, Rainer Maria Rilke şi Rabindranath Tagore, însoţindu-le cu multiple traduceri din creaţiile acestor poeţi.

Aşa cum remarca prof. Leonida Maniu, George Popa a fost primul hermeneut de literatură de artă, care, la noi, foloseşte *comparatismul complex,* universal**,** în sensul punerii operelor literare în corelaţie cu creaţii din artele plastice, din muzică şi filozofie.

Remarcată în mod deosebit mai ales de prof. Constantin Ciopraga şi prof. Dumitru Dumitraşcu de la Cluj, ca prioritate în ce priveşte semnificaţia filozofică este cartea de aforisme – *Însemnările unui oaspete al luminii.*

Traducător redutabil, aşa cum a fost caracterizat, în afară de poeţii amintiţi, precum şi din alţii, G. Popa a tradus cel mai important studiu asupra hinduismului şi budismului efectuat de celebrul filozof Ananada Coomaraswamy, traducere pe care o prefaţează cu un întins studiu, unde pune gândirea indiană în context cu filozofia europeană şi cu gândirea lui Eminescu.

Important de notat este faptul că, dată fiind întinsa sa cultură, în studiile de literatură şi artă George Popa efectuează un „comparatism complex", după expresia lui Dan Grigorescu, punând în valorificare reciprocă, în „corezonanţă", creaţii afine din poezie, pictură, sculptură, muzică şi filozofie, îmbogăţind astfel, inapreciabil, cultura cititorului.

Toate aceste consideraţii ne determină să susţinem că tot ce a scris George Popa, în primul rând lirica sa, trebuie citit în lectură cosmică, în emoţia universalului.

Acum, la împlinirea, pe 7 iulie, a unui veac de la naşterea sa, îi închinăm un gând pios şi de recunoştinţă pentru ampla sa creaţie spirituală, care ar fi justificat acordarea titlului de cetăţean de onoare al Municipiului Iaşi, în timpul vieţuirii sale printre noi, cei care i-am fost contemporani.

Livia CIUPERCĂ

TAINA UNEI NOPȚI DE VISARE

Pentru iubitorii de poezie din țara noastră, semnalăm, actualizat, într-un recent prim volum monografic (Editura StudIS, Iași, 2020), bazat pe documente de arhivă, prezența lui HORIA FURTUNA (doctor în drept, poet, prozator, dramaturg, eseist, unul dintre fondatorii Societății Române de Radiodifuziune), scriitor român (1888-1952) care se încadrează perfect în linia modernității primei jumătăți a secolului al XX-lea. Și pentru a vă apropia de esența amplei prezentări, în primul rând a operei sale, vă oferim, spre lecturtă, unul dintre capitole, *Taina unei „nopți de visare*".

În postura de poet, Horia Furtuna adoptă, aproape în egală măsură teme majore ale liricii universale, lăsându-se curtat de fibra dramaticului în poeme de amplă desfășurare imagistică, în care recunoaștem maniera parnasiană cu „infiltrații romantice" (D. Micu) – în *Menhirii* (12 cvintete), atmosfera tipic shakesperiană – în *Sărmanul Yorick* (33 sextine); mitologicul – în vastul poem *Balada Lunii* sau suferința colectivă – *În sârmele ghimpate* etc. Lexicul său liric este bogat, iar încrengăturile stilistice dăruiesc prozodicului o muzicalitate îndumnezeită. Pentru el, cuvântul este „stăpânul". În viziunea sa, cuvântul dobândește armură înstelată-n metafore zămislite din magma străbună.

Câtă dreptate are profesorul Ioan Gh. Savin (1885-1973), marele teolog, cel care cimentase-n scris ideea că măria sa cuvântul reprezintă „vesmântul în care se îmbracă ființa cea fără de trup a gândului". Și-acesta-i purul adevăr: cu și prin cuvânt dialogăm cu sinele și ne împodobim ideile.

În același mod gândește și Horia Furtuna în conceptul său poematic, dual, *Ariel* („Revista Fundațiilor Regale", Anul VIII, nr. 2, 1 februarie 1941, p. 170 – 276), și *Caliban* („Revista Fundațiilor Regale", Anul VIII, nr. 3, 1 martie 1941, p. 507-513).

Poetul s-a vrut supus unei îndelungi meditații între suflet și trup, săpând în magma *Cărții lui Enoh*, coborând în universul shakespearean, sau furișându-se în taina filosofico-mitică (cea concepută de Dimitrie Cantemir).

Primul poem, intitulat *Ariel*, cu motto-ul „Sufletul vorbește trupului", 48 de catrene, este dispus în cinci tablouri lirice, iar *Caliban*, cu motto-ul „Trupul răspunde sufletului", 51 de catrene; fiecare tablou evidențiind o idee poetică.

Ce și-a dorit poetul? Întruchiparea furtunosului gând demiurgic, o pledoarie antitetică între rațional și irațional. Privite, în paralel, observăm

că poetul învește în aură christică întâi, supremația sufletului asupra trupului, apoi, distanțarea trupului de viziunea sufletului – „cânt ce piere" (*Ariel*, tabloul V, catrenul 47), pentru a recunoaște că viața rămâne un înălțător vis cu aceeași finalitate: „Tu [sufletul] ai să fugi în ceruri,/ Eu [trupul] intră-n pământ" (*Caliban*, tabloul V, catrenul 50).

Fundamentat pe motivul „viața – vis", poemele au drept model două personaje mitice pentru a creiona controversa eului cu sinea, conștientizând, într-un final, că trupul și sufletul se cuvin a rămâne întru armonie, după preceptul formulat și de Sfântul Ioan Hrisostom, anume, „să vă nutriți trupul, făcând din el unealtă ascultătoare".

Așa ne explicăm pledoaria lui Ariel în portretizarea lui Caliban: „trup greoi și searbăd,/ Ești cedru de Liban/ Înțelenit în humă/ Și-n vremuri" (*Ariel*, I.1), cu „braț de scoarță" (*Ariel*, I. 2), chip „tăcut și fantomatic" (*Ariel*, I.7), o „siluetă – bătută de vânt" (*Ariel*, I. 8).

Ariel [Sufletul] se consideră superior, deoarece crede în „bunătate" (*Ariel*, II. 11), iubește visul (*Ariel*, II. 19) – și aspiră spre „lumină" (Ariel, II. 18). Formulează reproșuri lui Caliban [Trupului]: „În inimi sau în gânduri/ Când vreau să pui răsad,/ Mă-mpiedici, trup, și-n tine/ Cu nepăsare cad" (*Ariel*, II 17) și, ceva mai mult, din cauza lui a ajuns „O floare fără umbră" (*Ariel*, II. 20). Pare nemulțumit de compania Trupului de care se simte „legat" doar prin „frică și durere" (Ariel, II. 10).

Pe de altă parte, și Caliban, deși nemulțumit, va puncta diferențele dintre ei. Și-n aceste constatări domină dureroasa realitate: „Tu crezi că eu sunt lutul,/ Iar tu ești sfântul har/ Eu robul, tu porunca/ Dumnezeirii" (*Caliban*, I. 4), dar, orice-ar face – orice-ar zice, rămân „legați" unul de celălalt (*Caliban*, III. 39) – și-o primă concluzie: „Plutim în voia soartei Și a lui Dumnezeu, Și, dacă eu sunt luntrea, Cârmaciul sunt tot eu!" (*Caliban*, III. 34).

Și totuși, în confruntarea dintre cei doi – frați „siamezi" (*Caliban*, II. 27), antiteza rămâne dominatoarea, fără putință de „desferecare": „eu mă simt lumină,/ Și tu ești întuneric" (*Ariel*, III. 24) – și cu-n destin pecetluit: „Tu ai să fugi spre ceruri,/ Eu voi intra-n pământ" (*Caliban*, V. 50).

E drept, conform viziunii lui Cantemir, cel care se alimentează în al său studiu din *Noul Testament*, sufletul și trupul, cu-ale lor „grozăvii" și luminișuri, alcătuiesc „podoaba ființei".

Fără nicio similitudine cu hidoșenia personajului Caliban (William Shakespeare – drama *Furtuna*, 1610-1611), deducem la modul concret poziția trupului aflat în „bezna întunericului lumesc", la care face referire și Dimitrie Cantemir, în *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul* (ediția Iași, 1698), de altfel, și în *Psalmul* 115 („Tot omul este mincinos"). Aceasta-i prima frământare, aceea a ființei cu „brațul tău de scoarță", searbăd, vizualizat doar la suprafață cu „boeli de

hiacint". În fond, atât este exteriorul: „o siluetă/ bătută trist de vânt". Şi pentru că-i vulnerabil, omul se prezintă „gârbov", inestetic. De aici şi asemănarea cu personajul Caliban, coborâtor din stirpea vrăjitoarei Sycorax, dacă ne gândim la drama lui William Shakespeare.

Analizând cu mai multă profunzime, partea a doua a poemului *Ariel* (catrenele 9-24), surprindem „gâlceava" sinelui cu sinea. Sau ceea ce Dimitrie Cantemir numeşte „dulceaţa lumii, otrava sufletului" sau, şi mai explicit, „destrămata Lume sau Trupul şi Omul înţelept sau Sufletul". Antonimicul domină ca parte a revoltei interioare. Îşi doreşte „bunătate", „dragoste şi soare", frumuseţe, inspiraţie creatoare – dar i se oferă imboldul ispitirii, „spintecarea" gândului celui bun, „domol şi paşnic". Suferinţa persistă, gândind că ar putea rămâne „o floare fără umbră,/ un suflet de pripas!" Şi cât de mult şi-ar dori „desferecarea"!

Tabloul al treilea (catrenele 25-31) este de o luminozitate nostalgică: libertate de acţiune şi de gândire, în mijlocul unei naturi binecuvântate – prin voie cerească. Aceasta reprezintă treapta exuberantei tinereţi, când se întreţes visurile cu realitatea imediată, într-o cromatică plină de încântare.

În cel de-al patrulea tablou (catrenele 32-37), poetul se lasă iarăşi dominat de un pesimism al „deşertăciunii deşertăciunilor" de sorginte eminesciană sau shopenhaureană, ca şi cum ar bea, dintr-odată, „paharul vieţii" şi „paharul morţii", la care face trimitere şi Dimitrie Cantemir – în al său *Divan*…, prioritar fiind vocea de netăgăduit din *Noul Testament*. Această stare de descumpănire conduce, nemijlocit, la un balans al zbuciumării, „încolo şi încoace", „din plăvii şi răstoace", sau ca şi cum ar fi zdrobit de cele două stânci legendare.

„Cenuşe port în mine,
Povară şi dezgust,
Şi vechiul drum al vieţii
Se face mai îngust.

Tăcutul cer al nopţii
Şi-a adâncit tăria
În care nesfârşitul
E una cu vecia!

De ce-am trecut sub stele
Cu gândul meu curat?
Şi Crivăţul de iarnă
De ce l-am respirat?

O, trup greoi, cu tine
Mă vei târî în moarte,
Şi tainele din mine
Le voi lăsa departe.

Departe, ne-ngropate
În nici un colţ de lume,
Ca să răsară-ntr-altă
Mirare, sub alt nume!

Când ceasul despărţirii
– Ştii care! – o să vie,
Eu voi muri de-odată
Şi pentru veşnicie.

Mă vor lua cu ele
Cereşti repeziciuni,
Tu vei mocni în grele
Şi lungi putreziciuni.

Şi, omenesc ca plânsul,
Uşor ca o zicală,
Voi şti să mor cum moare.
O notă muzicală!

Tu ai să-mi duci ofranda
De gânduri strânse-n salbe,
Poporului ce doarme
În oasele lui albe.

Tu o s-arăţi prin moarte,
Că sufletul meu nu e
Decât un cânt ce piere
Fugind dintr-o statuie.

Căci astăzi ştiu că-n viaţă
Cu umiliri deşarte,
Dorinţele din mine
Sunt drumuri către moarte!”

În mod cert, acest pesimism coborât până-n ghiarele Styxului are ca motivaţie o stare de fapt care sapă-n propriul inconştient, recunoscându-o în mai multe poeme ale sale (ultimul tablou, strofele 38-48). Explicabil, atunci când „sârmele ghimpate" sfârtecă însăşi fiinţa, dar, posibil, şi în multe alte trepte ale neprevăzutului existenţial. Nu, neapărat, cum ades se obişnuieşte, a pecetlui o creaţie literară, drept influenţa vreunui contemporan sau înaintaş al creatorului respectiv. Chiar dacă, în acest exemplu, amintim de *Vechiul* şi *Noul Testament*, Cantemir, Shakespeare, Shopenhauer sau Eminescu!

Titlul este punctul central al viziunii poetice. În mitologie sau în drama lui Shakespeare, „furtuna" care bântuie fiinţa vocii lirice se aseamănă, vertiginos cu Ariel, cel „întemniţat" pe nedrept.

Ce e drept, oricând ar putea apărea vreun Prospero, care să-l elibereze, deşi încercuirea sa este aproape capitală. Să ne amintim de cercul închis (pecetluire-n pecetluire) între primul vers al poemului: „O, trup greoi şi searbăd" (catren 1), „înţelenit în humă" – şi ultimii termeni: „astăzi", „umiliri deşarte" (catren 48). Chiar şi-n moarte se poate produce dezlegarea… oricăror „dorinţe".

Însă un lucru e cert, *Ariel* şi *Caliban* – două capodopere ale literaturii române – nu pot fi analizate decât împreună, pentru că Sufletul şi Trupul rămân un Tot. Caruselul vieţii îl formează simbioza întuneric – lumină, „lut" – „har" (*Caliban* I.4), voinţă – împlinire. Important este „să nu ne uităm trecutul", căci „viaţa e tristeţea" şi „moartea e-nceputul" (*Caliban* IV.45)!

*

În viziunea poetului, iluzorie, şi de nedorit, poate fi şi iubirea. Cupă de argint deşertată-n fibrele adânci ale sinelui, umbră urmelor plăpândului sentiment, iubirea.

Aşa-i tinereţea, ne-o dezvăluie şi epicul *Iubita din Paris*. Aceleaşi stări emoţionale, precum în *Henri Loria*, recunoaştem şi în poemul *Cupa* sau *Despărţire*.

Motto-ul „Ea, Lui – dându-i o cupă de argint" explică motivul „despărţirii", elixir al neuitării. Dar cum această cupă este de argint – şi gândind la simbolistica acestui metal – , am putea deduce că neuitarea conservă-n ea această strălucire cu a fost odată…o poveste de iubire… luminoasă, ce merită a fi transfigurată-n vers nemuritor:

„ – Te duci şi fericirea în ochii noştri moare,
Dar amintirea încă te poate urmări…

Pe sânul meu pe care iubirea ta muri
Am modelat o cupă de-argint strălucitoare.

Parfumul unei inimi şi-o curbă trecătoare,
Durerea de a pierde, tristeţea de-a pieri,
În urma lui tăcută, de timp te va feri
Metalul arcuindu-şi umila lui splendoare.

În nopţile-albăstrite de luna argintie,
Când vei sorbi aroma uitării în orgie
Eu nu voi şti cu cine din cupă ai băut,
Dar voi simţi din noaptea dorinţelor ce mint,
Că-mi înfioară pieptul străinul tău sărut,
Căci inima-mi va bate în cupa de argint!"
(*Cupa. Despărţire*, revista „Flacăra", Anul III, nr. 20, 1 martie 1914, p. 165).

Încadrat în linia clasicistă, acest sonet ne-aminteşte, cumva de *replicile* eminesciene, dar de această dată, doar intervenţia iubitei care traversează un cumul de sentimente contradictorii, fireşti tipologiei romantice.

Poetul îşi modelează condeiul astfel încât să respecte rigorile poeziei cu formă fixă. Acest exerciţiu stilistic nu are nimic de a face cu funcţiile artistice pe care le deţinea, cât, mai mult ca sigur, admiraţia pentru o mare actriţă. Aşa se face că în paginile revistei „Tribuna avocaţilor", putem lectura următoarea notaţie: „Eminenta noastră compatriotă onorând în acest moment scena românească printr-o serie de reprezentaţii, publicăm aceste sonete inedite, ale talentatului nostru coleg şi colaborator, autorul *Iubitei din Paris*, al lui *Făt-Frumos* şi al lui *Păcală*", urmată de textele respective, cu titlul generic, *Pentru Marioara Ventura.* Iată primul sonet:

„Te-ai coborât, Ventura, din artă şi din vis
Şi la banchetul vieţii reale stai o clipă.
Noi te privim, şi-n suflet ne creşte o aripă:
Pe bucuria noastră un cer nou s-a deschis.

E lângă noi Ventura! – şi gândurile ni-s
Uimite, căci se lasă slăvită doar în pripă,
Aceea care trece cu artă şi risipă
Din fabula elenă spre cerul din Paris.

E geniul şi masca, e gestul şi centura,
Arhanghelul şi trupul, - e lângă noi Ventura!
Ventura care plânge în piept la noi când plânge,

Fiinţa ce-are-n suflet un îndoit mister:
Vinovăţia Fedrei cu buzele de sânge,
Sfinţenia Ioanei cu sufletul de cer".

Şi cel de-al doilea sonet, ca o continuare a primului:

„Pe scenă, graiul nostru, Ventura, l-ai chemat
Din adâncimi de veacuri, şi el veni la tine.
Şi-n glasul tău de aur trăi aşa de bine,
Că toţi moşnenii, -n groapa de lut s-au bucurat.

Ca să vorbească astfel românului i-e dat:
Cu limpezimi de soare şi-armură de suspine.
Au cine poate spune un vers ca tine? Cine?
Au cine ne mângâie c-un glas mai legănat?

Sub vocea ta măiastră ce plânge, râde, cere,
Suntem un singur suflet şi-o singură tăcere.
Noi toţi o mie: unul suntem, – şi tu: o mie.

Dar cel mai furtunatec fior e când simţim
Prin glasul tău armonic ce ritmic se-nmlădie,
Că <dulce şi frumoasă e limba ce-o vorbim!>"

Două sonete inedite („Tribuna avocaţilor", Bucureşti, Anul III, nr. 2, februarie 1936, p. 14), ce se cuvin menţionate, nu doar pentru exerciţiul stilistic remarcabil, cât mai ales pentru mesajul pe care-l transmite poetul, prin prezenţa pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, într-un turneu mult dorit şi aşteptat al marii actriţe: talent, stil, dicţie, armonizare scenică, „mlădiere" a vocii, în rostirea limbii noastre „ca un fagure de miere", cum pe drept cuvânt, însuşi poetul, face trimitere la Alexei Mateevici.

Ana DOBRE

ÎN CĂUTAREA TIMBRULUI PROPRIU, POEZIA – AVENTURĂ LA CAPĂTUL EULUI (I)

Ce a fost mai întâi? Poetul sau eseistul Dan Petruşcă?

Întrebare firească pentru cel care-i parcurge opera – volumele de poezie *Poezia îmi stătea pe genunchi* (2005), *Toate-s cam de pe când. Poeme* (2008), *Şi toate celelalte cuvinte. Poeme* (2011) şi *Oarecum anacronic* (2018), până la volumul de eseuri din 2021, *Despre iubire şi alte nimicuri*[1]. Gândul care nutreşte creaţia se exprimă persuasiv, deopotrivă, liric şi eseistic, fiecare influenţându-se, într-o măsură mai mare sau mai mică, relevând o unitate de gând şi sentiment, capabilă să se adapteze structurilor, doar în aparenţă, diferite.

Tema iubirii, recurentă şi redundantă în poezie este tratată în *Despre iubire şi alte nimicuri* eseistic, într-un ton nu de puţine ori polemic faţă de opiniile unor Michel Onflay, de exemplu, a cărui lucrare, *Prigoana plăcerilor. Edificarea unei erotici solare* (2012), e luată ca punct de plecare pentru mai multe dezvoltări şi argumentări proprii.

În posesia unei bibliografii impresionante despre problematica iubirii, începând cu *Banchetul* lui Platon, pentru a ajunge la studiile despre iubire ale lui Ortega y Gasset, la Octavio Paz cu *Dubla flacără. Dragoste şi erotism*, Denis de Rougement, *Iubirea şi Occidentul*, Byung-Chun Han, *Agonia Erosului şi alte eseuri* (2014), Dan Petruşcă dezvoltă, dezbate, polemizează, argumentează în baza unei opinii proprii complexe, nuanţate, propria viziune despre iubire. Se împletesc în aceste alcătuiri filosofia şi literatura, sensibilitatea de poet şi raţiunea ordonatoare a unei conştiinţe critice, prezentă mereu, o conştiinţă care respinge influenţa modelatoare, lăsându-se sedusă de cea catalitică, aceea care-l descoperă sieşi.

Un reper important pentru concepţia/viziunea personală găseşte Dan Petruşcă, în *Banchetul* lui Platon, de unde reţine ideea potrivit căreia iubirea este *aspiraţia către frumos*, trecând prin cele patru trepte – frumuseţea fizică, frumuseţea morală, frumuseţea cunoştinţelor până la treapta supremă, Frumosul absolut, concepţie care străbate secolele şi răzbate din/în toate celelalte afirmări despre acest sentiment universal şi etern, care este iubirea. Nu lipseşte ideea aristoteliană despre iubirea ca *philia*, *eros*, *storge*, *agape*, coincidentă cu cea a lui Platon, fără o suprapunere absolută.

---

[1] Dan Petruşcă, *Despre iubire şi alte nimicuri*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2021;

Dintre contemporani, Ortega y Gasset pare a fi preferat pentru modul în care a diferențiat între iubire și dorință („dorința moare automat cu dobândirea, dispare odată cu satisfacerea. Iubirea, în schimb, este veșnic nesatisfăcută"), ca și Octavio Paz, cu diferențierile între *sexualitate*, *erotism*, *iubire* („sexul este rădăcina, erotismul este tulpina, iar dragostea este floarea. Dar fructul? Fructele dragostei sunt intangibile. Aceasta este una dintre enigmele ei"). Sud-coreeanul Byung-Chun Han, cu *Agonia Erosului și alte eseuri*, este reținut pentru viziunea contemporană sintetizatoare/sintetică, integratoare, asupra iubirii, acceptat pentru realismul înregistrării simpotomatologiei prezentului, fundal pe care inserează concepția proprie despre *vechiul* și *noul Eros*. Tarele secolului și-au pus amprenta și asupra trăirii sentimentului. Romantismul *vechiului Eros* este respins/rejetat, lăsând loc unui comportament individualist, narcisist, *noul Eros*, omul contemporan părând un *autist*, prizonier al unui microclimat artificial, construit pe premise și repere false.

Sentiment etern, iubirea supraviețuiește în toate etapele și în toate formele de manifestare culturală. Mai mult, influențează modul omului de a privi lumea, își pune amprenta asupra culturii și civilizației, definește relațiile dintre oameni. În acest punct, semnificativă i se pare prezența unor unor filosofi contemporani, precum Pascal Bruckner și Alain Finkielkraut, care vorbesc despre *noua dezordine amoroasă*, în care sentimentul devine/a devenit o marfă ca oricare alta, marfă care se negociază sau se poate negocia.

De aici, o proliferare a prostituției, fenomen în care, în *noul Eros*, femeia este obiect al plăcerii, obiect care poate fi tranzacționat. Iubirea este deposedată, în acest context, de nobleţea ei; *iubirea corporalistă* a înlocuit *iubirea curtenească* (sintagmele lui Ortega), idealul feminin s-a spulberat, întrucât nemaiputând fi admirată și idealizată, iubirea a decăzut în așa-zise iubiri, s-a compromis prin excese de tot felul din gama sexualității, prin pornografie.

Noua dezordine amoroasă a transformat iubirea, coborând-o din sacru în profan, de la sublimul unității androginice la terapii alternative, precum *terapia prin sex* pentru sănătatea mentală, pentru eliberarea de maladiile societății contemporane. Dacă altădată, fapt dovedit în *Epopeea lui Ghilgameș*, iubirea, chiar sub forma relației cu o curtezană, îl smulsese pe om din animalitate (Enkidu se umanizase în această relație), *noua dezordine amoroasă* îl (re)întoarce pe om la animalitate, atât timp cât iubirea este văzută ca un mecanism, o tehnică de obținere a plăcerii și de eliberare a unui surplus de tensiune interioară. În acest fel, iubirea este/a fost deposedată de sensul ei prim – *procreația*, dar și de cel secund, *creația*, căci, devenită instrument hedonist, pierde sublimul, catharsis-ul.

Iubirea ca hierofanie, despre care vorbeşte Mircea Eliade, sacralizând trăirea, o înalţă la valoarea actului mitic: la început, *sexualitatea* a avut o funcţie cosmologică, aşadar, a fost o izbucnire a sacrului, iar actul sexual, un „act integral", o realitate care-i permitea omului integrarea în Marele Tot. Materializarea acestei iubiri se realizează în *spectacolul iubirii* din *Maitreyi*, în care contrariile se armonizează – ingenuitate şi carnal, dionisiac şi apolinic.

Iubirea este, spune Ortega Y Gasset, „convieţuire/conlocuire de tip ontologic", cuplul fiind o pereche în sensul trăirii prin celălalt. Trăită şi înţeleasă astfel, iubirea produce *iluminarea*, ajunge la treapta supremă a Frumosului absolut, echivalează cu „un fel de naştere spirituală prin Eros".

Nuanţele, infinitezimale, inefabile, descriu în imaterial. Dan Petruşcă distinge între dorinţă şi iubire, între iubiri şi iubire, între iubire şi moarte, Eros şi Thanatos, între *a fi* şi *a avea* în iubire. Zicerea Apostolului Pavel, pusă în circulaţie de Marin Preda, în finalul romanului *Cel ami iubit dintre pământeni*: „...dacă dragoste nu e, nimic nu e", este adusă în graniţele gândirii proprii, ale relaţiei dintre *a avea* şi *a fi*. *Dacă dragoste nu am, nimic nu sunt*, acesta este contextul primar al afirmaţiei, între posesie şi afirmarea spiritualităţii, a opţiunii pentru spiritualitate.

Nefiind o funcţie a organismului, iubirea se învaţă. La Rochefoucauld constata: „Există oameni care nu s-ar fi îndrăgostit niciodată dacă nu ar fi auzit vorbindu-se despre dragoste"; iar Ortega y Gasset vorbea despre *existenţa întru iubire* ca fiind „convieţuire de tip vital", „convieţuire de tip ontologic", stare care, nuanţează Dan Petruşcă, „îl face pe cel care iubeşte să se bucure (chiar cu tristeţe) de o iubire din trecut, rămasă ca un permanent sunet de fond".

Iubirea este parte a unui sistem complex de valori – dreptate, prietenie, moarte, Dumnezeu, care răspund nevoii omului de a înţelege complexul determinism al fiinţării în fizica şi metafizica lumii, nevoie prin care îşi transcende condiţia care l-ar lega numai de un scop pragmatic – perpetuarea speciei, urcând treptele de cunoaştere pentru/până la înţelegerea conceptelor şi a poziţiei lui în lumea cea de toate zilele.

În desişul atâtor idei, opinii, atitudini, Dan Petruşcă rămâne el însuşi, „apărător al ideii că iubirea există", că „îndărătul ei nu sunt doar testosteron şi foliculină", încredinţat de sacralitatea iubirii şi împărtăşind cu celălalt această credinţă, care dublează profanul cu umbra lui eternă, sacrul. E o idee pe care o împarte cu Aurel Codoban din *Amurgul iubirii*, anume că „iubirea este o rămăşiţă paradiziacă, o «dorinţă metafizică», o realitate afectivă fundamentală, care îl smulge pe om din programul său genetic, adică din animalitate, din nevoile speciei de a supravieţui", cele care au „legătură numai cu procreaţia", că, „prin iubire, omul «a dezertat»

din animalitate". Omul este mai presus de instinctele sale, capabil să trăiască sublimul, să contemple platonicianul Frumos absolut şi să transpună, transfigurându-le, impresiile, sentimentele, trăirile, stările sale în creaţie, dându-le şansa transcenderii.

Poezia este, ca şi iubirea, *convieţuire de tip ontologic*. Sensul înalt al iubirii, expurgată de carnalitatea *corporalistă*, transpare în chiar prima poezie *Poezia îmi stătea pe genunchi*, care împrumută titlul primului volum de poezii publicat, după o îndelungată absenţă din spaţiul poetic, de Dan Petruşcă, în 2005[1].

Poetul debutase în 1969, în adolescenţă, în revista *Ateneu*, fusese recompensat, în acelaşi an, cu Premiul I la Concursul Naţional de Poezie „Tinere condeie", făcuse, în 1998, o promisiune de revenire şi se ţinea de cuvânt şapte ani mai târziu, într-o repetare fastă a modelului arghezian, cu acest volum în care titlul se oferă, prin imperfectul iterativ, ca o imagine poetică şi o mărturisire: întotdeauna, *poezia îmi stătea/mi-a stat (ca o iubită) pe genunchi*. Prin urmare, înţelegem, Dan Petruşcă nu a părăsit-o niciodată, nici ea pe el. De intimitatea ei s-a bucurat permanent, până la decizia de a transpune *mythos*-ul, povestea acestei relaţii, în poezie, *mit* personal.

Eseistica din *Despre iubire şi alte nimicuri*, la care putem adăuga şi *Precuvântarea* lui Constantin Dram, postfaţa lui Gheorghe Iorga, *Avatarurile unui debut poetic întârziat*, precum şi ilustraţiile artistului plastic Mihai Chiuaru, oferă o posibilă modalitate de a-i citi poezia, o susţin ideatic, coroborând unele afirmaţii lirice, care pot părea prozastice, cu trăirea autentic lirică. În acest fel, tot ceea ce ar părea lasciv, concupiscent, licenţios se transcende prin sublimul ideii conform căreia *iubirea l-a smuls pe om din animalitate*, i-a oferit şansa transcenderii, a fixării în sacru, rămânând, totuşi, prin lutul trupului, în profan.

Cum ar trebui să citim această fragranţă imaginativ-poetică, pusă de poet în ritm poetic, într-o serie de constatări subiective, semnificativă pentru relaţia lui cu poezia: „Parşivă imorală incestuoasă/ poezia îmi stătea pe genunchi/ cu braţe înconjurându-mă/ de jur-împrejur cu aripi/ zbătându-se leneş în faţa oglinzii/ pe umărul meu cu fruntea/ cu părul arzând/ ea în tot întunericul/ goală// pe genunchi îmi şedea languroasă/ scâncea ca un prunc/ fiica mea sora mea ai fi zis/ era o măicuţă sfioasă/ în patul unui unchi/ prima dată/ degetele mele/ coborau de pe creştet/ spre buze pe umăr/ pe pântecul ei în frisoane// ea mişca pleoape grele

[1] Dan Petruşcă, *Poezia îmi stătea pe genunchi*, Editura Universitas XXI, Iaşi, 2005;

mioape/ în ochii mei cu privirea/ de-aproape/ mă minţea mă adormea mă trăia/ parşivă imorală incestuoasă/ poezia"?

Poezia îl seduce, mai întâi, pe poetul Dan Petruşcă, îl cotropeşte, se instalează în carnea, în sufletul, în spiritul lui. Este aceasta o „conlocuire de tip ontologic", sintagma lui Ortega pe care o întorsese pe toate feţele în eseurile sale despre iubire, din care reţinea paradoxul conform căruia, „cei ce se iubesc nu au cum să se întâlnească vreodată, fiindcă ei sunt mereu împreună". Poetul Dan Petruşcă nu numai că s-a lăsat sedus, dar este locuit de poezie, îmbrăţişare/stare răspunzătoare de toate experienţele lirice confesate care capătă, astfel, nume, fixare în rama imaginilor, devenind fotograme esenţiale ale *stării de a fi întru poezie*, întru creaţie.

Peste tot, persistă ambiguitatea suprapunerii femeii/poeziei în forma acelui misterios pronume personal *ea*, care se deschide multiplicităţii sensurilor. *Între titluri şterse*, între cuvinte şi tăceri, între pauze ale inspiraţiei, pauze pe care muza exigentă şi le ia, *semnele* prezenţei ei se insinuează, ca semnele lăsate de o iubită vaporoasă: pantofii, rochia, „celelalte nimicuri", cerceii verzi. Imaginea se clarifică prin nuanţe care egalizează poezia cu feminitatea: „ea se dezbrăca în bibliotecă/ cerceii ei verzi în dreptul ferestrei/ agăţaţi parcă de nişte melci/ desfrunziţi afară", iar poetul îi îmbrăţişează, „între coperte", „pielea umedă", face saltul de la real la ideal, de la materie la spirit. Poezia este femeie, se lasă citită: „citeam fiecare cuvânt al trupului ei", e atemporală, „în afara memoriei", şi pune semnele sacrului într-un profan generalizat, al *noii dezordini amoroase*: „ea se dezbrăca/ în biserică în sinagogă în moschee/ din cupolă cădea în falduri grele o muzică/ în mijlocul navei singură între coloane/ între titluri şterse ea stătea/ să îngenuncheze/ aşteptându-mă".

În spectacolul poetic, *aşteptarea* este reciprocă: poezia îl aşteaptă pe el, poetul, care să corporalizeze prin/în metaforă stările imponderabilului, ale inefabilului, dar şi poetul aşteaptă poezia, aceea care să sublimeze realul, devenind propria lui hierofanie – revelaţia care permite accesul la esenţe, la esenţial.

Aşteptarea îl conştientizează asupra relaţiei defectuoase cu timpul. În roata timpului, eul poetic percepe trecerea, acceptă efemeritatea, dar, deşi totul e zădărnicie, cum spune *Eccleziastul*, el continuă să creadă în eterna reîntoarcere, întrucât cercul nu se închide decât pentru a deschide altă buclă: „e cercul care nu se-nchide/ decât cu moartea şi cu tine". Concentric, oraşul îl conţine, „oraşul lumea numai noi (...)// eram în universul mic"; spaţiile, *spaţii confuze*, se adaugă, marcând complexul determinism al situării vitruviene în roata timpului.

Nevoia de spațiu este nevoia de stabilitate și de statornicie. Eul aspiră la un loc al său, o „casă la care mereu mă întorc", un reper fundamental, într-un topos real, „un colț al tău", sau al intimității profunde, spațiu în care lumea *din afară* se suprapune celei *dinlăuntru*. Spațiul acesta nu poate fi decât cel al creației, spațiu-inimă, în care realul se resoarbe și se sublimează, într-o geneză care aparține în totalitate eului poetic, demiurgul universului său: „...într-un colț al tău este lumea/ și chiar totul de-ar fi să cadă/ e nesfârșită puterea mea într-un vers// nașterea mea cu celelalte lucruri/ odată s-a petrecut// de o seamă sunt/ cu tine literă// sunt pereții unde umbra mi-e trează/ lumina căzută ușor atingându-mă". Din acest prag, poetul se deschide pe sine, punând ferestre către lume.

Templul pe care-l construise pentru zeitatea care *încă era* (*Construisem un templu*), sugestiv pentru implicațiile stilistice ale mai mult ca perfectului, desemnând o acțiunea petrecută înaintea altei acțiuni trecute, îl situează nu numai la intersecția unor spații, ci a unor timpuri, „timpul dulce, timpul crunt", în care se absorb dimensiunile. Femeia este acum arhetipală, topește ipostazele femininului și corespunde unui ideal pe care poetul îl onorează, trăindu-l, și îl admiră, contemplându-l: „O zeitate încă erai construisem un templu/ în jurul tău să te contemplu/ când lumina scădea cam după-amiază/ pe când zei(i) stau la taifas și fumează/ umărul tău de bronz înzăpezit/ mă făcea să știu c-ai murit// pe un tron de marmură te-așezasem goală...". Spațiile se amestecă, devin confuze și, în insidiile liniilor, ca *domnița* din poezia lui Tudor Arghezi, *întinsă leneșă pe canapea*, enigmatica ea, cu „o aură de tristețe incendiată/ de miresme peste capul ei", „dormea uitată-n hard-disk", „se-ntindea leneșă/ ca o câmpie spre sud", și totul ia forma leneșului trup lasciv: „cerul se curba dedesubt/ o cupolă în ape izvoare-nghețate/ ieșeau din pământ coloane/ drepte în fumuri lăptoase". Virtualitatea concurează realul: „ea își întindea trupul/ răsucindu-se-n somn (...)// ceva nesfârșit de aproape/ o floare carnivoră ieșea/ prin sticla monitorului/ spre mine ispitindu-mă adormită/ acolo undeva în istoria lumii/ încă".

Eul nu este singur, acel *noi*, sugestie a cuplului, desemnează o solidaritate cu/în lumea cea aievea, prin care cei doi refac unitatea pierdută a cuplului mitic, ca-n mitul Androginului, dar și o comuniune de/în ideal cu poezia-femeie. Imaginile poetice au carnalitatea *iubirii corporaliste*: „și în genunchi în fața mea/ dată cu ruj mă alinta/ cu limba fluture speriat/ mă tulbura...", dar și inefabilul *iubirii curtenești*, imagini apolonizate prin contemplație: „ca să o văd și să mă vadă/ ieșea mirată din zăpadă/ plutea de-a dreptul în oglindă/ în cer surpat și fără grindă".

Imaginile vizual-motorii au corespondent în sonoritatea unui limbaj poetic care adulmecă inflexiuni barbiene, argheziene, adaptate suflului

poetic personal (*Făceam icoane să mă-nchin*: „A – ina – dina – ina – din/ mai răstignită ca un vin/ în ţeasta mea scrâşneam din dinţi/ orb şi fugit de la părinţi/ făceam icoane să mă-nchin/ la umed trupul tău şi dulce/ copite coarne să mă culce/ sau în genunchi căzut să vin", *Nu-ngenuncheam niciunui zeu*, *Trebuia să dorm ferice*, *Stam într-un ochi şi-ntr-un genunche*, *Niciodată moartea*) uimind prin armonizarea contrariilor, prin realul oximoronic adaptat unei armonii proprii, prin ineditul unor rime rare: *Nietzsche/pice*, *adolescent/Kent*, *arpegii/Norvegii*, mult mai multe în volumele ulterioare.

Poetul se autoportretizează: „fusesem mări un bărbat/ cam costeliv cam alintat/ bălai sucit adolescent/ fumam Carpaţi B.T. şi Kent/ citeam mari cărţi pân'la jumate/ spoit ţâfnos puţin cam fante/ rupt şi bolnav de-o profesoară/ sufletul meu trăgea să moară/ de o ţărancă belalie/ doar vântul dacă o mai ştie", spunând, în ritm alert, o biografie de boem, *belaliu*, care trăieşte la întâmplare până la întâlnirea de destin cu poezia-femeie. Întâlnirea îl conştientizează asupra mersului lumii. Aşa înţelege eterna incidenţă a vieţii cu moartea, înţelegând, totodată, că şi iubirea este supusă trecerii, este iubirea ca Thanatos. Dumirirea are loc *toamna*, unicizată prin adverbul de timp – *niciodată*, în titlul cu ecou arghezian *Niciodată moartea*, care coincide cu toamna vieţii: „Niciodată moartea n-a fost mai frumoasă/ ca atunci când goală îmi umbla prin casă/ mă prindea de mijloc şi mă dezbrăca/ lent în rugăciune mă învăluia/ mă lua în braţe ca pe-un prunc să sug/ pielea ei de gheaţă mă ardea pe rug/ şi creşteam deodată nu prea mult imberb/ mă trezeam c-un zâmbet moale fără verb". Poezia-femeie ia înfăţişarea iubirii-femeie, a morţii-femeie, simbolism greu, rezultat al unui succedaneu de ipostaze şi suprapuneri până la confuzia liniilor: „...uneori îmi pare cum că ea eşti tu".

Labirintul pe care-l traversează poetul, „la capătul unei zile", este un labirint fluid, care se dilată şi restrânge în acord cu intensitatea trăirii, la capătul căruia există o promisiune – „o vagă amintire", „de ieri, de totdeauna", expresie a unui timp trăit, consumat, dar, nu anulat: „La capătul unei zile este o vagă amintire/ de ieri de totdeauna/ se aude foşnirea unei cărţi citite/ până la jumătate/ apoi pagini albe/ scuturându-se de cuvinte".

Alteori, labirintul ia forma infernului (*Banalităţi din infern*), iar *banalităţile* cotidiene devin evenimente acolo unde „istoria lumii învie/ pentru o zi o lună sau două" şi unde eul întâlneşte „trecutul pe etichetă/ dulcele expiratul/ termen de garanţie". Este acesta un fragment, „o viaţă a mea scrisă în fişe depusă", care conservă clipe efemere evanescente, o realitate pe care poetul o conotează la limita profanului cu sacrul: „atâtea orchestre se pregăteau/ să înalţe troiene/ în catedrala neterminată/ în săli

de concert pe străzi în scuaruri/ intonau arpegii/ în camera mea fugită de-acasă de ce/ nu e zăpadă şi gheaţă ca-n Norvegii".

Cuvintele revin, „cuvinte în iarnă", „cuvinte decapitate", desemantizate, goale de sens, iar poetul face efortul de a le semantiza, redându-le funcţia cosmologică de la început, *din illo tempore*, rescriind o geneză: „rămâneam cu cerul gol dintr-odată/ fără ziduri împrejur de cetate/ fără armate strălucitoare şi prăzi/ cu o spaimă hipnotizată// purtat pe umeri eram de vocabule seci/ într-o procesiune solemnă". Timpul se naşte şi, odată cu el, creaţia, iubirea şi moartea: „ea frumoasă şi moartă/ dispărea înghiţită de nişte imagini/ în tablouri extatică forma ei ardea/ înăuntru dincolo de foliculină/ totuşi era o poartă/ foarte se sus dinspre vitralii/ cădea o ninsoare// prima ninsoare ascult-o îi spuneam/ îi strigam cu ochii închişi/ clopote-n fulgii de nea dormitează/ oare auzi încercam s-o întreb/ iar cuvintele mi-acopereau gura/ cu tăcere".

Lumea i se relevă ca un spectacol al imaginilor care reverberează în spaţiul intim al eului: „Sunt plin de imagini care nu sunt/ în mine cu gheare tremură crunt/ umbra marilor sănii de vid". Eul, „plin de imagini", nu rămâne indiferent, cuantele realului se modifică sub atenta lui observare, deplasarea liniilor este influenţată de un gând care se transmite ca un fluid: „mă răscoleşte şi mă deschid/ câmpii rotitoare îmi curg în auz/ caii nechează prin frunze confuz/ de lemn pescăruşii prin viscere ţipă/ dinţii de cariu se-nfig în aripă/ mâinile mele spasmodice forme/ vor să cuprindă lumina enorme/ ziua şi noaptea totuna-s şi sure/ stele pe cer încâlcită pădure/ dorm cu capul pe zăpezi de piatră/ din univers un câine mă latră". Mâinile vor să cuprindă totul, răspunzând, astfel, inefabilelor mâini care se întind spre el, în perfect acord cu filosofia Totului, *ta twam asi*, a eului topit/absorbit în celălalt, pe principiul *convieţuirii de tip ontologic*. Imaginile nu se tezaurizează pentru a se mortifica, sunt dăruite lumii în reprezentări ale eului, creaţiile sale.

Iubirea în conexiune cu trecerea, condiţia eului în roata timpului sunt teme frecvente cărora li se adaugă meditaţia asupra vieţii şi morţii, asociind motivul iubirii ca Thanatos. Reflexiile liricului prind şi surprind tensiunea eului care se confruntă cu finitudinea, linia peste care *nu se trece*. Metempsihoza e acceptată ca posibilitate: „Nu se trece/ decât cu un rece/ răsfăţ al spiritului/ în alt corp...".

Foamea de spaţiu încheie aventura spirituală a poetului Dan Petruşcă în acest volum, ultimele poezii – *Lăutărească*, *Balada studenţilor cărunţi*, *Vedeţi auziţi vă întreb*, aducând clarificări ale vârstei care, cândva, *l-a ars*, vârsta de care s-a lăsat ars şi consumat, şi din care a reţinut, sub umbra şi cenuşa supremei combustii, în ritmuri diferit-sprinţare, aventura de conştiinţă a tânărului însetat de cunoaştere.

Al doilea volum, *Toate-s cam de pe când. Poeme*[1], publicat de Dan Petruşcă în 2008, cu o prefaţă generoasă semnată de Constantin Dram şi o postfaţă la fel de munificentă semnată de Cassian Maria Spiridon, ducea discursul liric în teritorii noi, explorate, totuşi, de gândul poetului înainte de a se fi hotărât să le pună între copertele unui volum.

Martor al biografiei sale exterioare ca şi al celei interioare – al evoluţiei poetice, Constantin Dram, coleg de grupă şi prieten, puncta, ca dimensiune esenţială, *frumuseţea geometriei sparte, când poetul nu mai are vârstă*, şi releva configurarea unui imaginar poetic propriu cu sigiliul inconfundabil al poetului Dan Petruşcă: „Acest nou volum alcătuit de poetul Dan Petruşcă confirmă şi întăreşte imaginea unui autor care se îndepărtează, programatic şi orgolios, de posibile tente integratoare, cu care poezia ultimelor decenii ne obişnuise; e un act deliberat, ţinând în primul rând de o adevărată cultură poetică, profund asumată şi valorizată. E, în al doilea rând, un act de necesară re-poziţionare a poetului care simte/re-simte impactul publicării în timp sau peste timp. Căci trebuie spus de la bun început faptul că, deşi nu apariţia de volume înseamnă confirmarea autenticităţii poeziei, totodată, apariţia în timp şi la timp înseamnă validare şi nu numai".

Constantin Dram spune câteva lucruri esenţiale despre poetul Dan Petruşcă, poetul care „ştie să citească", în sensul *trăirii* literaturii, al integrării ei în exerciţiul existenţial zilnic; e, apoi, „firea orgolioasă" a poetului, care amprentează toate poemele, ceea ce duce la configurarea unei *imagini generice*, rezultată din cumularea unor „imagini diacronice şi sincronice", „într-o adevărată şi rotundă sumă de imagini". Poetul, „copilul cărunt", este „făuritorul unei geometrii sparte", care realizează un fel de *aleph*, punct atemporal şi aspaţial, din care poate contempla. Gustul *antipostmodernist* îl individualizează ca poet în căutarea timbrului propriu. Restul – teme, motive obsedante, recurente şi redundante, constituie poezia lui Dan Petruşcă, în tonalitatea poetică potrivită profilului său spiritual.

Cassian Maria Spiridon descoperă în poezia lu Dan Petruşcă „o lume nepipăibilă", cu inefabilele şi imponderabilele ei, imaginar în care reperele sunt asimilate catalitic – Lucian Blaga, de exemplu, iar poetul, „integrat într-o postmodernitate ironizată şi refuzată", devine demiurgul lumii sale. Alternând visul cu „realul tangibil", ca un „Pygmalion care sculptează în materia lingvistică", Dan Petruşcă se defineşte ca „locuitor în utopie", dar

[1] Dan Petruşcă, *Toate-s cam de pe când. Poeme*, Editura Universitas, Iaşi, 2008;

și ca un „autentic participant la o geneză lirică" – propria poezie constituită ca imaginar doar al său.

Alți cititori empatici și comprehensivi – Grigore Smeu (*Dan Petruşcă – un ludic între catifelat și metafizic*), Gabriel Rusu (*În căutarea poetului rătăcitor*), Mircea Dinutz (*Niciodată poezia...«n-a fost mai frumoasă»*), identifică alte nuanțe, proiectând poezia lui Dan Petruşcă în tabloul liricii contemporane, un tablou în care se individualizează prin modul de a trăi, de a concepe și imagina poezia, fiind apreciat pentru valorificarea „resuselor de acurateţe ale limbii române" (Gr. Smeu), pentru „curgerea melopeică" a frazei poetice, „ritmate de armonii interioare, desfăşurate în largi perioade fluide, muzicale, irezistibile" (Mircea Dinutz).

Entuziasmul critic este susținut de valoarea intrinsecă a acestui imaginar, susținut și construit de o conștiință dublu articulată – poetic și critic, discursul poetic lăsând impresia unei lave, „slovă de foc", care țâșnește sub impulsul inspirației, dar și a unei ordonări, „slovă făurită", sub presiunea rațiunii ordonatoare. Poetul nu se îndepărtează de modele – Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, George Bacovia, dar nu devine nici epigon, nici *modelat* pentru a semăna cu ei. Aspirația lui Dan Petruşcă este de a fi Dan Petruşcă. Poetul *vede* lumea cu ochi proprii și, văzând-o astfel, poate depune mărturuire lirică despre ea, scriind/descriind, în ritmul sensibilității și culturii personale, fotogramele realității sale interioare.

Iubirea, experiență fundamentală a omului, răspunzătoare de transcenderea lui, trecerea inexorabilă a timpului, în relație cu care pune toate experiențele existenței, asociind motivul expresionist al vieții amenințate de moarte și al Erosului ca Thanatos, constituie ideatica tensionată de o problematică la limita tragicului, care-și caută cele mai potrivite ritmuri pentru ca mesajul, supus filtrelor sensibilității, să ajungă la celălalt încărcat de tensiunea ideii și de *cutremurul nervilor*, de emoția poetică. Mărturisirea lirică depășește de multe ori stricta confesiune, atingând sinceritatea maximă a spovedaniei.

Poezia omonimă *Toate-s cam de pe când*, conține, prin titlul polivalent, și concentrează, în intenția poetului, problematica poetică, menținând, totodată, un aer de mister care plutește în multiplicitatea nehotărâtă a cuvintelor care alcătuiesc imaginea – pronume nehotărât, adverb de aproximație, adverb de timp, cuvinte care, prin cumul, creează și întreţin secretul eului care spune și se spune prin intermediul cuvintelor. Cum, în poezie, și tăcerile sunt semnificante, un rol important îl au și *necuvintele*, ceea ce nu se spune, ci doar se sugerează. Vremea *cam de pe când*, în imprecizia ei temporală, e vremea aurorală a descoperirii oglinzilor lumii, spații ale reflectării, ale confruntării cu sine, ale

descoperirii eului: „...ne jucam în oglinzi într-o carte/ care în nişte pagini cuminţi/ dintr-odată zicea despre moarte".

Reflectându-l pe el, oglinda îi revelează iubirea în stadiul paradiziac al perechii inocente, în afara păcatului: „toate-s cam de pe când sub duş/ sau în rai eram o pereche".

Modul poetului Dan Petruşcă de a vedea, imagina şi vorbi despre iubire îl defineşte ca aspirant la sacralitatea sentimentului, înţeles ca o hierofanie, moment unic în care sacrul se revelează în profan, iar iubirea, cum o spune Mircea Eliade, îndeplineşte o funcţie cosmologică, dând şansa omului de a participa, prin unirea contrariilor masculin şi feminin, la o mare taină. În raport cu imensitatea de sens a iubirii, poetul se simte „atât de mic" şi pune acest sentiment sub semnul verbului *a fi*, al devenirii în acord cu armonia propriei evoluţii spirituale – *eram*, un imperfect iterativ care prelungeşte senzaţia în profunzimile fiinţei. Starea paradiziacă este depăşită prin conştientizarea expresionistă a morţii – Eros şi Thanatos: „Atât de mic eram atât/ de prost şi de firav până-n gât/ sătul de viaţă şi mimam/ iubirea moartea până m-am/ răstălmăcit pe limba mea/ şi-a apărut pe lume ea".

Scuturarea angoaselor, a fricii, este urmată de o scuturare a limbajului; poetul nu coboară în trivial, încearcă să ridice banalul la înălţimea gândului care semantizează: „mişto putoare din poveşti/ din ce coclauri te iveşti// şi te năşteam de nu erai/ în iadul meu făcut din rai".

În afara cuplului, nu există iubire. De aceea, fotogramele poetului surprind cuplul. Adresarea directă prin persoana a doua singular – *tu*, este o raportare a eului la celălalt pentru întregirea întregului, mitul Androginului, trimiţându-şi sugestiile printre rânduri şi imagini, într-un limbaj al impreciziei, cu semne argheziene de sintaxă poetică, cu dislocări topice în stilistice dantele lingvistice: „pe la inventând măturşi/ te între imagini pierd", care traduc, în fapt poetic, neliniştea aspirând spre concretul pipăibil: „Tu care eşti şi care nu/ eşti pipăibilă.(...)// să vii din nou să te invoc/ din pat străin din nenoroc/ să te conjug să te declin/ cu vorbe tulburi cu pelin// haide ieşi arată-mi-te/ rupe-mi carnea şi trimite/ semne vreascuri firmituri...".

Sub semnul atemporalului *cam de pe când*, corespunzând cu *toate* ale unui anotimp al eului care-şi caută sinele, se defăşoară spovedania poetului care, cu liminară sinceritate, meditează asupra complexelor relaţionări în spirala eternă a lumii.

Monolog convorbiri interviuri, poezia care deschide volumul, având valoarea unei inedite arte poetice, mărturisind despre relaţia creatorului cu lumea, cu propria creaţie, relevă, în enumerarea sinonimelor juxtapuse unui unic semn, un mod de a privi şi înţelege poezia: *monolog* al eului,

convorbiri cu celălalt, „cu un viu cu un mort”, sau cu sine, „între copilul cărunt/ care eram care sunt”, *interviu* – cu celălalt, în paradigma artei, „între cerul atât de înalt/ și mărunt”, *toate*, *cam de pe când*. Enumerarea ar putea coincide cu o artă poetică, „o artă poetică schiloadă”, prin care poetul intenționează „recuperarea paradigmei”, care are drept consecință momentul de grație, constituirea imaginarului propriu, „ca într-o legănare”, o căutare „de ea și de mine”, pentru a ajunge la potrivirea esențială a gândului și sentimentului cu cuvântul și umbra lui: „într-o potrivire nepotrivire/ de horoscop/ cu stele fixe și orizonturi rotitoare/ cu umbra mea în lesă/ lătrându-mi la picioare”.

Aventura poetică este o călătorie la capătul eului, depășind limite interioare, o oglindire în apele conștiinței pentru a scutura memoria de toate roadele și a trece peste *anamneza*, „camera goală în mijloc”, care împiedică accederea la esențe, acele platoniciene imagini, umbrele proiectate pe pereții peșterii care fac din viață o iluzie și limitează participarea omului la absolut. Anamneza este, pentru Dan Petruşcă, o experiență personală, lupta lui cu *daimonion*-ul, definind efortul căutării sinelui, după depășirea orgoliosului *eu*: „dintr-o dată mi-am auzit numele/ limba ei îndulcită buze incendiate/ rostogoleau peste mine/ mici sfere ciocnindu-se-n aer”. Ireala Ea, interogată pentru a intra în concret sau în mit personal, „ce-o fi făcând mă-ntrebam în penumbră/ dezbrăcată în spatele meu/ pentru nimeni”, multiplu semnificantă, se oferă conotațiilor – poezia, femeia sau, ca în volumul *Poezia îmi stătea pe genunchi*, poezia-femeie, femeia-poezie.

Clelia IFRIM

REGATUL FOCULUI ALBASTRU

Cu o ascendență poetică venind din celelalte cărți publicate, noua carte de poezie a Paulei Bârsan, se înscrie într-un regat al semnelor de foc, pentru că poezia este un foc albastru. Melancolia ca stare permanentă, ca poezie nerostită, este unul dintre aceste semne.

„Balcoanele cerului
Vor rânduneaua
Prinsă-n zborul
De dinăuntru privit”

Este poezia care deschide cartea, dar şi captivitatea rândunelei de interior, şi deşi poezia se numeşte „Nerostirea", ea spune câte ceva despre desfacerea în cuvinte a unui titlu ascuns. Semnul primăvăratic al rândunelei este doar un început.

Semnul ca simbol, sens, auspicii, emblemă, sau alte înţelesuri pe care le dau dicţionarele, are în cartea Paulei Bârsan, nuanţa amintirii. Tăcerile vin cu semnul lor, cu urma lor de siaj, ca un drum pe ape, lăsat de un vapor, de o barcă, sau de „cărăuşul destinului".

Strigătul memoriei amplifică acest siaj, aceasta regulă tăcută a luminii, după cum amintirea este mai aproape sau mai departe în timp. „Cărăuş pe destin, e strigătul memoriei" spune autoarea explicit într-un vers, ca o empatie cu sunetul de fond al „nopţii solitare".

Memoria personală se lasă asimilată, fără regrete, de memoria poetică, şi sensul primei se va desăvârşi, destrămându-se în noaptea care l-a generat.

În cartea „Împăratul semnelor" Roland Barthes puncta tocmai legătura, relaţia particulară şi practică dintre semn şi om, dintre ideogramă şi sensul afectiv al acesteia.

Frumuseţea poeziei din cartea Paulei Bârsan, cu titlul dublu, ca o stea dublă sau două stele gemene - „Semiotica / Aveam nevoie de noaptea mea solitară" - este sintetizată în versuri simple, obţinând astfel efecte poetice înalte, trecute prin temperaturile albastre.

„Dumnezeu plânge cu lacrima noastră" sau peisajele picturale, imaginea vizuală, dar şi cea auditivă, cu trimiteri la zborul cocorilor, gheişe, tatami, dragoni, aduc în poezia Paulei Bârsan, inflexiuni de ton îndepărtat, de orient. Este o nuanţă, un „filament" de semn extrem de îndepărtat. Zborul cocorilor din poezia „Lentila" se continuă lent, îndepărtându-se, până se pierde.

În toate tonalităţile, grave, acute, înalte, în care a scris şi scrie Paula Bârsan, cărţile sale sunt cărţi despre iubire.

„Ştreanguri ude cheamă-n secunde
Ungher de iubit."

Semnul unui nod poetic este un strigăt. „Sălbăticia" – titlul poeziei din care am citat mai sus –, ţine de dorinţa intimă de a redescoperi sinele pierdut, desfăcând noduri, înţelese sau nu, din ţesătura unei vechi scoarţe de perete, şi în egală măsură, desfăcând „nodurile" din textura poetică. Amintirea lor, chiar desfăcute, creează timp. Un altfel de timp, poate ca un nou „concept central", ca să folosim o sintagmă a lui Virgil Nemoianu

pentru structuralismul actului creator, acest timp consumat lasă privirii şi înţelegerii doar umbra locului gol.

„Ultimul privit
Nu are legătură cu viaţa,
E doar neantul în el”.

Neantul în poezia Paulei Bârsan poate însemna „starea de stea” sau „clipa karamel” sau două versuri dintr-un poem despre

„Nevroza firului de iarbă
Miezul inimii îl speră”.

Neantul ca amintire, ca regresie până la ultima imagine ce ţi-o poţi aminti, are coordonatele lui casnice, temporare, „ca un geam spre verde”, dar şi în afara timpului, ca meta-anotimp.

Neantul în „Semiotica / Aveam nevoie de noaptea mea solitară” porneşte de la anotimpuri pur metafizice, şi de aici, poate, o dorinţă de a sublima obiectele şi fiinţa care se depăşeşte zilnic, într-o perpetuă căutare lăuntrică. Este un procedeu de autocolaj, de floare de narcisă, o intimitate a retinei şi a chipului modelat după un calendar celest. Poezia „1000 de chipuri”, albă şi solitară ca o zi de luni, este un dialog între obiecte şi timp, dar mai ales pregăteşte o retorică biografică asumată.

„Noi curgem în lămpi
Aprindem zilele de luni
Lentilelor noastre”.

Toate aceste chipuri poartă în ele, şi cu ele, la vedere sau nu, adieri, neliniști, șoapte, descântece, dar mai ales „semnul plumbuit” al vieţii.

Poezia din această carte a Paulei Bârsan este o poezie acută, cu tonuri joase, cu o memorie lirică lăsată liberă până la desfacerea nodului de plumb.

Memoria ca zestre culturală şi civică a umanităţii este bogată şi fertilă. Am să amintesc două repare foarte dragi mie. Primul este o reprezentare a pictorului belgian René Magritte, şi se intitulează „Memoria”. Este o pictură înfăţişând o fată tânără şi frumoasă, care are pe tâmpla dreaptă o pată de sânge. A doilea reper ales este romanul scriitoarei contemporane japoneze Yoko Ogawa, intitulat „Poliţia memoriei”. Toate lucrurile frumoase sunt interzise. De la grădinile de

trandafiri, fotografii, până la biblioteca din oraş, totul este ars sau aruncat pe apă... Dar autoarea spune – „Amintirile sunt seminţe care încolţesc".

Cartea de semne şi semiotică afectivă a Paulei Bârsan, cartea unei nopţi solitare, se înscrie undeva în acest traseu al memoriei fiinţei umane.

Elisabeta BOGĂȚAN

SIMBOL, VIS, POEZIE LA LIDIA VIANU

O carte scrisă după legile visului şi ale poeziei, o carte care răsfrânge mirajul unei poveşti de iubire ce sfidează hotarul dintre viaţă şi moarte ne dăruieşte Lidia Vianu în „The Wind and the Seagull/ Vântul şi Pescăruşul/ La Mouette et le Vent…", Editura Eikon, Bucureşti, 2022. O carte ce pare ţâşnită cu de la sine putere în biografia literară a autoarei înseşi, profesor universitar doctor la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii din Bucureşti, unde predă literatură britanică modernistă şi contemporană şi director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan, al Editurii Contemporary Literature Press şi al revistei online Translation Cafe. O carte-simfonie, din paginile căreia par că se revarsă atât vrăjite acorduri pământeşti, cât şi crâmpeie din muzica sferelor.

Legile visului luminează crâmpeie de întâmplări, gânduri, trăiri, învălmăşind anii, locurile, luminile şi umbrele. Doar iubirea rămâne clară şi atotputernică, doar lumina ei dă viaţă şi putere. O iubire aparte însă, ce-şi are Lumina atât în dimensiunea fizică a existenţei, în Viaţă, cât şi în astralul De-dincolo-de-viaţă. Poemul începe prezentând **Zidul.** Implacabilul zid, ce desparte ceea ce este sau a fost în Viaţă, de ceea ce este sau va fi Dincolo-de-viaţă. Şi **Pescăruşul**, cel care lasă mărturie „pe un vraf de hârtii" povestea iubirii. „Rămân doar pene cenuşii şi o aură albă. Fără frică. Două picioruşe pe un vraf de hârtii acoperite cu litere de cerneală verde. Decolorată."

Prin consemnarea acestei imense iubiri, misiunea Pescăruşului de a-i da viaţă nesfârşită în lumea de dincoace de zid se încheie, el urmând să o poarte mai departe în lumea-de-dincolo-de-zid, în lumea-de-dincolo-de-viaţă, veşnic: „Ca în vis întinde mâna şi trage hârtiile mai aproape. Pasărea respiră adânc. Amândoi, în sfârşit de aceeaşi parte a zidului. Imateriali. Un semn. Cândva aici, dar nu mai este. Pescăruşul."

Zicerile, uneori cu ecouri sibilinice, unesc dimensiunea umană şi cea supraumană: „De trei ori m-a încercat norocul în viaţă. Mai întâi, tulbure: n-am văzut, n-am auzit, n-am atins. Dar de ştiut am ştiut. Apoi a fost prea

devreme şi prea târziu: amândouă deodată. M-a descumpănit. Acum, a treia oară, cu viitorul în urma mea, sunt liberă. Îl aşteptam."

Căutarea celui iubit îl revelează ca făcând parte din însăşi fiinţa poetei: „Nu poţi fi cu mine, dar mă poţi face să gândesc ce gândeşti." „Eşti. Eşti acea parte din mine fără de care eu nu sunt." – afirmă poeta. Dar, conform legilor visului, şi reciptoca e adevărată: „Vorbele aşternute aici sunt un semn că încă nu te-am găsit." Declaraţiile de dragoste sunt copleşitoare: „Dacă te-ai afla în peştera îngheţată de la capătul lumilor, acela ar fi singurul loc unde aş vrea să fiu. Dacă ai trăi vremuri de bătălie şi moarte, aş vrea să le trăiesc odată cu tine. Dacă ai pleca în cruciadă împotriva poporului sfânt, să fiu una de-a lor şi tot te-aş urma. Tot ce spui tu vreau să fiu şi eu."

Subcapitolul *II.NOI* introduce ca motiv **trenul.** El este vectorul dorinţelor împletite cu amintiri, către El. „Seară de august în autobuzul 33. În mâna mea, mâna ta, braţul tău înconjurându-mi umerii, iar tu, plecat pe jumătate, ştiindu-ţi viitorul pe când eu bâjbâiam să-l aflu pe al meu. Ce n-aş fi dat să văd atunci ceea ce văd acum pe geam, din trenul încetinit al nefiinţei mele." Un vector de care poeta însăşi pare a fi uimită: „Ce-o mai fi şi trenul acesta din închipirea mea, la care împing din greu şi care abia dacă se urneşte." Şi totuşi, conştientizează mereu că numai acest tren închipuit o poate duce spre El: „Erai ascuns adânc în mine: am aşteptat să moară viitorul, şi în clipa aceea s-a ivit trenul." „M-am urcat în acest tren ale cărui geamuri arată ceea ce nu se vede altfel, ale cărui roţi aleargă împinse numai şi numai de rugăciune."

Este introdus, de asemenea, ca motiv, **zidul.** Cel care-i desparte pe cei doi iubiţi, aflaţi de-acum în dimensiuni diferite ale existenţei: cea fizică şi cea non-fizică: „Atunci când ne vom afla amândoi de aceeaşi parte a zidului, primul lucru pe care îl voi face va fi să aştept. Să-ţi aminteşti tu clipa de acum. Nu-ţi voi vorbi despre ea niciodată, dar ştiu că tu o ştii."

Şi este explicitată legătura dintre tren şi zid: „Dacă n-ar fi zidul dintre noi, trenul acesta nu ar exista." Propensiunea către El, simbolizată prin tren, este totală: „Ca tot ceea ce mă leagă de tine, trenul acesta este o învolburare care mă soarbe." Tărâmul unde se pot întâlni de-acum cei doi iubiţi este cel al gândurilor: „Gândurile nu se opresc. Ce bucurie, mintea. Hrană pentru aici şi acolo şi dincolo de. Hrănesc acest tren prea leneş ca să ajungă în gândurile tale. Dacă nu mă aştepţi tu, nu exist." „Trenul acesta se hrăneşte din mine".

Trenul este, de fapt, cel care o duce către o contopire totală. Către naşterea unui ***androgin*** aparte, cu cele două jumătăţi în două dimensiuni diferite ale existenţei: „Scriu fără încetare tot ce gândeşti tu în mintea mea. (…) Trudim împreună. După o noapte lungă într-o gară neştiută, care nu există pe nicio hartă, în sfârşit urnim trenul din loc.(…) Mă urmăreşti, dintr-o dimensiune neştiută." „Eu – tu . Aproape doi. Aproape unul singur." Apare

regretul că acest androgin nu a fost mai demult modul lor de a-şi trăi viaţa: „Dacă ne-am fi trăit timpul ca o singură fiinţă, ţi-aş fi învăţat zilele, nopţile. Mi-aş fi luat secundele din palmele tale. Fiecare zvâcnire a inimii ţi-aş fi ştiut-o. Ai fi părăsit tu, oare, Ithaca, pentru a deveni Nimeni? Joyce ştie. Eu nu am altă putere decât închipuirea. (…) Trenul acesta e doar închipuire." O închipuire care-i cuprinde pe amândoi, El şi Ea: „De fapt, în afară de noi doi, cine altul ar mai reuşi să vadă un tren pe care îl împing fulgerător două minţi deodată?"

Mai mult, contopirea e definitivă: „Duc mai departe trenul. Mereu mai repede. Suntem fotografii care au fost insuficient expuse, spui. (…) Tot ce vreau este să opresc trenul atunci când ne vom afla amândoi de aceeaşi parte a zidului de-a pururi şi-n vecii vecilor. Amin."

Deşi trenul este un simbol al speranţei regăsirii, chiar sub altă formă, motivul ***memento mori*** schimbă perspectiva: „În realitate, acest eu de o clipă, acel tu adus de clipa următoare, tot 'nu mai este' au să fie cândva. În acest moment, ceea ce nu a fost, însă ar fi putut să fie, este cel mai rău 'nu mai este' dintre toate. Şi, cu toate acestea, chiar dacă s-ar fi întâmplat, nu s-ar fi schimbat nimic, pentru că acum tot 'nu mai este' ar fi." Sunt legile trecerii, prinse în motivul ***fugit irreparabile tempus***: „În faţa trenului e o furtună. Vântul zgâlţâie vagoanele când înainte, când înapoi. Le învârtejeşte. Fugit irreparabile – Panică. Dacă nu ajung niciodată la tine. Dacă nu te găsesc. Dacă va fi prea târziu. Pentru mine. Pentru tine. Dacă se încheie căutarea fără să fi – zidul." Dar „închipuirea" salvatoare îmbină contrariile, resemnarea şi speranţa: „Mai era atât de puţin până la tine. Ţine-mă de mână. Nu pleca." În această stare sufletească, este simţită mai puternic prezenţa *zidului*: „Nu izbutesc să pornesc trenul. A sosit ziua când văd zidul. Este înalt, cenuşiu, amorf. Nicio lumină, niciun sunet, nicio mişcare, niciun gând. Viaţa se stinge." În raport cu zidul, toate trăirile se acutizează: „E atât de straniu. Eşti aici, dar eu nu te văd. Îmi vorbeşti, dar eu cuvintele tale nu le înţeleg. (…) Spui că trenul nu există, şi chiar aşa este. Spui că nu pot împinge eu trenul către tine, şi chiar aşa este. Spui că e vina mea, nu ştiu să văd lumea cealaltă, şi chiar nu o văd. Acum poţi să-mi spui că nu voi găsi niciodată calea către tine." „De ce mă orbeşte întunecimea? Ca să nu văd sfârşitul. Zidul."

Ca într-un film halucinant, efortul (simbolizat prin Tren) de a ajunge la El, şi imposibilitatea de a străpunge Zidul dintre cele două lumi se repetă obsesiv: „Azi trenul sunt eu. (…) Zid pretutindeni. (…) Încerc din răsputeri să înghit distanţa. Închisă în cărămizile acestui zid. (…) Mintea mea îngheţată urmează o foarte veche amintire încăpăţânată: un tren în flăcări gonind înspre tine. (…) Nu ai cum să mă vezi. Zidul e de vină." Acest elan către El este puternic hrănit de amintiri: „Revine amintirea vremii când inspiram timpul ca pe un drog care îşi face efectul. Trenul nu era mişcare. Era

nerăbdarea mea de a fi lângă tine." „Pe când zbura către tine trenul, nădăjduiam că repezicinea lui izvorăşte din aşteptarea ta care mă cheamă. «Eu nu trăiesc în realitate.»" Această trăire este atât de tensionată încât riscă să devină distructivă: „Scrâşnet de roţi. Vagoanele se prăbuşesc, cad cu o repeziciune năucitoare. Mă scufund fără oprire. (…) Această sfâşiere a spaţiului, nu este mişcare. Este o spintecare a minţii."

Pescăruşul ca simbol apare ca o nouă speranţă de reîntregire a androginului: „Şşşşşşşş. E un pescăruş în faţa geamului. Bate în fereastră cu ciocul lui roşu. O dată, de două ori, de trei ori. Dincotro? Oamenii de ştiinţă au descoperit o fărâmă minusculă de materie care călătoreşte mai iute decât lumina. Trecutul se poate întâmpla din nou. Mesagerul lui este pescăruşul. Să lăsăm pescăruşul să se bucure de această revenire. De data aceasta, pescăruşul voi fi tot eu. Suspendat. O fărâmă rătăcită de materie, care-ţi bate în geam. Un întreg univers se naşte iar."

Şi totuşi, capitolul următor ***Vântul şi Pescăruşul*** are un moto dezarmant: „Sunt în noi atomi din tot universul. Şansa de a ne reface exact ca acum este nulă. *Fizicianul"* Dar poeta caută o consolare: sunt în noi etheroni, particule fundamentale ale universului. „Eu. Tu. Reinventaţi. Iar, de la început. Sunt un Etheron. Pot trece prin orice zid, pot străbate neanturi şi întreaga materie. Nimic nu mă poate împiedica. Neanul tot este al meu. Eu sunt mai mult decât neantul. Eu sunt." Ultima afirmaţie aminteşte aserţiunea „Eu sunt cel ce este", şi în acest sens este afirmată natura sa divină, ca fiinţă umană. Pe această linie apare deducţia: „Sunt memoria universului. Port în mine suferinţa." În această particulă fundamentală, poeta descoperă, vizionar, o dualitate: „D'Etheron este întotdeauna cel care decide – vârtejul. D'Etheron e viaţă. L'Etheron este partea statornică a ceea ce rămâne când nu este viaţă." Şi, prin prisma acestei dualităţi, revine mirajul androginului: „pe plajă. O scoică deschisă. Oare vom fi noi doi cândva perla dinăuntrul ei." Şi tot vizionar, ea descoperă *vederea prin zid*: „Încleiat în tăcere, ochiul meu a străpuns zidul. Zbor fără de aripi printre culori, forme amintiri, atingeri, înăuntrul a două mâini împreunate care sunt o singură palmă."

Vântul, ca simbol, îl reprezintă pe El, cel căutat, cel plecat.„ „Odată ca niciodată, din aer învolburat şi lumină căzătoare, a venit Vântul pe lume. El ştia toate cerurile pe dinafară. (…) Vântul ştia că este alcătuit din crâmpeie de mişcare şi frânturi din alte lumi amestecate, dar niciunele nu se aflau în el în întregime." Şi o alternativă, ce introduce celălalt simbol dominant, **Pescăruşul:** „Pe vârful celui mai înalt munte, faţă în faţă cu cea mai adâncă mare, au fost, odată ca niciodată, un vânt şi un pescăruş." Între hiperbolă şi afirmarea esenţei divine a tuturor celor terestre şi circumterestre, poeta afirmă: „La început a fost Vântul. Şi Vântul era cu Dumnezeu, şi Vântul era Dumnezeu." Vântul este pentru Pescăruş chemarea la viaţă: „Pescăruşul

zăcea în nisipul înghețat. A stat el așa până ce l-a ajuns chemarea Vântului. Dintr-odată, se făcu lună plină. Nisipul era mângâios. Stelele erau atât de aproape încât pluteau pe mare. Chemarea Vântului umpluse ființa Pescărușului cu dorul de zbor." „Nici Vântul, nici Pescărușul nu aveau idee cum de gândeau ca o singură ființă, trăiau ca două ființe, și se înecau într-o mare de străini." „Pescărușul se înalță cât vrea Vântul să-l urce de sus. Vântul și aripile zămislesc zbor." Dar existența lor e o simbioză: „Fără tine, eu nu sunt, zise Pescărușul. *Păcat de noi*, zise Vântul." Și totuși, între ei apare, brusc, *zidul*: „Ori de câte ori Pescărușul plecase la drum către Vânt, se izbise de un zid apărut între ei cu totul inexplicabil. Ori de câte ori Vântul își dorise să cheme Pescărușul, propria lui minte fusese zidul care îl făcuse să amuțească. Vântul îl învinuise pe Pescăruș că el a creat zidul în închipuirea lui. Pescărușul ajunsese să creadă că într-adevăr, de fiecare dată, fusese vina lui. Niciunul dintre ei nu știa de fapt, de ce anume se ridica zidul între ei exact în clipa când viața părea să-i apropie. Cu toate că aceasta încă nu se întâmplase Vântul și Pescărușul știau că va veni clipa când se vor regăsi împreună de aceeași parte a zidului. Zidul se afla înăuntrul lor. Zidul era, de fapt, unul și același." „Acum Vântul dormea închis în zid."

Dorința contopirii cu celălalt este copleșitoare: „Ar înțelege, oare, vântul, că Pescărușul nu-și dorea decât un singur lucru: să fie una cu vântul – mereu și pretutindeni. Ar recunoaște, oare, amândoi clipa veșnică în care nimic nu-i va mai despărți și nu vor mai fi nevoiți să se caute unul pe altul iar și iar." Această dorință de contopire este atât de intensă, încât pare de neimaginat despărțirea lor chiar după viață: „S-au ridicat fără să se înalțe. Au zburat fără să zboare. Au văzut fără să vadă. Au atins fără să atingă. Nu mai erau Vânt și Pescăruș. Erau ultima celulă care se desfăcea din lumea lor stinsă, refuzând să înceapă încă o lume în care vor fi din nou despărțiți."

Este creat un impresionant tablou al lumii de dincolo de lumea vântului și pescărușului, în care ei rămân împreună: „Cu toate că nu mai vedea și nu mai auzea Pescărușul știa că Vântul era volbură și îl urma în cerc iar și iar, până când se topiră într-un unic surâs imponderabil." "Pescăruș-Vânt. Am izbutit iar. Te-am atins și am creat un univers." Ființa lor nouă, androgină, participă la sfârșituri și începuturi de lume: „Gonind între mare și cer, se fărâmă risipind eternități, zămislesc galaxii ce stau să vină, se pierd în neînceputuri." „Pescărușul și Vântul acesta, cu ochii nu-i putem vedea. Dacă am putea, ar însemna că încă sunt despărțiți."

Amintirea este, mereu, cea care țese și re-țese povestea: „Am crezut că uit. Am crezut că m-am eliberat. Am crezut că, fără îndoială, acum – dar te așezi lângă mine zâmbind nevăzut fără veste și luăm de la capăt aceeași poveste." „nu trece o clipă în care să nu te simt cum respiri cu plămânii mei, surâzi în creierul meu, vorbești în sângele meu, mă chemi cuibărit în

amintirile mele". „Și ce n-aș da să fii *acum*, doar ca să mă ridici și să mă faci să uit ce înseamnă cuvântul absență." Rolul cuvântului este de a substitui realitatea: „Câtă vreme o poți pune în cuvinte, aceea nu este absență. Câtă vreme încă simți mâna mea în mâna ta, nu știi ce înseamnă „îmi lipsești". Dacă zâmbetul meu te încălzește, atunci încă sunt cu tine." Iar rolul gândului este de a substitui atât realitatea, cât și cuvântul: „Te-am găsit într-un sfârșit, nebănuit, în gând, așa că am închis ochii. Ca să te văd."

Poeta învață o altă cunoaștere, fără imaginile pământești: „M-am uitat în oglindă și nu m-am văzut. M-am uitat în apă și nu m-am văzut în ea. M-am uitat înapoi și nu m-am văzut. M-am uitat înainte și nu m-am văzut. M-am uitat în cuvintele tale și nu m-am văzut. M-am uitat în propriile mele cuvinte și nu m-am văzut. Eram unde eram." Mai mult, chiar fără cuvinte: „Tu ești eu. Să nu vii înainte să știi să vorbești fără vorbe, să iubești fără dragoste, să fii fără să fii." Pe această cale, are viziunea contopirii cu Iubitul în eternitate: „Îmbrățișându-ți Umbra, mă gândesc, ce este adevărul, oare, atunci când, fără să fim în carne și oase, bucuria doare." „Nu avem să ne mai întâlnim niciodată – nu se întâlnește nimeni cu el însuși." „Ne eliberăm pe nesimțite de undeva-oriunde-nicăieri-pretutindeni și suntem ~ Flacără." „noi suntem acum fluxul și refluxul contopite, DuhUmbrăAură – AurăDuhUmbră – Flacără –" „Înotăm în uitare. Te ocrotesc. Odihnește-ți DuhulUmbră. Eu, Aura, voi găsi Flacăra care arde fără să mistuie, fără-de-început-și-fără-de-sfârșit." Prin intensitatea ei, prin puterea de a transcende, întreagă, hotarul dintre viață și moarte, această iubire aparține marilor povești de iubire, care străbat timpurile.

În nota de la începutul cărții, autoarea notează: „Aceasta este o simplă poveste de dragoste ca multe, foarte multe altele. (…) Important este să vă umpleți sufletul cu o comoară pe care, cu cât o dăruiți mai multora, cu atât va crește în voi". Înțelegem că este vorba de iubire, cea care stă la temelia a toate cele ce sunt.

Finalul, însă, reafirmă puterea cuvântului care, prin carte, poate duce mai departe Lumina: „Atunci când Flacăra la noapte va arde, din tine și din mine va rămâne – Lumina și o carte."

Mircea M. POP

O ANTOLOGIE LIRICĂ BILINGVĂ DE NICHITA DANILOV

Recent a apărut în Elveţia antologia lirică **„Vulturii orbi/ Die blinde Aadler”**[1]cu sprijin financiar din partea Institutului Cultural Român, dar şi Fundaţiei Jan Michalski, în format ceva mai mic (17,5/ 13,5 cm), însumînd 55 de poeme în română şi în traducere germană şi selecţionate nu din diferite volume publicate, după cum se obişnuieşte, ci după cîte un vers reprezentativ din fiecare grupaj, după cum urmează:

I. Corbi mari se rotesc peste Cartea de istorie- 11 poeme
II. Hrănesc bicicleta cu un braţ de fîn – 5 poeme
III. Casele se încalecă un ape alta în stradă – 6 poeme
IV. Fiecare spic e o lumînare aprinsă de vînt – 6 poeme
V. De ce mă răsfeţi cu lumina ta, Doamne – 9 poeme
VI. Stă în umbra mea cel a cărui umbră sunt eu – 13 poeme
VII. Care în somn v-aţi apropiat unul de altul – 5 poeme.

După acestea urmează „În chilia autorului”, succinte consideraţii poetico-filosofice cu privire la actul creator, din care reţinem afirmaţia finală: *„Poezia nu ne salvează de tentaţia neantului* , ea însă este ingura limbă pe care o vorbeşte sufletul” (p.194).

De asemenea, o postfaţă semnează şi traducătorul , intitulată „Poetische Schattenspiele”/ Jocuri poetice de umbre. Sunt incluse şi cîte o scurtă biografie a autorului şi a traducătorului.

Reprezentativ poet optzecist, Nichita Danilov a debutat de timpuriu, deja din 1977, reuşind ca pînă în 1989 să publice nu mai puţin de patru volume: „Fîntîni carteziene”, în 1980, „Cîmp negru”, 1982, „Arlechini la marginea cîmpului”, 1985 şi „Poezii”, 1987.

Poemele publicate aici se pare că au fost alese din diferite volume, de pildă sunt două intitulate „Arlechini la marginea cîmpului”, un „Peisaj de toamnă” din volumul „Poezii”, poemele „Finita la commedia” şi „Alt secol” din „Cîmp negru” (din 1982), ultimul volum publicat de poet fiind „Şi Dumnezeu a fost ţărînă” (în 2022), din care, de asemnea, sunt incluse aici poeme. Poemele incluse sunt de dimensiuni diferite. De pildă „Ghilotina” are 69 de versuri, „Ferapont” 95, în schimb „Tăcere“, 134 iar „Recviem pentru ţara pierdută“…218 versuri.

[1] Nichita Danilov: *Vulturii orbi/ Die blinden Adler***, p**oezii/Gedichte. Aus dem Rumänischen von Jan Koneffke, edition pudelundpinscher, Linescio, 2023, 225 p.

De asemenea, sunt incluse şi poeme scurte, memorabile, precum: *„În spatele fiecărui om/ stă de veghe un înger. Îngerul/ din spatele meu a căzut/ şi totuşi ale cui sunt mîinile astea,/ aceste mîini fine ca nişte aripi/ ce atît de nostalgic, atît de nostalgic/ îmi acoperă ochii"* („Peisaj cu mîini şi aripi", p.118)sau: *„Veniră şi-i făcură/ cruce de nisip pe tălpi,/ îi ziseră apoi/ Acum du-te –n deşert/ şi umblă pe ape"* („În deşert şi pe ape", p.116), ori şi mai reprezentativ: *„Orice/ lacrimă/ e un mormînt/ în care zac/ Eu/ mortul!"* (Încrustat pe o lacrimă", p.136).

Poetul exersează cu succes pe un amplu registru liric, el pendulează adesea între terestru şi celest, între întuneric şi lumină. Găsim în poezia sa teme metafizice şi religioase, dar şi fantastice, mitice şi chiar cosmice, versurile fiind vizionare dar şi ironice, cu totul neaşteptate, surprinzînd de-a dreptul lectorul, schimbarea registului liric fiind ceva cît se poate de firesc în concepţia autorului. El personifică liniştea sau luna, de pildă, şi întîlnim adesea interogaţii.

E frumos spus: *„iar bătrînii, ah, bătrînii îmbătrînesc/ atît de mult, încît pur şi simplu dispar din vedere..."* („Peisaj de toamnă", p.108). La un moment dat aminteşte de Nichita Stănescu, prin versurile: *„le arătam copiilor noştri,/ celor născuţi şi celor nenăscuţi încă/ calea cea dreaptă ce duce spre lumină;"*(„Recviem pentru ţara pierdută", p.44).

Privitor la traduceri, ar fi mici observaţii de făcut, e vorba de cîteva scăpări, care însă nu influenţează capacitatea lectorului german de a înţelege measjul transmis. De pildă *„tarantulă"* (p.18) se traduce prin „Tarantel" şi nu *„Vogelspinnenbändiger"* (p.19). *„Apusul"* (p.38) nu este *„Osten"* (p.39), ci „Westen". Din *„fîşia proapăt arată"* (p.48) e tradus doar *„Grenzstreifen"* (p.49), lipseşte „frisch gepflügt", iar la p. 61 citim *„Große Krähen kreisen über dem Buch der Geschichte"*, în loc de „Große Raaben" (oricum, în literatură corbul are alt statut decît cioara…).´În schimb titlul *„Fluturam"*(p.126) este expresiv tradus *„Es flaterten mir meine Hände"* (p.127).

De asemnea, şi la textul în română apare *„parpuri"* (p.42) în loc în loc de „prapuri" (traducerea este însă corectă) sau *„patruzeci şase"* (p.72) în loc de „patruzeci şi şase".

O antologie lirică, a cărei lectură face plăcere celui interesat de poezia românească contemporană.

Vasile FLUTUREL

VASILE LARCO LA BRAȚ CU... POEZIA

„Poezia este muzica sufletelor și, mai presus de toate,
a sufletelor mari și sensibile."

(Voltaire)

Ce minunat ar fi ca toate cărțile care merită un demers critic să aibă parte de unul ori mai multe chiar, în timp util (cum s-ar spune), cât mai aproape de data ieșirii de sub tipar, de momentul *păşirii* lor în lume. E un deziderat la care am aspirat dintotdeauna și mereu am încercat să ținem pasul cu *intrările* în biblioteca personală, numai că nu ne-a prea reușit. Așa se face că ajung să stea în așteptare volume care, deși au avut parte de o primă lectură în primele zile de la poposirea pe rafturile casei, n-au fost abordate atunci. Și aceasta numai și numai pentru că nu noi suntem stăpânii timpului, ci el este stăpânul nostru (dacă ar fi să-l parafrazăm pe Eminescu, înlocuind noțiunea de „limbă" cu cea de „timp").

Rămânând tot în cadru eminescian, iată că în una din serile trecute, pe când „ceasornicul" își urma cuminte „lung-a timpului cărare", iar Baba Iarna își adusese brusc aminte că nu a zăbovit destul pe plaiurile noastre în acest an, făcând deci cale-ntoarsă, am descoperit, la un inventar fugitiv al volumelor din colțul rezervat cărților primite cu autograf, pe cea semnată de Vasile Larco, poetul care ne încântă cu inspiratele sale epigrame mai de fiecare dată când participă la vreo manifestare culturală ieșeană și nu numai. Dar nu despre epigrame e vorba acum, ci de poezii în toată puterea cuvântului, adunate între copertele unei cărți apărute în frumoase condiții grafice la Editura ieșeană „CronEdit"[1] și beneficiind de o prefață consistentă semnată de poetul/ eseistul/ traducătorul Valeriu Stancu, prefață din care cititorul va întâlni, pe coperta a IV-a, un fragment sugestiv: „Vasile Larco ne oferă o carte frumoasă «ca o duminică fără sfârșit», o carte curajoasă, plurivalentă, alcătuită, ca un joc de puzzle, din piese separate, dar care se îmbină în mod armonios într-un tot ce dă rosturi fiecărei specii lirice abordate, fiecărui poem, fiecărui vers. O carte născută din suflet pentru suflet."

Cel de-al doilea text liminar al volumului este un motto din cugetările cu aer nostalgic ale lui Grigore Vieru, poetul care a fost atât de atașat de tot ce ține de tradiția românească: *„A dispărut cea mai frumoasă pasăre din cerul câmpiilor noastre, ciutura."* Cu destulă ușurință, orice

[1] Vasile Larco, *Un porumbel pe ciutura fântânii*, Ed. "CronEdit", Iași, 2021.

lector va remarca faptul că nu se putea un motto mai potrivit dacă ţinem seamă de titlul cărţii, care este, la rândul lui, neîntâmplător ales, porumbelul fiind, în mai toate culturile şi religiile lumii, simbolul păcii, al liniştii sufleteşti, al inocenţei şi ocrotirii divine, iar fântâna – emblema vieţii, a continuităţii, a legăturii sufleteşti cu strămoşii.

Secretul speciilor literare conţinute de volum ni-l dezvăluie autorul însuşi în cel de-al treilea text liminar, catrenul aşezat înaintea textului propriu-zis: „Pe ciutura fântânii porumbelul/ Îi ţine-n plisc poetului rondelul/ Aşteaptă, răbdător, de-acum: gazeluri,/ Sonete, noi pantumuri ori pasteluri!"

Acestea fiind zise, să pătrundem în frumoasa zidire din cuvinte ridicată nu doar fântânii ca simbol al dăinuirii şi al tainicei noastre legături cu adâncurile Planetei Albastre, dar şi Poeziei, această hrană de esenţă divină fără de care n-ar fi de conceput viaţa, în absenţa căreia sufletele noastre s-ar ofili.

Aşezându-şi volumul sub egida anticei devize „Ridendo castigat mores" (lucru sesizat din start de autorul prefeţei), Vasile Larco surprinde plăcut dintru început prin tonul vesel, optimist, prin ironia şi autoironia prezente în cele mai multe dintre texte, indiferent cărei specii de poezie (cu formă fixă ori nu) aparţin ele.

Ancorată puternic în cotidian, pana poetică a lui Vasile Larco dă glas reflectării în sufletul poetului umorist a unor realităţi de multe ori trecute din sfera normalităţii în cea a anormalului şi de aici, dorinţa poetului de a le îndrepta prin umor fin, de calitate, exprimat într-un limbaj decent, cu ajutorul căruia discursul liric e fluent, expresiv, aducător de molcomă adiere de bun simţ românesc moştenit din veac.

Evidenţiind deopotrivă lumini şi umbre ale existenţei umane, cartea lui Vasile Larco lasă impresia unei balanţe, a unei cumpene având pe cele două talgere bucurii şi suferinţe, hohote de râs sănătos pe de o parte şi lacrimi, suspine pe de alta, primul prevalând în detrimentul celui de-al doilea, ca urmare a optimismului ce se degajă din marea majoritate a textelor. Altfel nici nu se putea dacă ne gândim că autorul volumului este un umorist stăpân pe uneltele sale.

Aducerea în prim-plan a racilelor societăţii contemporane, a neîmplinirilor cauzate de abaterile unora dintre semeni (mai ales a celor *ajunşi*) de la morala convieţuirii după datină se îmbină (în mod armonios, am putea spune) cu omagiile aduse satului românesc şi oamenilor lui, cetăţii culturale a Iaşului, făuritorilor Unirii, naturii înconjurătoare, omului de omenie, unor personalităţi istorice (Ştefan cel Mare) ori culturale (sonetistul Mihai Codreanu, umoristul Ionel Teodoreanu), casei părinteşti, părinţilor, înaintaşilor în general.

Ce-l supără pe Vasile Larco, ca şi pe orice român de bună credinţă, în aceste vremuri în care „De la o vreme toate sunt pe dos" (cum spune poetul în „Primăvara săracă")? Destule, ar fi răspunsul, căci pe panoplia întunecată a existenţei noastre îşi găsesc, din nefericire, locul şi defrişarea fără milă şi discernământ a pădurilor, şi avariţia multora dintre oamenii politici, şi depopularea satelor prin plecarea tinerilor pe meleaguri străine, şi drama copiilor care cresc fără părinţii duşi spre alte zări pentru a-şi câştiga existenţa lor şi a familiilor, şi corupţia din multe sectoare ale vieţii publice, inclusiv a justiţiei ("Şi-n a justiţiei grădină/ Stă adevărul şi suspină" – „Indignare"), şi minciuna ajunsă din nou în capul mesei (un poem din volum se intitulează „Precum în vremea lui Vlahuţă"), şi înstrăinarea pământurilor, şi ipocrizia, şi domnia banului, şi uitarea eroilor, şi modernismul/ modernizarea (sau aşa-zisa modernizare) cu orice preţ, şi câte altele.

Cele zece strofe ale poemului „La noi" (titlu amintind de O. Goga) ne oferă o imagine amplă a stării de fapt din România postdecembristă, unde lucrurile nu s-au aşezat pe făgaşul normal nici după trecerea a trei decenii. „În ţara cu stejari umbroşi/ Cu feţi ce gânguresc în soare/ Şi oameni harnici, moşi sfătoşi,/ Sunt multe semne de-ntrebare", spune cu durere în suflet poetul, amintind mai apoi de importurile ajunse la paroxism, de lupta „pentru un oscior", de averile adunate „până-n grindă". Şi fiindcă optimismul a făcut dintotdeauna casă bună cu umorul, poetul găseşte soluţia salvatoare: „ Dar actualul trist destin/ Se poate preschimba îndată/ de-om face din UMORUL fin/ O armă mult mai căutată.// Şi traiul se va primeni,/ Speranţa-i ultima ce moare,/ Căci alte vremuri vor veni/ Pe-acest meleag scăldat de soare." Citeşti şi-ţi vine să exclami entuziasmat: „Dă, Doamne!" Poetul însuşi ajunge să invoce Divinitatea pentru a se putea asigura pacea Omenirii: „Luminaţi la minte fie/ Toţi cârmuitorii lumii/ Ce vor pace, armonie..." ("Vrem lumină, Doamne!").

Catrenul intitulat simplu „Noi şi mediul înconjurător" aduce în prim plan o problemă capitală vizavi de grija faţă de om în societatea actuală: „În habitat ne descurcăm,/ Cresc după plac iarba şi pomul;/ Chiar şi pe câini îi protejăm…/ Dar cine ocroteşte omul?". Este întrebarea pe care ar trebui să şi-o pună zi de zi şi ceas de ceas aleşii Neamului.

Convins pe deplin că poezia, în general, şi cea umoristică, în special, poate îndrepta câte ceva, Vasile Larco îşi exprimă această convingere în câteva texte pe care le putem considera adevărate profesiuni de credinţă. Primul dintre acestea e chiar cel cu care se deschide volumul şi care îi dă acestuia şi titlul ("Un porumbel pe ciutura fântânii"), poem din care cititorul află că această pasăre gingaşă, transformată în mesager (să nu uităm că sunt şi porumbei voiajori) are nobila menire de a „duce înspre

cititori" un „mesaj de pace, de-armonie-n viață". De altfel, întregul volum e străbătut, ca de un fir călăuzitor, de ideea necesității unei conviețuiri pașnice, a terapiei prin cuvânt blajin și constructiv ("Necazuri, boli și alte cele,/ Prin zâmbete trec mai ușor", spune poetul în „Dor de umor"), a binelui făcut dezinteresat și la timp, a înțelegerii între semeni.

În „Cronica umoristică" (p. 26), îl vedem pe Vasile Larco încrezător că „Satira și umorul mână-n mână/ Prin vorbe ticluite, înțelepte/ Lupta-vor, cu ce au la îndemână,/ Moravurile grele să le-ndrepte", în „Destăinuire târzie" (p. 35) se declară *bolnav*, „dependent de epigramă", iar în „Confesiune" (p. 64), poetul mărturisește că îndemnul mamei, din copilărie ("Să lași, băiete,-n urma ta ceva"), l-a determinat să lase „O spuză de satiră și umor/ Prin cărțile pe care le-am lansat/ Cu gând curat spre dragul cititor!" Adie aici, ca și în alte poeme, o benefică grijă a autorului față de viitorii prezumtivi cititori, grijă întâlnită de-a lungul timpului la toți condeierii noștri conștienți de misiunea mânuitorului de cuvinte, începând cu cronicarii, trecând pe la Cantemir, pe la marii clasici și ajungând la contemporani.

Putem vorbi la Vasile Larco de o vizibilă tentă didactică și moralizatoare în mai toate poemele sale. În câteva, morala este chiar evidențiată prin termenul respectiv, așa cum procedează, spre exemplu, în *fabula-sonet* „Albina și furnica": „Morala: tâlcul miezul îşi arată,/ Orice lăudat mai are-o pată."

Ca model comportamental, țăranul este cap de afiș: „Țăranu-i harnic, mândru, cumsecade,/ În straie parcă-i floarea cea de măr,/ Înconjurat de cinste și-adevăr,/ Trudește zilnic să adune roade.// În spuma laptelui muls în ciubăr/ Vezi fruntea lui ridată în arcade/ Vrând taina-mbătrânirii s-o deznoade/ Și cum de-i merge traiul în răspăr.// Îl știu: stejarul, bradul și țapina,/ Din viu respect că duce munții-n spate/ Își pleacă fagul înspre el tulpina..." ("Portret").

Satul, văzut ca păstrător al tradițiilor și al bunelor moravuri, e prezent ca entitate colectivă și ca ambient care nu trebuie alterat prin ingerințe externe păgubitoare: „Acel ce înspre sat vrea să se-abată/ Prin Poarta țării va avea intrare,/ De se va șterge bine pe picioare/ Și de-i om bun, cu inima curată.// Această *Poartă* n-are-ncuietoare,/ Deschisă-n larg e pentru lumea toată/ Ce nu a fost cu bunul simț certată./ Altminteri, sigur, e doar de plecare." ("Poarta Țării, poarta satului", p. 44). Poarta țării devine, în viziune poetică, un prag, o vamă, un filtru moral pentru cei care intenționează să calce pe ulițele ancestralei așezări. În „Toamnă binecuvântată", poetul e convins că „Țăranii merită cunună" și, pentru truda lor, „i-ar lăuda chiar și Carpații", iar din „Așa e de când lumea", aflăm (în consonanță blagiană mărturisită prin plasarea între semnele citării a

primului vers) că „Trăirea s-a născut la sat,/ Acolo este începutul,/ Înaintaşii ne-au lăsat/ Acolo secera şi scutul”.

Un suflet sensibil la durerile individului e sensibil şi la cele ale Neamului, desigur, şi acest lucru este valabil şi în cazul lui Vasile Larco. Sunt vizate Basarabia şi Bucovina, cele două provincii româneşti rupte de la trupul Ţării de o Istorie nedreaptă. Poemele „Două surioare” (“Azi două surioare plâng/ Pe lângă-o apă curgătoare/ Şi-s triste, nu surâzătoare,/ La piept, de-o vreme, nu se strâng […]// Adânc e Prutul – un nătâng –/ Stârpeşte-l, Doamne, din izvoare,/ Să nu mai fie vechi hotare...”), „Cina în familie” (“Mulţi oameni azi adânc suspină/ Şi sunt cuprinşi de întristare,/ Fiindcă stau în depărtare/ Şi nu mai pot veni la cină […]// Dar peste ţară ar fi lumină,/ De se vor şterge vechi hotare/ Şi-om auzi cu-nfrigurare:/ Hai, vino-acasă, Bucovină!”) şi „Cedarea Basarabiei” (“Unirea n-a ţinut o veşnicie/ S-a abătut urgia peste ţară/ Şi n-au mai fost nici cânt, nici veselie”) sunt edificatoare în acest sens.

Războiul, cel mai tragic dintre evenimentele prin care a trecut şi, din păcate, mai trece Omenirea, e înfierat într-un poem de-a dreptul zguduitor (“Destin întrerupt”), în care e adusă în scenă drama omului întors de pe front invalid şi care constată cu durere că toţi ai lui l-au crezut plecat din această lume, că părinţii, plecaţi şi ei între timp la Ceruri, au apucat a-i săvârşi pomenirile de rigoare, iar soţia şi-a refăcut viaţa într-o nouă căsnicie. Reacţia lui e una plină de luciditate şi înţelepciune, aflată într-un tandem al resemnării ce are tangenţă cu cea a ciobanului mioritic: „Strângând din dinţi a hotărât,/ Simţind un nod adânc în gât,/ Gândindu-se la viitor,/ Să nu le strice casa lor.// S-a dus mâhnit în lumea lui,/ Pe unde n-a spus nimănui,/ Atât a mai adăugat:/ Războiul fie blestemat!”

Dar, pentru a încheia pe un ton optimist consideraţiile noastre la acest volum ce se citeşe pe nerăsuflate, vom reaminti că unul din poemele cărţii se intitulează, atât de frumos, „Floarea speranţei” şi vom apela la cuvintele autorului, care plasează la sfârşitul cărţii un catren împăciuitor reflectând bonomia specific românească de care ştie să dea dovadă Vasile Larco: „Pe nimeni n-am vrut să insult,/ Am scris, răspunderea-mi revine,/ Nici mai puţin şi nici mai mult,/ Cum nici mai rău, dar nici mai bine!” Da, răspunderea pentru carte revine autorului, aşa cum răspunderea pentru aprecieri revine cititorilor. Fiind unul dintre aceştia, mărturisim că paginile ei dovedesc din plin că poezia în forma ei clasică are încă făuritori aflaţi în bune raporturi cu Muzele, iar Vasile Larco se înscrie cu brio în rândul acestora, dovedind meşteşug în abordarea stihuirii şi bun cunoscător al formelor fixe de poezie. Îl ajută talentul înnăscut şi truda cu folos la masa de scris, acolo unde-i stă bine unui condeier care are ceva de

spus, mai ales că ştie s-o facă în tonalităţi variate, menite şi a ne descreţi frunţile, şi a ne sensibiliza sufletele. Felicitările se cuvin de la sine!

Constantin MIU

THANATOSUL DE SORGINTE BACOVIANĂ la CEZAR IVĂNESCU

MOTO:

„Voi pleca departe, departe!
Ce neguri adânci mă-nconjoară!
Ce noapte
Spăimoasă asupră-mi s-aşterne!
Nu pot nici s-o-mprăştii şi nici s-o astâmpăr.
Vai mie, vai mie!
Pătrunde în mine şi morbul durerii
Şi morbul aducerii-aminte."
(Cezar Ivănescu**,** *Numitul G. B.)*

În Postfaţa la volumul *La Baaad* (Editura Eminescu, Bucureşti, 1996), Theodor Codreanu îl situează pe Cezar Ivănescu într-o triadă de poeţi neîntrecuţi în relevarea dramatismului morţii: „De la Eminescu şi Bacovia, nici un alt liric român n-a mai atins profunzimile afective pe tema morţii aşa cum a făcut-o acest poet…" (p. 454).

De altfel, „drama în trei tablouri şi un epilog", cum îşi consideră Cezar Ivănescu poemul dramatic *Numitul G. B*., are pe pagina de gardă un citat elocvent aparţinând criticului Nicolae Manolescu, anticipându-se astfel scenariul şi ideatica acestei producţii literare: „Dintre poeţii români, Bacovia e singurul care s-a coborât în infern. Vedeniile aduse la suprafaţă sunt, la lumina zilei, stranii şi tulburătoare, fulgurante ca imaginile de la panoramă." (în Cezar Ivănescu, *La Baaad*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1979, p. 383).

Într-un eseu despre poezia bacoviană, am adus în discuţie elementele de teatralitate recognoscibile în lirica lui Bacovia, chiar în *Plumb*, unde asistăm la un monolog de esenţă hamlet-iană, cavoul – spaţiul-carceră – fiind scena unde actorul îşi joacă rolul unui însingurat/ damnat, predispus la autorecluziune, iar florile de plumb şi funerarul veşmânt reprezentând recuzita (şi ea funerară), inerentă unui decor al thanatosului.

În poemul dramatic *Numitul G. B.*, subintitulat *Cubul Negru sau Descripţia sicriului*, Cezar Ivănescu recurge la o „înscenare dramatică (…) monologică şi lirică", în spirit bacovian. (Artur Silvestri, Prefaţă la volumul *Rod*, colecţia „Cele mai frumoase poezii", Editura Albatros, Bucureşti, 1983, p. 8).

Protagoniştii având nume generice (personajul, Bărbatul şi Femeia) – în fond, cele două voci-ecou ale eului – sunt din plămadă bacoviană, trăsătura definitorie fiind angoasa, tipică eroului liric din lirica lui Bacovia, care a uzează de gestul ostentativ al recluziunii – ca semn evident al nonaderenţei sale la o societate care-l încorsetează. „Spaţiul" de manifestare al protagoniştilor este „Un cub negru, subsol capitonat cu catifea neagră,/ ne înconjura între podele, plafon şi pereţi, nicio fereastră" (p. 386).

O dovadă grăitoare că avem de-a face cu *motivul dublului* (sau o dedublare a protagonistului) este faptul că atât Personajul cât şi Bărbatul, în tinereţe, aveau predilecţie pentru recluziune, mărturisirea unuia şi a celuilalt (aproape identice) făcând aluzie la poezia *Singur* (volumul *Scântei galbene*), a lui Bacovia, unde repetarea cuvântului odaia, în poziţie iniţială de vers, la începutul fiecărei strofe (versul întâi), reliefează spaţiul-carceră: „B: …mai toată vremea şedeam închis în locuinţă, citind broşuri socialiste…" (p. 392) şi „P: …şi-n camera mea mă-nchideam ca-n sicriu, de teamă să nu fiu obligat (…) să particip la vreo procesiune… oricare… nu vroiam să aparţin niciunui ordin, niciunei ordini!" (s. n. – p. 401).

Modernitatea acestui poem dramatic reiese şi din prezenţa – pe de o parte – a indicaţiilor regizorale uzitate de Personaj: „Eu voi rosti versul, iar voi îl reluaţi ca pe un cântec gregorian, (…) efectul lui e cu adevărat obţinut dacă vă evidenţiaţi pietatea şi nu vocile (…) şi… mai… ales… după… fiecare… vers… izbiţi… o dată cu pumnul în masă" (p. 407), ca şi prin repetarea fiecărui vers (conform indicaţiilor regizorale, Personajul fiind aici , în egală măsură, actor şi regizor), amintind, în felul acesta, de refrenul corului în teatrul antic: „P: A fost odată o scrumbie (concentrat, cu o urmă de surâs)/ B şi F: A fost odată o scrumbie/ P: La domnul Şmil în prăvălie/ B şi F: La domnul Şmil în prăvălie…" (p. 407-408). Reluarea fiecărei replici de către B şi F o putem socoti ecoul vocii protagonistului.

Pe de altă parte, modernitatea poemului în discuţie e dată şi de folosirea limbajului alb, definitoriu pentru teatrul absurd (iată locul unde Cezar Ivănescu se apropie de Caragiale şi Eugen Ionesco!):

„B: Sunteţi bun să ridicaţi oberlichtul… (luminat surprinzător) acela şi să ne relataţi tot ce se întâmplă… (…)

P (urcat pe un scaun. Scurt. Ca un comunicat):

Ninge grozav pe câmp la abator

Și sânge cald se scurge pe canal
Plină-i zăpada de sânge animal
Și ninge mereu pe-un trist patinor…
B (răstit): Al cui sânge, domnule!
P: E albul aprins de sânge-nchegat
Și corbii se plimbă prin sânge… și sug
Dar ceasu-i târziu… în zări corbii fug, –
Pe câmp la abator s-a înnoptat.
B: Al cui sânge, domnule?" (p. 411-412).

De reținut că versurile declamate de Personaj aparțin poeziei bacoviene *Tablou de iarnă***.**

Un alt element al modernității, și el specific teatrului absurd, este paradoxul : „P: …de ce m-ați adus aici… domnilor? B: Nu am timp să-ți explic, dar, să știi că poți la fel de bine spune că dumneata ne-ai adus pe noi aici…" (p. 412).

Având în vedere trama poemului dramatic și thanatosul de sorginte bacoviană aduse în discuție, pornind de la considerațiile lui Nicolae Manolescu, acum putem spune că lui Bacovia i se alătură Cezar Ivănescu în descinderea pe tărâmul infernului și relevarea lui cu mijloacele liricului de esență dramatică.

Constanța NIȚĂ

SUB SEMNUL SĂGETĂTORULUI

GLOSE asupra ediției bilingve româno-franceze a cărții lui Florentin SMARANDACHE*: Punct neochit... dar lovit!/ 601 Distihuri Paradoxistem,* Ediție revăzută & adăugită, Versiunea în limba franceză*: Constanța NIȚĂ*, Editura AUREO, Oradea, 2022, 426 pag.

S-au scurs 25 de ani de la apariția *ediției princeps* a acestei cărți tipărită în 1998 în română la Universitatea New Mexico, Gallup Campus, Electronic Publishing (S.U.A.). De atunci până în prezent, *Distihurile paradoxiste* ale lui Florentin Smarandache au cunoscut mai multe ipostaze lingvistice, concretizate în tot atâtea ediții, și anume, în: *sârbă* (2000), *engleză* (2006), *chineză* (2008), *rusă* (2010), *greacă* (2011), *italiană* (2011) – ce știm până acum. Față de edițiile anterioare, (atât cea românească – *princeps*, cât și cele străine), actuala ediție bilingvă româno-franceză a fost *remaniată* de către traducătoare, fiind *epurată* de un număr

de 23 distihuri pe care nu a dorit să le traducă din anumite considerente, completând locul celor eliminate cu tot atâtea selecţionate din alte două volume ale autorului, publicate anterior în Maroc, în 1984, şi anume: *Le Sens du Non Sens şi Anti-chambres & Anti-Poésies ou Bizarreries.* De asemenea, spre deosebire de ediţiile de mai sus, prezenta ediţie bilingvă (cu limba-ţintă franceza) e îmbogăţită cu un capitol de *Referinţe critice* în care au fost selectate fragmente semnificative din scrierile unor exegeţi, critici şi istorici literari, cum ar fi: Ion Soare, Titu Popescu, Janet Nică, Ştefan Dumitrescu, Geo Stroe, Geo Vasile, Gheorghe Tomozei, Ovidiu Ghidirmic, Radu Enescu, George Băjenaru, Marian Barbu, Al. Florin Ţene, Mihai Sporiş, Mirela Teodorescu. Sunt scriitori şi simpatizanţi ai creaţiei lui Florentin Smarandache, precum şi ai Mişcării literare paradoxiste al cărei întemeietor şi promotor incontestabil este matematicianul-poet român stabilit în S.U.A. Căci Mişcarea paradoxistă – creată de Florentin Smarandache încă din anii 1980 – a făcut obiectul unei avalanşe de studii critice, pe cât de frecvente, pe atât de pasionate (atât în România, cât şi în lume) menite să înscrie autorul şi mişcarea de avangardă paradoxistă în patrimoniul universal de valori. Autorul însuşi se înscrie în acest patrimoniu graţie unui palmares de cercetare şi de creaţie impresionant ce conţine nu mai puţin de 500 de cărţi şi o mie de articole ştiinţifice – în calitatea sa de autor şi co-autor, de traducător şi co-traducător, de editor şi co-editor – fiind comparat de către unii biografi cu un *poliedru* (cf. Mihaly Bencze), ori cu un adevărat *Renaissance Man*. De curând, în 2022, matematicianul-poet a mai primit încă "o perlă la coroană", respectiv titlul de *Profesor Emerit* al Universităţii Americane. În cei 33 de ani de când a început aventura existenţială a acestui *Emigrant la infinit* (cf. titlul vol. apărut în 1996), a acestui *Văr cu Magellan & Columb* (cf. Janet Nică), genialul om de ştiinţă de origine română a realizat o operă ce acoperă o plajă largă de domenii de cercetare şi de creaţie: de la matematici superioare, la computere (inteligenţa artificială, fuziunea informaţiei), la fizică (~ cuantică, ~ a particulelor), şi la economie (~culturală, teoria poly-emporium), la filosofie (v. neutrosofia – o generalizare a dialecticii) şi logică (v. logica neutrosofică – o generalizare a logicii fuzzy intuiţioniste), la literatură şi artă. În adevăr, pentru matematicianul român de la Universitatea New Mexico literatura constituie *un violon d'Ingres* cu care susţine concerte pe toate meridianele/ site-urile lumii, în toate limbile în care a scris/ a fost tradus până acum. Cu asemenea palmares de cercetare şi creaţie, putem spune că briliantul profesor de matematici din New Mexico ar putea accede mai degrabă şi fără rezerve la titlul nobiliar renascentist de ***Homo universalis*** (titlu metaforic rarisim în zilele noastre din cauza hiperspecializării...), decât la *"Premiul Nobel"*- care le e refuzat

ori interzis din start matematicienilor printr-o clauză statutară absurdă, discriminatorie, ce-i exclude iremediabil şi fără drept de apel. În ce priveşte *iconografia* acestei ediţii şi latura sa hermeneutică, dacă prima copertă reprezintă "semnătura astrologică" a autorului, născut la 10 decembrie 1954,- sub semnul zodiacal al Săgetătorului –(reprezentat printr-un centaur trăgând cu arcul a cărui săgeată ţinteşte *infinitul*), a patra copertă captează efectiv simbolul *infinitului* – a cărui reprezentare grafică e *spirala*, ca simbol cosmic şi iniţiatic. Aceasta se insinuează discret şi în economia cărţii, amprentând-o după fiecare sută de distihuri, căci spirala simbolizează nu doar *infinitul*, ci, în egală măsură şi *paradoxul*, fiind reprezentarea sa grafică, "punerea sa în abis" specular. De altfel, poetul-Săgetător e preocupat el însuşi de ideea de *infinit*, în zeci de distihuri ce constituie tot atâtea definiţii paradoxale ale acestuia; am selectat câteva :

" Măsura/ Nemăsurabilului" (= *Transcendent*);
" Să cuprinzi/ Nemărginirea" (= *Ideal*);
" Finitul poartă-n sine/ Infinitul" (= *Analitic*);
" Un sfârşit/ Fără de sfârşit" (= *Neconcludent*);
" Dincolo/ De dincolo" (= *În depărtare extremă*);
" Pune limite/ Nesfârşitului"(= *Orizont*);
" Marele infinit/ Mic" (= *Microcosmos*);
" Limită/ Nelimitată " (= *Bolta cerească*);
" Un finit/ Infinit" (= *Cerc vicios*);
" O moarte/ Nemuritoare" (= *Eroismul*);
" Abia după moarte/ Devine nemuritor (= *Artistul*).

Nu întâmplător, amprenta *spiralei* se regăseşte şi pe diplomele emise de Asociaţia Mondială a Paradoxiştilor, ca un sigiliu de bun augur, de elevaţie spirituală, de mobilitate a ideilor şi de progresie perpetuă a acestora. O dovedesc şi cele *15 Antologii de literatură paradoxistă* – editate de către F.Smarandache din 1993 până în prezent – antologii ce reflectă activitatea creatoare a membrilor acestei Mişcări de avangardă contemporană. (v. site-ul: http://fs.unm.edu/LiteratureLibrary.htm)

În al lor *Dicţionar de Simboluri,* Jean Chevalier & Alain Gheerbrant definesc *spirala* ca pe o figură geometrică încărcată de semnificaţii simbolice, ca pe un „motiv deschis şi optimist", fiind „o *glifă* universală a temporalităţii, a permanenţei fiinţei supuse fluctuaţiilor schimbării." (cf. vol. 3. P/ Z, p.250). Aceasta este un simbol cosmic şi iniţiatic „ce exprimă apariţia unei mişcări circulare ce ţâşneşte din punctul de obârşie ; ea întreţine această mişcare şi o prelungeşte la infinit." (...) „Ea reprezintă în fond ritmurile repetate ale vieţii, caracterul ciclic al evoluţiei, *permanenţa* fiinţei confruntată cu *vremelnicia* mişcării."(*op.cit.*, p. 250). Spirala e

omniprezentă în natură, de la banala pânză de paianjen până la corola trandafirului, de la cochilia melcului până la conurile de brad şi pin, de la dubla elice spiralată din molecula de ADN până la galaxiile spiralate, probând ubicuitatea acestui motiv izomorf. Legat de motivul *spiralei* prin semantismul său iconografic, *paradoxul* este una din modalităţile de a menţine spiritul suspendat între *două* probabilităţi" – spune Alexandru Ciorănescu în opera sa *Barocul sau descoperirea dramei* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p.175) Dacă speculaţiile matematice inspirate de simbolismul cochiliei spiralate fac din spirală „semnul echilibrului în dezechilibru, al ordinii fiinţei în iureşul mişcării" (cf. J.Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.,* p.251), tot astfel, *paradoxul* – ca procedeu universal cunoscut în toate artele baroce – se face remarcat prin grija de a reuni într-o singură entitate conceptuală *două* intenţii diferite şi uneori contradictorii şi de a exprima astfel, simultan, *două* idei diferite"- spune Al. Ciorănescu (*op. cit*, p. 264). În al său *Dictionnaire de Poétique et de Rhétorique/ Dicţionar de Poetică şi Retorică,* Henri Morier defineşte *paradoxul* drept „o opinie contrară opiniei comune, o afirmaţie care la prima vedere pare şocantă sau absurdă" , contrazicând logica normală... Acesta glosează mai departe : „De fiecare dată când spiritul dormitează asupra ideilor primite de-a gata, poetul, filosoful şi profetul intervin spre a-l lovi cu paradoxuri ce dovedesc că : *primii* vor fi cei *de pe urmă* , că cel ce-şi câştigă viaţa în lumea *aceasta* o va pierde în *cealaltă*" (s.n.) „Paradoxul este arma spiritului militant ce-şi afirmă forţa. E motivul pentru care îl găsim atât în *Sf. Evanghelie*, cât şi în paginile lui Nietzsche". (p. 864) Paradoxul est o alianţă de cuvinte antitetice care par, din punct de vedere logic, incompatibile. O dovedeşte chiar etimologia sa grecească, *paradoxon* însemnând *contrar aşteptării*.

Paradoxurile sunt „monştrii" adevărului dar, mai ales, ai ingeniozităţii – afirmă teoreticianul Barocului spaniol, Baltasar Gracián, în *Discursul XXIII*, din a sa *Agudeza y Arte de Ingenio/ Ascuţimea şi Arta ingeniozităţii* (1642). Sunt „nişte *sofisme*" foarte ascuţite, nişte *maxime* sau *cugetări* – pe cât de subtile şi de pline de har, pe atât de metafizice – presupunând „multă atenţie pentru a fi percepute şi cu atât mai multă pentru a fi concepute" a distanţă de trei secole, întemeietorul Mişcării paradoxiste supralicitează *paradoxul* ca pe un stilem baroc ce violentează realitatea spre a o omogeniza, mizând adesea pe efectele umoristico-ironice rezultate din jocul de cuvinte, din echivoc ori oximoron, din calambururi şi antiteze, uzând astfel de o ars combinatoria consubstanţială Barocului etern

Bibliografie critică selectivă:

1. SMARANDACHE, Florentin, *Distihuri paradoxiste,*University of New Mexico, Gallup Campus, Electronic Publishing, 1998.

2. SMARANDACHE, Florentin, *Legi de compoziție internă,* Fès, Maroc, 1982.

3. SMARANDACHE, Florentin, *Le Sens du Non-Sens,* Fès, Éditions Artistiques, MAROC, 1984.

4. SMARANDACHE, Florentin, *Antichambres et Anti-poésies ou Bizarreries,* Fès, MAROC, 1984.

5. SMARANDACHE, Florentin (Editor), *Hermeneutica Paradoxismului, (vol. I)*, Editura ABADDABA, Oradea, *f.a.,* în : http://fs.unm.edu/LiteratureLibrary.htm

6. POPA, Constantin M., *Mișcarea literară paradoxistă (The Paradoxist Literary movement),* Phoenix*Chicago, Xiquan Publishing House, S.U.A., 1992.

7.SOARE, Ion, *Paradoxism & Postmodernism în creația lui Florentin Smarandache,* Editura ADRIANSO, Râmnicu –Vâlcea, 2000.

8. POPESCU, Titu, *Estetica Paradoxismului (Ediția a II-a, Revăzută & adăugită*, Ed. Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea, 2001.

9. NICĂ, Janet, *Făt-Frumos din Lacrimă de Paradox/ (Florentin Smarandache degustat în unsprezece eseuri de către Janet NICĂ),* in: http://fs.unm.edu/LiteratureLibrary.htm

10. PETRAȘ, Dana (Editor), *Lentile transparente (O diagonală la activitatea literară & științifică a lui Florentin Smarandache),* Ed. Duran's, Oradea, 2013.

11. BLAGA, Octavian (Editor), *Oglinzi paralele & perpendiculare/ Florentin Smarandache, Paradoxismul și Viteza Subluminală,* Ed. Duran's, Oradea, 2013.

12. ȚENE, Al. Florin & VĂTUIU, Andruța R. (Editori), *Florentin Smarandache & Seducția Polimorfismului (Analize, interpretări, cronici, articole, note, recenzii),* Editura AGORA, Sibiu, 2017.

13. BENCZE, Mihaly (Editor), *Repere & Nuanțe în Creația literară & Cercetarea științifică ale lui Florentin Smarandache,* Editura Agora, Sibiu, 2020.

14. CHEVALIER, Jean & GHEERBRANT,Alain, *Dicționar de Simboluri (Mituri, Vise, Obiceiuri, Gesturi, Forme, Figuri, Culori, Numere),* vol. I –III, Ed. ARTEMIS, București, 1993.

15. BENOIST, Luc, *Semne, simboluri și mituri,* Editura HUMANITAS, București, 1995.

16. MORIER, Henri, *Dictionnaire de Poétique et de Rhétorique,* P.U.F., Paris, 1998.

Lina CODREANU

PĂȘIND PESTE HOTARE ESTETICE

Poet, prozator, jurnalist, exeget al avangardismului, eseist dar și traducător român, Leo Butnaru[1] este o prezență ubicuă în arealul cultural. Numele său este prezent în presa literară din ambele geografii românești, precum și de pe alte meleaguri europene, asiatice, americane. Cred că prolificul scriitor român din Basarabia are cea mai dinamică reprezentare în publicistica literară din România. Între volumul de debut din 1976 – *Aripă în lumină* (Chișinău) și cel din 2023 – *Donator tuturor* se derulează o cale editorială lungă, măsurabilă în zeci și zeci de volume.

Recenta carte *Donator tuturor/ Donatore per tutti* este o ediție bilingvă scoasă în 2023 la Editura Minela din București, a cărei traducere din română în italiană este realizată de Liuba Croitoru-Marian, cu supervizarea lui Domenico Volpi. Unele poezii au cunoscut deja forma tiparului, ceea ce dă cărții aspect de culegere, semn al rezistenței creației în vremuri culturale grăbite. De aceea poate că autorul nu și-a propus o structură clasică a volumului; totuși poemele se leagă la distanțe contrapunctice fie prin tematică, fie prin formulă stilistică ori chiar prin structură. În compozițiile poematice autorul devoalează în pilule cu efect reflexiv un narativ ascuns. Impunând valori contradictorii, meandrele creației îmbie poetul cu seducții, care nu pot fi refuzate. Poezia „dulce-amară" amână preaplinul fericirii, ademenindu-l cu-ncetul pe poet, care,

[1] Leo Butnaru (n. 5 ian. 1949 în Negureni, j. Orhei, R. Moldova) – poet, prozator, exeget al avangardismului, eseist și traducător român. Din vol. publicate: poezie – *Aripă în lumină* (1976); *Sâmbătă spre duminică* (1983); *Duminici lucrătoare* (1988); *Șoimul de aur* (1991); *Puntea de acces* (1993); *Gladiatorul de destine (*1998); *Lamentația Semiramidei* (2000); *Cetatea nu e gata de război* (2003); *În caz de pericol* (2004); *Din sens opus* (2008); *Ordine de zi, ordine de noapte* (2009); *Jefuindu-l pe Picasso* (2011); *Cu genunchii pe zaruri* (2014); *Instructajul santinelei de sine* (2015); *Cota de atenție (*2016); *Surfing în Galileea* (2017); *O sută și una de poezii* (2018); *Excesul de poezie nu dăunează sănătății dumneavoastră* (2019); *Postimperiale sau Poezia cicatricelor* (2021); *Donator tuturor/ Donatore per tutti* (2023); proză – *De ce tocmai mîine-poimîine?* (1990), *Îngerul și croitoreasa* (1998), *Ultima călătorie a lui Ulysses* (2006), *Copil la ruși* (2008), *Ruleta românească* (2010); *Copil la ruși* (2008, 2013); eseu – *Umbra ca martor* (1991); *Lampa și oglinda* (2001); *Șlefuitorul de lentile* (2005); *A opta zi* (2008); *Lista basarabeană. Copil la ruși* (2013); *Dincolo de suprafață* (2013); *Vederea dinspre alții, vederea spre alții* (2020); *Pasiențele purtătorului de oglinzi* (2022); jurnale; dialoguri; cărți pentru copii; cărți cu traduceri.

parcă-n şoaptă, rosteşte: „mulţam şi pentru atât" (*Regulă generală*). În fapt, poezia e o tăinuită aspiraţie de zbor spre alt univers, pe care o vor descoperi urmaşii, cum strălucită e metaforizarea într-o poemă minionă: „...şi i-au găsit/ în inimă/ adânc/ două aripi mari/ împăturite..." (*Aspiraţie şi operaţie*). Suferinţa sporeşte odată cu adâncirea-n misterul creaţiei/ al vieţii, ceea ce strecoară serpentine nostalgice îndărăt: „Doamne/ cât de departe/ cât de demult/ întâile-mi poezii/ stângace simetrii/ .../ se uită la mine/ ca nişte copii" (*De dincolo*). Sortit a „dezrobi" cuvinte şi idei, postura scriitorului e a vânătorului vânat, ajungând el însuşi „în robia cuvintelor" pe care le-a eliberat (*În robie*). „Vremea trece", bucuria creativă devine nestatornică şi poetul e tulburat de gândul că „iată/ ca mâine-poimâine-o să sece/ vecia poveştilor, toată" (*Soarta ca o Şeherazadă*). La maturitate, presentimentul sfârşitului de lume devine covârşitor, răul se dublează, se amplifică apocaliptic, încât catastrofa umanităţii pare iminentă: „deja/ nu putrezeşte doar materia/ carnea trupului de om/ de fiară/ ci/ putrezeşte şi spiritul" (*În zilele noastre*). În poeme ca acestea despre condiţia artei şi sensibilitatea perceptivă a creatorului, unde luciditatea şi dramaticul sunt catalizatori gravi, neînturnabili, Leo Butnaru îi secondează pe marii lirici, situându-se pe acelaşi palier al clasicităţii. Universul din poezii e privit din două unghiuri: *cu detaşare* – din afara sinelui, şi *cu asumare*, în plan lăuntric. Peste ambele perspective tronează mobilismul heracliteic. Panoramic, totul e „mişcare, mişcare, mişcare...", fiindcă, prinsă-n malaxor, „lumea goneşte, goneşte, goneşte" bezmetic, fără ţintă. În fapt, linia vieţii e atât de scurtă „între/ fericirea momentului/ şi/ nefericirea eternităţii..." (*Sau poate că...*), încât pare un soi de liniuţă „dintre anul de naştere – anul de moarte" (*Liniuţa câştigătoare*). Sentimentul *trecerii*, veche temă de artă, se prefiră şerpeşte în starea poetului, inducându-i stări de reflecţie despre sensul propriei vieţi (*Conştiinţa de sine; Heraclit, cititul şi apocalipsa; Seminţe de rodii; Lucruri tăioase; Viitorul cât mai luminos*). Nuanţarea semnificaţiilor poetice este înlesnită lexical prin verbele de mişcare: „pleci din toate bucuriile/ îndepărtându-te", „cuvintele se schimbă concomitent cu anotimpurile", „aleargă alarmată", „trec norii în suite de ipoteze", „gonesc maşini, trenuri,/ metrouri, submarine/ jos, sus, sub, în..." etc. Greu de „prins" poetul Leo Butnaru într-o formulă categorială, cum însuşi mărturisea într-un dialog cu Lidia Popa: „Unii mă văd clasicist, modernist şi avangardist, alţii mi-au zis intergeneraţionist etc.", el însuşi aspirând să „rămână printre colegii de pretutindeni încadrabili în câteva genuri-discipline literare" („Expres cultural", nr. 4/2022). Având în vedere că Leo Butnaru este exeget al literaturii avangardiste (rusă şi ucraineană, în special), credem că poezia lui Leo Butnaru nu s-ar delimita hotarnic de câmpul postmoderniştilor, consideraţi „recuperatori"/„continuatori" ai

avangardiștilor. Trăsături ale postmodernismului (decelate de criticii teoreticieni Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu ori Aliona Grati) traversează și lirica lui Butnaru. Nume, învățături și denumiri mitico-legendare (Babilon, Șeherazada, Heraclit, Sulamita, Marea Moartă, pământul făgăduinței) sunt o prezență în texte poetice care îmbracă polistructuri prozodice neo-moderniste. Este observabilă alonja estetică postmodernistă în atitudinea ironic-persiflatoare a unor construcții consacrate, precum conceptul „panta rhei", „prefabricat" în: „Nu poți intra de două ori în apa aceluiași râu/ sau aceluiași potop/ astfel că și cetitul a doua oară a aceleiași cărți/ inclusiv al Bibliei/ e diferit de primul" (*Heraclit, cetitul și Apocalipsa*). Generoasa invocare a toleranței divine se transformă în luare în răspăr, când se referă la poeți și prozatori: „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce scriu" (*Îngăduitor*). Aidoma și detaliul derizoriu din sloganul la zi despre „excesul de sare/ zahăr și grăsimi": „(În genere/ este bine să știți că/ excesul de poezie/ nu dăunează sănătății dumneavoastră/ ci din contră)" (*Pentru sănătatea dumneavoastră*). Nu arare, încercat de iubire, fie în dezamăgire, fie în trăiri supreme, îndrăgostitul consonează percepția apariției/ dispariției făpturii feminine cu fazele timpului (dimineața, duminica, primăvara). Imaginea iubitei, fragilă ori răvășitoare, îi penetrează inima și gândurile: „Neapărat/ și neapărată apari în toate gândurile"; „Neapărat/ și neapărată pleci din toate bucuriile" (*Celei care pleacă zâmbind*). Miniona poemă *Privirea ta*, relevă dualitatea cuplului: „Sub lumina văzului tău/ trupul meu/ lasă umbră...". Doar *astfel* trupul lui ne-vizibil ființează, adică primește „umbră". Într-o altă imagine comparativă, lumina soarelui – dragostea, complementaritatea eșuează, căci solaritatea „e pe gratis", în timp ce dragostea rănește, usucă, doare... (*Lumina soarelui*). Dezamăgirea neîmplinirii în dragoste se ghemuiește în nedumerirea din întrebarea (argheziană) fără răspuns: „De ce-ai făcut atâta drum?" (*Zicere de îndrăgostit*). Invocarea Sulamitei, eroina din *Cântarea Cântărilor,* dezvăluie îngrijorarea eului poetic față de degradarea și sărăcirea curcubeului erotic (efect al demitizării contemporane), ceea ce ar provoca pierirea lumii: „Și nu un nume, ci o-ntreagă lume/ E lipsă-n dragostea din vremea noastră..." (*O lume mai puțin*). În alternări imagistice este dispus jocul lingvistic ori tentația lirismului grav. De interes lectoral e sobrietatea meditativă despre diviziunea binară – prieteni-dușmani – din mini-poemul în două părți *Altfel*. Numărul prietenilor a rămas mic (cât „degetele de la o mână"), în timp ce numărul dușmanilor s-a triplat. Și, totuși, în fața lui Dumnezeu, degetele se „înfrățesc" întru rugăciune: „Însă termin cu număratul și/ cu degetele împreunate/ rup din pâinea cea de toate zilele", semn că iertarea creștinească este mai presus de învrăjbirea umană. De altfel, titulatura cărții – *Donator tuturor* e motivată prin pilda

lui Dumnezeu, care din dragoste pentru muritori „donează sânge". Tuturor. Poeziile cuprinse în volumul *Donator tuturor/ Donatore per tutti* atestă un poet cu virtuți imaginative și raționale, un intelectual fervent, atent la mișcarea personală a ideilor (Vezuviul „din interior") și istorică a vremurilor istorice când cetățenia sovietică nu putea fi acordată decât post-mortem. Rămâne o „voce lirică" deosebitoare, demnă a fi „prinsă" în istoria literaturii române de pe ambele maluri de Prut.

Lucian ALEXIU

POEZIE ŞI EXPERIMENT

Personalitate lesne de distins printre protagoniștii literaturii sârbe din România sfârșitului de veac XX, Slavomir Gvozdenovici și-a pus semnătura, de la debutul din 1975, pe mai bine de șase duzini de volume – culegeri de versuri, traduceri din poezia sârbă și din autori români contemporani, pe antologii ale poeziei sârbe și românești etc. Exegeții textelor lirice ale lui Slavomir Gvozdenovici n-au întârziat, de altfel, să remarce buna alăturare a preocupărilor autorului – comunicarea, firească, între poezie și munca benedictină a traducătorului, a autorului de antologii, a universitarului preocupat de cartografierea spațiului literar contemporan ori de literatura clasicilor.

Baladist memorabil, în primele culegeri de poeme, autor de stanțe cu accente rapsodice în care intră referințe la evenimente de interes comunitar, la o geografie culturală și o istorie imediat identificabile (*Despre asemănarea cu păsările, Geografie, Al treilea cântec al seminției mele, Dezlegarea pietrei, Călătoria în cerc a iubirii, Vulturii de pe Dunăre, Cimpoierul din Radimna, Mică scenă de familie* etc.), Slavomir Gvozdenovici avea să evolueze, cel puțin până la apariția volumului *Și.* Poezii, Editura Hestia (Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 1999), după o „logică" în care determinant se poate vădi elementul „cultură". Mizã imposibil de ignorant, așadar: asimilarea experiențelor moderniste ale poeziei sârbe și europene din veacul al XX-lea a constituit și pentru Gvozdenovici – cu osebire în o seamă de poeme ludice, ironice și, la concurență cu o notă de reflexivitate, nu lipsite de truculență lingvistică (*Spunem, Întrebări pentru o pasăre, În vizită la părinți, Priveliște*). Astfel că dacă baladescul afișat al textelor de început, relevabil în texte antologice (și deopotrivă antologate în culegeri ale poeziei sârbe apărute în România și în Iugoslavia) va

continua să îşi facă simţită prezenţa în mai toate volumele autorului, – lucruri vizibile şi în grupajul prezent în acest număr al revistei – alte texte, parabole cu trimiteri la istorie, artă, existenţă, civilizaţie, la iubire şi moarte: „am fost nemaipomenit de aproape/ mâna ta în preajma formelor vii ale zilei/ a mea aduna frunze între/ chipul tău şi oraş/ bătrânul stingea cu lacrimi fântâna// bătrâna Julieta – căpăstru sensual/ în mâna bătătorită –/ dii, căluţul meu realist/ dii, carne fremătând a unor depărtări purpurii// în curând va fi miezul nopţii şi/ tătucul Stalin vine din nou/ să ne-ntrebe de sănătate,/ kak „svetli potok"/ kak „lady Macbeth mţenskogo okruga"/ kak Şostakovici/ în fine/ această „avalanşă de tonuri" ruseşti/ vom fi nemaipomenit de aproape/ te vei îngriji de îngerii mustăcioşi/ parcă văd, şoapta-ţi amară/ mi se aşează pe pâine:// odată şi-odată va trebui să pun în ramă/ şi experienţa aceasta –//nu, iubito/ noi suntem demult soţi/ în paşnica noastră provincie/ s-au aşezat lucrurile/ asemeni cuvintelor încrucişate:// călăreţii cu mâinile goale/ vijeliile negre/ orient-expresul/ comorile străvechi din Balcani/ încornoraţii/ atâţi dracula/ cu mustaţă căprească/ şi şchiopul, şchiopul/ ni se adună în sânge precum mozaicul –/ tu să crezi în poezie/ în frecventele mele plecări/ nicicând mai aproape, niciodată mai gingaşi/ noi, copii în jurul piciorului tău dezgolit/ doi viermi negri sub o cizmă burduşită de frică// la poarta unei noi arte" *(Şcoala de seară)* nu au întârziat să releve modul în care liricul îşi pune de acord propriile experienţe şi căutări cu mai asprul stil al poeziei sfârşitului de mileniu. De citat, în acest sens, *Odă pentru un general, Domnişoara Lena, Slavko Mişin, Noaptea, Sărbători şi alte zile etc*., poeme reprezentând, împreună cu mai condensatele stanţe din *Şi,* celălalt versant al unui traiect liric în care vizibil, de la un volum la altul, este modul în care se produce radicalizarea vocii auctoriale. Insistenţa cu care poetul îşi raportează propria experienţă literară la căutările de ultimă oră ale poeziei contemporane. Culegere consemnând o fază experimentală, *Şi* se afla, aşadar, la capătul unei experienţe lirice tentate, deopotrivă, de trecerea în revistă, epică şi epigramatică, a măruntului eveniment biografic ori a unor fapte memorabile ale istoriei, ca şi de „esenţe", la propriu şi la figurat. Ceea ce înseamnă o preocupare manifestă de edificăre a unui limbaj poetic sugestiv prin lapidaritate – şi, nu o dată, prin extrema simplitate a recuzitei poetice –, printr-o „retorică" identificabilă prin câteva componente minimale: „vânt. tulbure. idioţi./ce mai. pocitaniile. în susul apei. neg./ înalţă cetăţi. (cele moarte. epitete.)/ culmile. stăpânul./ shakespeare. abia. odiseu. dar./ şi. împăratul duşan. vâna. fiare./ cu-ndemânare. cupa. de aur./ muntele. strâmt. într-un tâmpit" (*poeţii. la masa stăpânului*).".

Ar putea fi vorba, în ceea ce face Slavomir Gvozdenovici, de o artă a sugestiei, de un discurs marcat de o subtilă turnură ironică a frazelor lirice –, nu în mai mică măsură, însă, de un mod de a vorbi, analogic, despre literatură: „tremur. unul. dintre cei mari./ fenomen. veacul. poetul dis./ descoperirea izvorului. un ecou./ şi proverbele. peste măsură. plătit./ anotimp. tânăr. sunetul./ val. gaură. în ghiveci./ porumbel. în adânc. frica.// tremurul. unicul. crucea./ două. pietrele. fulgerul./ universitatea./ complexă. poetica. gândul./ (şi). din pricina lor. un cuvânt. ultimul./ uşor. păşesc. paşilor./ fărădecasă. mie însumi. un strigăt." (*fugă. tovarăşi de drum*).

Constructor şi spectator detaşat al propriului scris, liricul marchează, în felul său, un sfârşit/ început de partidă: limbajul poeziei se cere, s-ar zice, cu fiecare carte, pentru fiecare autor, reinventat.

Daniel LUCA

TEMPLUL SUNT EU

Atunci când o scriere naşte discuţii pro şi contra, se bucură de interpretări care de care mai diverse, autorul nu poate fi decât mulţumit. Este şi cazul Elei Iakab, cu volumul **Poemele de la Aethris** (ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2023), încărcat de simboluri şi semnificaţii.

Astfel, numerologia joacă un rol important aici, întâlnind cifrele trei, şapte, nouă şi variaţiuni ale acestora. Cifra trei semnifică ordinea intelectuală şi spirituală, în legătură cu divinitatea, cu universul şi omul; cifra şapte – zilele săptămânii, desăvârşirea lumii şi împlinirea vremii, dar şi omul întreg; iar cifra nouă – măsura gestaţiilor, a căutărilor fructuoase, răsplătirea eforturilor, desăvârşirea unei creaţii. Prin urmare, este evident caracterul iniţiatic al volumului, al căutării sinelui, desăvârşirii, împlinirii.

Aethris, la rându-i, înseamnă eter, regiunea superioară a aerului, o zonă superioară a cerului, dar diferită şi mai înaltă decât cea sublunară. Iar eterul, ca şi sufletul, este invizibil. Cum Templul Aethris este unul interior, se suprapune sinelui („Te-am lăsat dintotdeauna/ să cioplești piatra de temelie/ a templului în lumina/ dinlăuntrul meu"; „Şi totuşi, crede-mă,/ Doamne,/că atât te iubesc,/ încât de şapte sute de ani,/ Templul Aethris sunt eu" – *Templul Aethris*) şi devine puntea de legătură a acestuia cu

divinitatea. În acest moment, dincolo de timp, trupul e despărțit pur și simplu de suflet, fiinţând două entităţi separate. Paradoxal, atunci când cele două entităţi se contopesc, e atrasă moartea („Când Îngerii mi-au spus/ că a venit vremea/ să părăsesc arhipeleagul divin/ și să mă întorc în lume,/ pe loc am murit” – *Arhipelagul Îngerilor*). Dar o moarte cât o înviere, ca taumaturg, un vindecător, un făcător de minuni („La poarta răsăriteană/ a templului, seminţii întregi/ aşteptau să vindec/ mame, copii, regi,/ vraci, astrologi.// De şapte ori a dezlegat/ firavul taumaturg/ nodul morţii mele/ şi mi-a plăsmuit/ o altă, şi o altă, şi o altă aură” – *Numai din aura mea*). Uimită de lucrarea taumaturgului, însăşi moartea cere clemenţă, ruga fiindu-i ascultată („«opreşte stingerea taumaturgului!// O vreme, Doamne, o vârstă!»// S-a făcut liniște.// Apele, focul, eterul/ au încremenit.// Dintr-o sămânţă invizibilă,/ creştea frumuseţea nepământeană a taumaturgului” – *Ultimul dar pământean*).

Iniţierea nu poate avea loc în absenţa iubirii. Care, la rându-i, este de două feluri: pământeană („Și ne iubeam atât de mult,/ încât moartea picta/ în grotele ei/ trupurile arcuite în aer/ cu o graţie străină/ pământenilor” – *Moartea picta*) și divină, oamenii nefiind lăsaţi niciodată singuri („Carul împletit din ramuri de tamarin,/ trandafirii crescuţi în rănile braţelor/ mele arse în timpul întoarcerii/ la templu, purtau înlăuntrul lor/ cuvintele Zeului de pe al şaptelea munte” – *Pe drumul întoarcerii*).

Prin credinţă, de altfel, omul ajunge să se împlinească, să se desăvârşească, descoperindu-se pe sine, dar conştientizând și puterea de origine divină care este ascunsă în lumile sale interioare („Sub imensul Arbore/ din poarta lunară/ a templului,/ o putere ciudată/zămislea semne/ în braţele mele.// De aer. De foc./ De pământ” – *Viziune celestă*).

Treptat, pe nesimţite, însuși Zeul se transformă în Dumnezeu, ajungându-se în acest fel la o a doua desăvârşire, întrupată în Geneză („Dumnezeu/ mi-a promis/ că vom asculta/ în turnuri,/ la porţi şi altare,/ sunetele create/ în cele şapte nopţi/ ale Genezei” – *Oraşul sublim*).

Poemele de la Aethris mărturisesc lumii puterea lui Dumnezeu, puterea Cuvântului, dar și puterea Omului.

Simion BOGDĂNESCU

DOR DE POEZIA IOANEI DOR

Mi-a venit aşa să zic scrisului şi scrisul să mă zică pe tăcute într-o pagină albă de mărimea uimitoare a unei memorii fără sfârşit. Într-adevăr, pagina imaculată, aflată în acest cosmos, nu există decât ca posibilitate şi probabilitate a cuprinderii unor tainice însemnări/rostiri ce, ambele virtuale, *pot să vină* de undeva. Şi ne aşteaptă, posibil, să ne desferecăm, atât cât se poate, chiliile creierului şi ale inimii, iar amintirile de odinioară ale sângelui anterior, să ţâşnească din subconştient, din inconştient şi să ajungă pe ecranul/craniul memoriei involuntare/voluntare individuale ca o vibratilă emoţie crescută, din ce în ce, la un sentiment indefinit/ indefinibil zis/ scris *Dor.* Pre carele nemaiînchipuit de muşat l-a aurit printre degete şi l-a rebotezat Constantin Noica, filosoful. Dar teoria-i lungă şi poezia dorului şi mai fără sfârşit…

Aşa că, lecturându-i în alean metafizic, producţiile lirice, mi s-a prelungit pofta creaţiei şi, astfel, mi s-a făcut dor de poezia Ioanei Dor! Este o fiinţă/poetă neexpansivă, meditativă, cu fior metafizic moldovenesc, provenit pe linie maternă (de la mater dolorosa), al cărei eu empiric încă îi domină eul creator, pe cale să se abstragă din trăirea frustă şi să se obiectiveze în vizionarismul dominant, superior, oracular, funcţionând în sine ca „derealizare a realului" şi „irealizare forţată" prin dictatura fanteziei demiurgice. Ea încearcă să iasă cu îndrăzneală în spaţiul poetic, după cum doreşte: „o femeie/ cu sabia bună/ e o fiinţă de pasăre,/ taie în două depărtarea,/ se roteşte/ în vârtej de cuante/ şi se desprinde în cer/ de timpul rănit al luminii". Poeta Ioana Dor, după ce a publicat câţiva ani la rând, foarte discret şi, asemenea, decent, grupaje de poeme în paginile revistei *Academia Bârlădeană,* şi-a luat inima în braţe şi s-a hotărât să debuteze editorial cu cartea de faţă, semnificativ şi metaforic numită „Logodnă în singurătate", intenţionând, cu sensibilitate romantică, dar şi modernistă, să-şi cunune propriul crez al egoului poetic într-un turn de fildeş, într-o solitudine pe care şi-o îndrăgeşte cu fior misterios, ca şi cum ar fi singura dragoste în absolutul curgerii ireversibile şi ineluctabile. Metafora, aluzivă şi oximoronică, polisemantică, a titlului, *închide şi deschide* în ea identitatea tainică dintre iubire şi poezie, trăitoare amândouă într-un singur suflet (*animus/anima*).

Simplitatea aparentă a acestei arte poetice, ca, de altfel, a mai multor poeme din volumul prezent, o fixează ca pe o poetă cugetătoare, după al cărei sens ocrotit de solitudine, se conduce însăşi viaţa ei: „Nu ştiu nici vremea cum va merge,/ Nici spaţiul care ne desparte,/ Doar anii noştri

s-or alege/ Logodnă în singurătate.// Dar ce contează dacă timpul/ Tot mişcă piedica-ntre noi,/ Din firea-mi n-o să-ţi scoată chipul –/ Vom fi un suflet amândoi."

Maxima concentrare a poemelor celor mai multe şi *tonul elegiac,* predominanţa sensibilităţii (pasiunii) asupra raţiunii, muzicalitatea, corespondenţele şi simbolurile o alătură pe Ioana Dor de chopinianul G. Bacovia şi de chopiniana Magda Isanos. Ea îşi trăieşte până în resorturile intime şi ultime ale emoţiei, starea poetică şi sensurile incluse în imagini, cercetează gândul încordat să descifreze partea subatomică a vieţii (cele cinci *Cuante*!) şi a morţii, a creaţiei şi a iubirii (dorului) într-o febrilă cale de căutare, încercând un prim pas de zidire în cuvântul etern şi o primă direcţie majoră de impunere a gloriei sinelui său liric în câmpul eroic al crucilor lumii: „Viaţă,/ am gloria,/ neputinţa supremă/ de a muri.// Nu vreau/ să risipesc nimicul,/ vreau să-l adun.// Mie nu mi-a fost/ de ajuns/ decât nepătrunsul/ pe câmpul de bătălie/ al crucilor!" (*Eroism crucial*).

La o privire atentă psihanalitică, poemele Ioanei aduc la suprafaţă unele *obsesii,* în supraveghere conştientă, totuşi, ce-i cutreieră sufletul şi spiritul şi-o fac să fie dominată de dorul absolutului: obsesia timpului neiertător, mater dolorosa, patima chinuitoare a vieţuirii în singurătate (în dubla ipostază grecească – zeu sau fiară), a căutării sublimului, a inefabilului poetic, a iubitului închipuit (reversul acelei *la princesse lointaine* a trubadurilor şi truverilor medievali francezi).

Supratema timpului (provenită din motivul *Eheu fugaces, Postumae, Postumae, labuntur anni* – Horaţiu) se susţine prin motive lirice romantice, cu precădere: clepsidra, noaptea ancestrală, confuzia planurilor temporice, timpul static parmenidian, secunda faustiană, clipa, orizontul matinal generator de miraj existenţial, târziul şi destrămarea ineluctabilă, cum afirmam, şi ireversibilă heracliteană. Poemele în cauză trebuie citite în gând cu ochiul foarte atent. Iată: „Ce vine mâine dă să rupă/ Întoarcere de gânduri dusă/ Cum dorul timpului sub lupă/ Se uită-n noaptea descompusă." (*Nesomn*). Este ideea sau sugestia unui **timp deviat**, abnorm, confuz, nemişcat, „împietrit", nepăsător. De aceea, eul liric surprinde *dorul timpului*, clipa, „vremea rărită'' din cer, miezul de noapte. Aproape fiecare poem surprinde clipa din vremelnicie, Marea Trecere, şi clipa eternă, absolutul, timpul universal. Numeroase metafore, morfologice, sintagmatice şi semantice, creează o viziune caleidoscopică *revelatorie* mai mult decât *plasticizantă* (ca să rămânem doar la clasificarea blagiană mai cunoscută): „miez de noapte", „dorul timpului", „roua timpului", „vremea", „anii", „clipe de ruine", „vremea cerului rărită", „timp care aşteaptă", „vreme mult trecută", „altădată", „vreme nemişcată" etc. Ca orice poet/poetă are şi Ioana Dor „O, mamă!", plecată prea curând şi

demult în ţara umbrelor, devenită tot o principală obsesie a lirismului ei elegiac. Necicatrizată, rana continuă să sângereze, după decenii. E o ardere ascunsă, o roadere pe dinăuntru, existenţialist camusiană, iar dorul devine metafizică elegie, „muzică de cer" a sufletului poetei.

E de la sine înţeles că *imago pater*, fie şi sub forma divinităţii, nu se găseşte în creaţiile sale. Obsesia singurătăţii – sigur de sorginte romantică – motiv liric deţinător al unei circulaţii speciale, atât în lirica universală, cât şi în poezia naţională, nu trebuie privită ca un anacronism, ca o marcă depăşită, ca un semn al unui regres. Nici pe departe, nici pe aproape! Este **ipostaza esenţială a creaţiei**, „rezonanţa nocturnă" a dorului poetic şi timpul solitar al naşterii în poezie. Cât de frumos o aduce aminte! De aceea mi-e dor de poezia Ioanei Dor: „unde să împrăştii/ bătăile inimii/ dacă nu găsesc/ punctele cardinale/ nici în creierii mărilor,/ nici în sumbra tăcere de munte?/ La est de inimă,/ la vest de suflet,/ la sud de idee,/ la nord de cuantă?// Am să le mângâi/ în căuşul viorii. [*Cuantă* (3)].

De regulă, autoarea îşi cântă impulsurile şi pulsiunile vieţii, inspiraţia susţinută şi generatoare de emoţie, însă, în anumite poeme, strecoară inteligent şi unele motive cultural-ştiinţifice, de ordin livresc, provenite fie din mitologia elenă (Icar, Afrodita), fie din literatura germană (Goethe cu poemul său „Faust" şi cu iubita eroului, Margareta – numele şi al mamei poetei) sau din muzica marelui pianist polon, Chopin. Atracţia faţă de aceştia consună, cu tonul grav, cu dorul profund, exprimabil şi exprimat şi în poeziile, concentrate şi ele, de provenienţă folclorică, *Ecou neauzit* şi *Alean de zbor*, în care dorul se logodeşte, iremediabil, cu destinul poetei Ioana Dor: „Că aripi de aş avea,/ Tot ca tine aş zbura// În văzduh m-aş înălţa,/ Dar de doruri n-aş uita."

Uneori, fantezia autoarei iese din Regimul Nocturn al Imaginarului şi se îndreaptă spre Regimul Diurn al său într-o traiectorie de la chtonian la uranic, de la „tăcutul pământ" la „zborul" icarian, la urcuşul celest, de la întoarcerea în sinea sa la sinele descătuşat al zborului. Şi atunci se copilăreşte şi păşeşte în tărâmul universal al copilului, guvernat de *poeta ludens*. Aşa în „Chip de copil" şi, mai ales, în „Poezie", unde, sub aparenţa nevinovată a jocului sugerează ideea că aceasta poate opri *pribegia neamului*: „Ce să-ţi zic de poezie…/ C-aş mai scrie cam o mie/ Să îi dau şi lui, şi ţie,/ Să nu plece-n pribegie!" Cel mai greu de îndurat, pentru cei plecaţi în străinătate, este dorul… de poezie – echivalent cu dorul de ţară!

Invers decât trubadurii, truverii, jonglerii, poeţii vaganţi, acei îndrăgostiţi de o ideală „prinţesă îndepărtată", existentă doar în propria lor închipuire, poeta noastră cântă un iubit adorat în imaginaţie, poate nu îndeajuns marcat în embleme lirice, mai mult ca o presimţire, în orice caz un zburător presimţit într-o pradă nocturnă: „Dac-ai simţi/ ce dor îmi e de

noi/ ai rupe-n dinți cămașa/ și noapte-ai sfâșia cu gura/ din neodihnă/ perna ce te ține./ Ai rătăci fără să știi pe unde/ și-ai merge până n-ai ști unde-ajungi." (*Sfâșietoare noapte*).

Cartea de poeme, „Logodnă în singurătate", reprezintă un debut meritoriu, un punct de începere și o nădejde de continuare și perfecționare, iar poeta Ioana Dor, acaparată de emoții lirice firești, o mult dorită prezență lirică în spațiul binevoitor al poeziei bârlădene și nu numai! Începe, de pe acum, să-mi fie dor de poemele următorului volum!

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXIX)

Frontiere spațio-temporale, introspecții emoționale

Când l-am cunoscut pentru prima oară, prin 2018, la Torino, mi s-a părut că băiatul acela simpatic, cu părul lung și breton în ochi, cu un surâs larg, melancolic în priviri și ușor ironic în vorbire, trăia într-o altă realitate, a lui, din care ieșea doar constrâns de împrejurări, cu aerul unuia căruia puțin îi pasă de ce se întâmplă în preajmă. Și cred că nu m-am înșelat decât poate doar în faptul de a-i fi atribuit mai puțin ani de vârstă și maturitate literară. Știam prea puține lucruri despre el atunci și nici prilejul de a avea un schimb de idei nu s-a ivit. El, în schimb, i-a observat atent pe toți și i-a "încondeiat" pe fiecare din cei cu care intrase în contact într-o pagină sintetică de jurnal. În 2012 Daniel D. Marin avea 30 de ani, era cercetător asistent la Institutul de Cercetare pentru Fizică și Inginerie Nucleară de la Măgurele și un poet deja consacrat. Pentru problemele de sănătate diagnosticate și complicațiile avute încă din copilărie, care puteau să se agraveze și mai mult și să-i pericliteze viața, i s-a recomandat consultarea unor medici din străinătate și o operație pe coloană, care necesitau mulți bani. Drept care a lansat pe un blog proiectul „Poezie pentru sănătate", prin care își punea în vânzare cărțile de poezie publicate, cu speranța strângerii fondurilor necesare. Cărțile urmau să se livreze în format pdf, având astfel la dispoziție practic un stoc nelimitat. Era prevăzut și un bonus pentru cei generoși în a contribui cu sume mai mari: "pe lângă aceste 3 cărți veți primi următoarea mea carte, cu autograf, de îndată ce va apărea (nu pot să promit o dată, pentru că încă n-am scris-o)". Oferta cuprindea cele trei cărți de poezii publicate până la acea dată, cu referințe destul de elogioase: *Oră de vârf* (Ed. Geea, 2003), câștigătoare a premiului pentru poezie la Festivalul Național Duiliu Zamfirescu 2003, *Așa cum a fost* (Ed. Vinea, 2008) cu o prefață de Al. Cistelecan și *L-am luat deoparte și i-am spus* (Ed. Brumar, 2009), care a câștigat premiul "Marin Mincu" în 2010. La prezentarea celui de al doilea volum citat, în cadrul cenaclului de la Muzeul Literaturii Române, Daniel Cristea-Enache scria: "Daniel D. Marin ezită, sub ochii celor câțiva care s-au intersectat până acum cu creația lui, între a scrie o bună poezie timidă și o poezie palidă.", remarcând "discreția puțin excesivă" a autorului și o poezie "care îi seamănă destul de mult".

Proiectul s-a dovedit utopic, puțini au fost cei care au răspuns la apelul de solidaritate lansat și asta doar în primele săptămâni, după care nu a mai stârnit nici un ecou. Între timp, poetul s-a înscris la o bursă de studii și a plecat în Italia, la Sassari. Într-un alt interviu, din luna noiembrie 2012, explică motivul bravurii: "Am lăsat România și-am plecat să studiez câteva luni pe o insulă. Pare un act de curaj, dar e opusul. N-am mai rezistat! Nu mai pot să văd oamenii pe care-i știam. Și nici să răspund la întrebări despre sănătatea mea. […] Am plecat pentru a uita de mine și de lumea mea. […] Țin un jurnal din insula pe care mă aflu tocmai de aceea, ca să uit de mine. Un timp. Jurnalul meu este despre oamenii care mi-au găsit în ultimele zile un sens."

Șederea s-a prelungit mult peste cele câteva luni și așa se face că, după zece ani, a rămas tot student, un perpetuu visător și neobosit călător. „Născut în România, renăscut în Sardinia, pendulează acum între Padova și Veneția. Poet, călător și fotograf amator", cum se autodefinește, marcându-și reperele geografice de moment, este dinamic, sociabil și fin observator, mereu în căutare de aspecte inedite pe care, dacă nu le găsește, le inventează pentru a-și satisface imaginația și le transpune în narațiuni savuroase pe pagini de jurnal.

A călătorit prin Europa și America, cu unele incursiuni în România, la București și în orașul natal Călărași. Când călătorește nu-și face prea multe griji cum se va descurca acolo unde va ajunge. Cel puțin așa l-am perceput atunci, în 2018, la Torino, la festivalul la care participam, când, mult după miezul nopții, el încă mai căuta un binevoitor să-l găzduiască peste noapte, după ce hoinărise prin oraș în veselă și plăcută companie. Cu perspectiva de a dormi pe o bancă în parc, până la urmă s-a găsit un pat liber la hotelul unde eram cu toții cazați, fără să știe cine i-a preluat nota de plată a doua zi. Într-un fel, mă pot considera printre donatorii săi anonimi, dat fiind că nici n-a fost curios să afle. Tot așa cum, altădată, la Milano, ne-a invitat la o cafea, dar la urmă de plătit ne-a lăsat pe noi. Daniel a început să scrie din liceu, când mergea atât la Olimpiadele naționale de fizică, cât și în tabere de creație. A colaborat cu mai multe reviste, realizând rubrici, interviuri și anchete literare. Între 2003 – 2007 a fost redactor la revista „Oglinda literară" iar din 2011 este redactor asociat la revista „Zona literară", în care a inițiat o rubrică de poezie italiană contemporană. În 2010 a publicat antologia *Poezia antiutopică. O antologie a douămiismului poetic românesc*, Ed. Paralela 45, una dintre primele și cele mai controversate antologii retrospective ale generației 2000, întâmpinată cu aprecieri pozitive și contestații vehemente, deși a ținut să precizeze că el, nefiind critic sau istoric literar, a făcut doar o selecție de texte ale celor 25 de poeți antologați, apreciindu-i potrivit propriului simț

poetic. Pe aceeaşi linie, Daniel D. Marin repetă experienţa şi publică o altă antologie intitulată *BorderLine 2000: Zece autoare pentru o antologie a poeziei de astăzi*, Ratio et Revelatio, 2021, cele patru poete române şi şase italiene selectate având debutul editorial între anii 1992 şi 2015. În versiune bilingvă, cu o selecţie şi o ordonare a sumarului pe bază temporală, titlul face referire la răscrucea milenară şi bivalenţa geografică, dar ar putea sugera şi alte semnificaţii ale termenului, de natură psihanalitică ori de demarcaţie stilistică. Se refuză, de asemenea, în ciuda evidentei orientări a selecţiei, atributul de "poezie la feminin", preferându-l pe acela de „poezie de astăzi": "Este foarte multă realitate în poezia acestor autoare. O poezie care nu doar se pliază, hiperintens şi autentic, pe istoria celorlalţi, dar devine sursă.". Poetele române antologate sunt: Rodica Drăghincescu, Ruxandra Cesereanu, Ofelia Prodan şi Saviana Stănescu.

Pe durata şederii în Sardinia, pe lângă studii, Daniel îşi va continua activitatea literară, dedicându-se scrisului, traducerilor, participând la o serie de lecturi de poezie, la expoziţii şi festivaluri literare. În jurnal consemnează laconic: "Ieri am fost la cursul de italiană şi m-a întrebat profesoara Alessandra ce îmi place să fac şi, după un vid mental de câteva secunde i-am răspuns că îmi place să privesc şi că uneori scriu.".

Volumul *Poeme cu ochelari*, Ed. Tracus Arte, 2014, cu care a câştigat Premiul Naţional George Coşbuc în 2015, conţine poezii scrise în Sardinia dar "e foarte posibil să le fi văzut prin ochelarii unuia de acasă", după cum a mărturisit poetul la lansarea cărţii, care a avut loc la Târgul de carte Gaudeamus de la Bucureşti.

În urma unui sejur în America de 6 zile, pentru a participa la o conferinţă, ce s-a prelungit apoi încă o lună, va publica volumul *Din România sunt doar eu*, Ed. Paralela 45, 2018, cuprinzând notaţiile de călătorie scrise în notă suprarealistă, cu spontaneitatea unui atent observator şi ironic comentator, aparent absent în cotidianitate, din care însă îi atrag atenţia situaţiile paradoxale, la limita iraţionalului.

O plachetă a sa de 30 de poezii în versiune bilingvă, engleză şi italiană, intitulată *The bodies that never fit us well/ I corpi che non ci calzano mai a pennello* ajunge finalistă la festivalul online „Bologna în lettere" 2021. Varianta italiană va fi publicată în anul următor la Editura Interno Libri, însoţită de notele critice ale Rodicăi Drăghincescu şi ale lui Giancarlo Sissa. Poetul mărturiseşte că versurile datează în mare parte din perioada premergătoare plecării în Italia, când îngrijorarea pentru starea de sănătate îi accentua atenţia îndreptată asupra propriului corp. Este probabil acea carte nescrisă încă, la care făcea referire când era în căutare de donaţii şi care, după zece ani, va găsi lumina tiparului şi în România,

într-o variantă revizuită intitulată *Trupurile care nu ne vin niciodată bine*, Ed. Limes. Este nu doar o explorare a propriului corp, printr-o introspecție anatomică în verticală, dar și o extindere a eului în afară, într-o lume populată de personaje damnate și situații tragice, dominate de suferințe și rătăciri, ca personificări ale răului lăuntric. "Cine întâlnește trupurile personajelor mele din carte, în cele din urmă mă regăsește pe mine. Astfel ne întâlnim cu adevărat!", mărturisește autorul, așteptându-ne la granița dintre real și irațional, între care linia de demarcație trasată e imperceptibilă.

Un nou succes al culturii române

Festivalul de Poezie din Luzhou, China, 15 – 17 Octombrie 2023, a oferit „Premiul pentru traducere de literatură scriitorului, sinologului și traducătorului român Constantin Lupeanu". Festivalul, organizat de Uniunea Scriitorilor din China împreună cu autoritățile din orașul Luzhou, din sud-vestul țării, începând cu anul 2018, oferă anual un presigios Premiu pentru Poezie, cîștigat până în prezent de: poetul lituanian Tomas Vinclova, italianul Guido Oldani, Jean-Pierre Simeon, Franța, poeta armeană-americană Sona Ter-Hovhannisyan Van, Eiléan Ni Chuilleanáin, Irlanda, István Turczi, Ungaria. Începând din acest an, s-au instituit alte două premii, Premiul pentru Traducere Literară și Premiul pentru Compoziție muzicală, „pentru a onora compozitori și traducători remarcabili de poezie și literatură din întreaga lume, diseminând lucrări muzicale și traduceri de poezie de clasă mondială și revitalizând învățarea reciprocă a artei și culturii chineze și străine", după cum anunță organizatorii. Primul premiu pentru traducere a revenit României, prin persoana lui Constantin Lupeanu, iar primul premiu din domeniul muzicii a fost oferit compozitorului Hugues Dufour, Franța. Luzhou泸州, un oraș cu o istorie de două mii de ani și două milioane de locuitori, este renumit pentru industria ceaiului și pentru distilăriile unui alcool faimos din sorg. În acești ani, autoritățile din Luzhou sponsorizează festivalutile de poezie, menite „să consolideze schimburile, dialogul și cooperarea personalităților de cultură și artă autohtoni și străini și să promoveze poezia lumii". Amintim că anul trecut piesa de teatru „Iubire fără frontiere" de Constantin Lupeanu, a fost pusă în scenă în China, cu titlul „Ceramică și iubire", 陶爱 . Premiera a avut loc pe 30 Aprilie 2022, în orașul Xiamen, 厦门, oraș cu 4,29 milioane locuitori, bucurându-se de un succes răsunător. Regizor: Prof. Univ. Dr. Lv Shaofeng 吕韶凤。

Piesa, realizată în două părți și un epilog, condensează o poveste de dragoste imemorială, ce transcende timpul și spațiul, principiul reîncarnării, al renașterii instlându-se subtextual, prin dibăcia proiecției artistice a autorului. Ipostazierea metempsihotică a îndrăgostiților se realizează în regim subtil, abia perceput, trecerea dinspre o dimensiune temporală și spațială în alta corespunde bine cu logica desfășurării scenice, încât spectatorul o percepe ca pe un dat firesc, posibil. Prin intermediul poveștii de iubire, ni se dezvăluie explicațiile referitoare la asemănările uimitoare dintre cultura Cucuteni și Yangshao, de acum 3 – 5 000 de ani. Prin inserții alegorice subtextuale, piesa de teatru reflectă teza istorică a contemporaneității celor două culturi neolitice, având în vedere posibilitatea schimburilor economice și culturale din acea vreme. Urmează reprezentarea piesei și pe scenele românești, fiindcă ea susține tema interferențelor culturale, un subiect de actualitate. Constantin Lupeanu explorează dimensiuni nebănuite ale ființei, ale spiritualității, ale culturii, sincronizând în demersul său artistic, cele trei simboluri ale propriului blazon: iubire, credință și speranță.

Nicolae MAREȘ

ARON COTRUȘ

Manuscris[1]

Bradul

Lui Emil Zegadlowicz

în zăduf, pe-a craterului vatră,
sub suliţe de vânturi ce latră
ruptu-şi-a gura îndărătnic prin piatră...
şi, lacom de soare, şi svelt, şi stingher,
ca din rădăcini enorme de fier,
din trândava lavă bolnavă,
fără zor şi zăbavă,
drept, dornic, crescut-a spre cer,
sub fulgere fără de număr,
sus, pe-a vulcanului umăr....

DIN NOU DESPRE CUNOAȘTEREA LUI EMINESCU ÎN POLONIA ȘI A RAPORTURILOR DINTRE ARON COTRUȘ ȘI EMIL ZEGADLOWICZ

Ajuns la începutul anilor 30, în calitatea de ataşat de presă şi cultural la Legaţia Regatului României la Varşovia, Aron Cotruş informa conducerea Direcţiei de presă din Ministerul Afacerilor Străine/30 aprilie 1931/, că *„a propus poetului Emil Zegadłowicz traducerea în limba polonă a unui volum de poezii alese din Eminescu... iar strălucitul tălmăcitor în limba polonă al lui Faust de Goethe va da o haină aleasă poeziei celui mai mare poet român, vrednică de poezia celor mai mari poeţi ai lumii".*

Diplomatul şi publicistul transilvănean, nu numai că l-a identificat pe E. Zegadlowicz, dar i-a şi procurat acestuia cele mai bune volume cu poemele eminesciene, transpuse până atunci în limba germană şi engleză. Pentru a face cât mai bine faţă exigenţelor, poetul polonez a apelat şi la tinerii studenţi de la catedra de limbă română de la Universitatea din Varşovia, cerându-le să îl ajute să cunoască şi să simtă poetica

[1] Se află la Secţia de manuscrise de la Academia Română.

românească.[1] În același timp, prin relațiile pe care le avea în țară, Cotruș îl va ajuta pe Zegadlowicz să vină în România pentru a participa la cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte, conduse de Nicolae Iorga, considerat în țară și în Polonia Dascăl al Neamului românesc. N-a uitat oaspetele polonez niciodată adânca plecăciunea pe care a făcut-o în 1931 la mormântul poetului de la cimitirul Bellu din capitală, cât și faptul că a fost surprins de o furtună de vară cu tunete și fulgere îngrozitoare, care i-au amintit unele versuri din creația lui Juliusz Slowacki pe care le evocă în scrierile sale pentru a sublinia unele similitudini existente între cei doi mari romantici. Aceste aspecte cât și simțirile sale cu privire la importanța operei eminesciene le aflăm descrise în eseul publicat de Ilie Torouțiu, în anul 1939, cu prilejul marcării a 50 de ani de la trecerea Eminescului în eternitate. Spre bucuria lui, poetul din Hașag avea să constate la scurt timp impetuozitatea cu care prietenul său se va ridica pe firmamentul literar polonez, împărțind cu el frățește bucuria apariției poemului: *Împărat și proletar,* într-o ediție bibliofilă, – pe care acesta i-a dedicat-o, cu ocazia Zilei de 10 Mai 1932, marelui istoric și cărturar Nicolae Iorga, cel pe care îl cunoscuseră cu un an înainte, la Cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte. În anul viitor, poetul va tipări o culegere mai amplă din lirica eminesciană, 26 de poeme, prefața lucrării fiind semnată de N. Iorga. Drept răsplată pentru truda lui, autoritățile românești îi vor decerna ordinul Meritul Cultural, distincție instituită atunci de Carol al II-lea. A urmat apoi publicarea unei Antologii de poezie românească *Tematy rumunskie* – Teme românești, prima lucrare antologică propriu zisă apărută din literatura română pe meleaguri poloneze.

Consecvența atașamentului său față de creația eminesciană o remarcăm până în 1939, când la marcarea celei de-a 50-a aniversări de la trecerea în veșnicie a lui Eminescu, poetul și romancierul din Wadowice,

---

[1] În arhivele românești se păstrează scrisoarea oficială, care urmează, adresată directorului Direcției Presă, Eugen Filotti, fost atașat cultural la Praga, în timp ce Blaga era la Varșovia, și în locul căruia a venit pe Vâltava, în septembrie 1927. Legation Royale de Roumanie. Varșovia, 30 aprilie,1931 a Varsovie Service de la Presse nr. 345. *Domnule Director, Am onoarea a vă aduce la cunoștință că am propus poetului Emil Zegadłowicz traducerea în limba polonă a unui volum de poezii alese din Eminescu. Traducerile au și fost începute și în toamna acestui an Antologia Eminescu va putea apare în vitrinele polone. Sunt sigur că strălucitul tălmăcitor în limba polonă al lui Faust de Goethe va da o haină aleasă poeziei celui mai mare poet român, vrednică de poezia celor mai mari poeți ai lumii. Secretar de presă, Aron Cotruș – diplomat la Varșovia.*

va publica în *Convorbiri literare,* un eseu de mare simţire intitulat: *Nemuritor şi rece*. A fost poate cea mai copleşitoare intervenţie apărută în acel an jubiliar din partea unui străin, închinată poetului naţional al românilor. A scris Zegadlowicz: „*Poezia mare – şi aşa este poezia lui Eminescu – este un fenomen al naturii, este un element, o eflorescenţă a firii!*".

Şi încheie strălucita-i exegeză cu fraza: „O, cât de îndurerată este întreaga operă a celui mai **strălucit meteor/**sublinierea mea N. M./, care a sclipit deasupra Europei, în anii 1850 şi 1889!"

La data respectivă, Aron Cotruş era plecat de ani mulţi de pe Vistula, el funcţiona în calitate de consilier cultural în spaţiul iberic. A lăsat însă autorul lui Horea loc de bună ziua pe meleagurile poloneze, mai ales în Carpaţii polonezi. Ca dovadă, emoţionanta scrisoare pe care a adresa-o prietenului său, Emil Zegadlowicz:

„În lupta grea pe care o duci, împotriva tuturor împotrivirilor, primeşte din parte-mi o puternică strângere de mână, în clipa în care părăsesc Varşovia pentru totdeauna… Ai fost prima mea cunoştinţă în Polonia şi vei rămâne printre cei mai scumpi şi iubiţi prieteni ai mei din vremea scurtului meu popas în această vale a plângerii. În timpul peregrinărilor mele prin lume, spre cuibul Tău de vultur singuratec din Carpaţi va exista întotdeauna o cale invizibilă pe care nimeni şi nimic nu va fi în stare să o transforme în prăpastie. Al Tău devotat, Aron Cotruş."

Din perspectiva celor 80 de ani trecuţi de la stabilirea primelor legături ale lui Zegadłowicz cu România, putem spune – fără teama de a greşi – că poetul wadowicean este unul dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai literelor poloneze din prima parte a secolului al XX-lea, autor intrat pe uşa principală în istoria literaturii din această ţară, cu cele aproape 60 de volume de poezii, romane, piese de teatru, traduceri etc. Cum spuneam, este cel care a realizat, prima *Antologie de poezie* – „Tematy rumunskie", în care a înserat în traducerea sa poeme din V. Alecsandri (1), M. Eminescu (2), T. Arghezi (3), G. Bacovia (2), L. Blaga (1), Aron Cotruş (7), Nichifor Crainic (2), I.A. George (1), O. Goga (1), E. Isac (2), N. Iorga (2), A. Maniu (2), Al. A. Philippide (1), M. Săulescu (l), I. Vinea (2). Dar nu în ultimul rând a publicat, *Împărat şi proletar*, în ediţie bibliofilă. Lucrarea i-a fost închinată de traducător şi tipograf: – *Marelui voievod al sufletului românesc, savantului, poetului, cârmuitorului corăbiei statului Nicolae Iorga.* În 1933 a apărut la Varşovia primul florilegiu important din creaţia eminesciană în limba lui Mickiewicz: *Eminescu, Wybór poezji i poematów* (*Eminescu culegere de poezii şi poeme*), cu o introducere de Nicolae Iorga, însoţită de cunoscutul eseu biografic *Nirvana*, semnat de I. L. Caragiale.

Culegerea cuprinde 26 de poeme: Że umrzeć mam (Odă), Ponad szczytami (*Peste vârfuri*), Las (*Ce te legeni...*), Diana, Do gwiazdy (*La steaua*), Przez fale przez zawieje (*Dintre sute de catarge*), Jutrem życia dzień się zwiększa (*Cu mîine zilele-ți-adaugi*), Północ (*Se bate miezul nopții*), Testament (*Mai am un singur dor*), Kamadewa, Wszystie ptaki w borze (*La mijloc de codru des*), Jezioro (Lacul), Jaskółki (*De ce nu vii*), Gdy gałęź w okno me uderzy (*Și dacă...*), Uliczka (*Pe aceeași ulicioară*), Jak ? Co ? (*De-or trece anii ...*). Rozłączenie (*Despărțire*), Daleko (*Departo de tine*), Sonet pierwszy (*Sînt ani la mijloc*), Sonet drugi (*Când însuși glasul*), Gwiazda wieczorna (*Luceafărul*), Cesarz i proletariusz (*Împărat și proletar*), List I, II, III (*Scrisoarea I-a, a II-a, a III-a*), Modlitwa Daka (*Rugăciunea unui dac*).

Cu această apariție, care a avut o receptare elogioasă în mai toate publicațiile poloneze, inclusiv cu reproduceri din poemele traduse, putem spune că s-a înregistrat primul și cel mai fericit pas în receptarea lui Eminescu în limba marilor romantici polonezi. Al doilea a fost săvârșit de poetul Stanisław Ryszard Dobrowolski în anii ’60, iar al treilea de neîntrecuta popularizatoare a literaturii române în Polonia, Danuta Bieńkowska.

Cînd amintirile...

Cînd amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung şi cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele,
Ce-au luminat atît de des
Înduioşării mele.

Şi peste arbori răsfiraţi
Răsare blînda lună,
Ce ne găsea îmbrăţişaţi
Şoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi îşi jurau
Credinţă pe toţi vecii,
Cînd pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atîta dor
În noapte să se stîngă,
Cînd valurile de izvor
N-au încetat să plîngă,

Cînd luna trece prin stejari
Urmînd mereu în cale-şi,
Cînd ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci şi galeşi?

Eminescu, *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965, p. 176